

Agata Piasecka
Ija Tulina-Blumental

POLSKO- -UKRAIŃSKI

SŁOWNIK
FRAZEOLOGICZNY

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

POLSKO- -UKRAIŃSKI

SŁOWNIK

FRAZEOLOGICZNY

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Agata Piasecka
Ija Tulina-Blumental

**POLSKO-
-UKRAIŃSKI**
SŁOWNIK
FRAZEOLOGICZNY

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Łódź 2016

Agata Piasecka, Ija Tulina-Blumental – Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny
Instytut Rusycystki, Zakład Językoznawstwa, 90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173

RECENZENT

Adam Fałowski

REDAKTOR INICJUJĄCY

Urszula Dzieciatkowska

REDAKTOR WYDAWNICTWA UŁ

Bogusława Kwiatkowska

REDAKCJA JĘZYKOWA

Maria Horkavtschuk

SKŁAD KOMPUTEROWY

Munda – Maciej Torz

PROJEKT OKŁADKI

Katarzyna Turkowska

Grafika wykorzystana na okładce: © Depositphotos.com/RedKoala; svetik

© Copyright by Authors, Łódź 2016

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2016

Publikacja jest udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 (CC BY-NC-ND)

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.07400.16.0.K

Ark. wyd. 8,7; ark. druk. 11,5

ISBN 978-83-8088-256-0

e-ISBN 978-83-8088-257-7

<https://doi.org/10.18778/8088-257-7>

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	7
ПЕРЕДНЄ СЛОВО	9
CEL, STRUKTURA I TREŚĆ POLSKO-UKRAIŃSKIEGO SŁOWNIKA FRAZEOL- GICZNEGO	11
МЕТА, СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ФРАЗЕОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА	29
POLSKO-UKRAIŃSKI SŁOWNIK FRAZEOLOGICZNY.	47
INDEKS POLSKICH FRAZEOLGIZMÓW	141
INDEKS UKRAIŃSKICH FRAZEOLGIZMÓW	163
ŹRÓDŁA LEKSYKOGRAFICZNE	191

PRZEDMOWA

Mamy przyjemność oddać w Państwa ręce *Polsko-ukraiński słownik frazeologiczny*.

Niniejszy leksykon zapełnia brakującą lukę wśród pozycji konfrontujących frazeologię języków słowiańskich. Jego Autorki mają nadzieję, iż będzie on wykorzystywany przez tłumaczy, dziennikarzy, studentów, a także miłośników języka i kultury ukraińskiej w Polsce oraz języka i kultury polskiej na Ukrainie.

Opracowanie ma zapobiegać kalkowaniu „słowo po słowie” z języka polskiego na ukraiński i odwrotnie. Może ono stanowić także punkt odniesienia dla prac naukowych o charakterze porównawczym, na przykład podczas modelowania językowych obrazów świata czy analizy unikalnych elementów leksykalnych charakterystycznych dla siatek pojęciowych leksykonów polskiego i ukraińskiego. Zgromadzony materiał frazeologiczny można będzie wykorzystać podczas studiów semantycznych, stylistycznych, strukturalnych czy pragmatycznych w zakresie obydwu języków słowiańskich.

W perspektywie dalszych badań Auterek jest stworzenie słownika, który zawierałby polski i ukraiński materiał ilustracyjny. Jego źródłem byłyby współczesna literatura i publicystyka oraz język środków masowego przekazu.

Życzymy przyjemnej podróży w świat polsko-ukraińskiej frazeologii.

Autorki będą wdzięczne za wszelkie uwagi i refleksje dotyczące niniejszego leksykonu.

Naszym Rodzicom

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

З радістю віддаємо до рук читачів *Польсько-український фразеологічний словник*.

Словник має заповнити вільне місце серед лексикографічних праць, які конфронтують фразеологію цих слов'янських мов. Автори сподіваються, що словник буде використовуватися перекладачами, журналістами, студентами, учнями, а також любителями української мови і культури в Польщі та польської мови і культури в Україні.

Словник має запобігати калькуванню з польської мови на українську. Може бути також джерелом для наукових досліджень, пов'язаних з моделюванням мовної картини світу або аналізом унікальних лексичних елементів, характерних для понятійних сіток польського та українського лексикону. Зібраний матеріал можна використати під час синтаксичних, стилістичних, структуральних та прагматичних розвідок в обидвох слов'янських мовах.

Перспективою досліджень авторів є створення словника, що містив би польський та український ілюстративний матеріал, джерелом якого буде сучасна література та публіцистика, а також мова засобів масової інформації.

Бажаємо корисної подорожі у світ польсько-української фразеології.

Автори будуть вдячні за всі зауваження та доповнення.

Нашим батькам

CEL, STRUKTURA I TREŚĆ POLSKO-UKRAIŃSKIEGO SŁOWNIKA FRAZEOLOGICZNEGO

Celem niniejszego *Słownika*¹ było wyekscerpowanie z dostępnych źródeł leksykograficznych polskich frazeologizmów i korelacja ich z odpowiednikami ukraińskimi. Opracowanie zawiera jednostki aktywne w obydwu językach, niemające charakteru przestarzałego. Autorki postanowiły umieścić w *Słowniku* tylko takie związki, które są tożsame pod względem znaczenia. Pewne różnice w aspekcie ekwiwalencji semantycznej dotyczą jedynie kwestii wieloznaczności. Zdarza się bowiem, iż jednostce posiadającej jedno znaczenie w języku polskim odpowiada ukraińska jednostka wieloznaczna (i odwrotnie). Bezwzględną koniecznością była natomiast pełna korelacja semantyczna na poziomie przynajmniej jednego ze znaczeń.

Na dzień dzisiejszy brak prac leksykograficznych, które konfrontowałyby współczesną frazeologię języków polskiego i ukraińskiego. Istnieją słowniki frazeologiczne opisujące różne obszary słowiańskie, na przykład rosyjski i polski (*Słownik frazeologiczny rosyjsko-polski*, *Wielki słownik frazeologiczny polsko-rosyjski i rosyjsko-polski*) (Karołak 1998; Lukszyn 1998), rosyjski i ukraiński (*Російсько-український словник сталих виразів*) (Вирган, Пилинська 2000), (*Українсько-російський і російсько-український тлумачний фразеологічний словник*) (Олійник, Сидоренко 1991), czeski i polski (*Wielki czesko-polski słownik frazeologiczny*, *Słownik frazeologiczny czesko-polski*)

¹ *Polsko-Ukraiński słownik frazeologiczny* w pracy będzie określany jako *Słownik*.

(Orłoś 2010; Pietrak-Meiser 1993), białoruski i polski (*Słownik frazeologiczny białorusko-polski*) (Aksamitow, Czurak 2000).

PODSTAWA ŹRÓDŁOWA

Słownik zawiera około 1200 par jednostek frazeologicznych. Przy ich opracowywaniu odwoływano się do materiału zawartego w następujących leksykonach: *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami* (Kłosińska, Sobol, Stankiewicz 2005), *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego* (Müldner-Nieckowski 2003), *Popularny słownik frazeologiczny* (Głowińska 2001), *Wielki słownik rosyjsko-polski* (Mirowicz, Dulewicz, Grek-Pabis, Maryniakowa 2008), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny* (Zgółkowska 1994–2005), *Słownik porównań* (Bańko 2004), *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich* (Krzyżanowski 1969–1972), a także *Фразеологічний словник української мови* (Білоноженко, Винник 1999), *Фразеологічний словник української мови* (Ужченко, Ужченко 1998), *Словник фразеологічних синонімів* (Коломієць, Регушевський 1988), *Українські приказки, прислів'я і таке інше* (Номис вид. 2003), *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (Бусел 2001).

DEFINICJE

Definicje frazeologizmów zostały zaczerpnięte ze współcześnie dostępnych źródeł leksykograficznych, które w jasny i jednoznaczny sposób objaśniają znaczenia współczesnych frazeologizmów. Autorki intuicyjnie wносиły niezbędne poprawki, uściślenia i rozszerzenia tam, gdzie było to konieczne. Niekiedy tworzyli opisy znaczeń samodzielnie, szczególnie w przypadku przysłów. Całkowicie nowatorską i najbardziej trudną pracą była korelacja frazeologizmów polskich

z ukraińskimi na poziomie jednego znaczenia. Dotychczas istniejące słowniki frazeologiczne posiłkują się tłumaczeniem z wykorzystaniem niefrazeologizmów. Zasadą niniejszego *Słownika* było wykorzystanie po jednej i drugiej stronie tylko frazeologizmów. Autorki tracą świadomie możliwość ukazania całego diapazonu znaczeniowego frazeologizmów, zyskując za to możliwość prezentacji bogactwa i różnorodności utrwalonych związków językowych i tekstowych, ich obecności w siatkach pojęciowych obydwu języków, choć często przy wykorzystaniu odmiennego obrazowania i budowy leksykalnej. Dzięki temu *Słownik* może działać w dwie strony: polsko-ukraińską i ukraińsko-polską.

PRZEDMIOT OPISU I JEGO CHARAKTERYSTYKA

Autorki *Słownika* włączyły do jego korpusu zarówno klasyczne idiomy, stanowiące jądro całego zbioru jednostek frazeologicznych w każdym języku, jak i przysłowia, porzekadła oraz słowa skrzydlate. Rozwiązanie takie było podyktowane chęcią zaprezentowania bogactwa i różnorodności aktualizujących się w obydwu językach podstaw obrazowych. O doborze frazeologizmów decydowała obrazowość, swoista dynamika formy wewnętrznej. Stanowi ona bowiem o atrakcyjności związków frazeologicznych. Bardzo często podstawy obrazowe w konfrontowanych językach słowiańskich są całkowicie niepodobne do siebie albo przynajmniej częściowo różnią się od siebie. Stanowi to szczególnie ciekawy aspekt badań.

Frazeologię można rozumieć w wąskim i szerokim znaczeniu. Zwolennicy wąskiego pojmowania frazeologii włączają do jej korpusu wyłącznie idiomy. Szerokie pojmowanie frazeologii pozwala pod pojęciem frazeologizmu rozumieć wszystkie odtwarzalne jednostki, cechujące się stabilnym charakterem związków semantyczno-składniowych zachodzących między ich komponentami. Takie rozwiązanie pozwala włączyć Autorkom *Słownika* w jego skład jednostki, które łączy cecha odtwarzalności, funkcjonowania w języku w stałej, praktycznie niezmiennej i gotowej postaci.

Nawiązując do tego, co zostało zasygnalizowane, do korpusu *Słownika* wejdą idiomy o różnym charakterze, tj. takie, które całkowicie różnią się składem leksykalnym oraz takie, które charakteryzują się podobnym składem leksykalnym. W odróżnieniu od przysłów stanowią one część zdania i odpowiadają niektórym częściom mowy (rzeczownikom, czasownikom, przysłówkom, liczebnikom i wykrzyknikom).

Przykłady idiomów o podobnym składzie leksykalnym:

Kto nie w ciemnię bity – Не в тім’я битий хто;
Szukać wczorajszego dnia – Шукати вчорашнього дня;
Nie mieć wszystkich w domu – Не мати усіх дома;
Grać pierwsze skrzypce – Першу скрипку грати;
Kupować kota w worku – Купувати kota в мішку.

Przykłady idiomów o różnym składzie komponentalnym:

Gryźć kamienie – Класти зуби на полицю;
Mieć pieniędzy jak lodu – Мати грошей як сміття;
Mucha nie siada – Комар носа не підточить;
Pluć sobie w brodę – Кусати <собі> лікті;
Wiercić komu dziurę w brzuchu – Душу виймати з кого.

Znaczną część korpusu *Słownika* stanowią krótkie, stałe i często rytmicznie zorganizowane maksymy o charakterze moralizatorskim, czyli przysłowia. Wyrażają one sąd o rzeczywistości. Pod względem gramatycznym stanowią zakończone zdanie.

Przykłady przysłów o podobnym składzie komponentalnym:

Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie prosię – Не мала баба клопоту – купила порося;
Nie czyń drugiemu, co tobie niemiło – Не роби нікому того, що тобі не мило;
Gdzie diabeł nie może, tam babę pośle – Де чорт не зможе, туди бабу пошле;

Nie taki diabeł straszny, jak go malują – Не такий чорт страшний, як його малюють;

Jedna jaskółka nie czyni wiosny – Одна ластівка весни не робить;

Niedaleko pada jabłko od jabłoni – Яблуко від яблуні недалеко падає.

Przykłady przysłów o różnym składzie komponentalnym:

Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść – Де багато няньок, там дитя каліка;

Szkoda czasu i atlasu – Для такої забави шкода й світла світити;

Czekaj tatka latka <aż kobylę wilki (wilcy) zjedzą> – Ждали, ждали, та й жданки розгубили;

Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie – Як гукаєш, так і відгукується;

Nieszczęścia chodzą po ludziach – Усяка людина своє лихо має.

Charakterystyczną częścią korpusu są także stałe porównania różnego charakteru, podobnie jak idiomy. Dla przykładu:

porównania pełniące rolę przymiotników:

Głupi jak but <z lewej nogi>; głupi jak noga stołowa (jak stołowe nogi) – Дурний як <сосновий> пень (як довбня, як колода, як кіл у плоті);

Biedny jak mysz kościelna – Бідний як церковна миша;

Zdrowy jak byk (koń, ryba, rydz) – Здоровий як бик (бугай, кінь, риба);

Pijany jak bela (jak świnia, w trupa) – П'яний, як ніч (як чіп, як квач, як хлющ, як хлюща, як дим).

porównania pełniące rolę czasowników:

Znać kogo, co jak <swoje> pięć palców – Знати кого, що як свої п'ять пальців; знати кого, що як свою долоню;

Wyglądać jak zmokła kura – Виглядати, як (наче, ніби) мокра курка;

Bawić się jak kot z myszką (myszą) – Гратися, як кіт <з> мишею;

Patrzeć jak sroka w gnat (w kość) – Дивитися, як сорока на <голу> кістку.

porównania pełniące rolę przysłówków:

Jak rak świśnie a ryba piśnie – Як (коли, доки, поки) рак свисне; як бабак свисне; як п'явка крикне;

Jak groch (grochem) o ścianę – Як (мов, ніби) об стіну (об стінку) горохом;

Jak na dłoni – Як (мов, ніби) на долоні.

Autorki *Słownika* wyodrębniły także specyficzną z genetycznego punktu widzenia grupę słów skrzydlatych. Jednostki te pod względem budowy mają charakter zarówno typowych wyrażen frazeologicznych, jak i pełnych, zakończonych zdań. Wyróżnia je swoista świeżość i specyficzność przekazywanych myśli. Osobliwość słów skrzydlatych polega na ich indywidualnej przynależności do poszczególnego języka. Autorkom udało się zebrać pewną grupę słów skrzydlatych o charakterze międzynarodowym. Dzięki swojej powszechnej użyteczności i odniesieniu do prostych sytuacji bez nawiązywania do mądrości życiowej czy filozofii narodu, funkcjonują one w wielu językach, służąc do zwięzłego wyrażania myśli. W *Słowniku* znajdują się myśli pochodzące z Biblii, Mitologii greckiej, dzieł literackich, rozpraw filozoficznych czy bajek. Mimo pełnej świadomości, że część badaczy nie zalicza słów skrzydlatych do frazeologii, Autorki *Słownika*, kierowane zasadą odtwarzalności, postanowiły włączyć je do niniejszego leksykonu.

Przykłady słów skrzydlatych wraz z ich genezą:

Męki Tantala – Танталові муки (z Mitologii greckiej);

Nie samym chlebem człowiek żyje – Не хлібом єдиним (z Biblii);

Cel uświęca środki – **Мета виправдовує способи** (myśl pojawiająca się w dziełach N. Machiavellego, H. Busenbauma, B. Pascala);

Burza w szklance wody – **Буря в склянці води** (myśl K. L. Monteskiusza);

Kropla draży skalę – **Вода і камінь довбає** (z dzieł Owidiusza);

Wiele hałasu o nic – **Багато галасу знічев'я** (tytuł sztuki W. Szekspira);

Murzyn zrobił swoje, Murzyn może odejść – **Мавр зробив своє діло, мавр може йти <собі>** (słowa pochodzące z jednego z dramatów F. Schillera);

Brzydkie kaczątko – **Гидке каченя** (tytuł baśni H. Ch. Andersena).

CHARAKTERYSTYKA ARTYKUŁU HASŁOWEGO

Pod pojęciem członu konstytutywnego rozumie się komponent mający decydujący wpływ na znaczenie całego związku frazeologicznego. Frazeologizmy podawane są tylko raz pod tym właśnie członem. Hasła w *Słowniku* ułożone zostały w układzie alfabetycznym, na początku klasyczne idiomy lub stałe porównania, następnie przysłowia (z kwalifikatorem *przysł.* – w języku polskim i *присл.* w języku ukraińskim), a na końcu słowa skrzydlate (zaopatrzone kwalifikatorem *skrzydl.* w języku polskim i *крил.* w języku ukraińskim).

Na przykład:

Pies

<Jak> pies ogrodnika «o kimś, kto nie pozwala nikomu z czegoś korzystać, mimo że sam tego nie używa lub nie będzie miał z tego pożytku» – **<Як> собака (пес) на сні.**

Ni pies, ni wydra <coś na kształt świdra> «o czymś nieokreślonym, nie wiadomo jakim» – **Ні риба ні м'ясо.**

Potrzebny jak psu piąta noga «zupełnie niepotrzebny» – Потрібний як псові п'ята нога.

Psu na budę «o czymś, co nie jest nic warte, nie przyda się, nie zda się na nic» – Собаці (псові, псу, кобили) під хвіст.

Tu jest pies pogrzebany «tu tkwi sedno sprawy, w tym tkwi problem» – <Ось> де <в чому (тут)> собака заритий.

Wierny jak pies «bezgranicznie oddany, przywiązany, lojalny» – Як (мов, немов) вірний собака.

Wieszać psy na kim «obmawiać, oczerniać, szkalować kogoś» – Вішати <всіх> собак на когo.

Zejść na psy «o stanie czegoś: pogorszyć się, podupaść» – Зійти (перевестися) на пси.

przysł. **Nie dla psa kielbasa <nie dla kota sadło>** «ktoś na coś nie zasługuje» – *присл.* Не для пса ковбаса, не для кицьки сало.

przysł. **Nie złapie pies zająca jak za dwoma goni** «próby jednoczesnego załatwienia kilku spraw jednocześnie zawsze zawodzą» – *присл.* За двома зайцями поженешся – жодного не впіймаєш.

przysł. **Pies sam kości nie ogryzie i drugiemu nie da** «o kimś, kto sam z czegoś nie skorzysta i innym też nie pozwoli» – *присл.* І сам не гам, і другому не дам.

Koń

Koń by się uśmiał «o czymś nieudanym, absurdalnym, bezsensownym» – Й кінь би <з того> сміявся.

Znać się jak lyse konie «znać się bardzo dobrze» – Знатися як лисі коні.

przysł. **Konia kuja, a żaba nogę podstawia** «o kimś, kto stwarza pozory, że uczestniczy w ważnej pracy wykonywanej przez kogoś innego» – *присл.* Коваль коня кує, а жаба й собі ногу дає (наставляє); куди кінь з копитом, туди й жаба з хвостом.

przysł. **Koń ma cztery nogi i też się potknie** «nie ma ludzi nieomylnych, każdy może zrobić coś źle» – *присл.* Кінь на чотирьох та й то спотикається.

Zasadnicze znaczenie przy tworzeniu artykułu hasłowego miała odmienność komponentalna związków frazeologicznych. W większości przypadków hasła po stronie polskiej zawierają jeden frazeologizm. Niekiedy jednak w jednym hasle po stronie polskiej znalazło się kilka jednostek o zbliżonej postaci obrazowej. Wówczas strona polska *Słownika* ma charakter nieco rozbudowany. Na przykład:

Karta

Kłaść (położyć, wyłożyć) karty na stół; odkrywać (odsłaniać, odkryć, odsłonić) karty; grać (zagrać) w odkryte (otwarte) karty – Викладати (викласти) свої карти кому; розкривати (розкрити) свої карти перед ким, кому.

Język

Brać (wziąć) kogo na języki; ostrzyć na kim język; obnosić kogo na językach – Мити (перемити) кісточки кому; перемивати (перетирати) на зубах кого.

Grosz

Kto jest bez grosza; kto nie ma grosza przy duszy; kto groszem nie śmierdzi – <Hi, ani> копійки (гроша) нема (немає) за душою у кого.

Autorki rozszerzyły pary frazeologizmów o jednostki synonimiczne. Spowodowało to znaczne powiększenie całego korpusu, ale też ukazało bogactwo systemów frazeologicznych, ich rozpiętość semantyczną. W związku z powyższym można pokusić się o stwierdzenie, iż *Słownik* dodatkowo pełni funkcję leksykonu synonimów i zawiera przeszło 1200 par. Po stronie polskiej frazeologizmy tworzą wspólne hasła wówczas, kiedy cechuje je zbieżna obrazowość. Natomiast po stronie ukraińskiej dobrano niekiedy łańcuchy synonimiczne o różnej rozpiętości, obrazowości i budowie strukturalnej. Łączy je tożsamość znaczeniowa.

Na przykład:

Kłać

Kto klunie w żywy kamień – Лається на всі заставки хто; лається, аж гай гуде хто.

Król

За <czasów> króla Świeczka – За царя Гороха <як людей було трохи>; за царя Тимка (Панька) <як земля була тонка>; за царя Хмеля <як людей була жменя>.

Bóg

Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie – Як гукаєш (гукнеш), так і відгукується (відгукнеться); як стукне, так і грюкне.

Pan

Jaki pan, taki kram – Який пан, такий жупан; який піп, така й парафія (такі й парафіяни); який пастух, така й череда.

W artykule zastosowano dwa rodzaje nawiasów. Pierwszy z nich to tzw. nawias okrągły. Ujmuje się w niego wszelkiego rodzaju warianty, zarówno gramatyczne, jak i leksykalne. Na przykład:

Budować (stawiać) zamki na lodzie (na piasku) – Бувувати повітряні (надхмарні) замки;

Trzymać język za zębami (na wodzy, na uwięzi) – Держати (тримати) язик (язика) за зубами (на прив'язі, на заціпці, на зашморзі);

Wrzucać (wrzucić) kamień (kamyk, kamyczek) do czyjego ogródka – Камінці кидати (закидати, шпурляти, кинути) до чийого городу (у чий город);

Bez kija ani przystap; nie podchodź (nie przystap) bez kija – Без палиці (без бука) і не підступай (ані приступ).

Drugi typ nawiasu to tzw. nawias ostry, w który ujmuje się elementy fakultatywne. Na przykład:

Być *komu* kamieniem <młyńskim> u szyi – Висіти на шиї *у кого*;

Kiszki *komu* marsza grają – Кишки грають <марш> *у кого*;

Koń by się uśmiał – Й кінь би <з того> сміявся;

Ani na krok – Ні на <один> крок.

Wśród jednostek wchodzących w skład *Słownika* można wyodrębnić formy zawężone i rozszerzone. Formy rozszerzone w większości przypadków odnoszą się do języka ukraińskiego. Niekiedy są to formy fakultatywne. Na przykład:

**Figa z makiem <z pasternakiem> – Дуля з маком;
 Co kraj, to obyczaj – Що край – то звичай, що сторона – то новина;
 Przyjdzie koza do woza – Прийде коза до воза та й скаже бе (ме);
 Na dwoje babka wróżyła – Надвоє баба ворожила <або впре, або буде жива>;
 Moja chata z kraja – Моя хата скраю <нічого не знаю>;
 Nie święci garnki lepią – Не святі горшки ліплять <а такі ж люди, як ми, грішні>.**

Część frazeologizmów zawiera elementy zaznaczone kursywą. Są to zaimki, w których miejsce należy wstawić rzeczownik, zaimek osobowy, zaimek nieosobowy, zaimek dzierżawczy lub przysłówek miejsca w zależności od kontekstu. Wypełnienie miejsc oznaczonych kursywą jest obowiązkowe i decyduje o poprawności użycia frazeologizmu w wypowiedzi ustnej lub pisemnej. Na przykład:

***Kto <jest> mocny (obrotny) w języku (gębie) – Язык добре по-чеплений (причеплений, прив'язаний, привішений) у кого;
 Czyja gwiazda gaśnie – Кого слава никне (падає); кого день вечоріє;
 Komu usuwa się grunt (ziemia) spod nóg; komu chwieje się grunt pod nogami – Земля (грунт) вислизас з-під ніг у кого;
 Być komu kamieniem <młyńskim> u szyi – Висіти на шиї у кого.***

W zebranym materiale wyodrębniono niewielką grupę polskich jednostek wieloznacznych. Posiadają one po dwa i więcej znaczeń. Przy każdym frazeologizmie polskim została umieszczona jego defini-

cja. Intencją Autorek było wyszukanie współcześnie używanych i aktywnych pod względem komunikacyjnym frazeologizmów polskich i pełne ich dopasowanie pod względem semantyczno-pragmatycznym do odpowiednich ukraińskich frazeologizmów na poziomie jednego ze znaczeń. Frazeologizmy ukraińskie nie były pod żadnym względem przerabiane, dostosowywane do swoich polskich ekwiwalentów, funkcjonują autentycznie i w podanej postaci.

Przykład artykułu hasłowego:

Niebo

Pod gołym niebem «nie pod dachem, na powietrzu, na nieosłoniętej przestrzeni» – Під голим небом.

przysł. **Wielki do nieba, a głupi jak trzeba** «o kimś wysokim, ale bardzo głupim» – *присл.* Великий до неба, а дурний як не треба.

skrzydl. **Być w siódmym niebie** «z jakiegoś powodu czuć się szczęśliwym, bardzo się cieszyć» – *крил.* Бути (почувати себе) на сьомому небі; бути (почувати себе) щасливим аж до неба.

ZASADY TŁUMACZENIA

Z projektem budowy artykułu hasłowego łączy się ściśle sposób przekładalności jednostek polskich na język ukraiński. Polskie frazeologizmy za każdym razem były tłumaczone przy pomocy ukraińskich jednostek frazeologicznych. W przypadku polskich związków wieloznacznych zastosowano metodę przekładalności frazeologicznej nadrzędnego znaczenia. Oznacza to, iż brano pod uwagę znaczenie podawane w polskich słownikach frazeologicznych jako pierwsze i szukano jego odpowiedników w repertuarze frazeologizmów ukraińskich. Wydaje się, iż osiągnięcie ideału w postaci tłumaczenia każdego ze znaczeń polskiego związku frazeologicznego wieloznacznego przy pomocy innych frazeologizmów ukraińskich jest raczej niemożliwe. Przetłumaczenie całego diapazonu znaczeń możliwe jest tylko i wyłącznie przy pomocy niefrazeologizmów.

INDEKSY

Słownik zaopatrzony został w dwa indeksy. Każdy indeks zawiera frazeologizmy jednego z opisywanych języków, odpowiednio jednostki polskie i jednostki ukraińskie. Indeksy stanowią swoisty klucz ułatwiający posługiwanie się *Słownikiem*. W przejrzysty sposób ilustrują rozmieszczenie związków w niniejszym leksykonie.

Przykład indeksu polskich frazeologizmów:

Brać się (wziąć się, zebrać się) w garść (w karby) – patrz: **Garść**

Figa z makiem <z pasternakiem> – patrz: **Figa**

Jechać na gapę – patrz: **Gapa**

Nie święci garnki lepią – patrz: **Garnek**

Potrzebny jak dziura w moście – patrz: **Dziura**

Stać *komu* kością (ością) w gardle – patrz: **Gardło**

Szukać wczorajszego dnia – patrz: **Dzień**

Widziały gały, co brały – patrz: **Gała**

Przykład indeksu ukraińskich frazeologizmów:

Бачили очі, що купували <їжте, аж повилазьте> – див.: **Gała**

Брати (взяти) себе в руки – див.: **Garść**

Дуля з маком – див.: **Figa**

Їхати зайцем – див.: **Gapa**

Не святі горшки ліплять <а такі ж люди, як ми, грішні> – див.: **Garnek**

Треба (потрібен), як діра в (на) мості – див.: **Dziura**

Стати кісткою в горлі (поперек горла) *кому* – див.: **Gardło**

Шукати вчорашнього дня – див.: **Dzień**

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA MATERIAŁU LEKSYKOGRAFICZNEGO

Słownik zawiera frazeologizmy aktywne w obydwu językach, niemające charakteru przestarzałego. Są to jednostki żywe, barwne, obrazowe, nadające wypowiedzi koloryt, wzmacniające przekazywane treści. Zebrane związki frazeologiczne, używane podczas mówienia w różnych sytuacjach życiowych, świadczą o wysokiej kulturze nadawcy. Posiadają w swoim składzie ciekawe i odpowiadające różnym fragmentom rzeczywistości pozajęzykowej elementy: komponenty fauniczne, somatyczne, nazwy roślin, nazwy garderoby i jej elementów, nazwy pokarmów i napojów, liczby, monety, siły nadprzyrodzone i Boga.

Pod względem formalnym frazeologizmy w obu językach dzielą się na pełne i niepełne.

Frazeologizmy pełne posiadają identyczny skład komponentalny i taką samą budowę strukturalną. Na przykład:

Kto nie w ciemnię bity – Не в тім'я битий хто;

Chodząca encyklopedia – Ходяча енциклопедія;

Jak na dłoni – Як на долоні;

Nie mieć wszystkich w domu – Не мати усіх дома;

Szukać wczorajszego dnia – Шукати вчорашнього дня;

Pomoże jak umarłemu kadzidło – Поможє, як мертвому кадило;

Znać się jak łyse konie – Знатися як лисі коні.

Niepełnymi bywają ekwiwalenty zarówno w planie leksykalnym, jak i gramatycznym, mogą one różnić się obrazowością. Za każdym jednak razem spełniają warunek tożsamości semantycznej.

Różnice leksykalne wynikają z zastosowania w badanych językach leksemów pozostających względem siebie w relacjach synonimii. Nie jest to zjawisko częste i obejmuje synonimię o charakterze stylistycznym, kiedy to jeden z synonimów ma charakter neutralny i można go właściwie uważać za dominantę w całym szeregu synonimicznym, dru-

gi natomiast należy do leksyki o charakterze potocznym i pospolitym. Na przykład: *gały – oci* (Widziały gały, co brały – Бачили очі, що купували), *łapa – рука* (Dać *komu* po łapach – Дати по руках *кому*; Wpaść w *czyje* ręce – Пийматися в лапи *кому*), *nogi – kopita* (Kuty na cztery nogi – Кований на всі чотири копита), *leb – голова* (Mieć *leb* <na karku> – Мати голову <на плечах, на в'язях>).

W zebranych materiale odnaleziono parę frazeologizmów, których komponenty pozostają względem siebie w relacjach antonimicznych: *Nie wylewać za kołnierz – Заливати за комір*. Jednakowe znaczenie semantyczne oparte jest na dwóch różnych obrazach. Część komponentów frazeologizmów danej pary jest tożsama pod względem semantycznym (*kołnierz – комір*). Jednakże komponenty werbalne pozostają względem siebie w relacji antonimii (*nie wylewać – заливати*).

Ciekawym zjawiskiem są relacje o charakterze hipero-hiponimicznym, zachodzące między komponentami frazeologizmów. Na przykład: *buty – чоботу* (Wchodzić *komu* z butami do duszy – Лізти з чобітьми в душу *чию, кому*; Lizać *czyje, кому* buty – Лизати чоботи *кому, у кого*), *kości – żebra* (Porachować kości *komu* – Полічити ребра *кому*), *ptasi – курячий* (Ptasi mózdzek – Курячий мозок).

Rzadkie, ale obecne są także relacje o charakterze metonimicznym, na przykład: *głowa – rozum* (Ruszyć głową – Розкинути розумом), *głowa – мозок* (Łamać sobie głowę <nad czym> – Сушити (морочити) <собі> голову (мозок) над *чим*).

Najpowszechniej rozwiniętą formą relacji między komponentami we frazeologizmach badanych języków jest przynależność ich do jednej klasy tematycznej. Na przykład, w klasie *zoonimy* znajdują się frazeologizmy: Jak rak świcie a ryba piśnie – Як (коли, доки, поки) рак свисне; як бабак свисне; як п'явка крикне; Uścić komara – Придавити комара; Chodzić jak <koń> w kieracie – Робити (працювати) як <чорний, той> віл <у ярмі>.

W *Słowniku* można ponadto odnaleźć frazeologizmy z komponentami somatycznymi, faunicznymi, odnoszącymi się do garderoby i jej elementów, nazw pokarmów i napojów, liczb, monet, sił nadprzyrodzonych i Boga.

Ciekawym zjawiskiem jest fakt, że zebrane w *Słowniku frazeologizmu*, zawierające komponenty należące do tej samej klasy tematycznej, dzielą się na pięć podstawowych grup. Pierwsza z nich dotyczy takich samych komponentów w języku polskim i ukraińskim: *somatyzm* (Spoczywać na *czyich* barkach – Лежати на плечах *чиїх, кого*), *pokarm* (Dziesiąta woda po kisielu – Десята вода на киселі), *siła nadprzyrodzona* (Bać się jak diabeł święconej wody – Боятися, як чорт ладану; Nie budź licha, kiedy śpi – Не буди лихо, поки воно тихо), *Bóg* (Odać duszę Bogu – Віддати богові душу), *zoonim* (Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie prosię – Не мала баба клопоту – купила поросля), *element flory* (Jak grochem o ścianę – Як об стіну горохом).

Druga grupa zawiera pary frazeologizmów, w których oprócz identycznych komponentów występują inne komponenty pokrewne tematycznie: *pokarm* (Tani jak barszcz – Дешевий, як борщ; дешевий, як кислиці (як гнилички); дешевший від дірки з бублика; Nie dawać sobie w kaszę dmuchać – Не давати наплювати <собі> в кашу (в борщ); Mieć olej w głowie – Мати олию (сmaleць) в голові; Nawarzyć piwa – Наварити каші (пива)), *element flory* (Dać *komu* bobu – Дати перцю *кому*), *zoonim* (Brać byka za rogi – Брати бика (вола) за роги; ловити вовка за вуха; Koń by się uśmiał – Їй кінь би <з того> сміявся; Kruk krukowi oka nie wykole – Ворон вороні (ворона вороні) oka не виклює; собака собаці хвоста не одкусить; Zdrowy jak byk (koń, ryba, rydz) – Здоровий як бик (бугай, кінь, риба); Jak rak świeźnie a ryba piśnie – Як (коли, доки, поки) рак свисне; як бабак свисне; як п'явка крикне); *somatyzm* (Wbić *komu* klina <w głowę> – Забити клин у голову (у тім'я) *кому*; Być w długach <po uszy>; zadłużyć się po uszy – Загрузнути в боргах <по вуха, по шию, по горло>), *system monetarny* (Kto jest bez grosza; *kto* nie ma grosza przy duszy; *kto* groszem nie śmierdzi – <Hi, ani> копійки (гроша) нема (немає) за душею у *кого*; Kto <jest> niewart (nie jest wart) trzech groszy (złamanego grosza, szeląga) – Зламано гроша (шага, шеляга) не вартий (не варт) *xmo*; копійки щербатої не вартий (не варт) *xmo*; копійка (гріш) ціна *кому*).

Trzecia grupa to pary frazeologizmów zawierające zupełnie różne komponenty zaliczane do tej samej klasy tematycznej: *somatyzm*

(Brać *kogo* na języki; ostrzyć na *kim* język; obnosić *kogo* na językach – Мити кісточки *кому*; перемивати на зубах *кого*; Mówić (pleść, gadać), co ślina na język przyniesie – Говорити (верзти) таке, що і купи не держиться (що й на голову не налізе); Głowa się *komu* kiwa – Клювати носом; окуні ловити <носом>; Zamknąć gębę (mordę, pysk, dziób, buzię) na kłódkę – Защепнути язика на петельку; Biec na łeb na szyję (na złamanie karku) – Бігти аж у вухах вітер свистить; бігти на всі заставки; Pluć sobie w brodę – Кусати <собі> лікті; Mieć mleko pod nosem – <Ще> <материне> молоко на губах не обсохло у *кого*), *elementy garderoby* (Znać *co* jak własną kieszeń – Знати *що* як старі свої чоботи), *zoonim* (Chodzić jak <koń> w kieracie – Робити (працювати) як <чорний, той> віл <у ярмі>; Stary lis (wróbel, wyga) – Стріляний (старий) горобець (вовк); Kurze łapki – Гусячі лапки; Mucha *kogo* ugryzła – Гедзь укусив *кого*; Mucha nie siada – Комар носа не підточить), *elementy fauniczne* (Jakby się blekotu (szaleju) najadł (objadł) – Як (мов, наче) блекоти (дурману, маку) наївся (об'ївся)). Analizowane komponenty należą do jednej grupy tematycznej, niemniej jednak odnoszą się do różnych elementów rzeczywistości pozajęzykowej.

Czwarta grupa to pary frazeologizmów, w których analizowane elementy (somatyczne, fauniczne, animalistyczne itd.) występują tylko w języku polskim: *zoonim* (Rozmawiać jak gęś z prosięciem – Говорити різними мовами; Robić *kogo* w konia – Шити у дурні *кого*), *elementy garderoby* (Głupi jak but <z lewej nogi> – Дурний як <сосновий> пень; Sędzia kalosz – Суддю на мило), *somatyzm* (Jeść *komu* z ręki – Ходити як по струнці <перед *ким*>; Iść (pójść) *komu* na rękę – Іти (піти) назустріч *кому*; Rzucić *komu* kłody pod nogi – Вставляти палиці в колеса *кому*; Wiercić *komu* dziurę w brzuchu – Душу виймати (вимучувати) з *кого*).

Piąta grupa to pary frazeologizmów, w których analizowane elementy występują tylko w języku ukraińskim: *element fauniczny* (Dawać *komu* kosza – Давати гарбуза *кому*), *zoonim* (Jechać na gapę – Їхати зайцем; Wpaść jak śliwka w kompot – Упасти (ускочити) у біду (у лихо), <як курка в борщ>), *somatyzm* (Krew w *kim* kipie (wrze, buczy się) – Кров кипить (закипає, вирує) у жилах (у скронях) у *кого*;

Trzymać *kogo, co* w ryzach (karbach) – Держати (тримати) в руках (в шорах, в поводках) *кого, що*).

Należy także odnotować cechy gramatyczne par frazeologicznych. W składzie polskich jednostek występują czasowniki *mieć* i *być* (wraz z formami osobowymi czasownika być: *jest* i *są*). Odpowiadające im ukraińskie jednostki frazeologiczne dzielą się na dwie grupy: część z nich zawiera czasowniki *мати* i *бути*, inne, z kolei, przedstawiają sobą konstrukcje bezczasownikowe. Uzasadnienia tego faktu należy upatrywać w rozwiązaniach systemowych polszczyzny i języka ukraińskiego.

Przykłady konstrukcji czasownikowych w języku polskim i ukraińskim:

Mieć olej w głowie – Мати олию (лій, смалець) в голові;

Mieć pieniędzy jak lodu – Мати грошей як сміття;

Mieć głowę (leb) <na karku> – Мати голову <на плечах, на в'язах>;

Mieć oko na *kogo*, na *co* – Мати на оці *кого, що*;

Mieć serce z kamienia – Мати кам'яне (камінне) серце;

Być między młotem a kowadłem – Бути між молотом і ковадлом.

Przykłady par, w których konstrukcjom czasownikowym w polszczyźnie odpowiadają semantycznie tożsame konstrukcje bezczasownikowe w języku ukraińskim:

Mieć wilczy apetyt – Вовчий апетит у *кого*;

Mieć <*za*> długi język (jęzor, ozór) – Довгий язик у *кого*;

Mieć cięty (ostry) język (języczek) – Гострий на язик *хто*;

Być na bańce (na gazie, pod gazem, pod muchą, na rauszu, na cyku) – Під чаркою *хто*;

<*Co jest*> nie na *czyją* kieszeń – <Що> не по кишені *кому*;

***Kto* <*jest*> mocny (obrotny) w języku (gębie) – Язик добре почеплений (причеплений, прив'язаний, привішений) у *кого*;**

***Kto jest* niespełna rozumu – Не сповна розуму *хто*.**

МЕТА, СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ФРАЗЕОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА

Метою *Польсько-українського фразеологічного словника*¹ був вибір з доступних лексикографічних джерел польських фразеологізмів та кореляція їх з відповідними українськими. Словник містить активні одиниці двох мов, які не мають архаїчного характеру. Автори вирішили зафіксувати тільки тотожні, з точки зору значення, фразеологічні вирази. Певні різниці в аспекті семантичної еквівалентності проявляються тільки в випадку багатозначності. Це відбувається, коли одиниці польською мовою відповідає українська багатозначна одиниця (і навпаки). Абсолютно обов'язковою, однак, була семантична кореляція фразеологічних одиниць на рівні принаймні одного значення.

На сьогоднішній день не існує лексикографічних праць, які б поєднували сучасну фразеологію польської та української мов. Існують, натомість, словники, які описують фразеологічні одиниці інших слов'янських мов, наприклад, російської і польської (*Słownik frazeologiczny rosyjsko-polski*, *Wielki słownik frazeologiczny polsko-rosyjski i rosyjsko-polski*) (Karolak 1998; Lukszyn 1998), російської та української (*Російсько-український словник сталих виразів*) (Вирган, Пилинська 2000), (*Українсько-російський і російсько-український тлумачний фразеологічний словник*)

¹ Польсько-український фразеологічний словник далі буде називатися *Словник*.

(Олійник, Сидоренко 1991), чеської і польської (*Wielki czesko-polski słownik frazeologiczny*, *Słownik frazeologiczny czesko-polski*) (Orłóś 2010; Pietrak-Meiser 1993), білоруської та польської (*Słownik frazeologiczny białorusko-polski*) (Aksamitow, Czurak 2000).

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

Словник містить близько 1200 пар фразеологічних одиниць. Під час опису цих стійких сполук автори використали лексикографічний матеріал з наступних словників: *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami* (Kłosińska, Sobol, Stankiewicz 2005), *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego* (Müldner-Nieckowski 2003), *Popularny słownik frazeologiczny* (Głowińska 2001), *Wielki słownik rosyjsko-polski* (Mirowicz, Dulewicz, Grek-Pabis, Maryniakowa 2008), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny* (Zgółkowa 1994–2005), *Słownik porównań* (Bańko 2004), *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich* (Krzyżanowski 1969–1972), а також *Фразеологічний словник української мови* (Білоноженко, Винник 1999), *Фразеологічний словник української мови* (Ужченко, Ужченко 1998), *Словник фразеологічних синонімів* (Коломієць, Регушевський 1988), *Українські приказки, прислів'я і таке інше* (Номис вид. 2003), *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (Бусел 2001).

ДЕФІНІЦІЇ

Значення фразеологізмів були зачерпнуті з доступних лексикографічних джерел, які однозначно і прозоро вияснюють семантику сучасних фразеологічних одиниць. Автори інтуїтивно вносили необхідні поправки, уточнення та розширення там, де це було потрібно. Часом створювали описи значень самостійно, передусім

в випадку прислів'їв. Новаторською і одночасно важкою справою була кореляція польських та українських фразеологізмів на рівні одного (спільного) значення. Найчастіше фразеологічні словники використовують тлумачення фразеологізмів за допомогою описових конструкцій. Принципом *Польсько-українського фразеологічного словника* було використання в рамках мовних пар виключно фразеологізмів. Таким чином автори свідомо втратили можливість презентації цілого діапазону значень фразеологізмів, але отримали можливість показати багатство та різноманітність постійних мовних та текстових одиниць, їх наявність в понятійних рамках обидвох мов, часто при використанні різної образності та лексичної структури.

ПРЕДМЕТ ОПИСУ ТА ЙОГО ХАРАКТЕРИСТИКА

Автори *Словника* включили до його корпусу як класичні ідіоми, які являють собою ядро фразеологічних одиниць кожної мови, так і прислів'я, приказки та крилаті вирази. Таке рішення було прийнято з метою показати багатство та різноманітність актуальних в обидвох мовах образних основ. При виборі фразеологізмів вирішальною була образність, своєрідна динаміка внутрішньої форми, яка свідчить про цінність та мовну красу фразеологічних виразів. Дуже часто образні основи в польській та українській мовах цілком або частково відрізняються одна від одної. Це являється винятково цікавим аспектом досліджень.

Фразеологію можна розуміти у вузькому та широкому значенні. Прихильники вузького розуміння фразеології включають до її корпусу виключно ідіоми. Широке розуміння фразеології дозволяє розуміти під поняттям фразеологізму всі відтворювальні одиниці, які відзначаються стабільним характером семантично-синтаксичних зв'язків між їх компонентами. Таке розуміння фразеології дозволило авторам *Словника* включити у його склад одиниці, які поєднує відтворюваність та функціонування в мові в постійній, практично незмінній формі.

У зв'язку з вищезгаданим, в корпус *Словника* увійшли як ідіоми, що відрізняються між собою лексичним складом, так і такі, що характеризуються подібним лексичним складом. На відміну від прислів'їв, вони являють собою частину речення і відповідають некоторим частинам мови (іменникам, дієсловам, прислівникам, числівникам).

Приклади ідіом з однаковим лексичним складом:

***Kto nie w ciemie bity* – Не в тім'я битий хто;**
***Szukać wczorajszego dnia* – Шукати вчорашнього дня;**
***Nie mieć wszystkich w domu* – Не мати усіх дома;**
***Grać pierwsze skrzypce* – Першу скрипку грати;**
***Kupować kota w worku* – Купувати kota в мішку.**

Приклади ідіом з різним компонентним складом:

***Gryźć kamienie* – Класти зуби на полицю;**
***Mieć pieniędzy jak lodu* – Мати грошей як сміття;**
***Mucha nie siada* – Комар носа не підточить;**
***Pluć sobie w brodę* – Кусати <собі> лікті;**
***Wiercić komu dziurę w brzuchu* – Душу виймати з кого.**

Значна частина корпусу *Словника* – це короткі, стійкі та часто ритмізовані вислови з дидактичним ухилом, тобто прислів'я. Вони передають узагальнену думку та являють собою закінчені речення.

Приклади прислів'їв з однаковим компонентним складом:

***Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie prosię* – Не мала баба клопоту – купила порося;**
***Nie czyń drugiemu, co tobie nie miło* – Не роби нікому того, що тобі не мило;**
***Gdzie diabeł nie może, tam babę pośle* – Де чорт не зможе, туди бабу пошле;**

Nie taki diabeł straszny, jak go malują – Не такий чорт
страшний, як його малюють;
Jedna jaskółka nie czyni wiosny – Одна ластівка весни не
робить;
Niedaleko pada jabłko od jabłoni – Яблуко від яблуні
недалеко падає.

Приклади прислів'їв з різним компонентним складом:

Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść – Де багато няньок,
там дитя каліка;
Szkoda czasu i atlasu – Для такої забави шкода й світла
світити;
Czekaj tatka latka <aż kobyłę wilki (wilcy) zjedzą> – Ждали,
ждали, та й жданки розгубили;
Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie – Як гукаєш, так
і відгукується;
Nieszczęścia chodzą po ludziach – Усяка людина своє лихо
має.

Характерною частиною корпусу є також різноманітні стійкі
порівняння. Наприклад:

порівняння, які відіграють роль прикметників:

Głupi jak but <z lewej nogi>; głupi jak noga stołowa (jak
stołowe nogi) – Дурний як <сосновий> пень (як довбня, як
колода, як кіл у плоті);
Biedny jak mysz kościelna – Бідний як церковна миша;
Zdrowy jak byk (koń, ryba, rydz) – Здоровий як бик (бугай,
кінь, риба);
Piżany jak bela (jak świnia, w trupa) – П'яний, як ніч (як чіп,
як квач, як хлющ, як хлюща, як дим).

порівняння, які відіграють роль дієслів:

Znać kogo, co jak <swoje> pięć palców – Знати *кого, що* як свої п'ять пальців; знати *кого, що* як свою долоню;
Wyglądać jak zmokła kura – Виглядати, як (наче, ніби) мокра курка;
Bawić się jak kot z myszką (myszą) – Гратися, як кіт <з> мишею;
Patrzeć jak sroka w gnat (w kość) – Дивитися, як сорока на <голу> кістку.

порівняння, які відіграють роль прислівників:

Jak rak świsnie a ryba piśnie – Як (коли, доки, поки) рак свисне; як бабак свисне; як п'явка крикне;
Jak groch (grochem) o ścianę – Як (мов, ніби) об стіну (об стінку) горохом;
Jak na dłoni – Як (мов, ніби) на долоні.

Автори *Словника* виділили також специфічну, з генетичної точки зору, групу крилатих виразів. З точки зору своєї будови, ці одиниці мають характер як типових фразеологічних словосполучень, так і повних закінчених речень. Їх вирізняє своєрідна свіжість та специфіка переказу думки. Особливістю крилатих виразів є їх індивідуальна приналежність до конкретної мови. Авторам вдалося зібрати групу, так званих, інтернаціональних крилатих виразів. Завдяки широкому використанню у звичайних життєвих ситуаціях, без зв'язку з конкретним народом або його філософією, такі інтернаціональні крилаті вирази функціонують в багатьох мовах і допомагають влучно виражати думки. В *Словнику* знаходяться цитати і афоризми з Біблії, давньогрецької міфології, літературних творів, філософських трактатів та казок. Маючи повну свідомість того, що частина дослідників не включає крилаті вирази до фразеології, автори *Словника*, які керувалися правилом відтворювання, включили їх до новоствореного лексикону.

Приклади крилатих виразів та їх джерело:

Męki Tantala – Танталові муки (Давньогрецька міфологія);
Nie samym chlebem człowiek żyje – Не хлібом єдиним (Біблія);
Cel uświęca środki – Мета виправдовує способи (думка, яку зустрічаємо в утворах Н. Макіавелі, Г. Бузенбаума, Б. Паскаля);
Burza w szklance wody – Буря в склянці води (Р. де Монтескью);
Kropla draży skalę – Вода і камінь довбає (з творів Овідія);
Wiele hałasu o nic – Багато галасу знічев'я (назва п'єси В. Шекспіра);
Murzyn zrobił swoje, Murzyn może odejść – Мавр зробив своє діло, мавр може йти <собі> (цитата з драми Й. Ф. Шиллера);
Brzydkie kaczątko – Гидке качення (назва казки Г. Х. Андерсена).

ХАРАКТЕРИСТИКА СЛОВНИКОВОЇ СТАТТІ

Під поняттям конститутивного елементу ми розуміємо компонент, який має вирішальний вплив на значення цілої фразеологічної сполуки. Фразеологізми подаються тільки один раз власне під таким компонентом. Заголовні слова розміщені у словнику за алфавітним порядком у межах кожної літери: на початку класичні ідіоми або постійні порівняння, потім прислів'я (з позначенням *przysł.* польською мовою і позначенням *присл.* українською мовою), а наприкінці – крилаті слова (з позначенням *skrzydl.* польською мовою і *крил.* українською мовою). Наприклад:

Pies

<Jak> **pies ogrodnika** «o kimś, kto nie pozwala nikomu z czegoś korzystać, mimo że sam tego nie używa lub nie będzie miał z tego pożytku» – <Як> собака (пес) на сні.

Ni pies, ni wydra <coś na kształt świdra> «o czymś nieokreślonym, nie wiadomo jakim» – Ні риба ні м'ясо.

Potrzebny jak psu piąta noga «zupełnie niepotrzebny» – Потрібний як псові п'ята нога.

Psu na budę «o czymś, co nie jest nic warte, nie przyda się, nie zda się na nic» – Собаці (псові, псу, кобилі) під хвіст.

Tu jest pies pogrzebany «tu tkwi sedno sprawy, w tym tkwi problem» – <Ось> де <в чому (тут)> собака заритий.

Wierny jak pies «bezgranicznie oddany, przywiązany, lojalny» – Як (мов, немов) вірний собака.

Wieszać psy na kim «obmawiać, oczerniać, szkalować kogoś» – Вішати <всіх> собак на кого.

Zejść na psy «o stanie czegoś: pogorszyć się, podupaść» – Зійти (перевестися) на пси.

przysł. **Nie dla psa kielbasa <nie dla kota sadło>** «ktoś na coś nie zasługuje» – *присл.* Не для пса ковбаса, не для кицьки сало.

przysł. **Nie złapie pies zająca jak za dwoma goni** «próby jednoczesnego załatwienia kilku spraw jednocześnie zawsze zawodzą» – *присл.* За двома зайцями поженешся – жодного не впіймаєш.

przysł. **Pies sam kości nie ogryzie i drugiemu nie da** «o kimś, kto sam z czegoś nie skorzysta i innym też nie pozwoli» – *присл.* І сам не гам, і другому не дам.

Ко́н

Koń by się uśmiał «o czymś nieudanym, absurdalnym, bezsensownym» – Ї кінь би <з того> сміявся.

Znać się jak lyse konie «znać się bardzo dobrze» – Знатися як лисі коні.

przysł. **Konia kują, a żaba nogę podstawia** «o kimś, kto stwarza pozory, że uczestniczy w ważnej pracy wykonywanej przez kogoś innego» – *присл.* Коваль коня кує, а жаба й собі ногу дає (наставляє); куди кінь з копитом, туди й жаба з хвостом.

przysł. **Koń ma cztery nogi i też się potknie** «nie ma ludzi nieomylnych, każdy może zrobić coś źle» – *присл.* Кінь на чотирьох та й то спотикається.

Принципове значення під час укладання словникової статті мала компонентна відмінність фразеологічних зворотів. В більшості випадків заголовні слова з польської частини *Словника* містять один фразеологізм. Часом однак в одному заголовному слові польською мовою знаходяться кілька одиниць із зближеною образністю. В такому випадку польська частина *Словника* має більш розбудований характер. Наприклад:

Karta

Kłaść (położyć, wyłożyć) karty na stół; odkrywać (odsłaniać, odkryć, odsłonić) karty; grać (zagrać) w odkryte (otwarte) karty – Викладати (викласти) свої карти *кому*; розкривати (розкрити) свої карти перед *ким, кому*.

Język

Brać (wziąć) *kogo* na języki; ostrzyć na *kim* język; obnosić *kogo* na językach – Мити (перемити) кісточки *кому*; перемивати (перетирати) на зубах *кого*.

Grosz

Kto jest bez grosza; *kto* nie ma grosza przy duszy; *kto* groszem nie śmierdzi – <Hi, ani> копійки (гроша) нема (немає) за душею у *кого*.

Автори розширили пари фразеологізмів синонімічними одиницями. Це викликало значне збільшення цілого корпусу *Словника*, але також дозволило показати багатство фразеологічних систем та їх семантичну різноманітність. У зв'язку з вищевказаним, можна ствердити, що *Словник* додатково виконує функцію лексикону синонімів. Фразеологізми польською мовою створюють спільні заголовні слова тоді, коли їх характеризує однакова образність. Натомість українські фразеологічні одиниці добиралися в синонімічні ряди, які різнилися за кількістю компонентів, образністю та структурною будовою. Поєднує їх ідентичність лексичного значення. Наприклад:

Kłać

Kto klnie w żywy kamień – Лається на всі заставки *xmo*; лається, аж гай гуде *xmo*.

Król

Za <czasów> króla Świeczka – За царя Гороха <як людей було трохи>; за царя Тимка (Панька) <як земля була тонка>; за царя Хмеля <як людей була жменя>.

Bóg

Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie – Як гукаєш (гукнеш), так і відгукується (відгукнеться); як стукне, так і грюкне.

Pan

Jaki pan, taki kram – Який пан, такий жупан; який піп, така й парафія (такі й парафіяни); який пастух, така й череда.

В словниковій статті застосовано два види дужок. Перший з них, це, так звана, кругла дужка. В цих дужках знаходяться як граматичні, так і лексичні варіативні елементи. Наприклад:

Budować (stawiać) zamki na lodzie (na piasku) – Будувати повітряні (надхмарні) замки;

Trzymać język za zębami (na wodzy, na uwięzi) – Держати (тримати) язик (язика) за зубами (на прив'язі, на заціпці, на зашморзі);

Wrzucać (wrzucić) kamień (kamyk, kamyczek) do czyjego ogródka – Камінці кидати (закидати, шпурляти, кинути) до чийого городу (у чий город);

Bez kija ani przystap; nie podchodź (nie przystap) bez kija – Без палиці (без бука) і не підступай (ані приступ).

Другий тип дужок це, так звані, кутові дужки, в яких знаходяться факультативні елементи. Наприклад:

Być komu kamieniem <młyńskim> u szyi – Висіти на шиї у кого;

Kiszki komu marsza grają – Кишки грають <марш> у кого;

**Koń by się uśmieł – Їй кінь би <з того> сміявся;
Ani na krok – Ні на <один> крок.**

Серед одиниць, які входять у склад *Словника* можна виділити розширені і звужені форми. Розширені форми в більшості випадків це фразеологізми українською мовою. Часом це форми необов'язкові. Наприклад:

**Figa z makiem <z pasternakiem> – Дуля з маком;
Co kraj, to obyczaj – Що край – то звичай, що сторона – то новина;
Przyjdzie koza do woza – Прийде коза до воза та й скаже бе (ме);
Na dwoje babka wróżyła – Надвоє баба ворожила <або вмере, або буде жива>;
Moja chata z kraja – Моя хата скраю <нічого не знаю>;
Nie święci garnki lepią – Не святі горшки ліплять <а такі ж люди, як ми, грішні>.**

Частина фразеологізмів містить елементи, зазначені курсивом. Це займенники, в місце яких (в залежності від контексту) необхідно вставити іменник, особовий займенник або прислівник. Місця зазначені курсивом є обов'язковими і свідчать про правильне вживання фразеологізму в письмовому тексті або усному мовленні. Наприклад:

**Kto <jest> mocny (obrotny) w języku (gębie) – Язык добре почеплений (причеплений, прив'язаний, привішений) у кого;
Czyja gwiazda gaśnie – Кого слава никне (падає); кого день вечоріє;
Komu usuwa się grunt (ziemia) spod nóg; komu chwieje się grunt pod nogami – Земля (грунт) вислизає з-під ніг у кого;
Być komu kamieniem <młyńskim> u szyi – Висіти на шиї у кого.**

У зібраному матеріалі виділено невелику групу польських багатозначних одиниць, які мають два або більше значень. Кожний польський фразеологізм посідає дефініцію. Метою авторів був пошук сучасних, широковживаних і активних з точки зору комунікації польських фразеологізмів, та їх повна семантично-прагматична кореляція з відповідними українськими фразеологізмами на рівні одного із значень. Українські фразеологічні одиниці не змінювалися та не достосовувалися авторами до їх польських еквівалентів.

Приклад словникової статті:

Niebo

Pod gołym niebem «nie pod dachem, na powietrzu, na nieosłoniętej przestrzeni» – Під голим небом.

przysł. **Wielki do nieba, a głupi jak trzeba** «o kimś wysokim, ale bardzo głupim» – *присл.* Великий до неба, а дурний як не треба.

skrzydl. **Być w siódmym niebie** «z jakiegoś powodu czuć się szczęśliwym, bardzo się cieszyć» – *крил.* Бути (почувати себе) на сьомому небі; бути (почувати себе) щасливим аж до неба.

ПРИНЦИПИ ПЕРЕКЛАДУ

З будовою словникової статті стисло поєднується спосіб перекладу польських фразеологічних одиниць на українську мову. Польські фразеологізми перекладалися за допомогою українських фразеологічних зворотів. В випадку польських багатозначних фразеологізмів був застосований метод фразеологічного перекладу основного значення. Це означає, що автори брали під увагу перше значення фразеологізму, яке подається у польських фразеологічних словниках і шукали його відповідників у фразеологічних лексиконах українською мовою. Можна припустити, що переклад кожного значення фразеологізму польською мовою за допомогою українських фразеологізмів є неможливим. Переклад цілого діапазону значень можливий є тільки за допомогою нефразеологізмів.

ІНДЕКСИ

В склад *Словника* входять два індекси. Кожний з індексів містить фразеологізми польською або українською мовою. Індекси являють собою своєрідний ключ, який полегшує працю із *Словником* та ілюструє місце фразеологізмів у *Словнику*.

Приклад індексу польських фразеологізмів:

Brać się (wziąć się, zebrać się) w garść (w karby) – patrz: **Garść**

Figa z makiem <z pasternakiem> – patrz: **Figa**

Jechać na gapę – patrz: **Gapa**

Nie święci garnki lepią – patrz: **Garnek**

Potrzebny jak dziura w moście – patrz: **Dziura**

Stać *komu* kością (ością) w gardle – patrz: **Gardło**

Szukać wczorajszego dnia – patrz: **Dzień**

Widziały gały, co brały – patrz: **Gała**

Приклад індексу українських фразеологізмів:

Бачили очі, що купували <їжте, аж повилазьте> – див.: **Gała**

Брати (взяти) себе в руки – див.: **Garść**

Дуля з маком – див.: **Figa**

Їхати зайцем – див.: **Gapa**

Не святі горшки ліплять <а такі ж люди, як ми, грішні> – див.: **Garnek**

Треба (потрібен), як діра в (на) мості – див.: **Dziura**

Стати кісткою в горлі (поперек горла) *кому* – див.: **Gardło**

Шукати вчорашнього дня – див.: **Dzień**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Словник містить активні в обох мовах фразеологізми, які не мають архаїчного характеру. Це живі, барвисті, образні одиниці, що надають мовленню колорит та зміцнюють зміст комунікативної інформації. Зібрані фразеологічні звороти, вживані в різних життєвих ситуаціях, свідчать про високу культуру мовця. Фразеологізми, які ввійшли у словник, мають у своєму складі цікаві, відповідні різним фрагментам оточуючого нас світу, екстралінгвістичні елементи: фауна, соматика, назви рослин, назви одягу та його елементів, назви їжі та напоїв, числа, монетарна система, надприродні сили та Бог.

З формальної точки зору фразеологізми в обидвох мовах діляться на повні і неповні.

Повні фразеологізми мають ідентичний компонентний склад і однакову структурну будову. Наприклад:

***Kto nie w ciemię bity* – Не в тім'я битий *xmo*;**

***Chodząca encyklopedia* – Ходяча енциклопедія;**

***Jak na dłoni* – Як на долоні;**

***Nie mieć wszystkiego w domu* – Не мати усіх дома;**

***Szukać wczorajszego dnia* – Шукати вчорашнього дня;**

***Pomoże jak umarłemu kadzidło* – Поможє, як мертвому кадило;**

***Znać się jak łyse konie* – Знатися як лисі коні.**

Неповними бувають еквіваленти як лексичні, так і граматичні. Такі фразеологізми можуть відрізнятися образністю, але завжди це семантично тотожні одиниці.

Лексичні різниці виникають з застосування в польській та українській мовах синонімічних лексем. Це явище є нечастим і охоплює стилістичну синонімію, коли один з синонімів має нейтральний характер і можна його властиве вважати домінантою в синонімічному ряді, а другий, натомість, належить до розмовної

лексики. Наприклад: *gały – ochi* (Widziały gały, co brały – Бачили очі, що купували), *łapa – ruка* (Dać komu po łapach – Дати по руках кому; Wpaść w czyje ręce – Пийматися в лапи кому), *nogi – копита* (Kuty na cztery nogi – Кований на всі чотири копита), *łeb – голова* (Mieć łeb <na karku> – Мати голову <на плечах, на в'язах>).

В зібраному матеріалі було виділено пару фразеологізмів, компоненти яких мають антонімічну залежність: *Nie wylewać za kołnierz – Заливати за комір*. Однакове семантичне значення спирається на двох різних образах. Частина компонентів фразеологізмів з даної пари є ідентичною з точки зору її семантики (*kołnierz – комір*), вербально ж частини цієї пари являються антонімічними (*nie wylewać – заливати*).

Цікавим явищем є також гіперо-гіпонімічні стосунки між компонентами фразеологізмів. Наприклад: *buty – чоботи* (Wchodzić komu z butami do duszy – Лізти з чобітьми в душу чію, кому; Lizać czyje, komu buty – Лизати чоботи кому, у кого), *kości – żebra* (Porachować kości komu – Полічити ребра кому), *ptasi – курячий* (Ptasi mózdzek – Курячий мозок).

Рідкими, але наявними є також метонімічні стосунки поміж компонентами, наприклад, *głowa – розум* (Ruszyć głową – Розкинути розумом), *głowa – мозок* (Łamać sobie głowę <nad czym> – Сушити (морочити) <собі> голову (мозок) над чим).

Найбільш поширеною формою стосунків між компонентами фразеологізмів, розглянутих у *Словнику*, є їх приналежність до одного тематичного класу. Наприклад, в класі *зооніми* знаходяться фразеологізми *Jak rak śwśnie a ryba piśnie – Як (коли, доки, поки) рак свисне; як бабак свисне; як п'явка крикне; Uciąć komara – Придавити комара; Chodzić jak <koń> w kieracie – Робити (працювати) як <чорний, той> віл <у ярмі> і т.д.*

Цікавим є факт, що зібрані у *Словнику* фразеологізми, які містять компоненти що належать до того самого тематичного класу, діляться на п'ять основних груп. Перша з них – це ідентичні компоненти в польській та українській мовах: *соматизм* (Spoczywać na czyich barkach – Лежати на плечах чийх, кого), *їжа* (Dziesiąta woda po kisielu – Десята вода на киселі), *неземні сили* (Bać się jak

diabeł święconej wody – Боятися, як чорт ладану; Nie budź licha, kiedy śpi – Не буди лихо, поки воно тихо), *Бог* (Oddać duszę Bogu – Віддати богові душу), *зоонім* (Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie prosię – Не мала баба клопоту – купила порося), *елемент флори* (Jak grochem o ścianę – Як об стіну горохом).

Друга група містить фразеологічні пари, в яких окрім ідентичних компонентів, виступають інші, подібні за тематикою компоненти: *їжа* (Tani jak barszcz – Дешевий, як борщ; дешевий, як кислиці (як гнилички); дешевший від дірки з бублика; Nie dawać sobie w kaszę dmuchać – Не давати наплювати <собі> в кашу (в борщ); Mieć olej w głowie – Мати олію (смалець) в голові; Nawarzyć piwa – Наварити каші (пива)), *елемент флори* (Dać komu bobu – Дати перцю кому), *зоонім* (Brać byka za rogi – Брати бика (вола) за роги; ловити вовка за вуха; Koń by się uśmiał – Й кінь би <з того> сміявся; Kruk krukowi oka nie wykole – Ворон воронові (ворона вороні) ока не виклює; собака собаці хвоста не одкусить; Zdrowy jak byk (koń, ryba, rydz) – Здоровий як бик (бугай, кінь, риба); Jak rak świeźnie a ryba piśnie – Як (коли, доки, поки) рак свисне; як бабак свисне; як п'явка крикне); *соматизм* (Wbić komu klina <w głowę> – Забити клин у голову (у тім'я) кому; Być w długach <po uszy>; zadłużyć się po uszy – Загрузнути в боргах <по вуха, по шию, по горло>), *грошова система* (Kto jest bez grosza; kto nie ma grosza przy duszy; kto groszem nie śmierdzi – <Hi, ani> копійки (гроша) нема (немає) за душею у кого; Kto <jest> niewart (nie jest wart) trzech groszy (złamanego grosza, szeląga) – Зламаного гроша (шага, шеляга) не вартий (не варт) хто; копійки щербатої не вартий (не варт) хто; копійка (гріш) ціна кому).

Третя група – це фразеологічні пари, які містять різні компоненти з одного тематичного класу: *соматизм* (Brać kogo na języki; ostrzyć na kim język; obnosić kogo na językach – Мити кісточки кому; перемивати на зубах кого; Mówić (pleść, gadać), co ślina na język przyniesie – Говорити (верзти) таке, що і купи не держиться (що й на голову не налізе); Głowa się komu kiwa – Клювати носом; окуні ловити <носом>; Zamknąć gębę (mordę, pysk, dziób, buzię) na kłódkę – Защепнути язика на петельку; Biec

na łeb na szyję (на złamanie karku) – Бігти аж у вухах вітер свистить; бігти на всі заставки; *Pluć sobie w brodę* – Кусати <собі> лікті; *Mieć mleko pod nosem* – <Ще> <материне> молоко на губах не обсохло у кого), *елементи одягу* (*Znać co jak własną kieszeń* – Знати що як старі свої чоботи), *зоонім* (*Chodzić jak <koń> w kieracie* – Робити (працювати) як <чорний, той> віл <у ярмі>; *Stary lis (wróbel, wyga)* – Стріляний (старий) горобець (вовк); *Kurze łapki* – Гусячі лапки; *Mucha kogo ugryzła* – Гедзь укусив кого; *Mucha nie siada* – Комар носа не підточить), *елементи фауни* (*Jakby się blekotu (szaleju) pajadł (objadł)* – Як (мов, наче) блекоти (дурману, маку) наївся (об'ївся)). Аналізовані компоненти входять в один тематичний ряд, однак являють собою різні елементи позамовної дійсності.

Четверта група – це фразеологічні пари в яких аналізовані елементи (соматичні, фаунічні, анімалістичні і т.д.) функціонують тільки в польській мові: *зоонім* (*Rozmawiać jak gęś z prosięciem* – Говорити різними мовами; *Robić kogo w konia* – Шити у дурні кого), *елементи одягу* (*Głupi jak but <z lewej nogi>* – Дурний як <сосновий> пень; *Sędzia kalosz* – Суддю на мило), *соматизм* (*Jeść komu z ręki* – Ходити як по струнці <перед ким>; *Iść (pójść) komu na rękę* – Іти (піти) назустріч кому; *Rzucac komu kłody pod nogi* – Вставляти палиці в колеса кому; *Wiercić komu dziurę w brzuchu* – Душу виймати (вимучувати) з кого).

П'ята група – це фразеологічні пари, в яких аналізовані компоненти функціонують тільки в українській мові: *елемент фауни* (*Dawać komu kosa* – Давати гарбуза кому), *зоонім* (*Jechać na garę* – Їхати зайцем; *Wpaść jak śliwka w kompot* – Упасти (ускочити) у біду (у лихо), <як курка в борщ>), *соматизм* (*Krew w kim kipie (wrze, burzy się)* – Кров кипить (закипає, вирує) у жилах (у скронях) у кого; *Trzymać kogo, co w ryzach (karbach)* – Держати (тримати) в руках (в шорах, в поводях) кого, що).

Необхідно також зазначити і граматичні різниці фразеологічних пар. У складі польських фразеологічних одиниць часто зустрічаються дієслова *mieć* і *być* (разом з формами особовими дієслова *być: jest i są*). Відповідні фразеологічні одиниці в українській мові діляться на дві групи: частина з них містить

дієслова *мати* і *бути*, інші, натомість, являють собою конструкції без дієслова. Це можна пояснити різницею граматичних систем польської та української мов.

Приклади дієслівних конструкцій в польській та українській мовах:

Mieć olej w głowie – Мати олію (лій, смалець) в голові;
Mieć pieniędzy jak lodu – Мати грошей як сміття;
Mieć głowę (leb) <na karku> – Мати голову <на плечах, на в'язах>;
Mieć oko na kogo, na co – Мати на оці *кого, що*;
Mieć serce z kamienia – Мати кам'яне (камінне) серце;
Być między młotem a kowadłem – Бути між молотом і ковадлом.

Приклади фразеологічних пар, в яких дієслівним конструкціям в польській мові відповідають конструкції без дієслова в українській:

Mieć wilczy apetyt – Вовчий апетит *у кого*;
Mieć <za> długi język (jęzor, ozór) – Довгий язик *у кого*;
Mieć cięty (ostry) język (języczek) – Гострий на язик *хто*;
Być na bańce (na gazie, pod gazem, pod muchą, na rauszu, na syku) – Під чаркою *хто*;
<Co jest> nie na czyją kieszeń – <Що> не по кишені *кому*;
Kto <jest> mocny (obrotny) w języku (gębie) – Язик добре почеплений (причеплений, прив'язаний, привішений) *у кого*;
Kto jest niespełna rozumu – Не сповна розуму *хто*.

POLSKO-UKRAIŃSKI SŁOWNIK FRAZEOLÓGICZNY

A

A

Od a do z; od a do zet «w całości, od początku do końca» – Від а до я; від аза до іжиці; від альфи до омеги; від букви до букви.

Abraham

Przenieść się (odejść) na łono Abrahama; pójść do Abrahama na piwo «umrzeć» – Піти (полетіти) до праотців (до прадідів).

Achilles

skrzydl. **Pięta Achillesa (achillesowa)** «słaba strona kogoś lub czegoś» – *крил.* Ахіллесова п'ята.

Adam

W stroju Adama (adamowym) «nago» – У костюмі (одязі, одежі) Адама (в Адамовім костюмі, в Адамовій одежі).

Amen

Jak amen w pacierzu «na pewno, bez wątpienia» – *крил.* Як пити дати.

Ameryka

Odkrywać (odkryć) Amerykę «dochodzić do wniosków, ustaleń, które dla wszystkich są oczywiste» – Відкривати (відкрити) Америку.

Amor

Strzała Amora (Kupidyna) «symbol miłości, zakochania» – Стріла Амура (Купідона); Амурова (Купідонова) стріла.

Androny

Plęć (opowiadać, prawić) androny «mówić głupstwa, mówić bez sensu, bez zastanowienia» – Розводити андрони; плести мандрони.

Ani

Ani mru-mru «zwrot informujący o czymś milczeniu i nakazujący komuś milczenie» – Hi (ani) мур-мур.

Apetyt

Mieć wilczy apetyt «odczuwać silny głód, mieć ogromną ochotę na jedzenie» – Вовчий апетит у *кого*; вовчий зуб у *кого*; вовче горло у *кого*; вовчу хворобу мати.

przysł. **Apetyt rośnie w miarę jedzenia** «oczekiwania i pragnienia stają się coraz większe wraz ze zwiększeniem się stanu posiadania lub osiąganym sukcesem» – *присл.* Апетит з їдою прибуває.

Ariadna

skrzydł. **Nić (klębek) Ariadny** «coś, co ułatwi dotarcie do celu, znalezienie czegoś, wybrnięcie z zawiłanej sytuacji» – *крил.* Ариаднина нитка.

Armatni

skrzydł. **Mięso armatnie** «o żołnierzach wysyłanych na wojnę, niemających szans na przeżycie» – *крил.* Гарматне м'ясо.

Augiasz

skrzydł. **Stajnia Augiasza** «bałagan, nieład, nagromadzenie zanieczyszczeń, zaniedbań» – *крил.* Авгієві стайні (конюшні).

B

Baba

przysł. **Baba z wozu – koniom lżej** «o sytuacji, w której pozbycie się kogoś lub czegoś jest pożądane, przynosi ulgę» – *присл.* Баба з возу – кобилі легше.

przysł. **Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie prosię** «o sytuacji, w której ktoś sam przysporzył sobie kłopotów» – *присл.* Не мала баба клопоту – купила порося.

Babel

skrzydł. **Wieża Babel** «a) przedsięwzięcie niemożliwe do zrealizowania i prowadzące jedynie do powstania zamętu; b) miejsce, gdzie spotykają się ludzie mówiący różnymi językami» – *крил.* Вавилонське стовпотворіння; вавилонська вежа.

Babka

Na dwoje babka wróżyła «o sytuacji, której rozwiązania nie można przewidzieć, w której każda z możliwości jest prawdopodobna» – Надвое баба ворожила <або вмере, або буде жива>; казала Настя, як удасться.

Bacność

Mieć się na bacności «być czujnym, ostrożnym w stosunku do kogoś, czegoś» – Матися (мати себе) на бачності.

Bać się

Bać się jak diabeł święconej wody «bardzo bać się kogoś lub czegoś» – Боятися, як чорт свяченої води; боятися, як чорт (дідько) ладану.

Bać się jak ognia «bardzo bać się kogoś, czegoś» – Боятися як вогню.

Bakier

Być na bakier z kim «być z kimś w niezgodzie» – Бути (жити) не в ладу (не в злагоді, не в лагоді, не в згоді) з *ким*.

Banialuki

Opowiadać (pleść, prawić) banialuki «mówić głupstwa, mówić bez sensu» – Плести банелюки (плетеники).

Bark

Spoczywać na czyich barkach «należeć do czyichś obowiązków» – Лежати на плечах *чиїх, кого*.

Barszcz

Tani jak barszcz «bardzo tani» – Дешевий, як борщ; дешевий, як кислиці (як гнилички); дешевший від дірки з бублика.

Barwa

Widzieć co w ciemnych (czarnych) barwach (kolorach) «zapatrywać się na coś pesymistycznie» – Бачити *що* в темному (темрявому) світлі.

Widzieć co w różowych barwach (kolorach) «zapatrywać się na coś optymistycznie» – Бачити в рожевому світлі *що*.

Bąk

Zbijać bąki «spędzać czas na próżnowaniu» – Байдики (байди, баглаї) бити; бомки стріляти (бити).

Beret

O rzut beretem «niedaleko, w pobliżu, bardzo blisko» – <Як> палицею (шапкою, штихом) кинути (докинути).

Bezrybie

przysł. **Na bezrybiu i rak ryba** «o sytuacji, w której z powodu braku czegoś atrakcyjnego, pożądanego, można zadowolić się tym, co jest do dyspozycji» – *присл.* На безриб'ї (на безвідді) і рак риба; в степу і хрущ м'ясо; в полі і жук м'ясо.

Bić

Kto nie w ciemnię bity «ktoś odznaczający się sprytem, umiejący się zachować w każdej sytuacji» – Не в тім'я битий *хто*.

Bieda

Klepać biedę «żyć w niedostatku, być bardzo biednym» – Біду тягти (терти).

Biedny

przysł. **Biednemu zawsze wiatr w oczy <wieje>** «człowiek biedny zawsze musi liczyć się z przeciwnościami losu, wiedzie mu się gorzej niż bogatemu» – *присл.* Бідному все вітер в очі віє.

Bilet

Wilczy bilet «dokument z opinią negatywną, uniemożliwiający osobie posiadającej go podjęcie nauki lub pracy» – Вовчий білет.

Blacha

Nauczyć się czego na blachę; wykuć co na blachę «nauczyć się czegoś świetnie, doskonale» – На зубок вивчити (запам'ятати, знати) *що*.

Błady

Błady jak śmierć (plótno, kre-da, ściana) «ktoś bardzo błady» – Блідий, як смерть; мов стіна <блідий>; мов крейда <блідий>.

Błazen

Wyjść na blazna «ośmieszyć się, skompromitować się» – Пошитися (убратися) в дурні (у дурники); дурнем убратися.

Błądzić

skrzydł. **Błądzić jest rzeczą ludzką** «każdy człowiek ma prawo do popełniania błędów» – *крил.* Помилятися – то людська річ.

Błoto

Zmieszać kogo z błotem «ubliżyć komuś, zniesławić, oczernić kogoś» – З землею (з болотом) змішати *кого*.

Bogaty

przysł. **Bogatemu <to i> diabeł dziecko kołysze** «ludziom bogatym zawsze sprzyja szczęście» – *присл.* Багатому чорт діти (дітей) колише <а бідному й няньки немає>.

przysł. **Bogatemu to i byk się ocie-li** «bogatemu człowiekowi zawsze i we wszystkim się powodzi» – *присл.* Кому ведеться, тому і півень несеться.

Bok

Wychodzić (wylażić, wyjść) komu boki «o przyczynie kłopotów lub przykrości, które okazały się niekorzystne lub nadmiernie męczące» – Вилазити (виходити, вилізти, вийти) боком *кому*.

Boski

Czekać na zmiłowanie boskie; wyglądać boskiego zmiłowania «biernie czekać na bieg wydarzeń, czekać na szczęśliwy zbieg okoliczności, który rozwiąże jakiś problem» – Ждати (чекати, виглядати, сподіватися) з <біля> моря погоди.

Bób

Dać (zadać) komu bobu «dać komuś nauczkę, dać się komuś we znaki» – Дати (всипати) перцю кому.

Bóg

Bóg mi świadkiem «zapewnienie o tym, że się mówi prawdę» – Бог мені свідком.

Bój się Boga! «zwrot mający na celu zwrócenie komuś uwagi, że źle coś robi» – Бійся Бога!

Nie daj <Panie> Boże (Bóg) «byleby nie, oby nie» – Не дай Боже.

Oddać Bogu ducha; oddać duszę Bogu «umrzeć» – Віддати (оддати) Богові (Богу, богам) душу (дух).

Pójść do Boga; stanąć przed Bogiem «umrzeć» – Піти до Бога.

Złapać (chwycić) Pana Boga za nogi «osiągnąć jakiś sukces, coś wymarzonego i czuć się szczęśliwym z tego powodu» – Вхопити (впіймати, спіймати, піймати, взяти) Бога (щастя) за бороду.

przysł. **Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie** «jak czynisz komuś, tak on czyni tobie» – *присл.* Як гукаєш (гукнеш),

так і відгукується (відгукнеться); як стукне, так і грюкне.

Brać

Brać (wziąć) <kogo> za pysk (mordę) «zmuszać kogoś bezwzględными методами do posłuszeństwa, narzucać brutalny rygor» – Брати (взяти) за зябра (за жабри) *kogo*.

Brat

Ani brat, ani swat; ni brat, ni swat «o kimś obcym, zupełnie komuś obojętnym» – Ні (ані) сват, ні (ані) брат.

Być za pan brat «być z kimś w poufłych stosunkach» – Бути за панібрата.

Bronić

Niech <Pan> Bóg broni «nie, wykluczone, w żadnym wypadku, nie ma na to zgody» – Хай (нехай) Бог (Господь) милує (боронить).

Bruderschaft

Pić (wypić) bruderschaft (brudzia) «dwie osoby umawiają się, że będą do siebie mówić per ty i dla potwierdzenia piją po kieliszku alkoholu» – Пити (випити) на брудершафт.

Budować

Budować (stawiać) zamki na lodzie (na piasku) «brać coś nierealnego za podstawę działania; marzyć na próżno» – Будувати повітряні (надхмарні) замки.

Budować co na piasku «snuć marzenia, projekty niemające realnych szans urzeczywistnienia» – Будувати на піску *що*.

Bujać

Bujać w obłokach «być marzycielem, fantazjować» – Витати (літати) в (у) хмарах (в небесах).

Burak

Czerwienić się jak burak (rak, piwonnia, indyk) «mieć rumieńce, czerwienić się bardzo mocno» – Червоніти (шаріти), як (мов, наче) калина (мак, буряк, жар, кармазин, рак).

Burza

skrzydł. **Burza w szklance wody** «awantura z błałego powodu» – *крил.* Буря в склянці води.

But

Buty jeść (pić) wołają (chcą) «buty są dziurawe, zniszczone» – Чоботи (черевики) їсти (каші) просять; чоботи (черевики) зуби вищипили.
Wchodzić (włożyć, ładować się, wejść, wleźć, władować się) komu z butami do duszy (w życie) «niedelikatnie wtrącać się w czyjeś prywatne sprawę, być wścibskim» – Лізти (залазити, залізти) з чобітьми в душу *чию, кому*.

Być

Być na bańce (na gazie, pod gazem, pod muchą, na rauszu, na cyku)

«być podpitym, pijanym» – Під чаркою *хто*.

Być przy nadziei; być w odmiennym (błogosławionym) stanie «być w ciąży» – Бути при надії.

Co ma być, to będzie «trzeba zgodzić się na to, co nastąpi» – Що буде, те (то) й буде; хай буде, що буде.

Byk

Brać (chwycić, wziąć) byka za rogi «zabierać się śmiało, energicznie do działania» – Брати (хапати, взяти) бика (вола) за роги; ловити (піймати) вовка за вуха.

Bzdura

Opowiadać (pleść, prawić, gadać, mówić) bzdury «mówić głupstwa» – Дурниці (дурницю, дурне, дурощі) говорити (молоти, верзти, городити, плести).

C

Cały

Krzyczeć (drzeć się) na całe gardło (na cały głos, w głos) «krzyczeć bardzo głośno» – Кричати на все (ціле) горло (на всю

горлянку, на цілу пельку, на весь рот, на весь голос); дерти горло (горлянку).

Ceber

Leje jak z cebra «pada ulewny deszcz» – *Лле як (мов, немов) з відра (з цебра, з луба, з рукава, з коновки, з бочки, з-під ринни).*

Cel

skrzydl. **Cel uświęca środki** «każda metoda jest dobra, aby osiągnąć zamierzony skutek, nawet ta, która jest wątpliwa pod względem etycznym» – *крил.* Мета виправдовує способи (засоби).

Cena

Za wszelką cenę; bez względu na cenę «obowiązkowo, bez względu na poniesiony koszt, wysiłek, niesprzyjające okoliczności, przeszkody» – За всяку ціну.

Chata

przysł. **Czym chata bogata, tym rada** «o sytuacji, kiedy gospodarze przyjmują gości najlepiej jak potrafią» – *присл.* Чим хата багата, тим <вітати> рада.

przysł. **Moja chata z kraja** «o sytuacji, kiedy ktoś podkreśla, że pewne sprawy go nie dotyczą, więc nie będzie się nimi zajmować» – *присл.* Моя хата скраю <нічого не знаю>.

Chęć

skrzydl. **Dobrymi chęciami piekło <jest> wybrukowane; dobrymi chęciami jest wybrukowany przedsionek piekła** «dobre zamiary i pragnienia nie zawsze prowadzą do osiągnięcia zamierzonego celu» – *крил.* Добрими намірами вимощене (вистелене) пекло.

Chleb

Ciężki kawałek chleba «zarobki, które zdobywa się ciężką pracą» – Тяжкий хліб.

Żyć o suchym chlebie «głodować, nie dojadać» – Жити на сухому хлібі.

przysł. **Głodnemu chleb na myśli** «trudno jest uwolnić się od myśli o czymś, czego się bardzo pragnie» – *присл.* Голодний кумі хліб на умі; голодному чоловікові пироги сняться.

skrzydl. **Nie samym chlebem człowiek żyje** «człowiek potrzebuje nie tylko rzeczy materialnych, ale i przeżyć duchowych» – *крил.* Не хлібом єдиним.

Chmura

przysł. **Z dużej (wielkiej) chmury mały deszcz** «o sytuacji, w której efekt jest niewspółmiernie mały w stosunku do zapowiedzi lub pokładanych nadziei» – *присл.* З великої хмари малий дощ <буває>; велика хмара, та малий дощ.

Chodzić

Chodząca encyklopedia (kronika)

«о człowieku wszechstronnie wykształconym, posiadającym dużą wiedzę» – Ходяча енциклопедія.

Chodzić na rzęsach «być pijanym»

– Залити (налити) очі (сліпи); зачмелити голову; набрати повну голову.

Ciarki (mrówki) chodzą (przechodzą, przeszły) komu po plecach

«a) ktoś odczuwa przykre emocje, zwłaszcza strach, niepokój, zgrozę; b) ktoś jest podekscytowany, czuje radosne podniecenie» – Мурашки бігають (пробігають, ідуть, пробігли, забігали, пішли) <поза> спиною (поза плечима, по спині, по тілу, по шкірі).

Dreszcz (mróz) chodzi (przeszedł) komu po kościach (po plecach)

«a) kogoś przenikają dreszcze, komuś jest zimno; b) ktoś się bardzo boi» – <Аж> мороз іде (проходить, пробігає, пішов, пройшов, пробіг) поза шкірою (поза спиною, поза спину, по спині, по шкірі, по тілу) кому, у кого.

przysł. Nieszczęścia (wypadki, przypadki) chodzą po ludziach

«każdemu może się przytrafić coś złego» – *присл.* Усяка людина своє лихо має.

Cholewa

przysł. Znać pana po cholewach

«о statusie człowieka świadczy jego sposób bycia i wygląd» – *присл.* Знати (видно) пана по халявах.

Cholewka

Smalić <do kogo> cholewki «zalecać się, ubiegać się o względy kobiety» – Смалити халявки до *кого*.

Chudy

Chudy jak szczapa (patyk, szkielet) «bardzo chudy» – Худий, як тріска (як скіпка).

Chwalić

przysł. **Każda pliszka (liszka, sroka, srocza) swój ogonek (ogon)**

chwali; każdy kupiec swój towar chwali «każdy lubi się chwalić i przypisywać sobie zasługi, często bezpodstawnie» – *присл.* Усяк

кулик до свого болота звик; кожна жаба своє болото хвалить; кожна лисиця свій хвостик хвалить; кожний купець свій товар хвалить.

przysł. **Nie chwal dnia przed zachodem słońca**

«przestroga przed tym, by nie cieszyć się z czegoś zbyt wcześniej, bo można doznać zawodu» – *присл.* Не хвали дня перед заходом сонця.

Chwytać

Chwytać za serce <kogo> «wzruszać, rozczulać» – Брати за серце *кого*.

Ciało

przysł. **Blizsza koszula ciału <niż sukmana>**

«człowieka najbardziej obchodzi to, co go bezpośrednio dotyczy» – *присл.* Своя сорочка до тіла ближча.

Ціагна́ць

прзysl. **Natura ciągnie wilka do lasu** «postępowanie osoby wynika z jej charakteru, skłonności, przyzwyczajęń, pochodzenia» – *присл.* Вовча натура в ліс тягне; вовка хоч як годуй (скільки не годуй), а він у ліс дивиться.

Цічы

прзysl. **Cicha woda brzegi rwie** «osoba na pozór spokojna czasem zaskakuje zachowaniem, którego nikt by się po niej nie spodziewał» – *присл.* Тиха вода греблю (береги) рве.

Ціелę

прзysl. **Pokorne cielę dwie matki ssie** «w życiu bardziej popłaca pokora niż zuchwałość» – *присл.* Покірне телятко дві матки (двох маток) ссе.

прзysl. **Zapomniiał wół, jak cielęciem był** «o kimś niepamiętającym swojej przeszłości, zwłaszcza o błędach młodości, wynikających z braku doświadczenia» – *присл.* Забули воли, як телятами були.

Ціелęcy

Ціелęcy zachwyт «wielki, przesadny zachwyт» – Телячий захват.

Ціемно

Ціемно, choć oko wykol; ciemno jak w grobie; ciemno, choć w pysk daj «bardzo ciemно, zupełnie ciemно» – Темно, хоч в око (в очі, у вічі)

стрель (стрельни, дай); темно, хоч око (очі) вийми (вибий, виколи); темно, хоч оком світи.

Ціеń

Bać się (lękać się) własnego cienia «być bardzo lękliwym, podejrzliwym, nadmiernie ostrożnym» – Боятися своєї (власної) тіні.

Być (pozostawać, trzymać się) w cieniu «pozostawać na dalszym planie, pozostawać niedostrzeżonym» – Бути (залишатися, триматися) в тіні.

Ціężко

Komu jest ciężko na duszy «ktoś jest w stanie przygnęбienia, smutku» – Тяжко на душі кому.

Ціос

Cіos w plecy «podstępne, niespodziewane działania przeciw kogoś» – Удар у спину.

Цісна́ць się

<Co> **ціśnie się na usta** «ktoś czuje gwałtowną potrzebę powiedzenia czegoś» – Проситься на язик <що>.

Цісза

Martwa cisza «absolutna cisza» – Мертва (гробова) тиша.

Цуд

Ósmý cud świata «o kimś lub o czymś nadzwyczajnym, zwłaszcza niezwykle pięknym» – Восьме чудо світу.

Czarno

Czarno na białym «a) na piśmie, w druku; b) niezbiecie, niewątpliwie, oczywiście» – Чорним по білому.

Czas

przysł. **Czas leczy (goi)** <wszystkie> rany «po upływie jakiegoś czasu przykrości wydają się mniejsze» – *присл.* Час всі рани гоїть; час усе лікує.

przysł. **Szkoda czasu i atlasu** «szkoda wysiłku na coś, co jest niewiele warte» – *присл.* Для такої забави шкода й світла світити.

skrzydł. **Czas to pieniądz** «czas jest cenny i nie należy go marnować» – *крил.* Час – то гроші.

Czekać

przysł. **Czekaj tatka latka <aż kobyłę wilki (wilecy) zjedzą>** «nie ma wielkiej nadziei na spełnienie się jakichś oczekiwań, obietnic» – *присл.* Ждали, ждали, та й жданки (жданики) розгубили (погубили, поїли); ждали, ждали, тай годі сказали.

Czepek

Urodzić się w czepek «o osobie mającej wielkie szczęście w życiu» – Народитися (вродитися) в сорочці.

Cześć

Cześć i chwała «zwrot używany dla wyrażenia szacunku, uznania» – Честь і хвала (шана, слава).

Część

skrzydł. **Lwia część** «znaczna, główna część czegoś» – *крил.* Левина (лев'яча) частка (частина, доля).

Człowiek

Złoty człowiek «ktoś bardzo dobry, mający wiele zalet; wzór, ideał» – Золота людина.

przysł. **Człowiek człowiekowi wilkiem** «ludzie są zawistni, nieżyczliwi sobie» – *присл.* Людина людині вовк.

Cztery

W cztery oczy «na osobności, sam na sam» – На чотири ока.

Czynić

przysł. **Nie czynь drugiemu, co tobie niemilo** «należy się liczyć z uczuciami i potrzebami innych ludzi» – *присл.* Не роби нікому того, що тобі не мило.

Ćwiek

Wbić (zabić) komu ćwieka (klina) <w głowę> «sprawić komuś kłopot, zmuszając go do uporczywego myślenia o czymś» – Забити клин у голову (у тім'я) кому.

D

Dać

Dać drapak (nogę, dyla) «ucieć» – Дати драла (драчки, дмухача).

Damokles

skrzydł. **Miecz Damoklesa** «nieustanne niebezpieczeństwo zagrażające komuś» – *крил.* Дамоклів меч.

Darować

przysł. **Darowanemu koniowi nie zagląda się w zęby** «nie należy krytykować rzeczy, którą się otrzymuje w prezencie» – *присл.* Дарованему коневі в зуби не дивляться.

Dawać

Dawać (dać) komu kosza «odmawiać konkurentowi» – Давати (дати) гарбуза кому.

Dawać (dać) sobie głowę (rękę, łeb) uciąć za kogo, za co; dać się zabić (porąbać, posiekać <w kawalki>) za kogo, za co «ręczyć za kogoś, za coś» – Класти (покласти) голову на плаху (під сокиру) за кого, за що.

Dawać (dać) ujście (upust) czemu «wyrażać coś, zwłaszcza silne uczucia, słowami lub uzewnętrzniać to w jakiś sposób» – Давати (дати) волю (попуск) чому.

przysł. **Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje** «ludziom pracowitym dobrze się wiedzie, bo wszystko im sprzyja, nawet sam Bóg» – *присл.* Хто рано встає – тому Бог дає (подає).

Dąb

Wysoki jak dąb, a głupi jak głąb «o kimś wysokim, dobrze zbudowanym, ale nierozgarniętym» – Високий, як дуб, а дурний як пень.

Deska

Przeczytać od deski do deski «przeczytać bardzo dokładnie, od początku do końca» – Прочитати від дошки до дошки.

Deszcz

Z deszczu pod rynnę «o znalezieniu się w sytuacji jeszcze gorszej niż poprzednia» – З дощу та під ринву; з вогню <та> в полум'я.

Diabel

<Tam,> gdzie diabel mówi dobranoc «o miejscu bardzo odległym, oddalonym od cywilizacji» – У чорта на болоті; у чорта в зубах.

Diabli kogo niosą (nadali, przyniesli) «o kimś lub o czymś niepożądanym, sprawiającym kłopot» – Чорт (дідько, нечистий) несе (приніс) кого; чорти несуть (принесли) кого.
Niech kogo, co diabli wezmą! «przekleństwo lub wyzwisko wyrażające niezadowolenie z kogoś lub czegoś» – Чорт кого, що бери (забирай)!

Sam diabeł nie dojdzie (nie zgadnie, nie zrozumie) «trudno to rozwikłać, zrozumieć» – Сам чорт (і чорт) не розбере (не зрозуміє).

Zaprzedać duszę diabłu «podporządkować się komuś całkowicie, być na czyichś usługach w zamian za jakieś korzyści, rezygnując z wyznawanych wcześniej wartości i zasad moralnych» – Продати душу дияволу.

przysł. **Gdzie diabeł nie może, tam babę pośle** «kobiety są tak mądre, sprytne i operatywne, że poradzą sobie z każdą trudnością» – *присл.* Де чорт не зможе, туди бабу пошле (там баба pomoże); де є баба, там і чорта не треба; то така баба, що і дідька не треба.

przysł. **Nie taki diabeł straszny, jak go malują** «coś się okazuje nie tak trudne, jak się początkowo myślało; nie należy się bać bez podstaw ku temu» – *присл.* Не такий чорт страшний, як його малюють.

przysł. **W starym piecu diabeł pali** «potrzeby seksualne mają również ludzie w starszym wieku, czasem nawet większe niż młodzi» – *присл.* І в старій печі дідько топить.

DŁOŃ

Jak mi kaktus na dłoni wyrośnie «o czymś, co nigdy nie zostanie zrealizowane, nie dojdzie do skutku» – Як на долоні волосся виросте.

Jak na dłoni «wyraźnie, w sposób oczywisty» – Як (мов, ніби) на долоні.

DŁUGI

Mieć <za> długi język (jęzor, ozór) «nie umieć zachować tajemnicy, być skłonny do plotkowania» – Довгий язик у козо.

Mieć długie (lepkie) ręce «być zdolnym do kradzieży» – Мати довгі руки; на руку нечистий (хапкий) хто.

Dmuchać

Dmuchać na zimne «zachowywać ostrożność, często przesadną» – Дмукати (дути) на <холодну> воду.

Dno

Beczka (studnia, worek) bez dna «a) o kimś lub o czymś, w co wkłada się dużo pracy, pieniędzy bez widocznego efektu; b) o nieprzebranej, niewyczerpanej obfitości, ilości czegoś» – Бездонна бочка.

Dobrze

przysł. **Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej** «najwygodniej i najbardziej bezpiecznie każdy czuje się we własnym domu» – *присл.* У гостині (у гостях) добре, а вдома <таки> краще.

przysł. **Wszędzie dobrze, gdzie nas nie ma** «ludzie często idealizują miejsca, sytuacje, w których nie mogą się znaleźć» – *присл.* Там (всюди) добре, де нас нема.

Dochodzić

Dochodzić (dojść, przyjąć) do siebie «odzyskiwać siły, równowagę

psychiczną, wracać do zdrowia» – Приходити (прийти) в (до) себе.

Dolek

Kopać pod kim dolki «działać potajemnie na czyjąś szkodę; snuć intrygi» – Копати яму (могилу) кому, на кого, під кого.

przysł. **Kto pod kim dolki kopie, sam w nie wpada** «jeśli ktoś działa na czyjąś szkodę, może sam sobie zaszkodzić» – *присл.* Не копай іншому ями, бо сам упадеш.

Dom

Czuć się (zachowywać się) jak <u siebie> w domu «czuć się swobodnie, nieskrępowanie» – Почувати себе (поводитися, бути) як <у себе> дома (вдома).

Nie mieć wszystkich w domu «być chorym psychicznie, być nienormalnym» – Не мати усіх дома.

Dopiekać

Dopiekać (dopiec) komu do żywego «robić komuś wielką przykrość, obrażać kogoś dotkliwie» – Допікати (дошкуляти, допекти, дошкулити) до живих печінок (до живого) кому (кого).

Dostać

Dostać (oberwać) w gębę (w pysk, w mordę, w ryj, po gębę, po pysku, po mordzie, po ryju) «zostać uderzonym w twarz» – Вхопити

(дістати) ляща (ляпаса, мордаса, помордаса).

Dostawać się

Dostawać się (dostać się) na <ludzkie, złe> języki «być przedmiotem obmowy, plotek» – Брати (взяти) на язики (на язык, на языка) кого.

Dowcip

Sypać dowcipami <jak z rękawa> «opowiadać wiele dowcipów, jeden po drugim» – Сипати дотепами (жартами).

Drobne

Rozmieniać się na drobne «zajmować się drobiazgami, wykonywać różnorodne niewielkie prace, zamiast skupić się na jednej większej» – Розмінюватися (розмінятися) на дрібниці (на дрібноту).

Droga

Czyje drogi się rozeszły «a) ktoś się z kimś rozstał; b) ktoś przestał mieć z kimś jednakowe poglądy lub wspólne interesy» – Дороги розійшлися *чиї*.

Droga krzyżowa (ciernista, cierniowa) «życie pełne cierpień, udręczeń, sytuacje niosące wiele bolesnych przeżyć» – Тернистий шлях.

Iść swoją (własną) drogą; chodzić swoimi (własnymi) drogami (ścieżkami) «nie wzorować się na innych, mieć własny sposób rozwiązywania problemów, być samodzielnym, nie-

zależnym» – Ити своєю дорогою (своім шляхом).

przysł. **Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu** «różnymi sposobami można dojść do tego samego rozwiązania, celu» – *присл.* Усі шляхи (усі дороги) ведуть (провадять, стеляться) до Рима (в Рим); усі стежки до Рима йдуть.

Drożdże

Rosnąć jak na drożdżach «powiększać się, rosnąć, rozwijać się szybko» – Рости, як (мов, немов, наче) на дріжджах; рости, як з води.

Drwa

przysł. **Gdzie drwa rąbią, tam wióry lecą** «przy każdym działaniu można spodziewać się niekorzystnych skutków ubocznych» – *присл.* Ліс рубають – тріски летять; де дерево рубають, там тріски летять (падають).

Drzewo

przysł. **Jakie drzewo, taki klin, jaki ojciec, taki syn** «syn jest podobny do ojca» – *присл.* Яке дерево, такий клин, який батько, такий син.

Drzwi

Pokazać (wskazać) komu drzwi «kazać komuś wyjść, wyprosić kogoś» – Показати на двері кому.

Wyważać otwarte drzwi «robić niepotrzebnie to, co już zostało zrobione, dowodzić czegoś oczywistego

lub już poprzednio dowiedzonego» – Ломитися у відчинені (відкриті) двері.

Duch

Duch czasu (epoki) «istota panujących w danym okresie poglądów, tendencji społecznych, kulturalnych społeczeństwa» – Дух часу (епохи, доби).

Podupadać (upadać, upaść) na duchu; tracić ducha «żałamywać się psychicznie, popadać w przygnębenie, zwątpienie, tracić nadzieję» – Занепадати (падати, підупадати, занепасти, упасти) духом.

W duchu (duszy); w głębi ducha (duszy, serca); w cichości ducha; w skrytości ducha (serca) «w myśli, skrycie» – У глибині (на споді, на дні) душі (серця); глибоко в душі (у серці).

Wyzionąć ducha «umrzeć» – Визіхнути (визівнути) духа.

Dudek

Wystrychnąć kogo na dudka «oszukać kogoś, zrobić z kogoś głupca, ośmieszyć kogoś» – Пошити в дурні (убрати дурнем) кого; вистригити на дурня кого.

Dupa

Gadać o dupie Maryny «mówić, rozmawiać o czymś mało ważnym, tracić czas na błahe rozmowy» – Плєскати (пятькати, плєсти) язиком (язиками).

Dusza

Dusza poszła (uciekła) komu w pięty «ктоś zaczął bać się, zląkł się» – Душа у п'яти втекла (сховалася) в кого; аж душа в п'яти забігла кому.

Duszą i ciałem «zupełnie, całkowicie» – Душею і тілом.

<Tyle,> ile dusza zapagnie (zamarzy); <jest> wszystko, czego dusza zapagnie «tyle, ile się zechce» – Скільки душа забажає (запагне, захоче); чого душа бажає (хоче, прагне, забажає, захоче, запагне). **Z całej duszy** «ze wszystkich sił, bardzo» – Уцією душею.

przysł. **Rada by dusza do raju, ale grzechy nie puszczają** «nie jest łatwo realizować jakieś plany, marzenia, ponieważ istnieją okoliczności, które to utrudniają» – *присл.* Рада б душа в рай (до раю), та гріхи не пускають.

Dwa

przysł. **Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta** «клóтня lub rywalizacja dwóch osób lub grup pozwala odnieść korzyść trzeciej» – *присл.* Коли двоє б'ються (сваряться), третій радіє.

Dym

przysł. **Nie ma dymu bez ognia** «nie ma skutku bez przyczyny» – *присл.* Диму без вогню не буває (немає).

Dziad

Kochać (lubić) jak psy dziada <w ciasnej ulicy> «bardzo kogoś nie lubić» – Любити, як собака палицю (редьку, цибулю).

Dziecko

Wylewać (wylać) dziecko z kąpielą «stosować zbyt drastyczne środki zaradcze, które nie tylko usuwają ujemne cechy jakichś rzeczy lub zjawisk, ale niszczą je same» – Вихлюпувати (вихлюпнути) <разом> з купелем і дитину.

przysł. **Małe dzieci – mały kłopot, duże dzieci – duży kłopot** «im dzieci są starsze, tym sprawiają większe problemy» – *присл.* Малі діти – малий клопim, а підростуть – буде великий.

Dziegieć

Łyżka (kropla) dziegiu w beczce miodu «coś nieprzyjemnego w sytuacji ogólnie korzystnej» – Ложка дьогтю <в бочці меду>.

Dzielić

Dzielić skórę na niedźwiedziu «robić przedwczesne plany, przewidyując najbardziej korzystną wersję rozwoju wypadków; liczyć zyski, których jeszcze się nie ma» – Ділити шкуру з невбитого ведмедя; з живого ведмедя шкуру ділити (пропивати).

Dzieło

skrzydł. **Koniec wieńczy dzieło** «jakaś praca, rzecz ma wartość, jeśli jest dobrze doprowadzona do końca» – *крим.* Кінець – ділу вінець; кінець діло вінчає.

Dzień

Czyje dni (godziny) są policzone «ktoś jest umierający» – Дні полічені (пораховані) *чиї*.

Dni otwarte «dni, w których każdy może wejść tam, gdzie na co dzień wstęp mają tylko określone osoby» – Дні відчинених дверей.

Szukać wczorajszego dnia «szukać nie wiadomo czego, błąkać się bez celu» – Шукати вчорашнього дня.

Dziura

Potrzebny jak dziura w moście «niepotrzebny, zbędny, przeszkadzający» – Треба (потрібен), як діра в (на) мості.

Zatykać dziury «zaspokajać najpotrzebniejsze potrzeby» – Латати (залатувати, залатати, полатати) дірки (діри).

Dźwigać

skrzydł. **Dźwigać <swój> krzyż** «żyć w trudnych warunkach, cierpieć w jakiś sposób» – *крим.* Нести свій важкий (тяжкий) хрест.

E

Egiptski

skrzydł. **Plagi egipskie** «coś bardzo dokuczliwego, uciążliwego, trudnego do zniesienia; wielkie nieszczęścia» – *крим.* Єгипетські кари.

Eminencja

Szara eminencja «osoba niezajmująca oficjalnie wysokiego stanowiska, która dzięki zakulisowym działaniom ma istotny, decydujący wpływ na wydarzenia» – Сирій кардинал.

F

Figa

Figa z makiem <z pasternakiem> «wyrażenie, którego używa się, aby dać komuś do zrozumienia, że się czegoś nie robi, nie da, że się coś nie stanie» – Дуля з маком.

Filip

Wyskoczyć (wyrwać się) jak Filip z konopi «odezwać się nie w porę, powiedzieć coś niewłaściwego, niestosownego» – Вискочити як Пилип з конопель.

Fory

Dawać (dać) fory «wyróżniać, faworyzować kogoś, stosować wobec kogoś taryfę ulgową, zapewnić komuś uprzywilejowaną pozycję, protegować kogoś» – Давати (дати) фору.

Front

Na dwa fronty (na kilka frontów, na kilku frontach) «walczyć, działać w dwóch, w kilku kierunkach jednocześnie» – На два фронти.

G

Gała

Widziały gały, co brały «zwrot oznaczający, że należy ponieść konsekwencje raz podjętej decyzji» – Бачили очі, що купували <їжте, аж повилазьте>.

Gapa

Jechać na gapę «jechać bez biletu» – Їхати зайцем.

Gardło

Co nie chce (nie może) komu przejść (przecisnąć się) przez gardło «ktoś nie może wydobyć głosu, wypowiedzieć słowa» – Язык не повертається (не піднімається, не наvertsється) у *кого, кому, чий*.

Przeplukać (zwilżyć) gardło «napić się alkoholu» – Промочити горлянку (горло); прополоскати горло (душу); зволожити душу (горло).

Stać komu kością (ością) w gardle «uprzykrzać się, mocno komuś dokuczać, zatruwać komuś życie, dawać się we znaki» – Стати кісткою в горлі (поперек горла) *кому*.

Garnek

przysł. Nie święci garnki lepią «nic nie jest tak trudne, aby było niemożliwe do wykonania» – *присл.* Не святі горшки ліплять <а такі ж люди, як ми, гіршні>.

Garść

Brać się (wziąć się, zebrać się) w garść (w karby) «opanować się, zebrać siły, przezwyciężyć chwilę słabości, otrząsnąć się z przygnębienia, lenistwa, apatii» – Брати (взяти) себе в руки.

Trzymać (mieć) kogo w garści «uzależnić kogoś lub coś od siebie, kierwać, rządzić kimś lub czymś» – Держати (тримати) в кулаку (в кулаці) *кого*.

Gęba

Zamknąć (zatkać) komu gębę (mordę, pysk) «zmusić, skłonić kogoś do milczenia» – Засупонити пащу (пельку, рота) *кому*.

Gęsi

Gęsia skórka «charakterystyczny objaw na skórze ludzkiej w postaci uwypukleń w okolicy torebek włosowych, przypominający z wyglądu gęsią skórę» – Гусяча шкіра.

Gęś

Rozmawiać jak gęś z prosięciem «rozmawiać z kimś, nie rozumiejąc się nawzajem» – Говорити різними мовами.

Glina

Kto zrobiony (ulepiony) z jednej (tej samej) gliny «o kimś takim samym jak inni» – Одного тіста книш.

Gładki

przysł. U swej matki każdy gładki «troska rodzonej matki jest niezastąpiona» – *присл.* У кого мати рідненька, у того й сорочка біленька.

Głos

Zabierać (zabrać) głos «wypowiadać się, przemawiać, brać udział w dyskusji» – Забирати (забрати) слово.

skrzydl. Głos wołającego (wołającego) na puszczy «próżny apel o coś,

samotne nawoływanie do czegoś bez odzewu ze strony ogółu, daremne przekonywania czy rady w jakiejś słusznej sprawie» – *крил.* Голос (глас) волаючого (вопіючого) в пустелі (пустині).

Głowa

Bić (pobić) kogo na głowę «znaczyć przewyższać kogoś pod jakimś względem, górować nad kimś» – Підніматися (піднятися) на голову (на багато голів) <вище> *кого*, від *кого*, на *кого*.

Bić (tłuc, walić) głową (lbem) w mur (w ścianę, o mur, o ścianę) «zмагаć się z trudnościami nie do pokonania» – Битися (бити) головою об стіни (в мур).

Kapuściana głowa «o człowieku głupim, nieroztropnym, bezmyślnym, lekkomyślnym» – Капустяна (куряча) голова.

Kłaść (wbijać, wkładać, wbić) co komu w głowę (do głowy, do łba, w łeb) «starać się coś komuś wytłumaczyć, przekazać, przekonać do czegoś» – Убивати (утовкмачувати, втовкмачувати, задовбувати, товкти, задовбати, втовкти, вкинути) *кому* в голову *що*.

Kłaść (wkładać, włożyć) co komu łopatą do głowy «mówić o czymś, wyjaśniać coś komuś cierpliwie, przystępnie, w najprostszy sposób» – Розжовувати (розжувати) і в рот (до рота) класти (покласти) *кому*.

Kręcić (zakręcić) komu w głowę

wie «wprowadzać zamęt w czyichś myślach, dawać komuś mylące informacje» – Затуманювати (замакітрувати, затуманити, замакітрити) голову *кому*.

Mieć olej w głowie «być mądrym, rozumnym, rozsądnym» – Мати олію (лій, смалець) в голові.

Mieć pstro w głowie «być nierozsądnym, lekkomyślnym» – Вітер у голові у *кого*.

Od stóp do głów; od czubka głowy do pięt «w całości, całkowicie, zupełnie» – Від (з) голови до ніг; від ніг до голови; від (з) голови до п'ят; від потилиці до п'ят.

Pęka (puchnie) komu głowa «a) ktoś ma silny ból głowy; b) ktoś ma dużo kłopotów, trosk» – Голова розвалюється (розривається, розлітається, тріщить) у *кого*, *чия*.

Przychodzić (przyjść, wpaść) komu do głowy «wpaść na jakiś pomysł, pomyśleć o czymś» – Приходить (прийти) в голову (до голови, на ум, на розум) *кому*.

Stać komu nad głową «sprawdzać kogoś, pilnować, patrzeć komuś na ręce» – Стати (стояти) над душею.

Wchodzić (włazić, wejść, wleźć) komu na głowę «podporządkowywać kogoś sobie, wykorzystując jego słaby charakter, zdominować kogoś» – Сідати (вилазити, сісти, вилізти) на голову *кому*.

Wylatywać (wypadać, wylecieć, wypaść, wywietrzeć) z głowy «być zapomnianym» – Вилітати

(вивітрюватися, вилетіти, вивітри-тися) з голови (з пам'яті).

Zachodzić w głowę «zastanawiać się nad czymś, próbować coś zrozumieć» – Заходить в голову.

przysł. **Co dwie głowy, to nie jedna** «im więcej osób zastanawia się nad jakimś problemem, tym łatwiej go rozwiązać» – *присл.* Дві голови ліпші, як одна; одна голова – добре, а дві – ще краще; одна розумна голова добре, а дві ще краще.

przysł. **Kto nie ma w głowie, ten ma w nogach; skleroza nie boli, ale nachodzić się trzeba** «jeśli ktoś nie ma dobrej pamięci, musi często wracać po to, o czym zapomniawszy» – *присл.* За дурною головою ногам немає спокою.

Glupi

Glupi jak but <z lewej nogi>; głupi (tępy) jak noga stołowa (stolowe nogi) «bardzo głupi, tępy, nierozgarnięty, niedouczone» – Дурний, як <драний, дірявий> чобіт; дурний як <сосновий> пень (як довбня, як колода, як кіл у плоті, як чіп, як ціп, як сак, як ступа, як путо).

Nie ma głupich «nie należy liczyć na czyjąś łatwowierność, naiwność» – Нема (немає) дурних (дурнів).

Godzina

<Odłożyć co> na czarną godzinę «zgromadzić pewną kwotę pieniędzy dla zabezpieczenia się na wypadek kłopotów materialnych» – На

(про) чорну годину (чорний день)
<відкладати> *що*.

Gołąbek

przysł. **Pieczone gołębki nie lecą same do gąbki** «ніч не приходить łatwo, bez wysiłku» – *присл.* Печені голуби не летять до губи.

Goly

Goly m okiem «a) bez przyrządów optycznych; b) od razu, bez przyglądania się i gruntownych analiz; o czymś oczywistym» – Голим (простим) оком; на голе око.

Goreć

przysł. **Na złodzieju czapka gore** «winowajca na każdym kroku czuje się zagrożony możliwością zdemaskowania go» – *присл.* На злодієві (на злодії) шапка горить.

Góra

przysł. **Góra z górą się nie zejdzie, a człowiek z człowiekiem zawsze** «nawet ludzie, którzy dawno stracili ze sobą kontakt, mogą się kiedyś niespodziewanie spotkać» – *присл.* Гора з горою не зійдеться (не сходиться), а людина з людиною (чоловік з чоловіком) зійдеться.

Gra

Gra niewarta świeczki «sprawa błaha, niezasługująca na zajmowanie się nią» – Не варта справа заходу; гра не варта свічок.

Grać

Grać (bawić się) <z kim> w ciuciubabkę (kotka i myszkę) «zwozić kogoś, postępować nieszczerze, stwarzać komuś sytuację niejasną, trudną do przewidzenia» – Гратися в піжмурки (у жмурки).

Groch

Czuć się jak groch przy drodze «czuć się bardzo źle» – Жити (поживати, матися) як (мов, ніби) <той> горох при дорозі.

Groch z kapustą «nieład, nieporządek, bałagan, chaos» – Горох з капустою.

Jak groch (grochem) o ścianę «o próżnym, daremnym przekonaniu, upominaniu kogoś» – Як (мов, ніби) об стіну (об стінку) горохом.

Grom

Ciskać (miotać, rzucać) gromy (pioruny, piorunami) «wymyślać komuś, wyrażać się o kimś lub o czymś negatywnie, oburzać się na kogoś, na coś» – Вергати (кидати) громи (громами) на *кого*.

Spaść jak grom (piorun) <z jasnego nieba> «pojawić się zupełnie nieoczekiwanie, zaskoczyć» – Звалитися (впасти, ударити) як (мов, ніби) грім з (серед) ясного неба.

Grosz

Kto jest bez grosza; kto nie ma grosza przy duszy; kto groszem nie

śmierdzi «o kimś, kto nie ma żadnych pieniędzy, jest bez środków do życia» – <Hi, ani> копійки (гроша) нема (немає) за душею у *кого*.

Wtrącać (wtrącić) swoje trzy grosze «odzywać się, nie będąc pytanym, wypowiedziadać niepotrzebnie swoje zdanie» – Додавати (докидати, додати, докинути) слівце.

Grób

Być jedną nogą w grobie «być bardzo starym, chorym, bliskim śmierci» – Стояти однією ногою в могилі (у гробі, у ямі, у домовині, у труні).

Iść (pójść) do grobu (do ziemi, do piachu) «umrzeć; zostać pochowanym» – Лягати (лягти) в землю (труну, домовину, яму, могилу).

Gruby

Gruba ryba «ważna, wpływowa osoba, zajmująca wysokie stanowisko» – Велика риба.

Grubymi nićmi szyte «o grze, intrydze, manipulacji prowadzonej nieudolnie, łatwej do zdemaskowania» – Білими нитками шите.

Grunt

Badać grunt «starać się ocenić sytuację, szanse, możliwości, zagrożenia» – Зондувати (позондувати) ґрунт.

Komu usuwa się grunt (ziemia) spod nóg; komu chwieje się grunt pod nogami «ktoś traci pewność siebie, punkt oparcia, pewność ju-

tra» – Земля (ґрунт) вислизає з-під ніг у *кого*.

Tracić (stracić) grunt pod nogami (pod stopami) «tracić pewność siebie, punkt oparcia, pewność jutра» – Втрачати (втратити) ґрунт під ногами.

Gruszka

Ni z gruszki, ni z pietruszki «nagle, niespodziewanie, bez powodu» – Ні сіло ні (ані) впало (пало).

Nie zasypiać gruszek w popiele «wykorzystać każdą nadającą się okazję, sposobność» – Не проспати грушки в попелі.

Obiecywać gruszki na wierzbie «składać obietnice bez pokrycia» – Годувати обіцянками (жданиками, пожданиками) *кого*.

Gryźć

Gryźć kamienie «nie mieć, co jeść, cierpieć głód» – Класти зуби на полицю.

Grzyb

Rosnąć (wyrastać) jak grzyby po deszczu «powstawać szybko, nieoczekiwanie, pojawiać się w dużej liczbie» – Рости (виростати), як (мов, ніби) гриби <після дощу>.

Gubić się

Gubić się w domysłach «tracić orientację w jakiejś sytuacji, zagadnieniu» – Губитися у здогадках (у догадках).

Gust

Przypadać (przypaść) komu do gustu «podobać się komuś, robić na kimś dobre wrażenie» – Припадати (припасти) до смаку кому.

Gwiazda

Czyja gwiazda gaśnie «ktoś przestaje być popularny, traci szczęście, powodzenie, sławę» – *Kogo* слава никне (падає); *кого* день вечоріє.

Urodzić się pod szczęśliwą gwiazdą «mieć wyjątkowe szczęście, powodzenie w życiu» – Народитися під щасливою зіркою (зорею).

H

Haczyk

Polknąć haczyk «dać się zwieść, oszukać, uwierzyć pozorom, pięknym słówkom» – Пійматися (попастися) на гачок (на гачка).

Hałas

skrzydl. **Wiele hałasu o nic** «niepotrzebne poruszenie w błażej sprawie, zbyteczne komentarze, dyskusje» – *крил.* Багато галасу знічев'я (даремно).

Harować

Harować (pracować, orać, tyrać) jak wół (osioł, koń) «pracować bardzo ciężko, zwłaszcza fizycznie» – Працювати (робити) як <чорний> віл <у ярмі>.

Holender

skrzydl. **Latający Holender** «człowiek ruchliwy, niepozostający dłużej w jednym miejscu» – *крил.* Летющий голландець.

I

Igielny

skrzydl. **Przejsć (przecisnąć się) przez ucho igielne** «z trudem przedostać się gdzieś, spełnić niezwykle trudne warunki, poddać się trudnej próbie» – *крил.* Пролізти (пройти) крізь вушко голки.

Igła

Robić z igły widły «wyolbrzymiać coś, przesadzać» – Робити з мухи слона (вола, бугая).

Igrać

Igrać z ogniem «narażać się na niebezpieczeństwo, zachowywać się

w sposób grożący złymi następstwami» – Гратися з вогнем.

Ironia

Ironia losu «zaskakujący, przeciwny do spodziewanego obrót wydarzeń» – Іронія долі.

Iskra

Iskra boża (Boża) «talent, zdolności» – Іскра Божа.

Isć

Idzie jak po maśle (jak z płatka, jak po mydle) «coś się pomyślnie układa, dokonuje bez trudu, ktoś sobie z czymś łatwo radzi» – Йде як помащене (як по маслу).

J

Jabłko

przysł. **Niedaleko pada jabłko od jabłoni** «dzieci dziedziczą skłonności i cechy charakteru po rodzicach» – *присл.* Яблуко від яблуні недалеко падає.

Jajko

przysł. **Jajko <chce być> mądrzejsze od kury** «młoda, mało

doświadczona osoba chce uchodzić za mądrzejszą niż ktoś od niej starszy» – *присл.* Мудріше яйце від курки; мудріші тепер яйця, ніж кури.

Jaskółka

skrzydł. **Jedna jaskółka nie czyni wiosny** «jedna nowa rzecz nie stanowi o zmianie sytuacji» – *крил.* Одна ластівка весни не робить.

Jeden

Mówić jednym głosem «wyrażać taką samą opinię na jakiś temat» – Співати в один голос.

Na jedno wychodzi (wyszło) «o czymś, co prowadzi do tego samego rezultatu, daje ten sam wynik» – Виходить (вийшло) на одно.

Jerychońska

skrzydł. **Trąba jerychońska** «silny, głośny, donośny dźwięk» – *крил.* Єрихонська труба.

Jeść

Jeść komu z ręki «podporządkowywać się komuś, być wobec kogoś potulnym» – Ходити як (мов, ніби) по струнці (по струні, по шнуру, по шнурку) <перед *ким*>.

Język

Biec (pędzić, gonić, latać) z wiewieszonym językiem «iść, biec bardzo szybko (mimo zmęczenia), śpiesząc się, chcąc gdzieś zdążyć»

– Бігти (тікати), висолопивши (виваливши) язик (язика).

Brać (wziąć) kogo na języki; ostrzyć na kim język; obnosić kogo na językach «обмавіає когось, plotkować» – Мити (перемити) кісточки кому; перемивати (перетирати) на зубах кого.

Ciągnąć kogo za język «skłaniać kogoś do wyjawienia czegoś, wypytywać kogoś, badać sytuację» – Тягти (тягнути) за язик (за языка) кого.

Język komu kołowacieje (staje kołkiem, skolowaciał) «ktoś traci zdolność mówienia» – Язык стає (став) руба (колом, кілком) <у роті> кому, у кого.

Język się komu płacze «ktoś mówi niewyraźnie» – Язык заплітається у кого.

Język się komu rozwiązuje (rozwiązał) «ktoś staje się nagle rozmowny» – Язык розв'язується (розв'язався) у кого, кому, чий.

Kto <jest> mocny (obrotny) w języku (gębie) «o kimś elokwentnym, umiejącym przekonać do swoich racji» – Язык добре почеплений (причеплений, прив'язаний, привішений) у кого.

Mieć cięty (ostry) język (języczek) «umieć odpowiedzieć złośliwie, uszczypliwie, ale zarazem inteligentnie i dowcipnie» – Гострий на язык хто; язык як бритва у кого.

Mieć co na języku (na końcu języka) «chcieć coś powiedzieć i nie

móc sobie tego przypomnieć lub nie móc znaleźć odpowiedniego słowa» – Крутитися (вертітися) на язиці (на языку) у кого, чий.

Mleć językiem (jęzorem, ozorem) «a) mówić dużo, szybko, bez zastanowienia; b) zajmować się częścią gadaniną» – Молоти языком.

Mówić (pleść, gadać), co ślina na język przyniesie «mówić dużo, byle co, bez zastanowienia, mówić głupstwa» – Говорити, що слина на язык принесе; говорити (верзти) таке, що і купи не держиться (що й на голову не налізе).

Trzymać język za zębami (na wodzi, na uwięzi) «milczeć, nie odzywać się niepotrzebnie, dochowywać tajemnicę» – Держати (тримати) язык (языка) за зубами (на прив'язі, на заціпці, на зашморзі).

Ugryźć się w język «zamilknąć w porę, w ostatniej chwili powstrzymać się przed powiedzeniem czegoś» – Прикусити язык (языка).

Zapomnieć języka w gębie «przestać mówić, zamilknąć» – Проковтнути (затягти, затягнути) языка (язык).

Znaleźć wspólny język z kim «móc łatwo porozumieć się z kimś, mając wspólne poglądy, przeżycia, wartości» – Знайти спільну мову з ким.

przysł. Co w sercu (w myśli), to na języku «o mówieniu o tym, co się myśli, czuje, szczerze, otwarcie» – присл. Що на думці, те й на

устах (на язиці); хто що гадає, те й вимовляє (мовляє).

przysł. **Koniec języka za przewodnika** «jeżeli się nie zna drogi, najlepiej zapytać o nią» – *присл.* Язык до Києва доведе.

Jota

Jota w jotę «ściśle, dokładnie, w najdrobniejszych szczegółach» – Слово в слово.

Judaszowy

skrzydł. **Judaszowy pocałunek** «a) nieszczerzy pocałunek; b) fałszywy, maskujący wrogie zamiary wobec kogoś gest» – *крил.* Іудин поцілунок.

K

Kabza

Nabijać (zbijać, nabić, napelnić) kieszenie (kabzę) «zarabiać, zdobywać dużo pieniędzy» – Напихати (набивати, напхати, набити, напакувати) <грошіма> кишеню (калитку, капшук).

Kaczątko

skrzydł. **Brzydkie kaczątko** «ktoś, zwykle dziecko lub młoda osoba,

brzydki, nieśmiały, zakompleksiony, budzący litość» – *крил.* Гидке каченя.

Kadzidło

Pomoże jak umarłemu kadzidło «wcale nie pomoże, na nic się nie przyda» – Поможе (допоможе), як мертвому кадило.

Kalosz

Sędzia kalosz «epitet wykrzykiwany pod adresem sędziego przez kibiców niezadowolonych z jego decyzji w trakcie zawodów sportowych» – Суддю на мило.

To <jest> <całkiem, zupełnie> inna para kaloszy «to jest całkiem inna sprawa, coś innego, to nie to samo, to nie należy do rzeczy» – 3 іншої (з другої) опери *що*.

Kamień

Być komu kamieniem <młyńskim> u szyi «być komuś ciężarem, przeszkodą, stwarzać kłopot swoją obecnością» – Висіти на шиї у *кого*.

<Przepaść, zniknąć> jak kamień w wodę (w wodzie); jakby w wodę wpadł «o kimś, kto zniknął bez śladu, o kim nie ma żadnych wiadomości» – <Пропасти, зникнути> як камінь у воду; як у воду канув (пішов, упав, пірнув).

Wrzucać (wrzucić) kamień (kamyk, kamyczek) do czyjego ogródka «czynić złośliwe przycinki w stosunku do kogoś, rzucać przycinki pozornie, mimochodem, przy omawia-

niu innej sprawy» – Камінці кидати (закидати, шпурляти, кинути) до *чийого* городу (у *чий* город).

skrzydl. **Nie zostawić (nie pozostawić) kamienia na kamieniu** «zniszczyć, zburzyć coś doszczętnie, zazwyczaj budynki, miasta itp.» – *крил.* Каменя на камені не лишити (не залишити, не zostawити).

Karta

Kłaść (położyć, wyłożyć) karty na stół; odkrywać (odslaniać, odkryć, odsłonić) karty; grać (zagrać) w odkryte (otwarte) karty «stawiać sprawę jasno, otwarcie, wyjawiać szczerze motywy swojego postępowania, swoje plany, mówić prawdę, nie ukrywając niczego» – Викладати (викласти) свої карти *кому*; розкривати (розкрити) свої карти перед *ким*, *кому*.

Stawiać (postawić, rzucić) co na jedną kartę «ryzykować coś» – Класти (ставити, покласти, поставити) на карту *що*.

Kasza

Nie dawać (dać) sobie w kaszę dmuchać «nie pozwolić się okpić, wykorzystać, oszukać» – Не давати (не дозволяти, не дати, не дозволити) наплювати (плюнути) <собі> в кашу (в борщ).

Kasztan

skrzydl. **Wybierać (wyciągać, wyjmować) kasztany z ognia cudzymi rękami** «używać kogoś do wykona-

nia niewygodnej czynności, trudnej pracy, z której samemu ma się korzyść» – *крил.* Діставати каштани з вогню.

Kat

Stać nad kim jak kat nad dobrą duszą «nie odstępować kogoś, pozostawać przy kimś, chcąc coś uzyskać, wymusić» – Стояти над душею у *кого*, *кому*.

Kąsek

Łakomy (smaczny) kąsek «przedmiot pożądania, wart starań i zabiegów» – Ласий (сласний) шматок (шматочок, кусок, кусочок).

Kierat

Chodzić jak <koń> w kieracie «pracować bez odpoczynku, bardzo dużo» – Робити (працювати), як <чорний, той> віл <у ярмі>.

Kieszeń

Bić (uderzać) kogo po kieszeni «powodować czyjaś stratę materialną, narażać na wydatki» – Бити по кишені *кого*; бити карбованцем по *кому*, *кого*.

<*Co jest*> **nie na czyją kieszeń** «coś przekracza czyjeś możliwości finansowe» – <*Що*> не по кишені *кому*.

Dziurawa kieszeń «brak pieniędzy, bieda» – Порожня (бідна) кишеня.

Mieć pustki (pustkę) w kieszeni; mieć pustą kieszeń (puste kiesze-

nie) «zupełnie nie mieć pieniędzy» – Вітер гуде (свисити, свисе, гуляє) у кишені (у кишеньях); вітер у кишеньях; у кишені <аж> гуде.

Znać co jak własną kieszeń «znać coś bardzo dobrze, dokładnie» – Знати *що*, як старі свої чоботи (як чоботи на своїх ногах).

Kij

Bez kija ani przystap; nie podchodź (nie przystap) bez kija «поведення характеризуюче когось jako nieprzystępnego, wyniosłego lub złośczonego się, poirytowanego» – Без палиці (без бука) і не підступай (ані приступ).

Jakby kij polknął «хтось porusza się nienaturalnie, sztywno» – Наче (неначе, як, мов, немов, ніби) аршин проковтнув.

Nie kijem go, to pałką «інакше, w inny sposób, ale z tym samym skutkiem» – Не києм, то палицею.

Nie w kij dmuchał «to nie byle co; z podziwem o czymś ważnym, istotnym» – Це тобі не дурниця (не дрібниця, не абищия, не дешиця). *przysł.* **<Każdy> kij ma dwa końce** «każda sytuacja ma dobre i złe strony» – *присл.* Палиця на два кінці; палиця два кінці має; у кия два кінці.

Kiszka

Kiszki komu marsza grają «хтось jest bardzo głodny» – Кишки грають <марш> у кого.

Kiwać się

Głowa się komu kiwa «хтось jest senny, śpiący, zaczyna zasypiać» – Клювати носом; окуні ловити <носом>.

Klamka

Pocałować klamkę «zastać zamknięte drzwi, odejść z niczym» – Поцілувати замок.

Kląć

Kląć (przeklinać) na czym świat stoi «kląć dosadnie, przeklinać w wielkim gniewie, zdenerwowaniu» – Лаяти (класти, проклинати) на чім (на чому) <тільки> світ стоїть.

Kto klnie w żywy kamień «хтось dosadnie przeklina w wielkim gniewie, zdenerwowaniu» – Лається на всі заставки *хто*; лається, аж гай гуде *хто*.

Klepka

Brak komu piątej kleпки <w głowie> «хтось jest niespełna rozumu, głupi» – Нема (немає, небуло, не вистачає, бракує) (однієї, третьої, десятої) клепки у голові у *кого*.

Kłęczki

Podnosić się (podnieść się) z kłęczek (kolan) «odzyskiwać swoją godność, wyzwaląć się spod upokarzającej zależności» – Вставати (підніматися, встати, піднятися) з колін.

Klin

<Wybić> klin klinem «zwalczyć podobne podobnym, usunąć skutki czegoś, stosując środek podobny do tego, który był przyczyną istniejącego a niepożądanego stanu» – Вибити клин клином.

Wbić kiln między kogo «skłócić kogoś, skonfliktować różne strony» – Вбити (забити) клин між ким.

Kłamać

Kto kłamie jak najęty (jak z nut) «ktoś kłamie z dużą wprawą, bez wahania» – Бреше, як рябий (як рудий) собака хто; бреше, як собака (як пес, як рябо) хто.

Kłamstwo

przysł. Kłamstwo ma krótkie nogi «kłamstwo szybko wychodzi na jaw» – *присл.* Брехнею світ пройде, та назад не повернешся.

Kłaść

Kłaść (położyć) kres (koniec) czemu «kończyć coś, powodować zaprzestanie czegoś» – Класти (покласти) кінець (край) чому.

Kłaść (położyć) rękę (łapę) na czym «zabierać, zagarniać coś» – Накладати (накласти) руку на що.

Kłódka

Zamknąć (trzymać) gębę (mordę, pysk, dziób, buzię) na kłód-

kę «przestać mówić, milczeć» – Зашепнути язика на петельку.

Kolumna

skrzydł. Piąta kolumna «siły wroga działające wewnątrz państwa, podejmujące działania szpiegowskie, akcje sabotażu i dywersji» – *крил.* П'ята колона.

Kolnierz

Nie wylewać za kolnierz «chętnie pić trunki, lubić wypić» – Заливати за комір.

Koło

Błędne koło «niekorzystne sytuacje wynikające jedne z drugich, prowadzące do punktu wyjścia, stwarzające sytuację beznadziejną, bez wyjścia» – Зачароване коло.

Piąte koło u wozu «o kimś lub o czymś niepotrzebnym, zawadzającym» – П'яте колесо до воза.

skrzydł. Koło fortuny «los, zmienność losu, zmienny bieg wydarzeń» – *крил.* Колесо фортуни (щастя, долі).

Komar

Uciąć (przyciąć) komara «przyśnąć, uciąć sobie drzemkę» – Придавити комара.

Koniec

Nie móc związać końca z końcem; ledwo (z trudem) wiązać koniec z końcem «żyć skromnie,

biednie, z trudem się utrzymywa-
wać» – Зводити кінці <з кінцями,
докупи>; перебиватися з хліба
(з юшки) на воду (на сіль, на квас).

Коник

Dosiąć swego konika; wsiąć na swego konika «zacząć mówić na swój ulubiony temat» – Осідлати свого коня (коника); сісти на свого коника.

Коń

Коń by się uśmiał «o czymś nieuda-
nym, absurdalnym, bezsensownym»
– Їй кінь би <з того> сміявся.

Znać się jak tyse konie «znać się
bardzo dobrze» – Знатися, як лиси
коні.

przysł. **Konia kuja, a żaba nogę pod-
stawia** «o kimś, kto stwarza pozory, że
uczestniczy w ważnej pracy wykony-
wanej przez kogoś innego» – *присл.*
Коваль коня кує, а жаба й собі ногу
дає (наставляє); куди кінь з копитом,
туди й жаба з хвостом.

przysł. **Koń ma cztery nogi i też
się potknie** «nie ma ludzi nieomył-
nych, każdy może zrobić coś złe»
– *присл.* Кінь на чотирьох та й то
спотикається.

Кора

Кора (kope) lat! «poufałe, radosne
powitanie używane w stosunku do
kolegów, dobrych znajomych, któ-
rych od dawna się nie widziało» –
Скільки літ, скільки зим!

Korzeń

Zapuszczać (zapaścić) korzenie
«zadomawiać się gdzieś, przywy-
kać do jakiegoś miejsca» – Пускати
(пустити) корінь (коріння).

Kosa

przysł. **Trafiła kosa na kamień**
«ktoś mądry, chytry, przebiegły musi
się zmierzyć z podobnym do siebie
przeciwnikiem» – *присл.* Трапила
(наскочила, наткнулася) коса на
камінь.

Koszula

Zostać w jednej koszuli «znaleźć
się w biedzie, stracić niemal cały do-
bytek» – Залишитися (лишитися,
зостатися) в одній сорочці (без
сорочки).

Kość

Do szpiku kości «do głębi, na
wskroś, całkowicie, bardzo» – До
нутра кісток; <аж> до самих
кісток; <аж> до самої кісткі.

**Porachować (policzyć, połamać,
pogruchotać, poprzetrącać) kości
(żebra) komu** «pobić kogoś dotkli-
wie, zbić kogoś mocno» – Полічити
(порахувати, полоскотати, потов-
кти) ребра кому.

**Zmarznąć (przemarznąć) na
kość (do kości)** «bardzo zmarz-
nąć, zeszywnieć» – Змерзнути
(задубіти) на качан.

Kot

Bawić się (igrać) jak kot z myszką (myszą) «znęcać się, wykorzystywać swoją intelektualną lub fizyczną przewagę nad kimś, upokarzać kogoś» – Гратися, як кіт <з> мишею.

Drzeć koty; żyć jak pies z kotem «kłócić się z kimś, żyć w niezgodzie, mieć stałe zatargi» – Жити, як кіт із собакою (кішка з собакою).

Kupować (kupić) kota w worku «kupować coś bez obejrzenia, bez sprawdzenia» – Купувати (купити) kota в мішку (в торбі).

<Tyle,> co kot napłakał «bardzo mało, odrobinę, prawie nic» – Як (мов, ніби) кіт наплакав.

przysł. **Pierwsze koty za płoty** «pierwszy efekt pracy może być nieudany, pierwszy raz może coś komuś się nie udać» – *присл.* Перші коти за плоти; перші щенята за пліт кидають.

przysł. **W nocy wszystkie koty <sa> bure (szare)** «gdy nie zna się sytuacji, można się łatwo pomylić w jej ocenie» – *присл.* Уночі всі коти бури (cipi).

Kowal

przysł. **Każdy jest kowalem swojego losu** «każdy samodzielnie podejmuje decyzje, ponosi tego konsekwencje i w ten sposób kształtuje swoje życie» – *присл.* Усяк (людина) свого щастя коваль; усяк сам собі долю кує.

Koza

przysł. **Przyjdzie koza do woza** «ktoś będzie prosił o pomoc, którą dawniej odrzucał» – *присл.* Прийде коза до воза та й скаже бе (ме).

przysł. **Raz kozie śmierć** «niech się dzieje, co chce, wszystko jedno» – *присл.* Раз козі смерть.

Koziol

skrzydl. **Koziol ofiarny** «o kimś, na kogo zrzuca się niesłusznie całą winę w celu ochrony rzeczywiście winnych» – *крил.* Козел офірний; жертовне ягня.

Kózka

przysł. **Żeby kózka nie skakała, toby nóżki nie zlamala** «gdyby człowiek zachował ostrożność i nie ryzykował, nie postępował lekkomyślnie, to nie spotkałyby go przykre konsekwencje» – *присл.* Коли б кізка не скакала, то б і ніжки не зламала.

Kraj

przysł. **Co kraj, to obyczaj** «w każdym miejscu, państwie ludzie mają odrębne obyczaje» – *присл.* Що край – то звичай, що сторона – то новина.

Kraść

przysł. **Kradzione nie tuczy** «rzecz zdobyta w nieuczciwy sposób nie przynosi korzyści» – *присл.* Крадене не йде на користь (на пожиток).

Krew

Błękitna krew «pochodzenie ary-stokratyczne» – Блакитна (голуба) кров.

Do ostatniej kropli krwi «do końca, do śmierci» – До останньої краплі (краплини) крові.

Krew komu krzepnie (zastyga, ści-na się, stygnie) «kogoś ogarnia prze-rażenie, lęk, groza» – Кров холоне (крижаніє, застигає) у жилах.

Krew w kim kipi (wrze, burzy się) «ktoś traci panowanie nad sobą, jest podniecony pod wpływem złości, wstydu, radości» – Кров кипить (закипає, вирує) у жилах (у кровнях) у кого.

Krew z mlekiem «o zdrowej cerze z rumieńcami lub o ludziach mają-cych taką cerę» – Кров з молоком.

Psuć komu krew; napsuć komu krwi «wprawiać kogoś w zły humor, de-nerwować kogoś czymś» – Псувати (попсувати, зіпсувати) кров кому.

Splamić ręce krwią; mieć krew na rękach «zadać komuś śmierć, popeł-nić zbrodnię» – Скупати руки в крові.

Wejść komu w krew «stać się czy-imś nawykiem, przyzwyczajeniem» – Ввійти (входити) в (у) кров кому.

Krezus

Bogaty jak Krezus «bardzo bogaty, zamożny» – Багатий, мов Крез.

Kręcić

Kręcić nosem «okazywać niezado-wolenie z powodu czegoś, wyrażać

dezaprobatę, nie zgadzać się na coś» – Крутити носом.

Krok

Ani na krok «wcale, w ogóle, ani trochę» – Ні на <один> крок.

Krok po kroku; krok za krokiem «bardzo wolno, pomalu, stopniowo» – Крок за кроком.

Krok w krok za kim «bez przerwy, bez ustanku, nie tracąc kogoś lub czegoś z oczu, nie odstępując kogoś» – Крок у крок за ким.

Na każdym kroku «ciągle, zawsze, wszędzie» – На кожному кроці.

Krokodyli

Krokodyle lży «nieszczerzy, uda-wany płacz, fałszywe ubolewa-nie, współczucie» – Крокодилячі (крокодилові) сльози.

Kropka

Stawiać (postawić) kropkę nad i «kończyć coś ostatecznie, cel-nie, dopowiadać myśl do końca, wypowiadać się jednoznacznie» – Ставити (поставити) крапки (крапку) над і.

Kropla

Kropla w morzu «niewystarczają-ca, za mała ilość czegoś» – Крапля (краплина) в морі.

Podobni (podobne) <do siebie> jak dwie krople wody «bardzo podob-ni (podobne) do siebie» – Як (мов, ніби) дві краплі (краплини) води

схожі <один на одного> (одна на одну, одне на одного).

прзysl. **Kropla draży skalę** «длугіе і wytrwale działania przynoszą w końcu oczekiwane efekty» – *присл.* Вода (крапля) і камінь довбає (пробиває, точить).

Krowa

Dojna krowa «źródło dużego і stałego dochodu» – Дійна корова.

прзysl. **Krowa, która dużo ryczy, mało mleka daje** «ten, kto dużo mówi, kto robi wokół siebie dużo hałasu, zwykle mało robi» – *присл.* Як корова багато реве, то мало молока дає.

прзysl. **Wzięli diabli krowę, niech wezmą i cielę** «jeśli poniosło się dużą stratę, późniejsza mała strata nie jest już tak dotkliwa» – *присл.* Узяв чорт корову, нехай бере й теля.

Król

Za <czasów> króla Ćwieczka «bardzo dawno temu, za dawnych lat» – За царя Гороха <як людей було трохи>; за царя Тимка (Панька) <як земля була тонка>; за царя Хмеля <як людей була жменя>.

skrzydł. **Król jest nagi** «обнаження кłamstwa, oszustwa, powiedzenie prawdy, którą wszyscy znają, ale nie chcą wypowiedzieć głośno» – *крил.* Голий король.

Kruk

прзysl. **Kruk krukowi oka nie wy-**

kole «ludzie, których łączą wspólne interesy, zwłaszcza nieuczciwe, zawsze się popierają і nie wyrządzają sobie krzywdy» – *присл.* Ворон воронові (ворона вороні) ока не виклює; крук круківі ока не виклює; собака собаці хвоста не одкусить.

Krzyk

Ostatni krzyk mody «coś bardzo modnego, najnowszy krój, fason, model czegoś» – <Останній> крик моди.

Krzyż

Kto jest jak z krzyża zdjęty «o kimś mizernym, wyczerpanym, zmęczonym» – Як (мов, ніби) з хреста знятий *xmo*; мов із труни (із гробу) встав *xmo*; як з того світу встав *xmo*.

Krzyżyk

Kłaść (stawiać, postawić, położyć) na kim, na czym krzyżyk «zrezygnować z kogoś, z czegoś ostatecznie, zwątpić w kogoś, uznać coś za stracone» – Ставити (поставити) хрест на *кому*, на *чому*.

Kucharka

прзysl. **Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść** «im więcej osób się czymś zajmuje, tym gorszy tego efekt» – *присл.* Сім баб – сім рад, а дитя безпупе; де багато няньок, там дитя каліка (без ока); де сто доглядачок, там дитина крива.

Kuć

Kuty na cztery nogi «o kimś bardzo sprytnym, przebiegłym, umiejącym zadbać o swoje interesy» – Кований на всі чотири ноги (копита).

przysł. **Kuj żelazo, póki gorące** «działaj intensywnie w jakiejś sprawie, wykorzystuj sprzyjającą sytuację» – *присл.* Куй залізо, поки не згасло.

Kula

Trafiać (trafić) <jak> kulą w płot «zrobić coś nie tak, jak trzeba, popełniać niezręczność, mówić coś nietrafnego, nieprawdziwego» – Попадати (попасти) пальцем в небо.

Kupić

przysł. **Kupić nie kupić, potargować można** «o targowaniu się dla zasady, niekoniecznie w celu nabycia danej rzeczy» – *присл.* Купив не купив, а поторгуватися можна.

Kura

Bazgrać (gryzmolić, pisać) jak kura pazurem «pisać brzydko, koślawo, niewyraźnie» – Писати, як курка лапою.

Wstawać <razem> z kurami «wstawać bardzo wcześnie, o świcie» – <Вставати> з третіми півнями (у треті півні).

Wyglądać jak zmokła kura «wyglądać bardzo niekorzystnie po przemożeniu» – Выглядати, як (наче, ніби) мокра курка.

Znać się jak kura na pieprzu «nie znać się na czymś wcale, nie mieć o czymś pojęcia» – Розумітися (знатися) як свиня на перці; розбиратися (розуміти) як цап (вовк) у (на) зорях.

Kwinta

Spuścić (zwiesić, opuścić) nos na kwintę «stracić humor, posmutnieć, zmartwić się» – Похнюпити носа; ніс на квінту повісити.

L

Lać

Lać wodę «mówić, pisać za dużo, nieściśle, nie na temat» – Лити воду (водицю).

Lamus

Złożyć (odłożyć) co do lamusa «uznać coś za przestarzałe, nieaktualne» – Здати до архіву (в архів) що.

Las

przysł. **Im dalej w las, tym więcej drzew** «trudności piętrzą się wraz z rozwojem sytuacji» – *присл.* Що далі в ліс, то більше дров; що дали

в ліс, то краще на дрова; далі в ліс, більше труську.

Lato

Babie lato «pogodna wczesna jesień» – Бабине літо.

Laur

Spoczywać (osiadać, spocząć, osiąść) na laurach «zaprzestawać jakiejś działalności, zadowoliwszy się pierwszymi osiągnięciami» – Спочивати (спочити) на лаврах.

Legenda

Żywa legenda «człowiek będący symbolem czegoś» – Жива легенда.

Lekko

Komu jest lekko (lżej, rażnie, rażno, rażniej) na sercu (na duszy) «ktoś jest w pogodnym, radosnym nastroju» – Легко (добре, легше) на серці (на душі) <кому, у кого>.

Lepszy

przysł. **Lepszy wróbel w garści niż gołąb na dachu; lepszy wróbel w rękę niż sokół na sęku; lepszy rydz niż nic** «warto jest dysponować czymkolwiek, nawet jeśli nie zaspokaja to całkowicie naszych oczekiwań» – *присл.* Ліпше (краще) синиця в жмені, ніж журавель у небі; ліпше (краще) нині горобець, як завтра голубець.

Lew

Lew salonowy «mężczyzna adorujący, uwodzący kobiety» – Світський лев.

Leżeć

Leżeć do góry brzuchem (pępkiem) «nic nie robić, próżnować» – Лежати й плюватися.

Licho

Po kiego licha; po jakie лихо «po co, w jakim celu» – На чорта (на біса).

przysł. **Nie budź licha, kiedy śpi** «nie prowokuj sytuacji, które mogłyby spowodować złe konsekwencje» – *присл.* Не буди лихо, поки (доки) воно тихо.

Linia

Iść po najmniejszej linii oporu «wybierać najłatwiejszy sposób postępowania, dążyć do czegoś, używać coś najłatwiejszą drogą, niewymagającą trudu, wysiłku» – Ити лінією найменшого опору.

Lizać

Lizać czyje, komu buty (stopy, łapy) «zabiegać pokornie, służalczo o czyjeś względy, łaski, korzystać przed kimś» – Лизати п'яти (халяви, чоботи) кому, у кого.

Palce (paluszki) lizać «zwrot wyrażający zachwyt nad czymś (rzadziej nad kimś) bardzo dobrym, ładnym, zwykle nad smacznym jedzeniem»

– <Тільки> пальчики (пальці) оближеш (облизуй).

Lot

Chwytać (łapać) w lot <co> «rozu-
mieć coś natychmiast; być pojętnym,
inteligentnym» – На льоту хапати
(ловити) *що*.

Z lotu ptaka «z dużej wysokości;
z góry» – З <висоти> пташиного
польоту.

Lód

Mieć pieniędzy jak lodu «mieć bar-
dzo dużo pieniędzy, być bardzo bo-
gatym» – Мати грошей, як сміття;
<i>кури не клюють грошей у кого.

Lubić się

przysł. **Kto się lubi, ten się czubi**
«ludzie, którzy często w obecno-
ści innych się sprzeczą, w rze-
czywistości darzą się sympatią» –
присл. Кто кого любит, той того
й чубить.

Ł

Łabędzi

skrzydl. **Łabędzi śpiew** «o ostatnim,
zwykle najdoskonalszym, przejawie

czyjegoś talentu» – *крил.* Лебедина
пісня.

Łamać

Łamać sobie głowę <nad czym>
«myśleć o czymś bardzo inten-
sywnie, martwić się czymś, starać
się coś rozwickłać, znaleźć wyj-
ście z trudnej sytuacji» – Ламати
голову <собі> над *чим*; сушити
(морочити) <собі> голову (мозок)
над *чим*.

Łamać (połamać) sobie zęby na
czym «nie radzić sobie z jakimś trud-
nym zadaniem» – Ламати (зламати,
поламати, обламати) зуби на *кому*,
на *чому*, об *кого*, *що*.

Łapa

Dać (wcisnąć, wsadzić) w łapę
komu «dać komuś łapówkę, przeku-
pić kogoś» – Дати (покласти) у (на)
лапу *кому*.

Spadać na cztery łapy «wychodzić
cało z opresji» – Виходити сухим
з води.

Łapka

Kurze łapki «drobne, poprzecz-
ne zmarszczki w kąciakach oczu» –
Гусячі лапки.

Skakać (stawać, chodzić) <przed
kim> na <dwóch> łapkach (łapach)
«podlizywać się komuś, starać się
komuś przypodobać, pozyskać czy-
jeś względy» – Скакати на задніх
лапах (лапках) перед *ким*.

Łatka

Przypiąć (przyczepić) komu łatkę «przypisać komuś złośliwie jakąś ujemną cechę, obmówić kogoś, skrzytykować kogoś» – Приставити (приліпити) латку *кому*.

Łeb

Biec (lecieć, pędzić, gnać) na łeb na szyję (na złamanie karku) «biec, uciekać bardzo szybko, co tchu, w wielkim pośpiechu» – Бігти (летіти, мчатися) аж у вухах вітер свистить; бігти що (скільки) <е> духу; бігти на всі заставки.

Łopatka

Kłaść (położyć, rozłożyć) kogo na <obie> łopatki «pokonywać kogoś, być znacznie lepszym od kogoś w jakiejś rywalizacji» – Класти (покласти) на <обидві> лопатки *кого*; покласти *кого* на горб (навznak, навзнаки).

Łydka

Łydki drżą (trzęsą się, dygocą, zadrzęły) komu «ktoś się bardzo boi, drży ze strachu» – <Аж> жижки дрижать (трясуться, трусяться, тремтять, затряслися, загрусилися, затремтіли, задрижали) у *кого*, *кому*.

Łyżka

Utopić kogo w łyżce wody «nienawidzić kogoś» – Втопити (утопити) в ложці води *кого*.

Łza

Czysty jak łza «nadzwyczaj czysty, niewinny» – Чистий, як сльоза (скло, кришталь).

Łykać (polykać) łzy «powstrzymać się od płaczu, nie dawać poznać po sobie smutku» – Ковтати сльози.

Uronić łzę; ronić łzy «zapłakać, płakać» – Пускати (пустити) сльозу (сльози).

Zalewać się (zalać się) łzami; tonąć (rozpływać się) we łzach «bardzo rozpaczliwie płakać» – Заливатися (обливатися, умиватися, залитися) сльозами (сльізьми).

M

Machnąć

Machnąć kielicha (kieliszek); machnąć jednego «wypić kieliszek wódki» – Хильнути чарку.

Machnąć na kogo, na co ręką «przestać zwracać na kogoś, na coś uwagę» – Махнути рукою (руками) на *кого*, на *що*.

Mak

Cicho (cisza) jak makiem zasiał «bardzo cicho, bez najmniejszego

szelestu» – Тихо (тиша) як мак (маком) сій.

Mamina

Mamina córeczka (córcia, córka) «dziewczyna niesamodzielną, rozpieszczoną» – Мамина донечка (доця).

Maminy

Maminy synek «chłopiec niesamodzielną, rozpieszczony» – Мамин сынок.

Manna

skrzydl. **Manna z nieba** «nieoczekiwany dar, korzyść osiągnięta bez wysiłku, niezasłużenie» – *крил.* Манна небесна (з неба).

Marnotrawny

skrzydl. **Syn marnotrawny** «ktoś, kto zawinił lub zbłądził, ale w końcu się opamiętał» – *крил.* Блудний син.

Marny

Iść (pójść) na marne «marnować się, nie przynosić pożytku, nie dawać żadnych rezultatów» – Піти на пси; піти нанівець (внівець).

Matka

Jak kogo matka urodziła (zrodziła) «(пагі) – Як (у чому) мати <на світ> народила (родила, породила).

skrzydl. **Wyssać co z mlekiem matki** «mieć coś wpojone od dziecka» – *крил.* Ввіссати (всмоктати) що з молоком матері.

Mądry

przysł. **Lepiej z mądrym zgubić niż z głupim znaleźć** «zawsze, niezależnie od okoliczności, lepiej przestawać z mądrymi» – *присл.* Краще з розумним згубити, як з дурним знайти.

Mąka

Z tej mąki chleba nie będzie «powiedzenie wyrażające przekonanie, że podjęte działania nie przyniosą skutku, że z czegoś nic nie wyjdzie» – З цього дива не буде пива.

Mąż

Jak jeden mąż «wszyscy naraz, jednocześnie» – Як одна людина.

Medal

Odwrotna strona medalu «inny, przeciwny, zwykle negatywny aspekt sprawy» – Другий (зворотний) бік медалі; друга (зворотна) сторона медалі.

Mętny

Łowić (łapać) ryby w mętnej wodzie «czepać zyski w sposób nieuczciwy, korzystając z niejasnej sytuacji, zamieszania» – Ловити (вудити) рибу в каламутній воді.

Miara

Mierzyć jedną (równą) miarą (miarką) kogo, co «oceniać, traktować kogoś, coś jednakowo, w ten sam sposób» – Міряти однією

міркою (на одну мірку, на один аршин) *кого, що*.

Mieć

Kto ma co wypisane na czole (na twarzy) «być osobą, którą łatwo rozszyfrować, nie umieć ukryć swoich cech czy emocji» – На лобі (на чолі) написано у *кого*.

Masz ci los; masz babo placek «zwroty o charakterze ekspresywnym wyrażające zaskoczenie, najczęściej przez coś niepożądanego» – От тобі, бабо, й Юра.

Mieć głowę (leb) <na karku>; mieć głowę <nie od parady> «być mądrym, sprytnym, umieć sobie radzić» – Мати голову <на плечах, на в'язах>.

Miejsce

Nie móc sobie znaleźć miejsca «być zdenerwowanym, niespokojnym, bezskutecznie próbować się czymś zająć» – Не знаходити собі ніде місця.

Mierzyć

Mierzyć kogo, co swoją (własną) miarką «sądzić według siebie, oceniać według własnego punktu widzenia» – Міряти на свій аршин (своєю міркою, на свою мірку).

Mierzyć (zmierzyć) kogo wzrokiem (oczami, oczyma, spojrzeniem) <od stóp do głów> «spoglądać na kogoś uważnie, badawczo, przyglądać się komuś krytycznie, niechętnie, wrogo» – Міряти (зміряти) очима (оком, поглядом) *кого*.

Mieścić się

Co się <komu> w głowie nie mieści (nie może pomieścić) «coś jest trudne do zrozumienia, do uwierzenia; coś wydaje się niemożliwe» – Не вкладається (не міститься) в голову у *кого, кому*; не йде до голови *що, кому*.

Miękki

Mieć miękkie serce «być добродuszny, łagodny, wrażliwy, skłonny do współczucia, ustępstw» – Мати м'яке серце.

Milczeć

Milczeć jak grób (jak zaklęty, jak kamień, jak glaz) «nie wyjawiać tajemnicy, nie zdradzać się z tym, że się coś wie» – Мовчати, як могила.

Miłość

przysł. **Stara miłość nie rdzewieje** «miłość, zwłaszcza przeżyta w młodości, nigdy nie mija bez śladu» – *присл.* Давне кохання не ржавіє (іржавіє).

Mina

Kwaśna mina «wyraz twarzy znamionujący zły humor, niezadowolenie» – Кисла міна.

Robić dobrą minę do złej gry «udawać zadowolenie, dobre samopoczucie mimo niesprzyjającej sytuacji» – Робити добру (веселу) міну при недобрій (при поганій) грі.

Minąć

Było, minęło «to, co się wydarzyło, należy już do przeszłości i teraz trzeba się z tym pogodzić» – Минулося – забулося; було та загуло; було та за водою пішло.

Miodowy

Miesiąc miodowy «pierwsze tygodnie po ślubie spędzane tylko we dwoje» – Медовий місяць.

Mleko

Brak (brakuje) komu tylko (chyba) ptasiego mleka «ktoś żyje w dobrobycie, ma wszystko, czego zapagnie» – Тільки (хіба, лиш) пташиного молока нема (не вистачає, бракує) кому.

Mieć mleko pod nosem «być bardzo młodym, niedoświadczonym, niedojrzałym» – <Ще> <материне> молоко на губах не обсохло у *кого*; <ще> губи в молоці у *кого*.

Młot

Być (znaleźć się) między (pomiedzy) młotem a kowadłem «znaleźć się w sytuacji, w której trudno podjąć decyzję, bo każde z obydwu możliwych rozwiązań jest złe» – Бути між молотом і ковадлом.

Modła

Na jedną (tę samą) modłę «według jednego schematu, wzoru» – На один (на той самий) лад (копил).

Mokry

Mokra robota «morderstwo, zabicie kogoś» – Мокра справа (робота); мокрий вчинок; мокре діло.

Moneta

Brać (wziąć, przyjąć) co za dobrą monetę «traktować czyjeś słowa, zamiary serio, nie dostrzegając lub nie chcąc dostrzec fałszu, ironii, podstęp» – Брати (узяти) *що* за щиру правду (за щире золото, за чисту монету).

Placić (odplacać, odplacić) tą samą monetą «odwzajemniać się komuś w taki sam sposób» – Платити (відплатити) тим же (тією самою монетою); тими ж грішми (грошима) віддавати (віддати).

Most

Palić (spalić, popalić) za sobą mosty «uniemożliwiać sobie drogę powrotu, wycofanie się z czegoś, zrywać z kimś, z czymś nieodwołalnie» – Палити (спалити) свої (за собою) кораблі; палити <свої, за собою> мости.

Motyka

Kto porwał się z motyką na słonce «ktoś podjął zadania niemożliwe do wykonania, przerastające czyjeś siły i możliwości» – Пірвався, як з мотикою на сонце *хто*.

Mowa

Odjęło (odebrało) komu mowę «ktoś zamilkł, zaniemówił, nie może powiedzieć słowa wskutek silnego przeżycia» – Відібрало (відняло, замкнуло) мову *кому*.

przysł. **Mowa jest srebrem, a milczenie złotem** «czasem lepiej jest milczeć niż mówić» – *присл.* Слово – срібло, мовчання – золото.

Móźdzek

Ptasi (kurzy) móźdzek «o czyimś ograniczonym umyśle, także o osobie mającej taki umysł» – Курячий мозок.

Mróz

Mróz przechodzi po kim; mróz chodzi (przechodzi) komu po skórze (po plecach) «ktoś odczuwa nieprzyjemny chłód lub zimne dreszcze wskutek choroby, strachu lub wstrząsających przeżyć» – <Аж> морозом проймає *кого*; <аж> мороз (холод) іде (перебігає) по *кому*; <аж> мороз поза шкіру (поза шкірою, поза спиною, поза плечима) іде у *кого*, *кому*.

Mrugnąć

<Nawet> okiem nie mrugnąć «nie zwracać uwagi na coś, nie reagować na coś, wykazując obojętność» – <І (навіть)> оком не моргнути; і (ні, навіть) вусом (бровою) не моргнути (зморгнути); <і> вусом (бровою) не вести (не повести).

Mucha

Liczyć muchy na suficie «próżnować, trwonić czas» – Давати горобцям дулі.

Łapać muchy «próżnować, trwonić czas» – Сидіти й мухи бити.

Mieć muchy w nosie «grymasić, kaprysić, złościć się i dąsać bez powodu» – Мати муху (мухи) в носі.

Mucha kogo ugryzła «ktoś grymasi, kaprysi, złości się i dąsa bez powodu» – Гедзь укусив *кого*.

Mucha nie siada «bez zarzutu, bez wad, udany, doskonały, wyjątkowy» – Комар носа не підточить.

Muchy by <nawet> nie zabil (nie skrzywdził) «o kimś, kto jest dobry, łagodny i nikomu nie mógłby zrobić nic złego» – Мухи ніколи не зобидить (не скривдить).

Robić z muchy słonia «wyolbrzymiać coś, przesadzać» – Робити з мухи слона (вола, бугая).

Mur

Przycisnąć (przyprzeć) kogo do muru «postawić kogoś w sytuacji przymusowej, zmusić kogoś do powiedzenia czegoś, czego nie chce się zrobić lub powiedzieć» – Приперти до стіни *кого*.

przysł. **Głową muru nie przebijesz** «trudności są zbyt duże, by je pokonać» – *присл.* Головою стіни не проб'єш; головою (лобом) муру не проб'єш.

Murzyn

skrzydl. **Murzyn zrobił swoje, Murzyn może odejść** «kogoś wykorzystano i odprawiono, gdy przestał być potrzebny» – *крил.* Мавр зробив своє діло, мавр може йти (піти) <собі>.

Mydło

Wchodzić (wejść, włożyć, wleźć) <w tylek, w dupę> bez mydła «nadskakiwać, schlebiać komuś w celu uzyskania jakichś korzyści osobistych» – Без мила в душу лізти (влізти).

Mylić się

przysł. **Ten się nie myli, kto nic nie robi** «lepiej popełniać błędy, robiąc coś, niż nic nie robić» – *присл.* Тільки той не помиляється, хто нічого не робить (хто ні до чого не торкається).

Mysz

Biedny (ubogi) jak mysz kościelna «o kimś bardzo biednym» – Бідний (голий) як церковна (руда) миша.

przysł. **Myszy tańczą, kiedy kota nie czują** «gdy brak dozoru, nadużywana jest swoboda» – *присл.* Коли миші kota не чують, то собі безпечно гарцюють; кіт – спати, а миші – танцювати.

N

Nabierać

Nabierać (nabrać) wody w usta «przestawać mówić na jakiś temat, milczeć» – Набирати (набрати) в рот води.

Nadstawiać

Nadstawiać (nadstawić) głowę (głowy, grzbiet, grzbietu, karku) «narażać się na niebezpieczeństwo; ryzykować, poświęcać się» – Підставляти (підставити) <свою> голову <під обух>.

Najeść się

Jakby się blekotu (szaleju) najadł (objadł) «zachowywać się tak, jakby się było niepoczytalnym, szalonym» – Як (мов, наче) блекоти (дурману, маку) наївся (об'ївся).

Napędzić

Napędzić komu strachu (stracha) «przestraszyć, przerazić kogoś» – Нагнати (наганяти) холоду кому, на кого.

Narodzić

Być (czuć się) jak nowo narodzony «czuć się znów rześko, zdrowo, mieć znowu dobre samopoczucie» – Як

(мов, наче, ніби) <удруге (знов)> на світ <божий> народитися.

Nauczyć się

przysł. **Czego Jaś się nie nauczy, tego Jan nie będzie umiał** «wiek młodzieńczy jest najlepszym okresem zdobywania umiejętności» – *присл.* Коли дитини не навчиш у пелюшках, то не навчиш в подушках.

Nauka

przysł. **Nauka nie idzie (nie poszła) w las** « pouczenia odnoszą (odniosły) skutek » – *присл.* Наука в ліс не веде, а з лісу виводить.

Nawarzyć

Nawarzyć piwa «zrobić coś nieopatrznie, ze swoją lub czyjąś szkodą, narobić zamętu, zamieszania, kłopotu» – Наварити каші (пива).

Nawijać

Nawijać (nawinać) się komu pod rękę (na oczy, przed oczy) «zjawiać się przypadkiem w najbliższej odległości od kogoś, tuż obok kogoś» – Підвертатися (попадати, попадатися, потрапляти, підвернутися, попасти, попастися, потрапити) під руку (в руки) кому.

Nazywać

Nazywać (nazwać) rzeczy (rzecz) po imieniu «mówić o czymś wprost,

szczerze; mówić coś bez ogródek, bez owijania w bawełnę» – Називати (назвати) речі своїми (власними, справжніми) іменами.

Nerwy

Grać komu na nerwach; działać komu na nerwy «drażnić, denerwować kogoś» – Грати на нервах *чиїх, кому*.

Psuć (szarpać, targać) komu nerwy «wprawiać kogoś w stan zdenerwowania, wyprowadzać kogoś z równowagi» – Псувати (тріпати, шарпати) нерви *чиї*.

Niebiosa

Wynosić (wychwalać) kogo pod niebiosa «bardzo kogoś chwalić, zachwycać się kimś» – Підносити (піднімати, підіймати, піднести, підняти, підійняти) до небес *кого*.

Niebo

Pod gołym niebem «nie pod dachem, na powietrzu, na nieosłoniętej przestrzeni» – Під голим небом.

przysł. **Wielki do nieba, a głupi jak trzeba** «o kimś wysokim, ale bardzo głupim» – *присл.* Великий до неба, а дурний, як не треба.

skrzydl. **Być w siódmym niebie** «z jakiegoś powodu czuć się szczęśliwym, bardzo się cieszyć» – *крил.* Бути (почувати себе) на сьомому небі; бути (почувати себе) щасливим аж до неба.

Nieczysty

Nieczysta siła «diabeł, szatan» – Нечиста сила.

Nieczysty duch «diabeł, szatan» – Злий (нечистий, лихий) дух.

Nieszczęście

przysł. **Nieszczęścia chodzą parami** «jedno niepowodzenie pociąga za sobą następne» – *присл.* Біда ніколи сама не ходить; як одна біда йде, то й другу за собою веде; біда сама не ходить, але десять за собою водить; біда ніколи одинцем не ходить: завжди в парі.

Niewart

Kto <jest> niewart (nie jest wart) trzech groszy (złamanego grosza, szeląga) «ktoś jest oceniany negatywnie, nie zasługuje na zaufanie» – Зламано гроша (шага, шеляга) не вартий (не варт) *хто*; копійки щербатої не вартий (не варт) *хто*; копійка (гріш) ціна *кому*.

Niezgoda

skrzydl. **Jabłko (kość) niezgody** «przyczyna, przedmiot sporu, konfliktu» – *крил.* Яблуко (кість) незгоди (розбрату).

Nitka

Dojść (trafić) po nitce do kłębka «wykryć, wyjaśnić coś przez cierpliwe śledzenie sprawy» – Розплести клубок.

Przemoknąć do suchej nitki «bardzo zmoknąć, przemoczyć ubranie» – Промокнути (вимокнути, змокнути) до рубця (до рубчика, геть до рубчика); промокнути (змокнути) як хлющ (хлюща).

Noc

Od świtu do nocy; od rana do nocy «przez cały dzień, całymi dniami» – Від (од) зорі до зорі; від (од) світанку (світання) до смеркання (смерку).

Noga

Brać (wziąć) nogi za pas «szybko uciekać» – Брати (взяти) ноги на плечі (в руки, за пояс).

Ledwo (ledwie) powłóczyć nogami «a) iść z trudem, wysiłkiem, powoli; b) być wycieńczonym, schorowanym» – Ледве (всилу, силу-всилу, насилу) ноги тягти (волокти).

Ledwo (ledwie, z trudem) się trzymać (stać) na nogach «być bardzo zmęczonym» – На ногах не стояти.

Padać z nóg «być bardzo zmęczonym» – Валитися (падати) з ніг.

Rzucać (cisnąć) komu kłody pod nogi «używać wszelkich sposobów, aby przeszkodzić komuś w realizacji jego zamierzeń» – Вставляти (встромляти) палиці (палицю, палки, дрючки) в колеса *кому*.

skrzydl. **Kolos (olbrzym) na glinianych nogach** «coś pozornie potężnego, a w rzeczywistości bliskiego upadku, opartego na słabych podstawach» – *крил.* Колос на глиняних ногах.

Nos

Mieć <dobrego> **nosa** «umieć trafnie coś przewidzieć, ocenić» – Нюхом чути (почути) *що*.

Nie wychylać (nie wyściubiać, nie wytknąć) nosa «nie opuszczać jakiegoś miejsca, nie wychodzić poza jakieś pomieszczenie, poza jakiś teren» – Не показувати (не потикати, не показати, не поткнути) носа.

Utrzeć komu nosa «dać komuś nauczkę» – Втерти носа *кому*.

Widzieć tylko własny (swój) nos; widzieć tylko koniec (czubek) własnego (swojego) nosa; nie widzieć dalej <niż koniec, czubek> własnego (swojego) nosa «mieć ograniczone horyzonty, zainteresowania» – Дивитися не далі свого носа; не бачити далі свого <власного> носа; не бачити нічого, крім свого носа і живота.

Wtykać (wsadzać, wściubiać, pchać) nos gdzie «interesować się czymś, co nie powinno kogoś zajmować, niepotrzebnie wtrącać się do czegoś, do jakichś spraw» – Встромляти (сунути, пхати) <свого> носа (<свій> ніс) у *що*, *куди*.

przysł. **Nie wsadzaj (nie wtykaj) nosa do cudzego prosa (trzosa); pilnuj swego nosa, nie cudzego trzosa** «nie mieszaj się nie do swoich spraw» – *присл.* Не сунь (не тикай, не потикай, не пхай) носа до чужого проса (у чуже просо).

Nosić

Nosić kogo na rękach «dogadzać komuś, otaczać kogoś opieką» – Носити на руках *кого*.

przysł. **Nosił wilk razy kilka, ponieśli i wilka** «przez jakiś czas komuś się udawało robić coś złego, ale w końcu musiał ponieść tego konsekwencje» – *присл.* Носив вовк – понесуть і вовка; носив вовк козу, аж і вовка понесли; носив вовк вівці (овець) – понесли вже й вовка.

Nóż

Iść (pójść) pod nóż «iść na operację» – Лягати (лягти) під ніж.

Przykładać (przyłożyć) komu nóż do gardła «wymuszać coś na kimś, nie zostawiać komuś wyboru» – Приставати (пристати) з ножом до горла.

Stawiać (postawić) sprawę (kwestię) na ostrzu noża «kategorycznie żądać rozstrzygnięcia jakiejś sprawy, kwestii» – Ставити (поставити) питання рубя (ребром).

Wbić (wsadzić) nóż w plecy komu «zdradzić kogoś, напаść na kogoś znienacka, zaatakować kogoś podstępnie» – Встромити (дати, всадити) ніж (ножа) в спину *кому*.

Numer

Wyciąć (wykręcić) <komu> <niezły> numer «zrobić coś nieoczekiwanego, zaskoczyć kogoś czymś niespodziewanym» – Відколоти номер; викинути коника (коники).

O

Obiecanka

Obiecanki cacanki <a głupiemu radość> «zwrot dający do zrozumienia, że czyjeś obietnice nie zostaną spełnione i tylko osoba naiwna może w nie wierzyć; o złudnych obietnicach» – Обіцянка-цяцянка, а дурневі (дурному) радість.

Obiecywać

skrzydl. **Obiecywać złote góry** «obiecywać wielkie korzyści materialne, zwykle bez zamiaru spełnienia tej obietnicy» – *крил.* Обіцяти золоті гори.

Oblać się

Oblać się rumieńcem «zaczerwienić się mocno, zwykle z powodu silnych emocji» – Залитися (зайтися) рум'янцем (фарбою); заллятися кармазином.

Oblicze

Odsłaniać (pokazywać, odsłonić, pokazać) swoje prawdziwe oblicze «ujawniać swoje prawdziwe poglądy, rzeczywiste zamiary» – Показувати (відкривати, показати, відкрити) своє справжнє (дійсне) обличчя.

Obrastać

Obrastać (porastać, obrosnąć, porosnąć) w pióra (w piórka) «nabierać doświadczenia, pewności siebie» – Обростати (обрости) пір'ям.

Obrót

Brać (wziąć) kogo w obroty «energetycznie skłaniać kogoś do określonego zadania» – Бра́ти (взя́ти) в обмо́лот (в робо́ту) ко́го.

Obuch

Dostać obuchem w głowę (w łeb) «zostać zaskoczonym, oszołomionym jakąś nagłą wiadomością lub niespodziewanym wydarzeniem» – Як (мов, наче) обухом по голові лигну́ли (лусну́ли).

Odpędzić

Odpędzić głód «zjeść cokolwiek dla zaspokojenia pierwszego głodu» – Вгамува́ти голо́д; ко́мара <у пузі> заду́шити.

Odpowiadać

Odpowiadać głową «brać na siebie pełną odpowiedzialność» – Голово́ю відпо́відати (руча́тися).

Ogień

Iść (pójść, rzucić się, skoczyć) za kim <nawet> w ogień «być gotowym uczynić, poświęcić dla kogoś wszystko» – Іти (піти) в во́гонь і <в> во́ду за ким.

skrzydł. **Ogniem i mieczem** «niszcząc z wielkim okrucieństwem» – *крил.* Вогнем і мечем.

Ognisko

Ognisko domowe «dom rodzinny lub rodzina i związane z nimi poczucie bezpieczeństwa i ciepła» – Домашнє (родиннє) вогнище.

Ogon

Wziąć (skulić, schować, zawinąć, podwinąć) ogon pod siebie «spotulnieć, spokojnieć, stchórzyć» – Піджати (підгорнути, підігнути) хвіст (хвоста).

Ogonek

Mysi ogonek «cienki, niedługi warokczyk» – Мишачий хвіст.

Oko

Iść (pójść) dokąd (gdzie) oczy poniosą (zaprowadzą) «iść wszystko jedno dokąd, bez określonego celu» – Ити (піти) світ за очі (за очима).

Jak okiem sięgnąć «tak daleko, jak tylko można zobaczyć» – Куди не кинь (не скинь, не глянеш) оком; куди оком кинеш.

Jeść (połykać, pożerać, chłonać, zjadać, pochłaniać) kogo oczami (wzrokiem) «patrzyć na kogoś z zachwytem, chciwością, pożądliwością» – Їсти (поїдати, пожирати) очима (оком); жерти очима (оком, поглядом).

Komu robi się (zrobiło się) ciemno (czarno) w oczach (przed oczami); komu ciemnieje (pociemniało, émi się, zaćmiło się) w oczach «ktoś ma zaburzenia wzroku spowodowane osłabieniem, zmęczeniem, chorobą» – В очах темніє (тьмариться, жовтіє, жовкне, пожовтіло, пожовкло, потемніло, потьмарилось) в *кого*.

Mieć oko na kogo, na co «a) pilnować kogoś, czegoś; b) obserwować kogoś» – Мати на оці (на очах) *кого, що*.

Mydlić (zamydlić) komu oczy «stwarzać pozory czegoś, wprowadzać kogoś w błąd, nie mówiąc mu prawdy, wmawiając mu coś» – Замилувати (замилити) очі *кому*; замулювати (замазувати, замулити, замазати) очі *кому*.

Nie zmrzyć oka «nie spać, zwłaszcza długo» – Не стулити (не заплющити, не стуляти, не заплющувати) очей.

Oczy (powieki) komu ciążą (kleją się, zamykają się) «kogoś ogarnia senność, komuś się chce spać» – Очі <аж> зліпаються у *кого*.

Oczy komu się zaświeciły <do czego> «w czyichś oczach pojawił się błysk świadczący o żywym zainteresowaniu, chęci posiadania czegoś» – Очі загорілися на *що*.

Oczy wychodzą (wylażą) komu na wierzch (z orbit) «ktoś jest czymś zdumiony, zaskoczony, przerażony itp.» – Очі рогом лізуть у *кого*; очі на лоба (на лоб) лізуть у *кого*.

Przymykać (zamykać, przymknąć, zamknąć) oko (oczy) na co «tolerować coś, udawać, że się nie widzi czegoś negatywnego» – Заплющувати (закривати, замикаати, заплющити, закрити, замкнути) очі на що.

Puszczać (puścić, zrobić) do kogo oko (oczko) «spoglądać znacząco, porozumiewawczo lub kokieteryjnie» – Пускати (пустити) бісики (гедзики) <очима (оком)> кому, на кого.

Robić (zrobić) duże (wielkie, okrągłe) oczy «być bardzo zdziwionym, zaciekawionym, przestraszonym» – Робити (зробити) великі очі.

Strzelać oczami (oczkami) «spoglądać zalotnie, kokieteryjnie, wesoło» – Стріляти очима.

Wytrzeszczać (wybaluszać, wywalać, wytrzeszczyć, wybaluszyć, wywalić) na co, na kogo oczy (gały, ślepie) «wpatrywać się w coś, w kogoś z ciekawością, uwagą, zdumieniem» – Витріщати (вивалювати, виричати, вилуплювати, витріщити, вивалити, виричати, вилупити) очі (баньки) на кого, на що.

przysł. **Co z oczu, to i z serca (z myśli)** «gdy tracimy z kimś lub czymś bliski kontakt, przestajemy nagle o tym kimś lub czymś myśleć i pamiętać» – *присл.* Як з очей, так і з думки.

przysł. **Czego oczy nie widzą, tego sercu nie żal** «łatwo znieść stratę, o której się nic nie wie» – *присл.* Чого очі не бачать, того серцю не жаль.

skrzydł. **Oko za oko, ząb za ząb** «odpłacanie tym samym; kara równie wielka jak wina» – *крил.* Око за око, зуб за зуб.

skrzydł. **Pilnować (strzec) jak oka w głowie (jak źrenicy oka)** «pilnować, strzec kogoś, czegoś szczególnie gorliwie, troskliwie» – *крил.* Берегти (пилювати, шанувати) як (мов) ока в голові (в лобі); берегти (пилювати, шанувати) як зіницю ока; берегти (пилювати, шанувати) як (мов) ока (око).

Oliwa

przysł. **Prawda jak oliwa <zawsze> na wierzch wypływa; oliwa sprawiedliwa <zawsze> na wierzch wypływa** «prawda wcześniej czy później wychodzi na jaw» – *присл.* Правда, як олія (олива), наверх вийде; вийде правда наверх, як олива на воду.

skrzydł. **Dolewać (dolać) oliwy do ognia** «podsycać czyjś gniew, powodować jeszcze większe czyjeś rozdrażnienie, pogarszać sytuację» – *крил.* Доливати (долити) масла (олії, оливи) у вогонь (до вогню); підкладати (підкласти) дров до багаття (у багаття); підкидати (підкинути) хмизу в огонь.

Oltarz

Iść (pójść) do ołtarza (do ślubu); stanąć przed ołtarzem (na ślubnym kobiercu) «brać z kimś ślub» – Їти

(піти) до вінця; стати під вінець; стати на рушнику (рушники).

Опарzyć

Zerwać się (skoczyć) jak oparzonu «zerwać się, skoczyć raptownie, szybko» – Схопитися (зіскочити) як (мов, ніби) опшпарений (опечений, обпечений, опарений, обпарений) <окропом>.

Opadać

Ręce <komu> opadają (opadły) «ktoś jest bezsilny wobec czegoś» – Руки опадають (падають, опускаються, опали, упали, опустилися) кому, у кого.

Opętać

Bies (diabeł, szatan) wstąpił (wszedł) w kogo; bies (diabeł, szatan) opętał kogo «ktoś zachowuje się nieobliczalnie, jest nadmiernie pobudzony, jest nieopanowany» – Біс вселився в кого.

Orzech

Twardy orzech do zgryzienia «trudny problem do rozstrzygnięcia, trudna sprawa do załatwienia» – Горішок не по зубах; твердий (міцний) горішок.

Ostatni

Do ostatniego tchnienia «do śmierci» – До останнього подиху.

Otwierać

Otwierać (otworzyć) duszę (serce) przed kim «wyjawiać komuś swoje najskrytsze myśli, uczucia, zwierzać się komuś» – Відкривати (розкривати, відкрити, розкрити) душу (серце) кому, перед ким.

Otwierać (otworzyć) komu oczy <na co> «ukazywać komuś prawdziwy stan rzeczy, pouczać, uświadamiać kogoś» – Відкривати (відкрити) очі кому, на що.

Owca

przysł. Jedna parszywa owca całe стадо zarazi «jeden wyrzutek, odszczepieniec ma zły wpływ na całe środowisko» – присл. Одна паршива овечка всю отару поганить; паршива вівця усе стадо паскудить.

Owoc

skrzydł. Zakazany owoc «rzecz niedozwolona i dlatego pociągająca, pożądana» – крил. Заказаний овоч.

P

Palec

Można policzyć kogo, co na palcach <jednej ręki> «kogoś, czegoś

jest niewiele, bardzo mało, niewystarczająco» – На пальцях полічити (перелічити, порахувати) можна *кого, що*.

Nie ma gdzie palca wcisnąć (wetrnąć) «jest bardzo ciasno, tłoczno, nie ma miejsca» – Яблуку нема де (ніде) впасти; ніде (нема де) курці клюнути; і курці ніде клюнути; нема де й голці впасти; нема де (ніде) й голкою штрикнути.

Palcem nie kiwnąć (nie ruszyć); nie kiwnąć palcem w bucie «nie zdobyć się na najmniejszy wysiłek, nie zrobić nic» – Пальцем не кивнути (не ворухнути, не рушити).

Palcem o palec nie stuknąć «nie zdobyć się na najmniejszy wysiłek, nie zrobić nic» – Палець об палець не ударити.

Patrzeć na co przez palce «udawać, że się czegoś nie widzi, nie zauważa, być pobłażliwym, tolerować coś» – Дивитися крізь пальці на *що*.

Pokazywać (wytykać) kogo palcami «mówić publicznie o czymś złym postępku, zachowaniu» – Показувати (тикати) пальцем (пальцями) на *кого*.

Sam jak palec «zupełnie sam» – Один (сам), як (мов, ніби) палець (перст).

Wyssać co z palca «zmyślić coś, wymyślić» – Виссати (висмоктати) з пальця *що*.

Znać kogo, co jak <swoje> pięć (dziesięć) palców «znać coś, kogoś

bardzo dobrze, bardzo dokładnie» – Знати *кого, що*, як свої п'ять пальців (пучок); знати *кого, що*, як свою долоню.

Palić się

Ziemia (grunt) pali się komu pod nogami «sytuacja, w jakiej się ktoś znajduje, staje się dla niego niebezpieczna albo niewygodna, trudna do zniesienia» – Земля горить під ногами *кому, у кого*.

Pała

Przeginać (przegiąć) pałę «przesadzać z czymś lub w czymś, działać w sposób krańcowy» – Перегинати (перегнути) палицю (палку).

Pamięć

Krótką (kurza, dziurawa) pamięć «pamięć słaba, zła» – Коротка пам'ять у *кого*.

Zapaść komu w pamięć «a) zostać przez kogoś zapamiętanym; b) zrobić coś, o czym trudno będzie zapomnieć» – Впасти (впадати) в пам'ять (в пам'яті) *кому*.

Pan

przysł. **Jaki pan, taki kram** «rzeczy, przedmioty, którymi ktoś się otacza, świadczą o jego charakterze, sposobie bycia» – *присл.* Який пан, такий жупан; який піп, така й парафія (такі й парафіяни); який пастух, така й череда.

Pandora

skrzydł. **Puszka Pandory** «źródło nieszczęść, zła, kłopotów; wielkie nieszczęście» – *присл.* Пандорина скриня (скриня Пандори).

Pantofel

Trzymać kogo pod pantoflem «rządzić kimś, podporządkować kogoś swojej woli (najczęściej o żonie w stosunku do męża)» – Тримати під каблуком *kogo*.

Papier

skrzydł. **Papier jest cierpliwy** «piąć można wszystko, co się tylko komuś podoba, nawet rzeczy niesłuszne, bezsensowne lub nieprawdziwe» – *крил.* Папір усе терпить (зносить).

Papież

przysł. **Być w Rzymie i nie widzieć papieża** «będąc w jakimś miejscu, nie zwiedzić, nie zobaczyć tam czegoś najważniejszego lub najciekawszego» – *присл.* Бути в Римі й не бачити Папу.

Para

Nie puścić <ani> pary z ust (z gęby) «nie powiedzieć, nie odezwać się» – Не випустити (не пустити) ні (ані) пари з уст (вуст, рота).

Pasja

Doprowadzać (doprowadzić) kogo do szewskiej pasji «doprowadzać

kogoś do szału; bardzo kogoś zderwować; złościć kogoś, prowokując do wybuchu wściekłości» – Доводити (довести) до крайнощів (до крайності) *kogo*.

Pastwa

Rzucać (rzucić) na pastwę losu «porzucić kogoś, coś, nie troszcząc się o jego los» – Кидати (кинути, покинути) напризволяще.

Patrzyć

Patrzyć (spoglądać) na kogo, na co krzywo (koso); patrzeć (spoglądać) na kogo, na co krzywym (złym, niechętnym, kosym) okiem «patrzeć na kogoś, na coś z niechęcią, ze złością, traktować kogoś, coś nieprzychylnie, nieżyczliwie, nie aprobować czegoś» – Дивитися (глядіти, позирати) кривим оком (скоса) на *kogo*, на *що*; дивитися косо (криво, боко) на *kogo*, на *що*.

Patrzyć (spojrzeć) prawdzie w oczy «stawiać czoło faktom, nie unikać prawdy» – Дивитися (глядіти, подивитися, глянути) правді в очі (у вічі).

Patrzyć przez różowe okulary <na co> «widzieć tylko pozytywne aspekty czegoś, idealizować coś» – Дивитися крізь рожеві окуляри на *що*.

Patrzyć śmierci w oczy «znajdować się w sytuacji, w której grozi śmierć lub wielkie niebezpieczeństwo» – Дивитися смерті в очі (у вічі).

Patrzyć w kogo jak w tęczę (obraz,

obrazek) «uwielać kogoś bezkrytycznie, uważać kogoś za doskonałego, widzieć w kimś same zalety» – Душі не чути за *ким*, у *кому*; упадати всією душою коло *кого*.

Pączek

Czuć się (żyć <sobie>) jak pączek w maśle «mieć doskonałe warunki materialne, żyć beztrudno» – Купатися, як сир у маслі; плавати, як вареник у маслі; плавати, як <той> вареник у сметані; плавати, як пампух в олії.

Pean

Wygłaszać peany «mówić w samych superlatywach o kimś, wychwalać kogoś, coś» – Співати дифірамби.

Perla

skrzydl. **Rzucać perły przed wieprze** «dawać komuś coś, czego ten ktoś nie potrafi docenić» – *крил.* Метати (сипати) бісер перед свинями (свиньми); кидати (розсипати) перла перед свинями (свиньми).

Pękać

Pękać z zazdrości «być bardzo zazdrosnym» – Дихати заздрощами.

Pępek

skrzydl. **Pępek świata** «osoba, rzecz uznawana za najważniejszą, znajdu-

jąca się w centrum zainteresowań» – *крил.* Пуп землі.

Piach

Pójść do piachu «umrzeć» – Піти під білу березу.

Piasek

Chować (kryć) głowę w piasek «udawać, że się nie dostrzega czegoś niewygodnego, niebezpiecznego, uchylać się od czegoś» – Ховати голову в пісок.

Sypać (rzucać, sypnąć, rzucić) komu piaskiem w oczy «okłamywać kogoś» – Кидати (кинути) пісок у вічі *кому*.

Piąty

Piąte przez dziesiąte «bardzo mało, niedokładnie, trochę» – П'яте <хоч> через десяте.

Piec

Żyć jak u Pana Boga za piecem «żyć wygodnie, bezpiecznie» – Жити, як у Бога за дверима (як у раю, як на небі, як у батька за пазухою, як у батька-матері у запічку).

Pieczeń

Upiec dwie pieczenie przy jednym ogniu «odnieść podwójną korzyść, załatwiać jednocześnie dwie sprawy» – Убити двох зайців (два зайці).

Pieniądz

Rzucać pieniądze (pieniężmi) <na wszystkie strony>; rzucać

(rozrzucać, sypać) pieniądze «być rozrzutnym, wydawać dużo pieniędzy» – Сипати грішми (грошима, червінцями).

Pień

Głuchy jak pień «ktoś kompletnie głuchy» – Глухий, як (мов) пенъ (як стовп).

Piernik

Co ma piernik do wiatraka «o rzeczach, które nie mają ze sobą żadnego związku» – *присл.* На городі бузина, а в Києві дядько.

Pierś

Bronić (zasłaniać) kogo własną piersią «stawać w czyjejs obronie, narażając się na niebezpieczeństwo» – Ставати (стати) грудьми за *кого*, за *що*.

Oddychać pełną (całą) piersią «oddychać głęboko, swobodnie» – Дихати на повні (на всі) груди.

Pierwszy

Pierwszy lepszy; pierwszy z brzegu «jakikolwiek, którykolwiek, bliżej nieznany, nieokreślony, wybrany bez zastanowienia, przypadkowo» – Перший-ліпший.

прзysl. **Kto pierwszy, ten lepszy** «ten, kto szybciej coś zrobi lub gdzieś dotrze, osiągnie więcej» – *присл.* Хто перший, той і ліпший.

Pies

<Jak> pies ogrodnika «o kimś, kto nie pozwala nikomu z czegoś korzystać, mimo że sam tego nie używa lub nie będzie miał z tego pożytku» – <Як> собака (пес) на сіні.

Ni pies, ni wydra <coś na kształt świdra> «o czymś nieokreślonym, nie wiadomo jakim» – Ні риба ні м'ясо.

Potrzebny jak psu piąta noga «zupełnie niepotrzebny» – Потрібний як псові п'ята нога.

Psu na budę «o czymś, co nie jest nic warte, nie przyda się, nie zda się na nic» – Собаці (псові, псу, кобилі) під хвіст

Tu jest pies pogrzebany «tu tkwi sedno sprawy, w tym tkwi problem» – <Ось> де <в чому (тут)> собака заритий.

Wierny jak pies «bezgranicznie oddany, przywiązany, lojalny» – Як (мов, немов) вірний собака.

Wieszać psy na kim «obmawiać, oczerniać, szkalować kogoś» – Вішати <всіх> собак на *кого*.

Zejść na psy «o stanie czegoś: pogorszyć się, podupaść» – Зійти (перевестися) на пси.

прзysl. **Nie dla psa kielbasa <nie dla kota sadło>** «ktoś na coś nie zasługuje» – *присл.* Не для пса ковбаса, не для кицьки сало.

прзysl. **Nie złapie pies zająca, jak za dwoma goni** «próby jednoczesnego załatwienia kilku spraw jednocześnie zawsze zawodzą» – *присл.*

За двома зайцями поженешся – жодного не впіймаєш.

przysł. **Pies sam kości nie ogryzie i drugiemu nie da** «о кімсь, хто сам з чогось не skorzysta i innym też nie pozwoli» – *присл.* I сам не гам, i другому не дам.

Пієї

Ni w pięć, ni w dziewięć (dziesięć) «bez sensu, bez związku z całością, niestosownie» – Ні до ладу, ні до прикладу; ні в тин, ні в ворота.

Піята

Deptać po piętach; następować na piętę «chodząc za kimś ciągle, śledzić lub ścigać, nie dawać komuś spokoju» – Гнатися (ходити, їти) по п'ятах.

Nie dorastać komu <nawet> do pięt «mieć nieporównanie mniejszą wartość, nie dorównywać komuś w czymś» – Не годен кому до п'ят досягнути; i до колін (до п'ят) не сягати кому.

Pokazać piętę «уцїес» – П'ятами наживати.

Піжаны

Pijany jak bela (jak świnia, w trupa) «zupełnie, kompletnie pijany» – П'яний, як ніч (як чїп, як квач, як хлющ, як хлюща, як дим, як барило, як земля).

Писаї

<Palcem> na wodzie pisane «coś jest niepewne, wątpliwe, nie można

na to liczyć» – Вилами <по водї> писано.

План

Usuwać się (schodzić, usunąć się, zejść) na drugi (dalszy) plan; znaleźć się na drugim (dalszym) planie «stawać się mniej ważnym, mniej wartościowym, tracić na znaczeniu» – Відходити (відїйти, відступити, відсунутися) на задній (другий) план.

Платаї сїє

Платаї сїє под nogami «kręcić się, krążyć w pobliżu kogoś, przeszkadzając mu» – Плутатися (вертїтися) під ногами.

Плечы

Odwrócić się plecami do kogo, do czego «przestać okazywać komuś, czemuś zainteresowanie» – Повернутися спиною (спинами, плечима) до кого, до чого.

Плуї

Плуї i łapać «spędzać czas bezczynnie, na próżnowaniu» – Лежати й плюватися.

Плуї sobie w brodę «wyrzucać sobie coś, żałować utraconej okazji, szansy» – Кусати <собї> лікті.

Плынаї

Плынаї (ісї) pod prąd «buntować się przeciwko normom społecznym, zwyczajom, obyczajom; nie zgadzać

się z ogólnie przyjętym zdaniem» – Пливти (плисти, іти) проти течії (води).

Пłynąć z prądem «podporządkować się ogólnym tendencjom, trendom; zgadzać się z powszechnie przyjętym zdaniem; być konformistą» – Пливти (плисти, іти) за течією (по течії).

Pochłonać

Jakby kogo ziemia pochłonięła «ktoś zniknął bez śladu» – Як (мов, немов, наче, неначе) крізь землю пішов (провалився) *хто*; як (мов, немов, наче, неначе) у землю заповся *хто*.

Pochyły

прзysl. **Na pochyłe drzewo <wszystkie> kozy skaczą** «o osobie niepostrzegającej się obronić, której dokuczają wszyscy, nawet ci, którzy w innej sytuacji nie odważyliby się na to» – *присл.* На похиле дерево всі кози скачуть.

Podkusić

Diabeł kogo podkusił; diabli kogo podkusili; lichy kogo podkusiło «ktoś zrobił coś, czego teraz żałuje» – Як (мов, ніби) лихий попутав *кого*.

Podnosić

Podnosić (podnieść) głos «mówić do kogoś głośniejsze niż to konieczne, ze zdenerwowaniem, w gniewie» – Підносити (піднести) голос.

Podpisywać się

Podpisywać (podpisać) się pod czym oboma rękami «zgadzać się na coś, akceptować coś w pełni, całkowicie, uznać coś za słuszne» – Обіруч (обом руками) підписуватися (підписатися) під *чим*.

Pojęcie

Nie mieć pojęcia <o czym>; nie mieć zielonego (najmniejszego, bladego) pojęcia <o czym> «nic o czymś zupełnie nie wiedzieć, nie wyobrażać sobie czegoś» – Не мати <й> уявлення про *що*; не мати <й> (жодного, найменшого, ніякого)> поняття (уявлення) про *що*.

Polegać

Polegać na kim jak na Zawiszy «mieć do kogoś całkowite zaufanie, móc na kogoś liczyć w każdej sytuacji» – Як на кам'яну гору покладатися (здаватися) на *кого*.

Policzek

Dawać (wymierzać, dać, wymierzyć) komu policzek «a) poniżać kogoś; b) uderzać kogoś w twarz» – Давати (дати) ляпаса *кому*.

Pomyje

Wylewać (wylać) kubel (wiadro) pomyj komu na głowę (na czyją głowę, na kogo) «mówić o kimś bardzo złe, zwykle nieprawdziwe rzeczy» – Виливати (лити, вилити) помий на *кого*.

Portki

Portki się *komu* trzęsą (zatrzęsły)

«ktoś się bardzo boi» – <Аж> жижки дрижать (трясуться, трусяться, тремтять, затряслися, затрусилися, затремтіли, задрижали) у *кого, кому*.

Posłać

przysł. **Jak sobie pościesz, tak się wyśpisz** «od człowieka zależy, jakie sobie stworzy warunki» – *присл.* Як постелиш, так і виспишся.

Posypywać

skrzydł. **Posypywać (posypać) <so-bie> głowę popiołem** «przyznać się publicznie do winy i okazać żal, skruchę» – *крил.* Посипати (посипати) голову попелом.

Pot

Do siódmego potu «do całkowitego wyczerpania, do krańcowego zmęczenia» – До десятого (до сьомого) поту. *skrzydł.* **W pocie czoła** «bardzo ciężko, z wysiłkiem» – *крил.* У поті чола.

Potrzeba

przysł. **Potrzeba jest matką wynalazków** «trudna sytuacja lub brak czegoś zmusza do szukania nowych rozwiązań» – *присл.* Нужда (біда) всього навчить.

Późno

przysł. **Kto późno przychodzi, ten sam sobie szkodzi** «kto się spóźnia, musi się liczyć z tym, że inni go ubie-

gną w czymś, że poniesie jakąś stratę» – *присл.* Хто пізно приходить, той сам собі шкодить.

przysł. **Lepiej późno niż wcale (nigdy)** «lepiej zrobić coś, zjawić się gdzieś po czasie niż w ogóle tego nie zrobić, nie pojawić się gdzieś» – *присл.* Краще (ліпше) пізно, ніж ніколи.

Praca

przysł. **Bez pracy nie ma kołaczy** «trzeba pracować, żeby coś osiągnąć, mieć jakieś korzyści» – *присл.* Без труда нема плода.

przysł. **Jaka praca, taka płaca** «na godziwą zapłatę trzeba uczciwie zapracować» – *присл.* Яка кроква, така й лата, яка праця, така й плата.

Pracowity

Pracowity jak pszczoła (pszczołka) «bardzo pracowity» – Працьовитий, як бджола.

Prać

Prać (wyciągać, wywlekać) brudy domowe (swoje) «ujawniać, rozstrząsać (publicznie) sprawę osobiste, rodzinne, intymne» – Виносити (виволюкати) сміття (бруд) з хати; виставляти на світ брудне шмаття.

Pradziad

Z dziada pradziada «od wielu pokoleń, od dawna» – З діда-прадіда.

Prawda

Mówić (powiedzieć, wygarnąć, walnąć) komu prawdę <prosto> w oczy «mówić szczerze, wprost» – Казати (різати, чесати, сказати) щиро правду (правду-матінку) у <живі> очі (у вічі) кому.

przysł. **Prawda w oczy kole** «bardzo trudno znieść niepochlebną prawdę na swój temat» – *присл.* Правда очі коле.

Prawo

skrzydł. **Drakońskie prawo** «bardzo surowe, okrutne, bezwzględne prawo» – *крил.* Драконівські закони.

Proch

Prochu nie wymyśli «o kimś, kto jest mało błyskotliwy» – Пороху не вигадас (не видумас, не винайде).

Prosto

Prosto z mostu «w sposób prostolinijny, bez skrępowania» – Відкритим текстом.

Prysznic

Zimny prysznic «przykra niespodzianka, niemiłe zaskoczenie» – Як холодний душ на голову.

Przeciągać

Przeciągać (przeciągnąć) strunę «zachowywać się zbyt śmiało, pozwalając sobie na zbyt wiele, przesadzać w czymś» – Перетягати (перетягувати, перетягти, перетягнути) струну.

Przejść

Co przechodzi ludzkie (wszelkie) pojęcie (wyobrażenie) «coś wykracza poza przyjęte normy, coś jest negatywnie, niemiłe zaskakujące» – Понад усяке людське розуміння що.

Przejść do historii «stać się ważnym faktem w dziejach, być upamiętnionym, wsławić się» – Увійти в історію.

Przelewać

Przelewać krew za kogo, za co «narażać, poświęcać życie, zdrowie, brać udział w walce zbrojnej» – Пролівати кров за кого, за що.

Przelewać z pustego w próżne «prowadzić puste rozmowy, powtarzać to samo bez konkretnych wniosków» – Переливати з пустого в порожнє; воду в ступі товкти.

Przepaść

Być (stać, znaleźć się) nad przepaścią (na skraju, na krawędzi przepaści) «być bliskim katastrofy, zagłady» – Бути (стояти) над безоднею (над прірвою).

Przeskoczyć

przysł. **Nie mów hop, póki nie przeskoczysz** «nie ciesz się zbyt wczesnie, zanim nie stanie się to, na co liczysz» – *присл.* Не кажи «гоп», доки не перескочиш.

Prześcieradło

Drzeć się (rozdziarać się) jak stare prześcieradło «bardzo głośno krzyczeć; wrzeszczeć» – Дертити (драти) горло.

Przewracać

Przewracać (wywracać, przewrócić, wyrócić) co do góry nogami «a) robić nieporządek, zwykle w poszukiwaniu czegoś; b) rujnować, burzyć istniejący porządek, wprowadzać radykalne zmiany» – Перевертати (перевернути) догори дном (ногами, коренем) *що*.

Przybytek

przysł. **Od przybytku głowa nie boli** «nadmiar dóbr nikomu nie zaszkodzi» – *присл.* З прибутку голова не болять.

Przyjaciel

przysł. **Prawdziwych przyjaciół poznaje się w biedzie** «tylko prawdziwy przyjaciel nie zawiedzie w trudnej sytuacji» – *присл.* Друзі пізнаються в біді; при горі та в лиху годину пізнаєш вірну людину.

Przyjść

Przyjść na świat «urodzić się» – З'явитися на світ <божий>.

Przypiąć

Ni przypiął, ni przylatał; ni przypiął, ni wypiął «bez sensu, bez

związku z całością, nie stosownie» – Ні пришити, ні прилатати.

Przypiec

Przypiec komu do żywego «dokuczyć komuś, dopieć» – Допекти (дошкулити) <до серця> *кого*; дійняти до живих печінок (живого) *кого*.

Przyrosnąć

Żołądek (brzuch) komu przyrósł do krzyża «ktoś jest bardzo głodny» – Живіт присох до спини (до хребта) *у кого*.

Przysługa

skrzydl. **Niedźwiedzia przysługa** «działanie, które w intencji miało być przysługą, a w istocie przyniosło szkodę» – *крил.* Ведмежа послуга.

Przyzwyczajenie

skrzydl. **Przyzwyczajenie jest drugą naturą człowieka** «jeśli do czegoś przywyknijemy, to trudno nam się od tego odzwyczaić, a jeśli sytuacja zmusza nas do jakichś zachowań, to po jakimś czasie stają się one dla nas naturalne» – *крил.* Звичка – друга натура.

Puszczać

Puszczać (puścić) kogo z torbami (w skarpetkach) «doprowadzać kogoś do ruiny finansowej» – Пускати (пустити) з торбою (з торбами) по світу (по миру) *кого*.

Руреї

Bodajbyś dostał pypcia na języku

«złożeczenie wyrażane w stosunku do kogoś, kto mówi coś złego, przykrego, nieprawdziwego, niedorzecznego» – Пипоть тобі на язик.

Рута

прзysl. **Kto pyta – nie błądzi** «przynaję się до niewiezdy i pytając innych, można uniknąć błęду» – *присл.* Хто питає, той не блудить.

R

Rak

Jak rak śwіśnie a ryba піśnie «niędy» – Як (коли, доки, поки) рак свисне; як бабак свисне; як п'явка крикне.

Pokazać komu, gdzie raki zimują «dać komuś nauczкę, dokuczyć komuś, zemścić się na kimś, odpłacić się czymś за coś» – Показати, де раки зимують.

Rana

<Choć, tylko> do rany przyłóż «о кімсь wyjątково добрым, лągodnym, odnoszącym się до wszystkich z sympatią» – Хоч до рани

(до болячки, до зубів) клади (прикладай, притуляй).

Jątrzyć (rozdrapywać) rany «wywoływać bolesne wspomnienia, poruszać drażliwe sprawy, smutne okoliczności» – Ятрити (роз'ятрити, розворушувати) <незагойну, давню> рану <в серці, в душі> *кого, чую.*

Рączka

Złota rączka «człowiek zaradny, potrafiący wszystko zrobić, naprawić» – Майстер (мастак) на всі руки.

Ręka

<Czyja> prawa ręka «osoba, bez której ktoś nie może się obyć, osoba niezbędna, główny pomocnik» – Права рука (правиця) *чия, у кого.*

Iść (pójść) komu na rękę «ułatwiać komuś coś, pomagać» – Ити (піти) на руку; іти (піти) назустріч *кому.*

Jak ręką odjął «o chorobach, dolegliwościach, stanach psychicznych, które ustąpiły całkowicie, natychmiast, od razu» – Як рукою відняло; як вітром звіяло.

Podać komu, wyciągnąć do kogo <pomocną, przyjazną> rękę (<bratnią> dłoń) «pomóc komuś» – Подати (простягнути) руку <братню, дружню, допомоги> *кому.*

Umywać (umyć) ręce «zrzekać się odpowiedzialności за coś, odcinać się od czegoś» – Умивати (умити) руки.

Wpaść (dostać się) w czyje ręce (lapy) «znaleźć się pod czyimś wpływem, stać się od kogoś zależnym» – Пійматися (впасти) у лабети (у лапи) кому.

Z drugiej (trzeciej) ręki «za czyimś pośrednictwem» – З других (третіх, п'ятих, десятих) рук; з другої руки.

Z pierwszej ręki «bezpośrednio od kogoś» – З перших рук.

Zalamywać (zалама́ć) ręce «być zrezygnowanym, bezradnym, zniechęconym czymś, rozpaczać, ubolewać nad czymś i niekiedy wyrażać to gestami» – Ламати (заламувати, ломити, заламати, заломити) руки. *przysł.* **Ręka rękę myje <noga nogę wspiera>** «o członkach jakiejś nieformalnej grupy, kliki, popierających się nawzajem w nieuczciwych sprawach» – *присл.* Рука руку мие; рука руку мие, а злодій злодія криє.

Robić

Robić (zrobić) kogo w konia (w balona, w bambusa, w jajo); robić (zrobić) z kogo balona (durnia, głupka, idiotę) «traktować kogoś niepoważnie, nieuczciwie, kpić z kogoś, narażać kogoś na drwiny» – Шити (обувати, пошити, обути) у дурні кого.

Rok

przysł. **Co rok <to> prorok** «każdego roku przychodzi komuś na świat dziecko» – Що рік, то й прорік.

Rola

Grać rolę «mieć znaczenie, mieć duży wpływ na coś» – Грати роль.

Romans

Mieć romans «mieć z kimś przygodę miłosną, flirtować z kimś» – Кругтити роман (любов).

Rozpuszczać

Rozpuszczać (rozpuścić) język «rozgadać się niepotrzebnie, powiedzieć zbyt wiele» – Розпускати (розпустити) языка.

Rozum

Komu odjęło rozum «a) ktoś jest chory psychicznie, zwariował, dostał pomieszania zmysłów; b) ktoś postępuje nierozsądnie, zachowuje się irracjonalnie, nie tak jak powinien» – *Хмо з глузду з'їхав.*

Kto jest niespełna rozumu «a) ktoś jest chory psychicznie, zwariował, dostał pomieszania zmysłów; b) ktoś postępuje nierozsądnie, zachowuje się irracjonalnie, nie tak jak powinien» – Несповна розуму *хмо.*

Mieć swój rozum «kierować się własną logiką, swoimi racjami» – Жити своїм розумом; покладатися на свій розум.

Pójść (sięgnąć) po rozum do głowy «zastanowiwszy się, znaleźć wyjście z jakiejś sytuacji» – Взятися за розум (до розуму).

Tracić (stracić) rozum (zmysły) «a) być chorym psychicznie, zwariować,

dostać pomieszania zmysłów; b) postępować nierozsądnie, zachowywać się irracjonalnie, nie tak jak powinienno się» – Втрачати (тратити, втратити, стратити) розум (глузд).

Uczyć się (nauczyć się) rozumu «nabierać rozsądku, stawać się mądrzejszym, zwykle dzięki jakimś doświadczeniom» – Набиратися (набратися) розуму (ума, уму-розуму).

Rozżążyć

Siedzieć jak na rozżarzonych węglach «niecierpliwić się, być niespokojnym, podenerwowanym, nie móc usiedzieć na miejscu, oczekując czegoś niecierpliwie, niepokojąc się» – Сидіти, як на жару (як на гарячій сковороді).

Róg

Przyprawiać (przyprawić, przypiąć) komu rogi «o zdradzie męża przez żonę» – Наставляти (наставити) роги кому.

skrzydl. **Przytrzeć komu rogów** «uczynić kogoś posłusznym, poskromić kogoś, nauczyć kogoś pokory, zmusić do uległości, złamać czyjeś zuchwalstwo, czyjaś pychę» – *крил.* Притерти роги кому.

Równia

Staczać się po równi pochyłej «powoli upadać moralnie, ponosić klęskę za klęską» – Котитися по похилості (по похилій площі).

Równowaga

Wytrącać (wyprowadzać, wytrącić, wyprowadzić) kogo z równowagi «denerwować kogoś, pozbawiać wewnętrzного spokoju, zniecierpliwić» – Виводити (вибивати, вивести, вибити) з рівноваги (з себе) кого.

Róża

przysł. **Nie ma róży bez kolców** «nic nie jest pozbawione wad, żadna sytuacja nie ma samych dobrych stron» – *присл.* У кожній троянді є колючки.

Różdżka

Jak za dotknięciem czarodziejskiej różdżki «coś nagle, z niewiadomych powodów zmieniło się na lepsze» – Мов на помах чарівної палички.

Ruszyć

Ruszyć głową (rozumem) «pomyśleć nad czymś, zastanowić się» – Розкинути розумом (думками, головою); ворухнути мозком.

Rwać się

przysł. **Gdzie cienko, tam się rwie** «o przedsięwzięciu, które nie udaje się z powodu braku środków» – *присл.* Де тонко, там і рветься <де блага, там і дереться>; де коротко, там і рветься.

Ryba

Czuć się jak ryba w wodzie «znajdować się w środowisku odpowied-

nim dla siebie, w swoim żywiole» – Як (мов) риба у (в) воді бути (почувати себе).

Rzecz

Pleść od rzeczy «mówić bez sensu, opowiadać głupstwa» – Плести (верзти, городити) нісенітницю (нісенітниці).

Rzep

Czepiać się jak rzep do psiego ogona «towarzyszyć komuś nieustannie, natrętnie, narzucać się» – Приставати (чіплятися, липнути) як (мов, ніби) <той> реп'ях до кожуха (до штанів, у собачий хвіст).

Rzęsa

Stawać (stanać) na rzęsach «robić wszystko, co jest w czyjejś mocy, żeby coś osiągnąć» – Вилізати (вилізти) із шкури (шкіри).

Rzucać

Rzucać (rzucić) okiem na kogo, na co «spoglądać na kogoś, zwłaszcza mimochodem, przelotnie, powierzchniowo; zerkać» – Кидати (кинути) оком (очима, погляд, зір) на *kogo*, на *що*.

Rzucać się

Rzucać (rzucić) się w oczy «dawać się łatwo zauważyć, być od razu widocznym, oczywistym» – Впадати (падати, впасти) в око (у вічі, в очі).

S

Sadza

Czarny jak sadza «bardzo czarny» – Чорний, як сажа.

Salomon

przysł. **Z pustego (próżnego) i Salomon nie naleje** «nikt niczego nie zrobi, jeżeli nie dysponuje odpowiednimi środkami» – *присл.* З порожнього й Соломон не наллє.

Sąsiad

przysł. **Widzą sąsiedzi, jak kto siedzi** «wiadomo, co się dzieje u sąsiadów» – *присл.* Бог бачить все, а сусіди – ще більше.

Schodzić

Schodzić (zejść) na manowce «zacząć postępować źle, nieuczciwie» – Блукати (блудити) манівцями.

Sedno

Trafić w <samo> sedno «znaleźć właściwe rozwiązanie; uchwycić istotę rzeczy» – Попасти у <саму> ціль (точку).

Sen

Zasnąć (usnąć) snem sprawiedliwego «zasnąć mocno, spokojnie» – Заснути сном праведника (праведних).

Serce

Brąć (wziąć) <sobie> co do serca «przejmować się czymś, silnie odczuwać coś» – Брати (взяти, приймати) <близько> до серця (до душі) що.

Całym sercem «szczerze, serdecznie» – Цілим серцем.

Komu robi się miękko koło serca «ktoś łagodnieje, wzrusza się» – Тане серце *чиє*, у *кого*.

Łamać (złamać) komu serce «zawodzić kogoś w uczuciach, unieszczęśliwiać, zdradzać kogoś» – Розбивати (розбити) серце *чиє*, *кому*.

Mieć serce z kamienia «być nieczułym, niewrażliwym, zwłaszcza wobec cudzego nieszczęścia» – Мати кам'яне (камінне) серце.

Nie mieć Boga w sercu «być bezwzględnym, bezlitosnym» – Не мати Бога в душі (в серці, в животі).

Przypadać (przypaść) komu do serca «spodobać się komuś, wywołać w kimś uczucie sympatii, przyjaźni, miłości» – Припадати (припасти) до серця (до душі) *кому*.

Serce kogo boli «ktoś doznaje uczucia wielkiego smutku, żalu, ktoś martwi się o kogoś, o coś» – Серце болять у *кого*, *чиє*.

Serce komu krwawi «ktoś doznaje uczucia wielkiego smutku, żalu, ktoś cierpi z jakiegoś powodu» – Серце обливається (обкипає) кров'ю у *кого*; кривавиться серце у *кого*.

Serce pęka komu, czyje «ktoś doznaje uczucia wielkiego smutku, żalu» – Серце рветься (розривається) на шматки у *кого*, *чиє*.

Serce się komu ściska (kraje) «ktoś doznaje uczucia wielkiego smutku, żalu, ktoś cierpi z jakiegoś powodu» – <Аж> крається серце (душа) *чиє*, *чия*, у *кого*, *кому*.

Serce się raduje <komu> «ktoś odczuwa radość, szczęście, zadowolenie» – Душа (серце) тішиться (співає) *чия*, *чиє*, у *кого*.

Z całego serca «bardzo mocno, intensywnie, kierując się uczuciem» – З (від) усього серця; з цілого серця.

Z ciężkim sercem «z przykrością, z żalem» – З важким серцем.

Z głębi serca «bardzo mocno, szczerze, z całkowitym przekonaniem o słuszności czegoś» – З глибини душі.

Z lekkim sercem «beztrosko, z radością» – З легким серцем.

Z ręką na sercu «szczerze, otwarcie» – Поклавши руку на серце.

Z serca; ze szczerego serca «szczerze, kierując się życzliwością» – Від (з) <щирого> серця.

Zajęcze serce «tchórzliwe usposobienie» – Заяча душа.

Siedzieć

Siedzieć komu na karku «być na czyimś utrzymaniu» – Сидіти на шії (на плечах) у *кого*, *чий* (*чий*).

Sila

Sila robocza «robotnicy fizyczni» – Робоча сила.

Siwieć

przysł. **Kiedy głowa siwieje, to serce szaleje** «na starość człowiek staje się kochliwy» – *присл.* Волос (волосся) сивіє, а голова шаліє; сивина в голову, а чорт (біс) у ребро; сивина в голову, а чорт в бороду.

Skok

Skok w bok «krótkotrwały romans jednego z małżonków» – Скакати (стрибати, скочити, стрибнути) в гречку.

Skóra

Bać się o własną (swoją) skórę «bać się o siebie samego, o swoje interesy» – Тремтіти (дрижати) за свою шкуру.

Czuć (poczuć, wyczuć) co przez skórę «przeczuwać coś, mieć intuicję, że coś się stanie» – Нутром (серцем, духом) чути (відчувати) *що*.

Dać komu w skórę «zbić kogoś, dać komuś lanie» – Нагірті боки *кому*.

Drzeć (zedrzeć) skórę z kogo; obdzierać (łupić, obłupić, złupić) kogo ze skóry «wyzyskiwać kogoś

materialnie, brać za coś zbyt wysokie opłaty, wyznaczać zbyt wysokie ceny» – Обдирати (обдерти) шкуру з *кого*; облуплювати (облупити) як (мов, наче) <ту (молоденьку)> липку *кого*; обдирати (обідрати, обібрати) до нитки (до ниточки) *кого*.

Poznać co, doświadczyć czego, przekonać się o czym na własnej skórze «poznać coś, doświadczyć czegoś osobiście, bezpośrednio» – Випробувати (відчути) на своїй (на власній) шкурі (шкірі).

Skóra i kości «o kimś bardzo chudym, mizernym» – <Одні самі, тільки> кістки (кості) та шкіра (шкура); <сама> шкура (шкіра) та кості (кістки); лантух (мішок) з кістками (маслаками).

Skórka

przysł. **Niewarta skórka wyprawki; nie opłaci się skórka za wyprawkę** «coś się nie opłaca, nie jest warte włożonych starań» – *присл.* Шкурка вичинки не варта; не стане шкурка за вичинку.

Skrobać

przysł. **Każdy sobie rzepkę skrobie** «każdy dba przede wszystkim o własne interesy, zajmuje się własnymi sprawami» – *присл.* Родичів багато, та ніде пообідати.

Skrzydło

Biec (pędzić) jak na skrzydłach «biec, pędzić bardzo szybko, z ra-

dością, z ochotą» – Летити як (мов, немов) на крилах.

Brać (wziąć, przygarnąć) pod swoje skrzydła «заопікувати się kimś troskliwie» – Брати (взяти) під <своє> крило.

Podciąć komu skrzydła «zniszczyć czyjś zapal, spowodować czyjś zniechęcenie, pozbawić kogoś możliwości działania» – Підрізати (підтяти, зламати) крила (крильця) кому.

Skrzypce

Grać pierwsze skrzypce «wpływać na kształt, charakter czegoś, dominować» – Першу скрипку грати.

Słomiany

Słomiany wdowiec «mąż, którego żona wyjechała na pewien czas» – Солом'яний удівець.

Słomiana wdowa «żona, której mąż wyjechał na pewien czas» – Солом'яна вдова.

Słoń

Jak słoń w składzie porcelany «w sposób nieumiejętny, niezgrabny, niezręczny» – Як слон у посудній (порцеляновій) крамниці.

Słoń komu nadepnął na ucho «o kimś niemuzykalnym, niemającym słuchu» – Ведмідь (слон) на вухо наступив кому.

Słowo

Chwytać (łapać) kogo za słowa (słówka) «wykorzystywać czy-

jeś potknięcia słowne, odwoływać się złośliwie do czyjejś wypowiedzi; czepiać się słów» – Ловити (піймати, впіймати) на слові кого.

Nie umieć sklecić trzech słów «nie umieć się wypowiedzieć» – Не вміти (могти) зв'язати двох слів (два слова) <докупи>.

W dwóch (kilku, paru) słowach «krótко і зwię́зле» – Двома словами.
przysł. Słowo się rzekło – kobyłka u płota (plotu) «dana obietnica musi być spełniona» – *присл.* Сказав, мов (як) зв'язав (зав'язав).

Słyszec

przysł. Słyszał, że dzwonią, ale nie wie, w którym kościele «o kimś, kto niedokładnie coś wie i mimo to powtarza zasłyszану wiadomość» – *присл.* Чує, що дзвонять, та не знає, в якій церкві; чуємо, що бовка дзвін, та не знаємо, де він; чує дзвін, та (а) не знає, звідки він.

Smykalka

Mieć do czego smykalkę «mieć umiejętność, zdolność do czegoś» – Мати тяму (тямку) <в голові> до чого.

Sos

Być nie w sosie «mieć zły humor, nastroj» – Відчувати себе (почувати себе, чуватися) не в своїй тарілці.

Smażyć się (kwasić się, kisić się, tkwić) we własnym sosie «обращає się wśród tych samych osób, tych

samych zagadnień, nie mieć rozległych kontaktów, nie wychodzić poza krąg własnych zainteresowań» – Варитися у власному соку.

Sól

Być komu solą w oku «przeszkadzać, zawadzać komuś, być dla kogoś niewygodnym» – Бути сіллю в оці кому.

Spać

Spać jak zabity (jak kłoda, jak su-seł) «spać bardzo mocno» – Спати, мов (як, наче) убитий (побитий, забитий); спати, мов (як, наче) після маку (маківки); спати без задніх ніг.

Spalić się

Spalić się ze wstydu «bardzo się zawstydić» – Згоріти з сорому.

Spać

Kamień (ciężar) spadł komu z serca (z piersi) «ktoś pozbył się troski, zmartwienia, doznał uczucia ulgi» – Камінь із (з) серця (з душі, з грудей) скотився (спав) кому, у кого.

Spadł z księżyca kto «o kimś, kto się zupełnie nie orientuje w sytuacji, nie wie, nie rozumie, co się dzieje» – З місяця (з неба) впав хто.

Spływać

Co spływa po kim jak woda po gęsi «coś nie wywiera na kimś wrażenia,

ktoś nie przejmuje się czymś, lekceważy coś» – Як (мов, ніби) з гуски (гуся) вода з кого.

Spojrzeć

Spojrzeć prawdzie w oczy «spokojnie przyjąć do wiadomości niemiłe fakty, zmierzyć się z faktami, uświadomić sobie coś nieprzyjemnego» – Глянути правді в очі (в лице).

Sprowadzać

Sprowadzać (sprowadzić) kogo na złą drogę «nakłaniać kogoś, często własnym przykładem, do niewłaściwego postępowania» – Збивати (зводити, збити, звести) з пуття кого.

Spuszczać

Nie spuszczać (nie spuścić) kogo, czego z oczu (z oka) «nieustannie na kogoś, na coś patrzeć, ani na chwilę nie przestać kogoś, czegoś obserwować» – Не спускати (не спустити) ока (очей) з кого, з чого.

Sroka

Chwycić (łapać, trzymać) dwie sroki za ogon «zajmować się naraz kilkoma sprawami, chcieć załatwić jednocześnie kilka rzeczy» – Ганяти (ганятися, полювати) за двома зайцями.

Patrzeć (gapić się, wpatrywać się) jak sroka w gnat (w koń) «patrzeć uparcie w jeden punkt, przypatrywać się komuś, czemuś uparcie» –

Дивитися (заглядати), як сорока на <голу> кістку.

Stać się

przysł. **Kto z kim przestaje, takim się staje** «ktoś, kto przebywa z określonymi ludźmi, po pewnym czasie staje się taki, jak oni» – *присл.* За яким пристаєш, такий сам стаєш; з ким поведешся, від того й наберешся.

Stan

Życ ponad stan «być rozrzutnym, wydawać więcej pieniędzy niż się zarabia» – Жити не по кишені.

Starość

przysł. **Starość nie radość <śmierć nie wesele>** «прysłовіє używane w sytuacji, kiedy coś komuś dokucza i ktoś uświadamia sobie, że z wiekiem człowiek zaczyna odczuwać pewne dolegliwości, które uprzykrzają mu życie» – *присл.* Старість – не радість <а смерть – не весілля>.

Stary

Stary lis (wróbel, wyga) «o człowieku doświadczonym, przebiegłym, sprytnym» – Стріляний (старий) горобець (вовк).

Stopa

Życ na wysokiej stopie «żyć w rozkoszy, bogactwie, wydawać dużo pieniędzy na gospodarstwo domowe» – Жити на широку ногу.

Stóg

Szukać <jak> igły (szpilki) w stogu siana «szukać czegoś, co jest prawie niemożliwe do znalezienia» – Шукати <як, мов, ніби> голку в сіні (в соломі).

Strach

przysł. **Strach ma wielkie oczy** «pod wpływem strachu wyolbrzymia się niebezpieczeństwo» – *присл.* У страху великі очі; у страху очі по яблуку; хто боїться, у того в очах двоїться.

Strzała

Pędzić (lecieć, popędzić, polecieć) jak strzała «biec, jechać bardzo szybko» – Летіти (полетіти) стрілою (як стріла).

Strzec

przysł. **Strzeżonego Pan Bóg strzeże** «ostrożności nigdy nie za wiele» – *присл.* Береженого і Бог береже.

Strzelić

Jak z bata (bicz) trzasł (strzelił) «bardzo szybko» – Як <би> батою лягнув (луснув).

Sumienie

Sumienie kogo gryzie (dręczy, trapi, męczy) «когоś dręczy niepokój, wywołany poczuciem winy» – Сумління (совість) мучить (гризе, пече) кого.

Sumienie kogo ruszyło «ktoś uświadomił sobie własną winę i zmienił swoje postępowanie» – У кому обізвалася (озвалася) совість; заговорила (прокинулася) совість у кого.

Swój

Stawiać (postawić) na swoim «osiągać zamierzony cel, mimo czyjegoś oporu lub jakichś przeszkód» – Ставити (поставити) на своєму (на своє).

Sypać się

Próchno się z kogo sypie; trociny się z kogo sypią «ktoś jest stary, niedołężny, bliski śmierci» – Порохня (порох, порохно, пісок) сиплеться з кого.

Szyfowy

skrzydł. **Szyfowa praca** «praca bez końca, ciężka, bezskuteczna, bezcelowa, żmudna, niedająca żadnych efektów» – *крил.* Сізіфова робота (праця).

Szczęście

Próbować (spróbować) szczęścia «robić coś licząc na to, że uda się odnieść sukces» – Пробувати (спробувати) щастя (удачі).

Zezowate szczęście «brak szczęścia, pech» – Лиха (гірка, щербата) доля.

przysł. **Szczęście w nieszczęściu** «szczęśliwy przypadek, który spra-

wił, że nieszczęście nie było tak groźne, jak się wydawało» – *присл.* Нема лиха без добра; лихо не без добра.

Szczęśliwy

Szczęśliwej drogi «życzenie pomyślnej podróży» – Щасливої дороги.

Szewc

przysł. **Szewc bez butów chodzi** «osoba, która zajmuje się czymś zawodowo, często nie potrafi zapewnić tego samej sobie» – *присл.* Не той пиво п'є, хто варить.

Szpila

Wbijać (wsadzać, wbić, wsadzić) szpile (szpilki) «dokuczać komuś, robiąc ironiczne, złośliwe uwagi pod jego adresem» – Пускати (пустити) шпильку (шпильки, стрілу, стріли).

Szpilka

Nie ma gdzie szpilki wetknąć «gdzieś jest wielki tłok, ścisk» – Голці (яблуку, яблукові) ніде впасти; ніде <й> голки (пальця) встромити (просунути).

Siedzieć jak na szpilkach «bardzo się denerwować, niecierpliwić» – Сидіти, як (мов, ніби) на голках (на шпичках, на шпильках, на колючках, на терню).

Szukać

Szukaj wiatru w polu «o kimś, o czymś niedającym się odnaleźć; kogoś, czegoś nie da się odnaleźć»

– Шукай (доганяй) вітра (вітру) в полі; лови вітра в полі.

Szydło

przysł. **Wyszło (wylazło) szydło z worka** «okazało się, zostało ujawnione coś, co było ukrywane, niewiadome» – *присл.* Шила в мішку не сховаєш (не втаїш); шило в мішку не втаїться.

Szyki

Mieszać (pomieszać, pokrzyżować, popsuć) komu szyki «przeszkadzać komuś w wykonaniu jakiegoś zamiaru» – Плутати (переплутувати, сплутати, переплутати) всі карти *чиї, кому*.

Ś

Ściana

przysł. **Ściany mają uszy** «trzeba być ostrożnym, ponieważ nawet w zamkniętym pomieszczeniu można zostać podsłuchanym» – *присл.* І стіни мають вуха.

Śledź

Jak śledzie (śledzi) w beczce «o wielkim tłoku, dużej ilości ludzi

w pomieszczeniu» – Як оселедці (оселедців) у бочці.

Ślinka

Ślinka komu <do ust> cieknie (leci, napływa, płynie) «ktoś ma ochotę na coś smacznego; komuś napływa do ust ślina na widok czegoś smacznego, na myśl o czymś smacznym» – Слинка (слина) тече (котиться, набігає) <кому, у кого>.

Śliwka

pot. **Wpaść jak śliwka w kompot** «znaleźć się w kłopotliwej sytuacji, w położeniu bez wyjścia» – Упасти (ускочити) у біду (у лихо), <як курка в борщ>.

Śmiać się

Śmiać się komu <prosto> w twarz (w oczy) «otwarcie kpić z kogoś, wyraźnie lekceważyć kogoś» – Сміятися в (живі) очі (вічі) *кому, над ким*.

skrzydł. **Ten się śmieje, kto się śmieje ostatni** «nie należy się cieszyć z sukcesu przedwcześnie, gdyż może się okazać, że odniósł go ktoś inny» – *крил.* Сміється <добре> той, хто сміється останній.

Śmiech

Pękać (pęknąć) ze śmiechu «śmiać się bardzo gwałtownie» – Лускати (луснути) від (зі) сміху.

Pokładać się ze śmiechu «śmiać

się bardzo gwałtownie» – Лягати (падати, лягти) <поко́том> від сміху (зі сміху, з реготу).

Umierać (umrzeć) ze śmiechu «śmiać się bardzo gwałtownie» – Вмирати (помирати, вмерти, померти) зо сміху.

Zrywać boki ze śmiechu «śmiać się bardzo gwałtownie» – <Аж> рвати боки (живіт) <сміючись>.

Śpieszyć się

przysł. **Jak (gdy) się człowiek śpieszy, wtedy się diabeł cieszy** «надмірний поспіх може mieć złe skutki» – *присл.* Хто спішить, той людей смішить.

Środek

skrzydl. **Złoty środek** «pośredni stopień między dwiema skrajnościami, rozwiązanie kompromisowe» – *крил.* Золота середина.

Świat

Opuścić świat «umrzeć» – Піти з цього (сього) світу (світа).

Pożegnać się (rozstać się) ze światem; zejść z tego świata «umrzeć» – Покинути світ.

Świata poza kim nie widzieć «być kimś bardzo zajęтым, kochać kogoś ponad wszystko» – Душі <в собі> не чути.

Wynieść się na tamten świat «umrzeć» – Відійти у вічність (у довічний сон); відійти у небуття.

Znaleźć się na tamtym świecie; przenieść się na tamten świat (do lepszego świata) «umrzeć»

– Відійти у царство небесне; переступити (піти, переставитися) на той світ.

skrzydl. **Nie z tego świata** «o kimś dziwnym, niezwykłym, zwracającym na siebie uwagę» – *крил.* Не від світу цього.

Świeca

Ze świecą <trzeba> kogo, czego szukać; trudno ze świecą kogo, co znaleźć «o kimś lub o czymś niezmiernie rzadkim, wyjątkowo dobrym, niespotykanym, niezwykłym» – Треба з свічкою вдень (серед білого дня) шукати (вишукувати) *kogo, co*; вдень з вогнем не знайти *kogo, czego*.

Świeczka

Świeczki stanęły komu w oczach «na skutek silnego uderzenia w głowę, bólu lub silnych emocji ktoś doznał wrażenia, że jasne punkty migocą mu przed oczami» – Свічки в очах засвітилися (стали); сто свічок в очах засвітилось.

Świerzbic

Język kogo świerzbi (zaświerzbil) «ktoś ma trudną do opanowania chęć, żeby coś powiedzieć, zdradzić jakąś tajemnicę» – Язык свербит (засвербів) у *kogo, кому*.

Świnia

Podkładać (podłożyć) *komu świ-
nię* «intrygując powodować, że
ktoś znajduje się w sytuacji, która
mu szkodzi i kompromituje go» –
Підкладати (підкласти) свиню
кому.

przysł. **Nie dał Pan Bóg świni ro-
gów, bo by bodła** «dobrze, że czło-
wiek podły nie ma władzy, ponieważ
mógłby wtedy kogoś skrzywdzić,
komuś zaszkodzić» – *присл.* Коли
б свині роги, то б усіх поколола (то
б цілий світ виколола); якби свині
роги, то б усіх поколола.

T

Tabaka

Ciemny (głupi) jak tabaka w rogu
«o kimś, kto nie ma o niczym poję-
cia, nic nie wie, niczego nie rozumi-
e» – Не знає (не тямить) ні бе ні
ме (ані бе ані ме).

Tajemnica

skrzydl. **Tajemnica poliszynela**
«o czymś, co miało być tajemnicą,
ale jest wszystkim znane» – *крил.*
Секрет полішинеля.

Tantal

skrzydl. **Męki Tantala** «cierpienia
bardzo dotkliwe» – *крил.* Танталові
муки.

Tańczyć

<**Tak**> **tańczyć, jak komu zagra-
ją (jak kto komu zagra)** «być ko-
muś ślepo posłusznym, postępowa-
wać zawsze tak, jak ktoś sobie ży-
czy» – Танцювати під *чию* дудку;
танцювати як *хто* каже; скакати
<так>, як грають (як кажуть).

Tarapaty

**Popadać (wpadać, popaść, wpaść)
w tarapaty** «zaczynać mieć kło-
poty» – Попадати (попасти,
ускочити) в халепу (в клопіт,
в біду, в тарапату, в тарапати).

Tomasz

skrzydl. **Niewierny Tomasz** «o kimś
nieufnym, sceptycznym, niedowie-
rzającym nikomu ani niczemu dopó-
ki sam się nie przekona i nie spraw-
dzi osobiście; niedowiarek» – *крил.*
Хома невірний.

Tonący

przysł. **Tonący brzytwy się chwyta**
«człowiek zagrożony zrobi wszyst-
ko, by się uratować» – *присл.* Як
топишся, той за бритву вхопишся.

Topola

przysł. **Wysoki jak topola, a głupi
jak fasola** «o kimś wysokim, ale nie-

rozgarniętym» – *присл.* Високий, як тополя, а дурний як квасоля.

Torba

Pójść z torbami «stać się nędzarzem, zubożeć» – Піти з торбами <по світу, по селу>.

Tracić

Tracić (stracić) głowę dla kogo «ulegać czyjemuś urokowi, zachowywać się w kimś» – Втрачати (губити, тратити, втратити, загубити, стратити) голову.

przysł. **Chytry (skąpy) dwa razy traci** «skapstwo nie popłaca» – *присл.* Лінивий двічі робить, а скупий два рази платить.

Trawa

Wiedzieć, co w trawie piszczy; słyszeć, jak trawa rośnie «orientować się w danej sytuacji, domyślać się czegoś, wiedzieć, co się dzieje» – Знати звідки (звідкіль, відкіль) вітер віє (дме).

Trojański

Koń trojański «podstępny i niebezpieczny podarunek, ukryte niebezpieczeństwo, chytry plan» – Троянський кінь.

Trup

Iść po trupach «zmierzać do celu, nie przebierając w środkach, postępując bezwzględnie wobec osób stanowiących przeszkodę w osiągnięciu

tego celu» – Ити (кидатися, ринути, лізти) по трупах (через трупи).

Po moim trupie! «wyrażenie oznaczające protest, stanowczą odmowę» – Тільки через мій труп!

Trząść się

Trząść się (drzeć) jak osika (jak listek osiki, jak liść osiki); trząść się jak galareta (jak barani ogon) «drzeć z zimna lub ze strachu» – Тремтіти (дрижати) як (мов, ніби) осика <на вітрі>.

Trzeba

Nie trzeba daleko szukać «można potwierdzić coś na podstawie obserwacji bliskiego otoczenia» – Далеко ходити (бігати) не треба.

Trzeźwy

Patrzyć (spojrzeć) na kogo, na co trzeźwym okiem «oceniać kogoś, coś w sposób obiektywny» – Дивитися (глядіти, глянути) тверезими очима (тверезо) на кого, на що.

Trzy

Do trzech zliczyć nie umie «ktoś jest nierozgarnięty lub wygląda na takiego» – Дуб дубом; несосвітений (заплішений) дурень.

Trzymać

Trzymać kogo, co w ryzach (karbach); trzymać kogo krótko «utrzymywać kogoś w karności, послу-

szeństwie, pilnować czyjegoś właściwego zachowania» – Держати (тримати) в руках (в шорах, в поводах) *кого, що*.

Trzymać rękę na pulsie «orientować się doskonale w bieżącej sytuacji, śledzić przebieg czegoś, pilnować kogoś» – Тримати руку на пульсі.

Trzymać się

Co nie trzyma się kupy; jedno drugiego się nie trzyma «coś jest bardzo mało logiczne; czyjeś wyjaśnienia są niekonsekwentne» – І купи не тримається (не держиться) *що*.

Turecki

Kto <jest> goły jak święty turecki «o kimś bardzo biednym, kto w danej chwili nie ma ani grosza» – Голий, як бубон (як турецький святий) *хто*.

Twarz

Pluć (napluć, plunąć) komu w twarz «znieważać kogoś» – Плювати (наплювати, плюнути) в обличчя (в лице, в пику) *кому*.

Tył

Być (pozostawać) w tyle «nie dorównywać komuś lub czemuś pod jakimś względem» – Пасти задніх.

U

Ucho

Ciągnąć (wyciągnąć) za uszy kogo «pomagać komuś w osiągnięciu czegoś, co jest dla niego bardzo trudne, przekracza jego możliwości» – Витягувати (тягти, тягнути, витягнути) за вуха *кого*.

Jeść (wcinać), aż się uszy trzęsą «jeść z apetytem, łapczywie» – Їсти (уминати), аж по (поза) вухами (ушами) лящить (тріщити).

Puszczać (puścić) co mimo uszu «nie słuchać czegoś, nie zwracać uwagi na to, co ktoś mówi» – Пускати (пустити) повз вуха *що*.

Słuchać jednym uchem (a drugim wypuszczać); jednym uchem wpuszczać, a drugim wypuszczać «słuchać nieuważnie, nie starając się zapamiętać» – В одне (одно) вухо (одним вухом) впускати (впустити), а в друге (другим) випускати (випустити).

Uszy <komu> więdną «ktoś odczuwa zażenowanie, słysząc coś wulgarного» – Вуха в'януть (сверблять) у *кого*.

Zadłużyć się po uszy; być (siedzieć, tkwić, tonąć) w długach <po uszy> «bardzo się zadłużyć» – Влізти, залізти (влізати, залізати) в борги

в борги; загрузнути в боргах <по вуха, по шию, по горло>; топиться в позиках.

Uchodzić

Uchodzić (ujść) komu płazem (na sucho) «ktoś unika przykrych następstw, konsekwencji czegoś» – Сходити (зійти) з рук кому.

Uczyć

Nie ucz ojca dzieci robić «nie należy pouczać kogoś, kto jest w jakiejś dziedzinie specjalistą» – Не лізь поперед батька в пекло.

Uczynek

Chwytać (łapać, schwytać, złapać, przyłapać) kogo na gorącym uczynku «chwytac kogoś w chwili popełniania czegoś złego» – Ловити (піймати, застати) на гарячому <вчинку> кого.

Udawać

Udawać głupiego (durnia) «udawać, że się o niczym nie wie, że się niczego nie rozumie» – Дурня (дурника) валяти (клеїти, строїти).

Uderzyć

przysł. **Uderz w stół, a nożyce się odezwą** «osoba, która ma coś na sumieniu, doszukuje się aluzji do tego w wypowiedziach innych osób, gwałtownie reaguje na nie i tym zwykłe się zdradza» – *присл.* Штовхни у стіл – ножиці обізвуться.

Ugryźć się

Ugryź się w nos «niczego od ciebie nie chcę, nie chcę twojej pomocy, litości» – Дуля з маком <під ніс> кому.

Usta

Z ust do ust «bezpośrednio, od człowieka do człowieka» – З вуст у вуста.

Zamykać (zamknąć) komu usta «zmuszać kogoś do milczenia» – Затуляти (закривати, замикати, затулити, закрити, замкнути) рота (рот, уста) кому.

Uwić

Uwić <sobie> gniazdko «założyć rodzinę, urządzić przytulny dom, mieszkanie» – Звити (змостити) собі гніздо.

W

Walizka

Siedzieć na walizkach «być przygotowanym do podróży, czekać na rozpoczęcie podróży» – Сидіти на валізах.

Wart

Wart jeden drugiego «podobni do siebie, jednakowo niewiele warci» – Один одного вартий; одне одного варті.

Wbijać

Wbijać (wbić) sobie co do głowy «upierać się przy czymś, nie dać się przekonać, że coś jest inaczej, ubzdurać sobie coś» – Вбивати (вбити) собі в голову <що>.

Wdowi

skrzydl. **Wdowi grosz** «niewielka suma ofiarowana na wspólny cel przez osobę niezamożną kosztem wyrzeczeń, z serca» – *крил.* Лепта вдовиці.

Wesele

Do wesela się zagoi (zgoi) «powiedzenie bagatelizujące fakt czyjegoś zranienia się lub używane w celu pocieszenia dziecka, które się skaleczyło» – Загоїться, поки весілля скоїться; до весілля загоїться.

Węzeł

skrzydl. **Węzeł gordyjski** «bardzo zawiła, trudna do rozwiązania sprawa» – *крил.* Гордіїв вузол.

Wiara

skrzydl. **Wiara góry przenosi** «pozytywne nastawienie, optymizm powodują, że człowiek czuje się silny, ma przekonanie, że może zrobić wszystko» – *крил.* Віра горами рухає.

Wiatr

Rzucać słowa na wiatr «nie przywiązywać wagi do tego, co się komuś mówi; mówić, obiecywać w sposób nieodpowiedzialny» – Кидати слова на вітер.

Wiatrem podszyty «o lekkiej, lichej, przepuszczającej zimno odzieży» – Вітром підбитий (підшитий).

прзysl. **Kto wiatr sieje, zbiera burzę** «kto intryguje, wywołuje niepokój, zamęt, ten może się spodziewać złych skutków, które mu grożą» – *присл.* Посієш вітер – пожнеш бурю.

Wiatrak

Walczyć z wiatrakami «walczyć z czymś urojonym, nierealnym» – Воювати (боротися) з вітряками.

Wiedzieć

Bóg jeden (jedyne) wie; Bóg raczy wiedzieć «zwroty wyrażające wątpliwości» – Бог знає (бозна, Бог відь, Бог віда, невідь); святий знає.

Czort (lichy) <kogo> wie; diabli <kogo> wiedzą «zwroty wyrażające wątpliwości» – Чорт (дідько, біс, лихий) кого знає.

Wieniec

Wieniec laurowy «sława, wychwalanie» – Лавровий вінок.

Wiercić

Wiercić komu dziurę w brzuchu «uporczywie domagać się czegoś» – Душу виймати (вимучувати) з кого.

Wiersz

Czytać między wierszami «domyślać się tego, co nie zostało powiedziane lub napisane wprost» – Читати (прочитати) між (поміж) рядками (рядків).

Wierzyć

Nie wierzyć (nie dowierzać, nie móc uwierzyć) <własnym, swoim> oczom (usdom) «bardzo się czemuś dziwić, nie móc uwierzyć w to, co się widzi, słyszy» – Не вірити (не повірити) <своїм (власним)> очам (вухам).

Wilk

Głodny jak wilk «bardzo głodny» – Голодний, як собака (як пес).

Patrzeć wilkiem «patrzeć na kogoś wrogo, z niechęcią, nieprzychylnie» – Дивитися вовком.

Puścić (wpuścić) wilka do obory «przyjść, posłać kogoś, kto zachowa się nieprzyjaźnie, zrobi krzywdę, zaszkodzi; powierzyć opiekę nad czymś wrogowi» – Приставити вовка до отари; пустити цапа в капусту.

Wilk morski «o doświadczonym marynarzu» – Морський вовк.

przysł. **I wilk syty, i owca (koza) cała** «przysłowie używane jako komentarz do kompromisowego rozwiązania, które satysfakcjonuje obydwie strony sporu» – *присл.* Вовк ситий і вівця (коза) ціла.

przysł. **Nie wywołuj wilka z lasu** «nie należy przewidywać czegoś

pesymistycznie, ponieważ może się sprawdzić» – *присл.* Не викликай вовка з лісу.

przysł. **O wilku mowa <, a wilk tu>** «o sytuacji, w której niespodziewanie zjawia się ktoś, o kim właśnie rozmawiano» – *присл.* За вовка помовка, а вовк у хату; про вовка помовка, а вовк тут; про вовка річ, а вовк навстріч; на вовка помовка, а вовк і в хату суне.

skrzydl. **Wilk w owczej skórce** «ktoś udający kogoś łagodnego, pokornego, obłudnik» – *крил.* Вовк в овечій (у баранячій) шкурі (кожушині).

Wisieć

Wisieć na (przy) telefonie «rozmawiać długo lub często przez telefon» – Висіти (сидіти) на телефоні.

przysł. **Co ma wisieć, nie utonie** «co ma się stać, to i tak się stanie, nie uniknie się tego» – *присл.* Що має висіти, то не утоне.

Wkładać

Wkładać (włożyć) w co całą duszę «starać się wykonywać coś jak najlepiej, robić coś z zaangażowaniem» – **Вкладати (вкласти) <всю> душу в що.**

Włos

Włos komu z głowy nie spadnie «komuś nie grozi żadne niebezpieczeństwo» – I волосина (волос) не впаде (не спаде) з голови *чиєї, у кого.*

Włosek

Wisieć na włosku «coś jest zagrożone, coś jest w niebezpieczeństwie» – Висіти (повисати, повиснути) на волоску (волосинці, на волосині, на ниточці).

Włosy

Rwać <sobie> włosy z głowy «bardzo rozpaczать, czasem czyniąc przy tym gest sugerujący wyrywanie sobie włosów» – Рвати (дерти, скубти) <на собі, на голові> волосся (чуба).

Włosy stają dęba (jeżą się) <na głowie>; włos jeży się na głowie; włosy komu stanęły dęba «kogoś ogarnia ogromny strach, przerażenie» – Волос (волосся) дибом (дубом, дуба) стає (став, стало) у кого; волосся (чуб, чуприна) дибється (їжиться); аж волосся дибки стало у кого.

Włożyć

Nie mieć co do garnka (do ust) włożyć «nie mieć nic do jedzenia; głodować» – Не мати чого на жорна кинути.

Woda

Dziesiąta (dziewiąta) woda po kielu «o bardzo dalekim krewnym» – Десята вода (шкурка) на киселі.

Pieniądze idą (płyną) jak woda «pieniądze są szybko wydawane» – Гроші течуть крізь пальці; гроші йдуть, як вода крізь решето.

Wodzić

Wodzić kogo za nos «mamić, oszukiwać, zwodzić kogoś, aby podporządkować swojej woli» – Водити (поводити) за ніс (за носа) кого.

Wojewoda

przysł. **Co wolno wojewodzie, to nie tobie, smrodzie** «osoba o wyższej pozycji, statusie, wieku może pozwolić sobie na rzeczy, które młodszym nie uchodzą czy są dla nich zabronione» – *присл.* Що попові можна, те дякові зась.

Wola

Wola boska i skrzypce; niech się dzieje wola boska (boża, nieba) «niech się dzieje co chce, niech Pan Bóg zdecyduje» – Хай (най) ся діє воля Божа; хай (най) діється (буде), що хоче.

Wół

Pasuje (nada się) jak wół do karety «ktoś, coś nie nadaje się, nie pasuje zupełnie» – Личить (пристало), як корові (як воліві) сідло; личить (пристало), як свині наритники.

Wpaść

Wpaść komu w oko «spodobać się komuś, zwłaszcza osobie odmiennej płci, zwrócić na siebie czyjąś uwagę» – Запасти в око (у вічі) кому.

Wrona

przysł. **Kiedy wejdiesz między**

wrony, musisz krakać jak i one «znalazłszy się w jakimś środowisku, człowiek powinien przystosować się i zachowywać tak jak pozostali członkowie grupy» – *присл.* Убрався між ворони, той крикай, як вони.

Wrota

Patrzeć się (gapić się) jak cielę (wół) na malowane wrota «patrzeć na kogoś, na coś bezmyślnie, tęпо» – Дивитися, як теля на нові ворота (двері); витріщити очі, як цап на нові ворота.

Wróżyć

Wróżyć z fusów «przewidywać, wnioskować o czymś na podstawie nikłych, niewystarczających przesłanek» – Ворожити на кавовій гущі; ворожити на пелюстках ромашки.

Wryć

Stanąć jak wryty «stanąć nieruchomo na widok czegoś» – Прикіпити на місці (до місця).

Wrzucić

Wrzucić co na ruszt «zjeść coś» – Заморити черв'яка (черв'ячка).

Wstać

Wstać lewą nogą «być od rana w złym humorze» – Встати лівою ногою (на ліву ногу); встати не тією ногою (не на ту ногу).

Wybić

Wybić sobie kogo, co z głowy «przestać o czymś myśleć, zajmować się czymś» – Викинути з голови (з пам'яті, з думки) кого, що.

Wychodzić

Wychodzić (wyjść) z siebie (ze skóry); wylazić (wyleźć) ze skóry «usilnie się starać, dawać z siebie wszystko» – Лізти (вилазити, рватися, вибиватися, пнутися) із шкіри (з шкіри).

Wyciągnąć

Wyciągnąć nogi (kopyta) «umrzeć» – Простягти (витягти, випростати, відкинути) ноги (копита, ратиці).

Wyhodować

Wyhodować żmiję na własnym łonie «doczekać się niewdzięczności ze strony kogoś, komu się wyświadczyło wiele dobrego» – Вигріти (вигодувати) змію (гадюку) біля (коло) <свого> серця.

Wyjątek

прзysl. **Nie ma reguły bez wyjątku** «żadna zasada nie obowiązuje we wszystkich przypadkach, zdarzają się odstępstwa od niej» – *присл.* Немає правила без винятку; нема нічого без але.

Wyjść

Wyjść na człowieka (na ludzi) «stać się jednostką poważną, wartościową,

godną szacunku, zdobyć pozycję społeczną» – Вийти в люди.

Wyjść z siebie <i stanąć obok> «stracić panowanie nad sobą, zdenerwować się, rozzłościć, zirytować» – Вийти (виходити) з рівноваги (з себе).

przysł. Nie ma tego złego, co by na dobre nie wyszło «każda sytuacja, nawet najbardziej niepomyślna, może mieć pozytywny skutek» – *присл.* Нема того злого, щоб не вийшло на добре.

Wypruwać

Wypruwać z kogo żyły (flaki, bebecchy) «zmuszać kogoś do nadmiernego wysiłku, do pracy ponad siły» – Жили тягти (витагати, сотати, висотувати) з кого.

Wyrok

Niezbadane są wyroki boskie «nie wiadomo, co nam los przyniesie» – Шляхи (дороги, путі, стежки) Господні невідомі.

Wyrosnąć

Wyrosnąć jak spod ziemi «nagle się pojawiać» – Як (наче, немов) вирости (вирунути, уродитися) з-під (з) землі.

Wyrzut

Wyrzuty sumienia «wewnętrzny niepokój wynikający z poczucia winy» – Муки (докори) совісті (сумління).

Wysoki

przysł. **Wysoki jak brzoza, a głupi jak koza** «o kimś wysokim, wyrosniętym, a niedojrzałym, nieodpowiedzialnym» – *присл.* Великий, як лоза, а дурний, як коза.

Z

Zabić

Świat zabity deskami (dechami); wieś (dziura) zabita deskami (dechami) «miejsce bardzo odległe od głównych dróg, do którego nie dochodzą żadne wieści ze świata; zapadła dziura» – Глухий закуток (закутень).

Zaczerwienić się

Zaczerwienić się po białka oczu (po korzonki włosów) «zarumienić się na całej twarzy» – Почервоніти аж до волосся (по саме волосся, по вуха).

Zadzierać

Zadzierać nosa «być zarozumiałym, wynosić się ponad innych» – Дерти носа <вгору>; гнути (задирати, загнути, задерти) кирпич (носа, ніс).

Zaginać

Ślad zaginał po kim, po czym; słuch zaginał po (o) kim, po (o) czym; wieść o kim, o czym zaginała «jakaś osoba lub rzecz zniknęła i nie wiadomo, co się z nią dzieje» – I слід пропав (запав) за *ким, чий*; i слух запав (загуб) про *кого*, за *кого*.

Zaglądać

Zaglądać do kieliszka «pić alkohol; porijać» – Заглядати (зазирати) в чарку (чарочку, пляшку); вклонятися чарці.

Zaglądać komu w garnki; zaglądać w cudze garnki «być wścibskim, wtrącać się w czyjeś prywatne sprawy» – Заглядати (зазирати) в горшки *чий*.

Zająć

przysł. **Praca (robota) nie zająć, nie ucieknie** «wymówka od pracy lub zachęta do poleniuchowania» – *присл.* Робота не ведмідь, у ліс не втече.

Zakasać

Zakasać rękawy «zabrać się energicznie do robienia czegoś» – Закачати (закачувати) рукава (рукави).

Złożyć

Siedzieć z założonymi rękami «nie robić, przyglądać się czemuś biernie» – Згорнувши (склавши) руки сидіти.

Zamienić

przysł. **Zamienić byka na indyka** «o niekorzystnej zamianie lub transakcji» – *присл.* Проміняти бика на індика.

przysł. **Zamienil stryjek siekierkę na kijek** «o niekorzystnej zamianie lub transakcji» – *присл.* Проміняв шило на швайку (на мило, на мотовило).

Zamknąć

Zamknąć oczy «umrzeć» – Закрити (заплющити, замкнути) очі.

Zasnąć

Zasnąć (usnąć) na wieki (snem wiecznym, w Panu) «umrzeć» – Заснути навіки (довіку, вічним сном); спочити навіки.

Zawracać

Zawracać komu głowę (gitare) «zajmować czyjąś uwagę sprawami, które nie dotyczą, nie obchodzą tej osoby» – Морочити голову *кому*, *чию*.

Zawrócić

Zawrócić komu w głowie «wzbudzić w kimś uczucie miłości, sympatii» – Закрутити (крутити) голову *кому*; закрутити світ *кому*; запаморочити голову *кому*.

Ząb

Cedzić przez zęby «mówić niewyraźnie, z zaciśniętymi zębami» – Цідити крізь зуби.

Nie znać (nie rozumieć, nie umieć) ani w ząb «nie znać, nie rozumieć, nie umieć czegoś wcale, zupełnie» – Ні бельмеса не знати (не розуміти, не тямити).

Ostrzyć <sobie> zęby na kogo, na co «wiązać z czymś swoje plany; chcieć coś zdobyć, zagarnąć dla siebie» – Гострити зуби на *кого*, на *що*.

Suszyć (szcherzyć) zęby «uśmieszać się szeroko» – Вишкіряти (шкірити, щирити) зуби; продавати зуби; сушити зуби; торгувати зубами.

Zęby dzwonią (szczękają) komu «ktoś się trzęsie, dygocze z zimna, ze strachu» – Зуби цокочуть у *кого*; зубами цокоче *хто*; зуб на зуб скаче в *кого*.

Zbić

Zbić kogo z pantalyku «pozbawić kogoś pewności siebie, wprawić w zakłopotanie» – Збити з пантелику *кого*.

Zbłąkany

skrzydl. **Zbłąkana owieczka** «a) o kimś, kto odłączył się od jakiejś grupy, odrzucił jej zasady; b) o człowieku, który zboczył z właściwej drogi życiowej» – *крил.* Заблукана (заблудла) вівця.

Zdobić

przysł. **Nie szata zdobi człowieka <a człowiek szatę>** «oceniając daną osobę, nie należy kierować się jej

wyglądem, ale cechami charakteru» – *присл.* Не місце красить людину, а людина місце; не посада красить чоловіка, а чоловік посаду; не одежа красить людину, а добрі діла.

Zdrowy

Zdrowy jak byk (koń, ryba, rydz) «o kimś bardzo zdrowym» – Здоровий, як бик (бугай, кінь, риба).

прзysł. **W zdrowym ciele zdrowy duch** «dobra forma fizyczna poprawia kondycję psychiczną człowieka» – *присл.* Здорове тіло – здоровий дух; у здоровому тілі здоровий дух.

Zebrać się

Zebrać (zdobyć) się na odwagę «zdecydować się na coś, na co wcześniej nie miało się śmiałości» – Набратися духу (відваги, зваги, сміливості); зібратися на відвагу.

Zgoda

прзysł. **Zgoda buduje, niezgoda rujnuje** «dobre stosunki między ludzkie są warunkiem wszelkich zbiorowych osiągnięć» – *присл.* будує, а незгода руїнує.

Ziarno

skrzydl. Oddzielać ziarno od plewy «oddzielać to, co dobre, od tego, co złe, oddzielać dobrych od złych, odrzucać to, co złe» – *крил.* Відділяти зерна від полови.

Ziemia

Wydobyć (wydostać) spod ziemi; wytrzasnąć <choćby> spod ziemi «zdobyć coś, znaleźć kogoś mimo trudności, robić coś prawie niemożliwego» – Дістати (добути, видерти) з-під землі.

Zapaść się pod ziemię «przepaść bez wieści; zaginać, zniknąć» – Як (мов, ніби, наче, неначе) провалитися (піти, пропасти) крізь (під) землю.

Ziębić

Co, kto, kogo ani ziębi, ani grzeje «jakaś sprawa jest całkowicie komuś obojętna» – Ні знобить, ні гріє кому; ні холодно, ні жарко кому; ні гаряче, ні зимно кому.

Zjeść

Zjeść z kim beczkę soli «znać się dawno, długo, dużo wspólnie przeżyć» – <Не один (добрий)> пуд солі з’їсти з ким.

Zjeść zęby na czym «znać się na czymś dobrze, zdobyć duże doświadczenie w jakiejś dziedzinie» – З’їсти (проїсти) зуби на чому; з’їсти собаку (вовка, муху) на чому.

Złość

Jak na złość «coś dzieje się nie po myśli mówiącego, w nieodpowiednim momencie» – Як (мов, наче) на зло (на злість).

Złoto

Kto, co <jest> na wagę złota «o kimś bardzo poszukiwanym, bardzo cennym, o czymś rzadkim, mającym wielką wartość» – На вагу золота хто, що.

przysł. **Nie wszystko złoto, co się świeci** «to, co atrakcyjne zewnątrz, może być w rzeczywistości bezwartościowe» – *присл.* Не все те золото, що блищить (що світиться).

Złoty

Złota żyła, żyła złota «coś, co przynosi wielkie zyski; źródło wielkich dochodów» – Золоте дно.

skrzydl. **Złoty wiek** «okres największego rozkwitu, dobrobytu» – *крил.* Золотий вік.

Zły

przysł. **Zły tanecznicy (baletnicy) zawadza (przeszkadza) i rąbek u spódnicy** «osoba nieudolna, niekompetentna doszukuje się przyczyn swoich niepowodzeń w drobnych, nieistotnych sprawach» – *присл.* Поганому танцюристові й чоботи заважають.

Zmyć

Zmyć komu głowę «zwymyślać kogoś» – Намилити шию (голову, в’язи) кому.

Zmysł

Szósty zmysł «wyjątkowa intuicja, wrażliwość» – Шосте (дев’яте) чуття.

Znak

Znak czasu (czasów) «zjawisko charakterystyczne, ważne dla jakiegoś okresu» – Знамення часу.

Znikać

Zniknąć (ulotnić się, rozplynąć się) jak kamfora «zniknąć niepostrzeżenie i bez śladu» – Зникнути (щезнути), як (мов, ніби) мильна банька.

Zowąd

Ni stąd, ni zowąd «z niewyjaśnionych, z nieznanых powodów» – Ні сіло ні (ані) впало (пало).

Zrobić

przysł. **Zrób dziś, co masz zrobić jutro** «nie należy czekać do ostatniej chwili ze zrobieniem czegoś, co i tak musi być zrobione» – *присл.* Не відкладай на завтра того, що можна зробити сьогодні.

Zrozumieć

przysł. **Syty głodnego nie zrozumie** «człowiek, któremu jest dobrze, nie zrozumie człowieka, któremu jest źle» – *присл.* Ситий голодного не розуміє.

Zrównać

Zrównać co z ziemią «zniszczyć, zburzyć coś doszczętnie» – Зрівняти (змішати) з землею *що*.

Zwać się

przysł. **Jak się zwał, tak się zwał, byleby się dobrze miał** «ważne jest istnienie czegoś i jego dobry stan, a nie nazwa, pod jaką to coś występuje» – *присл.* Хоч біс, аби яйця ніс; з перцем чи не з перцем, аби з добрим серцем.

Zwalić się

Zwalić się (spaść) komu na głowę (na łeb, na kark) «zostać obciążonym niespodziewanie czymś przykrym, uciążliwym» – Звалитися на голову (руки, плечі) *чию, чий*.

Zwyczaj

Starym zwyczajem «zazwyczaj, zawsze, według ustalonej tradycji» – Старим (давнім) звичаєм.

Ż

Żart

Żarty na bok; żarty żartami «czas skończyć z żartami, należy zająć się czymś poważnie» – Жарти набік; киньмо (киньте) жарти; облишмо (облиште) жарти; жарти жартами.

Żółw

Jak żółw «o sposobie poruszania się: bardzo wolno, ociężale» – Черепашою ходою; слимаковим ходом.

Życie

Rozstać się z życiem «umrzeć» – Піти з життя (в могилу, від нас).

Życ

Życ cudzym kosztem «być utrzymywanym, żywionym przez kogoś»

– Жити на чужі кошти (за чужий кошт, чужим коштом); їсти чужий хліб.

Żywy

Ani żywego ducha «nie ma nikogo, żadnego człowieka» – Ні <i> духу (духа) <живого>.

Ani żywej duszy «nie ma nikogo, żadnego człowieka» – <Жодної> живої душі; ні <живої> душі.

Nie ma żywej istoty «nie ma żadnej istoty» – Ані (ні) рудої миші.

INDEKS POLSKICH FRAZEOLOGIZMÓW

A

Ani brat, ani swat – patrz: **Brat**

Ani mru-mru – patrz: **Ani**

Ani na krok – patrz: **Krok**

Ani żywego ducha – patrz: **Żywy**

Ani żywej duszy – patrz: **Żywy**

Apetyt rośnie w miarę jedzenia – patrz:

Apetyt

B

Baba z wozu – koniom lżej – patrz: **Baba**

Babie lato – patrz: **Lato**

Bać się (lękać się) własnego cienia –
patrz: **Cień**

Bać się jak diabeł święconej wody –
patrz: **Bać się**

Bać się jak ognia – patrz: **Bać się**

Bać się o własną (swoją) skórę – patrz:

Skóra

Badać grunt – patrz: **Grunt**

Bawić się (igrać) jak kot z myszką (myszą) – patrz: **Kot**

Bazgrać (gryzmolić, pisać) jak kura pazurem – patrz: **Kura**

Beczka (studnia, worek) bez dna – patrz:

Dno

Bez kija ani przystęp – patrz: **Kij**

Bez pracy nie ma kołaczy – patrz: **Praca**

Bez względu na cenę – patrz: **Cena**

Bić (pobić) *kogo* na głowę – patrz: **Głowa**

Bić (tłuc, walić) głową (łbem) w mur
(w ścianę, o mur, o ścianę) – patrz:

Głowa

Bić (uderzać) *kogo* po kieszeni – patrz:

Kieszon

Biec (lecieć, pędzić, gnać) na łeb na szyję
(na złamanie karku) – patrz: **Łeb**

Biec (pędzić) jak na skrzydłach – patrz:

Skrzydło

Biec (pędzić, gonić, latać) z wywieszonym językiem – patrz: **Język**

Biednemu zawsze wiatr w oczy <wieje>
– patrz: **Biedny**

Biedny (ubogi) jak mysz kościelna –
patrz: **Mysz**

Bies (diabeł, szatan) opętał *kogo* – patrz:

Opętać

Bies (diabeł, szatan) wstąpił (wszedł)
w *kogo* – patrz: **Opętać**

Błady jak śmierć (płótno, kreda, ściana) –
patrz: **Błady**

Bliższa koszula ciału <niż sukmana> –
patrz: **Ciało**

Błądzić jest rzeczą ludzką – patrz: **Błądzić**

Błędne koło – patrz: **Koło**

Błękитna krew – patrz: **Krew**

Bodajby dostał pypcia na języku – patrz:

Pypeć

- Bogatemu <to i> diabeł dziecko kołysze – patrz: **Bogaty**
- Bogatemu to i byk się ocieli – patrz: **Bogaty**
- Bogaty jak Krezus – patrz: **Krezus**
- Bóg jeden (jedyny) wie – patrz: **Wiedzieć**
- Bóg mi świadkiem – patrz: **Bóg**
- Bóg raczy wiedzieć – patrz: **Wiedzieć**
- Bój się Boga! – patrz: **Bóg**
- Brać (chwycić, wziąć) byka za rogi – patrz: **Byk**
- Brać (wziąć) <kogo> za pysk (mordę) – patrz: **Brać**
- Brać (wziąć) <sobie> co do serca – patrz: **Serce**
- Brać (wziąć) kogo na języki – patrz: **Język**
- Brać (wziąć) kogo w obroty – patrz: **Obrot**
- Brać (wziąć) nogi za pas – patrz: **Noga**
- Brać (wziąć, przygarnąć) pod swoje skrzydła – patrz: **Skrzydło**
- Brać (wziąć, przyjąć) co za dobrą monetę – patrz: **Moneta**
- Brać się (wziąć się, zebrać się) w garść (w karby) – patrz: **Garść**
- Brak (brakuje) komu tylko (chyba) ptasiego mleka – patrz: **Mleko**
- Brak komu piątej klepki <w głowie> – patrz: **Klepka**
- Bronić (zasłaniać) kogo własną piersią – patrz: **Piers**
- Brzydkie kaczątko – patrz: **Kaczątko**
- Budować (stawiać) zamki na lodzie (na piasku) – patrz: **Budować**
- Budować co na piasku – patrz: **Budować**
- Bujać w obłokach – patrz: **Bujać**
- Burza w szklance wody – patrz: **Burza**
- Buty jeść (pić) wołają (chcą) – patrz: **But**
- Być (czuć się) jak nowo narodzony – patrz: **Narodzić**
- Być (pozostawiać) w tyle – patrz: **Tył**
- Być (pozostawiać, trzymać się) w cieniu – patrz: **Cień**
- Być (siedzieć, tkwić, tonąć) w długach <po uszy> – patrz: **Ucho**
- Być (stać, znaleźć się) nad przepaścią (na skraju, na krawędzi przepaści) – patrz: **Przepaść**
- Być (znaleźć się) między (pomiędzy) młotem a kowadłem – patrz: **Młot**
- Być jedną nogą w grobie – patrz: **Grób**
- Być komu kamieniem <młyńskim> u szyi – patrz: **Kamień**
- Być komu solą w oku – patrz: **Sól**
- Być na bakier z kim – patrz: **Bakier**
- Być na bańce (na gazie, pod gazem, pod muchą, na rauszu, na cyku) – patrz: **Być**
- Być nie w sosie – patrz: **Sos**
- Być przy nadziei – patrz: **Być**
- Być w odmiennym (błogosławionym) stanie – patrz: **Być**
- Być w Rzymie i nie widzieć papieża – patrz: **Papież**
- Być w siódmym niebie – patrz: **Niebo**
- Być za pan brat – patrz: **Brat**
- Było, minęło – patrz: **Minąć**
- C**
- Całym sercem – patrz: **Serce**
- Cedzić przez zęby – patrz: **Ząb**
- Cel uświęca środki – patrz: **Cel**
- <Choć, tylko> do rany przyłóż – patrz: **Rana**
- Chodząca encyklopedia (kronika) – patrz: **Chodzić**
- Chodzić jak <koń> w kieracie – patrz: **Kierat**
- Chodzić na rzesach – patrz: **Chodzić**
- Chodzić swoimi (własnymi) drogami (ścieżkami) – patrz: **Droga**
- Chować (kryć) głowę w piasek – patrz: **Piasek**

- Chudy jak szczapa (patyk, szkielet) – patrz: **Chudy**
- Chwytać (łapać) *kogo* za słowa (słówka) – patrz: **Słowo**
- Chwytać (łapać) w lot <co> – patrz: **Lot**
- Chwytać (łapać, schwytać, złapać, przyłapać) *kogo* na gorącym uczynku – patrz: **Uczynek**
- Chwytać (łapać, trzymać) dwie sroki za ogon – patrz: **Sroka**
- Chwytać za serce <*kogo*> – patrz: **Chwytać**
- Chytry (skąpy) dwa razy traci – patrz: **Tracić**
- Ciarki (mrówki) chodzą (przechodzą, przeszły) *komu* po plecach – patrz: **Chodzić**
- Ciągnąć (wyciągnąć) za uszy *kogo* – patrz: **Ucho**
- Ciągnąć *kogo* za język – patrz: **Język**
- Cicha woda brzegi rwie – patrz: **Cichy**
- Cicho (cisza) jak makiem zasiał – patrz: **Mak**
- Cielęcy zachwyt – patrz: **Cielęcy**
- Ciemno jak w grobie – patrz: **Ciemno**
- Ciemno, choć oko wykol – patrz: **Ciemno**
- Ciemno, choć w pysk daj – patrz: **Ciemno**
- Ciemny (głupi) jak tabaka w rogu – patrz: **Tabaka**
- Ciężki kawałek chleba – patrz: **Chleb**
- Cios w plecy – patrz: **Cios**
- Ciskać (miotąć, rzucać) gromy (pioruny, piorunami) – patrz: **Grom**
- <Co> ciśnie się na usta – patrz: **Cisnąć się**
- Co dwie głowy, to nie jedna – patrz: **Głowa**
- <Co jest> nie na *czyją* kieszeń – patrz: **Kieszeń**
- Co kraj, to obyczaj – patrz: **Kraj**
- Co ma być, to będzie – patrz: **Być**
- Co ma piernik do wiatraka – patrz: **Piernik**
- Co ma wisieć, nie utonie – patrz: **Wisieć**
- Co nie chce (nie może) *komu* przejść (przecisnąć się) przez gardło – patrz: **Gardło**
- Co nie trzyma się kupy – patrz: **Trzymać się**
- Co przechodzi ludzkie (wszelkie) pojęcie (wyobrażenie) – patrz: **Przejść**
- Co rok <to> prorok – patrz: **Rok**
- Co się <*komu*> w głowie nie mieści (nie może pomieścić) – patrz: **Mieścić się**
- Co splywa po *kim* jak woda po gęsi – patrz: **Splywać**
- Co w sercu (w myśli), to na języku – patrz: **Język**
- Co wolno wojewodzie, to nie tobie, smrodzie – patrz: **Wojewoda**
- Co z oczu, to i z serca (z myśli) – patrz: **Oko**
- Co, *kto*, *kogo* ani ziębi, ani grzeje – patrz: **Ziębić**
- Czarno na białym – patrz: **Czarno**
- Czarny jak sadza – patrz: **Sadza**
- Czas leczy (goi) <wszystkie> rany – patrz: **Czas**
- Czas to pieniądz – patrz: **Czas**
- Czego Jaś się nie nauczył, tego Jan nie będzie umiał – patrz: **Nauczyć się**
- Czego oczy nie widzą, tego sercu nie żal – patrz: **Oko**
- Czekać na zmiłowanie boskie – patrz: **Boski**
- Czekaj tatka latka <aż kobyłę wilki (wilcy) zjedzą> – patrz: **Czekać**
- Czepiać się jak rzep do psiego ogona – patrz: **Rzep**
- Czerwienić się jak burak (rak, piwonია, indyk) – patrz: **Burak**
- Cześć i chwała – patrz: **Cześć**
- Człowiek człowiekowi wilkiem – patrz: **Człowiek**

Czort (lichu) <*kogo*> wie – patrz: **Wiedzieć**

Czuć (poczuć, wyczuć) *co* przez skórę – patrz: **Skóra**

Czuć się (zachowywać się) jak <u siebie> w domu – patrz: **Dom**

Czuć się (żyć <sobie>) jak pączek w maśle – patrz: **Pączek**

Czuć się jak groch przy drodze – patrz: **Groch**

Czuć się jak ryba w wodzie – patrz: **Ryba**

Czyja gwiazda gaśnie – patrz: **Gwiazda**

<*Czyja*> prawa ręka – patrz: **Ręka**

Czyje dni (godziny) są policzone – patrz: **Dzień**

Czyje drogi się rozeszły – patrz: **Droga**

Czym chata bogata, tym rada – patrz: **Chata**

Czysty jak lza – patrz: **Lza**

Czytać między wierszami – patrz: **Wiersz**

D

Dać (wcisnąć, wsadzić) w łapę *komu* – patrz: **Łapa**

Dać (zadać) *komu* bobu – patrz: **Bób**

Dać drapak (nogę, dyla) – patrz: **Dać**

Dać *komu* w skórę – patrz: **Skóra**

Dać się zabić (porąbać, posiekać <w kawałki>) za *kogo*, za *co* – patrz: **Dawać**

Darowanemu koniowi nie zagląda się w zęby – patrz: **Darować**

Dawać (dać) fory – patrz: **Fory**

Dawać (dać) *komu* kosza – patrz: **Dawać**

Dawać (dać) sobie głowę (rękę, łeb) uciąć za *kogo*, za *co* – patrz: **Dawać**

Dawać (dać) ujście (upust) *czemu* – patrz: **Dawać**

Dawać (wymierzać, dać, wymierzyć) *komu* policzek – patrz: **Policzek**

Deptać po piętach – patrz: **Pięta**

Diabeł *kogo* podkusił – patrz: **Podkusić**

Diabli <*kogo*> wiedzą – patrz: **Wiedzieć**
Diabli *kogo* niosą (nadali, przynieśli) – patrz: **Diabeł**

Diabli *kogo* podkusili – patrz: **Podkusić**

Dmuchać na zimne – patrz: **Dmuchać**

Dni otwarte – patrz: **Dzień**

Do ostatniej kropli krwi – patrz: **Krew**

Do ostatniego tchnienia – patrz: **Ostatni**

Do siódmego potu – patrz: **Pot**

Do szpiku kości – patrz: **Kość**

Do trzech zliczyć nie umie – patrz: **Trzy**

Do wesela się zagoi (zgoi) – patrz: **Wesele**

Dobrymi chęciami jest wybrukowany przedsionek piekła – patrz: **Chęć**

Dobrymi chęciami piekło <jest> wybrukowane – patrz: **Chęć**

Dochodzić (dojść, przyjąć) do siebie – patrz: **Dochodzić**

Dojna krowa – patrz: **Krowa**

Dojść (trafić) po nitce do kłębka – patrz: **Nitka**

Dolewać (dolać) oliwy do ognia – patrz: **Oliwa**

Dopiekać (dopiec) *komu* do żywego – patrz: **Dopiekać**

Doprowadzać (doprowadzić) *kogo* do szewskiej pasji – patrz: **Pasja**

Dosiąść swego konika – patrz: **Konik**

Dostać (oberwać) w gębę (w pysk, w mordę, w ryj, po gębie, po pysku,

po mordzie, po ryju) – patrz: **Dostać**

Dostać obuchem w głowę (w łeb) – patrz: **Obuch**

Dostawać się (dostać się) na <ludzkie, złe> języki – patrz: **Dostawać się**

Drakońskie prawo – patrz: **Prawo**

Dreszcz (mróz) chodzi (przeszedł) *komu* po kościach (po plecach) – patrz: **Chodzić**

Droga krzyżowa (ciernista, cierniowa) – patrz: **Droga**

Drzeć (zedrzeć) skórę z *kogo* – patrz: **Skóra**

Drzeć koty – patrz: **Kot**

Drzeć się (rozdziierać się) jak stare prześcieradło – patrz: **Prześcieradło**

Duch czasu (epoki) – patrz: **Duch**

Dusza poszła (uciekła) *komu* w pięty – patrz: **Dusza**

Duszą i ciałem – patrz: **Dusza**

Działać *komu* na nerwy – patrz: **Nerwy**

Dzielić skórę na niedźwiedziu – patrz:

Dzielić

Dziesiąta (dziewiąta) woda po kisielu – patrz: **Woda**

Dziurawa kieszeń – patrz: **Kieszeń**

Dźwigać <swój> krzyż – patrz: **Dźwigać**

F

Figa z makiem <z pasternakiem> – patrz:

Figa

G

Gadać o dupie Maryny – patrz: **Dupa**

Gdzie cienko, tam się rwie – patrz: **Rwać się**

Gdzie diabeł nie może, tam babę pośle – patrz: **Diabeł**

Gdzie drwa rąbią, tam wióry lecą – patrz: **Drwa**

Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta – patrz: **Dwa**

Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść – patrz: **Kucharka**

Gęsia skórka – patrz: **Gęsi**

Głodnemu chleb na myśli – patrz: **Chleb**

Głodny jak wilk – patrz: **Wilk**

Głos wołającego (wołający) na puszczy – patrz: **Głos**

Głowa się *komu* kiwa – patrz: **Kiwać się**

Głową muru nie przebijesz – patrz: **Mur**

Głuchy jak pień – patrz: **Pień**

Głupi (tępy) jak noga stołowa (stołowe nogi) – patrz: **Głupi**

Głupi jak but <z lewej nogi> – patrz: **Głupi**

Gołym okiem – patrz: **Goly**

Góra z górą się nie zejdzie, a człowiek z człowiekiem zawsze – patrz: **Góra**

Gra niewarta świeczki – patrz: **Gra**

Grać (bawić się) <z *kim*> w ciuciubabkę (kotka i myszkę) – patrz: **Grać**

Grać (zagrać) w odkryte (otwarte) karty – patrz: **Karta**

Grać *komu* na nerwach – patrz: **Nerwy**

Grać pierwsze skrzypce – patrz: **Skrzypce**

Grać rolę – patrz: **Rola**

Groch z kapustą – patrz: **Groch**

Gruba ryba – patrz: **Gruby**

Grubymi niemi szyte – patrz: **Gruby**

Gryźć kamienie – patrz: **Gryźć**

Gubić się w domysłach – patrz: **Gubić się**

H

Harować (pracować, orać, tyrać) jak wół (osioł, koń) – patrz: **Harować**

I

I wilk syty, i owca (koza) cała – patrz: **Wilk**

Idzie jak po maśle (jak z płatka, jak po mydle) – patrz: **Iść**

Igrać z ogniem – patrz: **Igrać**

Im dalej w las, tym więcej drzew – patrz:

Las

Ironia losu – patrz: **Ironia**

Iskra boża (Boża) – patrz: **Iskra**

Iść (pójść) do grobu (do ziemi, do piachu) – patrz: **Grób**

Iść (pójść) do ołtarza (do ślubu) – patrz: **Ołtarz**

Iść (pójść) dokąd (gdzie) oczy poniosą (zaprowadzą) – patrz: **Oko**

Iść (pójść) *komu* na rękę – patrz: **Ręka**

Iść (pójść) na marne – patrz: **Marny**

Iść (pójść) pod nóż – patrz: **Nóż**
 Iść (pójść, rzucić się, skoczyć) za *kim*
 <nawet> w ogień – patrz: **Ogień**
 Iść po najmniejszej linii oporu – patrz:
Linia
 Iść po trupach – patrz: **Trup**
 Iść swoją (własną) drogą – patrz: **Droga**

J

Jabłko (kość) niezgody – patrz: **Niezgoda**
 Jajko <chce być> mądrzejsze od kury –
 patrz: **Jajko**
 Jak (gdy) się człowiek śpieszy, wtedy się
 diabeł cieszy – patrz: **Śpieszyć się**
 Jak amen w pacierzu – patrz: **Amen**
 Jak groch (grochem) o ścianę – patrz:
Groch
 Jak jeden mąż – patrz: **Mąż**
 Jak *kogo* matka urodziła (zrodziła) –
 patrz: **Matka**
 Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie – patrz:
Bóg
 Jak mi kaktus na dłoni wyrośnie – patrz:
Dłoń
 Jak na dłoni – patrz: **Dłoń**
 Jak na lekarstwo – patrz: **Lekarstwo**
 Jak na złość – patrz: **Złość**
 Jak okiem sięgnąć – patrz: **Oko**
 <Jak> pies ogrodnika – patrz: **Pies**
 Jak rak świnię a ryba piśnie – patrz: **Rak**
 Jak ręką odjął – patrz: **Ręka**
 Jak się zwał, tak się zwał, byleby się do-
 brze miał – patrz: **Zwać się**
 Jak słoń w składzie porcelany – patrz: **Słoń**
 Jak sobie pościelasz, tak się wyśpisz –
 patrz: **Posłać**
 Jak śledzie (śledzi) w beczce – patrz:
Śledź
 Jak z bata (bicza) trzasł (strzelił) – patrz:
Strzelić
 Jak za dotknięciem czarodziejskiej różdż-
 ki – patrz: **Różdżka**

Jak żółw – patrz: **Żółw**
 Jaka praca, taka płaca – patrz: **Praca**
 Jakby kij połknął – patrz: **Kij**
 Jakby *kogo* ziemia pochłonęła – patrz:
Pochłonąć
 Jakby się blekotu (szaleju) najadł (objadł)
 – patrz: **Najeść się**
 Jakby w wodę wpadł – patrz: **Kamień**
 Jaki pan, taki kram – patrz: **Pan**
 Jakie drzewo, taki klin, jaki ojciec, taki
 syn – patrz: **Drzewo**
 Jątrzyć (rozdrapywać) rany – patrz: **Rana**
 Jechać na gapę – patrz: **Gapa**
 Jedna jaskółka nie czyni wiosny – patrz:
Jaskółka
 Jedna parszywa owca całe stado zarazi –
 patrz: **Owca**
 Jedno drugiego się nie trzyma – patrz:
Trzymać się
 Jednym uchem wpuszczać, a drugim wy-
 puszczać – patrz: **Ucho**
 <Jest> wszystko, czego dusza zapagnie –
 patrz: **Dusza**
 Jeść (połykać, pożerać, chłonać, zjadać,
 pochłaniać) *kogo* oczami (wzro-
 kiem) – patrz: **Oko**
 Jeść (wcinać), aż się uszy trzęsą – patrz:
Ucho
 Jeść *komu* z ręki – patrz: **Jeść**
 Język *kogo* świerzbi (zaświerzbił) – patrz:
Świerzbić
 Język *komu* kołowacieje (staje kołkiem,
 skołowaciał) – patrz: **Język**
 Język się *komu* płacze – patrz: **Język**
 Język się *komu* rozwiązuje (rozwiązał) –
 patrz: **Język**
 Jota w jotę – patrz: **Jota**
 Judaszowy pocałunek – patrz: **Judaszowy**

K

Kamień (ciężar) spadł *komu* z serca
 (z piersi) – patrz: **Spaść**

Kapuściana głowa – patrz: **Głowa**

Każda pliszka (liszka, sroka, srocza)
swoją ogonkę (ogon) chwali – patrz:

Chwalić

Każdy jest kowalem swojego losu – patrz:
Kowal

<Każdy> kij ma dwa końce – patrz: **Kij**

Każdy kupiec swój towar chwali – patrz:
Chwalić

Każdy sobie rzepkę skrobie – patrz:
Skrobać

Kiedy głowa siwieje, to serce szaleje –
patrz: **Siwieć**

Kiedy wejdziesz między wrony, musisz
krakać jak i one – patrz: **Wrona**

Kiszki *komu* marsza grają – patrz: **Kiszka**
Kląć (przeklinać) na czym świat stoi –
patrz: **Kląć**

Klepać biedę – patrz: **Bieda**

Kłamstwo ma krótkie nogi – patrz: **Klam-
stwo**

Kłaść (położyć) kres (koniec) *czemu* –
patrz: **Kłaść**

Kłaść (położyć) rękę (łapę) na *czym* –
patrz: **Kłaść**

Kłaść (położyć, rozłożyć) *kogo* na <obie>
łopatki – patrz: **Łopatka**

Kłaść (położyć, wyłożyć) karty na stół –
patrz: **Karta**

Kłaść (stawiać, postawić, położyć) na
kim, na czym krzyżyk – patrz: **Krzy-
żyk**

Kłaść (wbijać, wkładać, wbić) *co komu*
w głowę (do głowy, do łba, w łeb)
– patrz: **Głowa**

Kłaść (wkładać, włożyć) *co komu* łopatą
do głowy – patrz: **Głowa**

Kochać (lubić) jak psy dziada <w ciasnej
ulicy> – patrz: **Dziad**

Kolos (olbrzym) na glinianych nogach –
patrz: **Noga**

Koło fortuny – patrz: **Koło**

Komu chwieje się grunt pod nogami –
patrz: **Grunt**

Komu ciemnieje (pociemniało, ćmi się,
zaćmiło się) w oczach – patrz: **Oko**

Komu jest ciężko na duszy – patrz: **Cięż-
ko**

Komu jest lekko (lżej, raźnie, rażno, raż-
niej) na sercu (na duszy) – patrz:
Lekko

Komu odjęło rozum – patrz: **Rozum**

Komu robi się (zrobiło się) ciemno (czar-
no) w oczach (przed oczami) –
patrz: **Oko**

Komu robi się miękko koło serca – patrz:
Serce

Komu usuwa się grunt (ziemia) spod nóg
– patrz: **Grunt**

Konia kują, a żaba nogę podstawia –
patrz: **Koń**

Koniec języka za przewodnika – patrz:
Język

Koniec wieńczy dzieło – patrz: **Dzieło**

Koń by się uśmieiał – patrz: **Koń**

Koń ma cztery nogi i też się potknie –
patrz: **Koń**

Koń trojański – patrz: **Trojański**

Kopa (kopę) lat! – patrz: **Kopa**

Kopać pod *kim* dołki – patrz: **Dolek**

Kozioł ofiarny – patrz: **Kozioł**

Kradzione nie tuczy – patrz: **Kraść**

Krew *komu* krzepnie (zastyga, ścina się,
stygnie) – patrz: **Krew**

Krew w *kim* kipi (wrze, burzy się) – patrz:
Krew

Krew z mlekiem – patrz: **Krew**

Kręcić (zakręcić) *komu* w głowie – patrz:
Głowa

Kręcić nosem – patrz: **Kręcić**

Krok po kroku – patrz: **Krok**

Krok w krok za *kim* – patrz: **Krok**

Krok za krokiem – patrz: **Krok**

Krokodyle łyzy – patrz: **Krokodyli**

Kropla draży skałę – patrz: **Kropla**
 Kropla w morzu – patrz: **Kropla**
 Krowa, która dużo ryczy, mało mleka daje – patrz: **Krowa**
 Król jest nagi – patrz: **Król**
 Krótka (kurza, dziurawa) pamięć – patrz: **Pamięć**
 Kruk krukowi oka nie wykole – patrz: **Kruk**
 Krzyczeć (drzeć się) na całe gardło (na cały głos, w głos) – patrz: **Cały**
Kto groszem nie śmierdzi – patrz: **Grosz**
Kto <jest> goły jak święty turecki – patrz: **Turecki**
Kto <jest> mocny (obrotny) w języku (gębie) – patrz: **Język**
Kto <jest> niewart (nie jest wart) trzech groszy (złamanego grosza, szeląga) – patrz: **Niewart**
Kto jest bez grosza – patrz: **Grosz**
Kto jest jak z krzyża zdjęty – patrz: **Krzyż**
Kto jest niespełna rozumu – patrz: **Rozum**
Kto klnie w żywy kamień – patrz: **Kląć**
Kto kłamie jak najęty (jak z nut) – patrz: **Kłamać**
Kto ma *co* wypisane na czole (na twarzy) – patrz: **Mieć**
Kto nie ma grosza przy duszy – patrz: **Grosz**
Kto nie ma w głowie, ten ma w nogach – patrz: **Głowa**
Kto nie w ciemną bity – patrz: **Bić**
Kto pierwszy, ten lepszy – patrz: **Pierwszy**
Kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpada – patrz: **Dolek**
Kto porwał się z motyką na słońce – patrz: **Motyka**
Kto późno przychodzi, ten sam sobie szkodzi – patrz: **Późno**
Kto pyta – nie błądzi – patrz: **Pytać**

Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje – patrz: **Dawać**
Kto się lubi, ten się czubi – patrz: **Lubić się**
Kto wiatr sieje, zbiera burzę – patrz: **Wiatr**
Kto z kim przestaje, takim się staje – patrz: **Stać się**
Kto zrobiony (ulepiony) z jednej (tej samej) gliny – patrz: **Glina**
Kto, co <jest> na wagę złota – patrz: **Złoto**
 Kuj żelazo, póki gorące – patrz: **Kuć**
 Kupić nie kupić, potargować można – patrz: **Kupić**
 Kupować (kupić) kota w worku – patrz: **Kot**
 Kurze łapki – patrz: **Lapka**
 Kuty na cztery nogi – patrz: **Kuć**
 Kwaśna mina – patrz: **Mina**

L

Lać wodę – patrz: **Lać**
 Latający Holender – patrz: **Holender**
 Ledwo (ledwie) powłóczyć nogami – patrz: **Noga**
 Ledwo (ledwie, z trudem) się trzymać (stać) na nogach – patrz: **Noga**
 Ledwo (z trudem) wiązać koniec z końcem – patrz: **Koniec**
 Leje jak z cebra – patrz: **Ceber**
 Lepiej późno niż wcale (nigdy) – patrz: **Późno**
 Lepiej z mądrym zgubić niż z głupim znaleźć – patrz: **Mądry**
 Lepszy rydz niż nic – patrz: **Lepszy**
 Lepszy wróbel w garści niż gołąb na dachu – patrz: **Lepszy**
 Lepszy wróbel w ręku niż sokół na sęku – patrz: **Lepszy**
 Lew salonowy – patrz: **Lew**
 Leżeć do góry brzuchem (pępkim) – patrz: **Leżeć**

Licho *kogo* podkusiło – patrz: **Podkusić**
 Liczyć muchy na suficie – patrz: **Mucha**
 Lizać *czyje, komu* buty (stopy, łapy) –
 patrz: **Lizać**
 Lwia część – patrz: **Część**

L

Łabędzi śpiew – patrz: **Łabędzi**
 Łakomy (smaczny) kąsek – patrz: **Kąsek**
 Łamać (połamać) sobie zęby na *czym* –
 patrz: **Łamać**
 Łamać (złamać) *komu* serce – patrz: **Ser-
 ce**
 Łamać sobie głowę <nad *czym*> – patrz:
Łamać
 Łapać muchy – patrz: **Mucha**
 Łowić (łapać) ryby w mętnej wodzie –
 patrz: **Mętny**
 Łydki drżą (trzęsą się, dygocą, zadrżały)
komu – patrz: **Łydka**
 Łykać (połykać) łyżę – patrz: **Łża**
 Łyżka (kropla) dziegiu w beczce miodu
 – patrz: **Dziegieć**

M

Machnąć jednego – patrz: **Machnąć**
 Machnąć kielicha (kieliszek) – patrz:
Machnąć
 Machnąć na *kogo*, na *co* ręką – patrz:
Machnąć
 Małe dzieci – mały kłopot, duże dzieci –
 duży kłopot – patrz: **Dziecko**
 Mamina córeczka (córcia, córka) – patrz:
Mamina
 Maminy synek – patrz: **Maminy**
 Manna z nieba – patrz: **Manna**
 Martwa cisza – patrz: **Cisza**
 Masz babo płacek – patrz: **Mieć**
 Masz ci los – patrz: **Mieć**
 Męki Tantala – patrz: **Tantal**
 Miecz Damoklesa – patrz: **Damokles**
 Mieć <dobrego> nosa – patrz: **Nos**

Mieć <za> długi język (jęzor, ozór) –
 patrz: **Długi**
 Mieć cięty (ostrzy) język (języczek) –
 patrz: **Język**
 Mieć *co* na języku (na końcu języka) –
 patrz: **Język**
 Mieć długie (lepkie) ręce – patrz: **Długi**
 Mieć do *czego* smykałkę – patrz: **Smy-
 kalka**
 Mieć głowę (łeb) <na karku> – patrz:
Mieć
 Mieć głowę <nie od parady> – patrz: **Mieć**
 Mieć krew na rękach – patrz: **Krew**
 Mieć miękkie serce – patrz: **Miękki**
 Mieć mleko pod nosem – patrz: **Mleko**
 Mieć muchy w nosie – patrz: **Mucha**
 Mieć oko na *kogo*, na *co* – patrz: **Oko**
 Mieć olej w głowie – patrz: **Głowa**
 Mieć pieniędzy jak lodu – patrz: **Lód**
 Mieć pstro w głowie – patrz: **Głowa**
 Mieć pustą kieszeń (puste kieszenie) –
 patrz: **Kieszeń**
 Mieć pustki (pustkę) w kieszeni – patrz:
Kieszeń
 Mieć romans – patrz: **Romans**
 Mieć serce z kamienia – patrz: **Serce**
 Mieć się na baczności – patrz: **Baczność**
 Mieć swój rozum – patrz: **Rozum**
 Mieć wilczy apetyt – patrz: **Apetyt**
 Mierzyć (zmierzyć) *kogo* wzrokiem
 (oczami, oczyma, spojrzeniem) <od
 stóp do głów> – patrz: **Mierzyć**
 Mierzyć jedną (równą) miarą (miarką)
kogo, co – patrz: **Miara**
 Mierzyć *kogo, co* swoją (własną) miarką
 – patrz: **Mierzyć**
 Miesiąc miodowy – patrz: **Miodowy**
 Mieszać (pomieszać, pokrzyżować, po-
 psuć) *komu* szyki – patrz: **Szyki**
 Mięso armatnie – patrz: **Armatni**
 Milczeć jak grób (jak zakłęty, jak kamień,
 jak głaz) – patrz: **Milczeć**

Mleć językiem (jęzorem, ozorem) – patrz:

Język

Moja chata z kraja – patrz: **Chata**

Mokra robota – patrz: **Mokry**

Mowa jest srebrem, a milczenie złotem –
patrz: **Mowa**

Można policzyć *kogo, co* na palcach <jednej ręki> – patrz: **Palec**

Mówić (pleść, gadać), co ślina na język przyniesie – patrz: **Język**

Mówić (powiedzieć, wygarnąć, wałnąć)
komu prawdę <prosto> w oczy –
patrz: **Prawda**

Mówić jednym głosem – patrz: **Jeden**

Mróz chodzi (przechodzi) *komu* po skórze (po plecach) – patrz: **Mróz**

Mróz przechodzi po *kim* – patrz: **Mróz**

Mucha *kogo* ugryzła – patrz: **Mucha**

Mucha nie siada – patrz: **Mucha**

Muchy by <nawet> nie zabił (nie skrzywdził) – patrz: **Mucha**

Murzyn zrobił swoje, Murzyn może odejść – patrz: **Murzyn**

Mydlić (zamydlić) *komu* oczy – patrz: **Oko**

Mysi ogonek – patrz: **Ogonek**

Myszy tańczą, kiedy kota nie czują –
patrz: **Mysz**

N

Na bezrybiu i rak ryba – patrz: **Bezrybie**

Na dwa fronty (na kilka frontów, na kilku frontach) – patrz: **Front**

Na dwoje babka wróżyła – patrz: **Babka**

Na jedną (tę samą) modłę – patrz: **Modła**

Na jedno wychodzi (wyszło) – patrz: **Jeden**

Na każdym kroku – patrz: **Krok**

Na pochyłe drzewo <wszystkie> kozy skaczą – patrz: **Pochyły**

Na złodzieju czapka gore – patrz: **Goreć**

Nabierać (nabrać) wody w usta – patrz:
Nabierać

Nabijać (zbijać, nabić, napełnić) kieszenie (kabzę) – patrz: **Kabza**

Nadstawiać (nadstawić) głowę (głowy, grzbiet, grzbietu, karku) – patrz:

Nadstawiać

Napędzić *komu* strachu (stracha) – patrz:
Napędzić

Napsuć *komu* krwi – patrz: **Krew**

Następować na pięty – patrz: **Pięta**

Natura ciągnie wilka do lasu – patrz: **Ciągnąć**

Nauczyć się *czego* na blachę – patrz: **Blacha**

Nauka nie idzie (nie poszła) w las – patrz:

Nauka

Nawarzyć piwa – patrz: **Nawarzyć**

<Nawet> okiem nie mrugnąć – patrz:
Mrugnąć

Nawijać (nawinać) się *komu* pod rękę (na oczy, przed oczy) – patrz: **Nawijać**

Nazywać (nazwać) rzeczy (rzecz) po imieniu – patrz: **Nazywać**

Ni brat, ni swat – patrz: **Brat**

Ni pies, ni wydra <coś na kształt świdra> –
patrz: **Pies**

Ni przypiał, ni przylatał – patrz: **Przypiać**

Ni przypiał, ni wypiał – patrz: **Przypiać**

Ni stąd, ni zowąd – patrz: **Zowąd**

Ni w pięć, ni w dziewięć (dziesięć) –
patrz: **Pięć**

Ni z gruszki, ni z pietruszki – patrz:
Gruszka

Nić (kłębek) Ariadny – patrz: **Ariadna**

Nie budź licha, kiedy śpi – patrz: **Licho**

Nie chwał dnia przed zachodem słońca –
patrz: **Chwalić**

Nie czyni drugiemu, co tobie niemiło –
patrz: **Czynić**

Nie daj <Panie> Boże (Bóg) – patrz: **Bóg**

Nie dał Pan Bóg świni rogów, bo by bodła –
patrz: **Świnia**

Nie dawać (dać) sobie w kaszę dmuchać –
patrz: **Kasza**

- Nie dla psa kielbasa <nie dla kota sadło>
– patrz: **Pies**
- Nie dorastać *komu* <nawet> do pięt –
patrz: **Pięta**
- Nie kijem go, to pałką – patrz: **Kij**
- Nie kiwnąć palcem w bucie – patrz: **Palec**
- Nie ma dymu bez ognia – patrz: **Dym**
- Nie ma gdzie palca wcisnąć (wetknąć) –
patrz: **Palec**
- Nie ma gdzie szpilki wetknąć – patrz:
Szpilka
- Nie ma głupich – patrz: **Głupi**
- Nie ma reguły bez wyjątku – patrz: **Wy-
jątek**
- Nie ma róży bez kolców – patrz: **Róża**
- Nie ma tego złego, co by na dobre nie wy-
szło – patrz: **Wyjść**
- Nie ma żywej istoty – patrz: **Żywy**
- Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie pro-
się – patrz: **Baba**
- Nie mieć Boga w sercu – patrz: **Serce**
- Nie mieć co do garnka (do ust) włożyć –
patrz: **Włożyć**
- Nie mieć pojęcia <o czym> – patrz: **Po-
jęcie**
- Nie mieć pojęcia <zielonego, najmniej-
szego, bladego> <o czym> – patrz:
Pojęcie
- Nie mieć wszystkich w domu – patrz:
Dom
- Nie móc sobie znaleźć miejsca – patrz:
Miejsce
- Nie móc związać końca z końcem – patrz:
Koniec
- Nie mów hop, póki nie przeskoczysz –
patrz: **Przeskoczyć**
- Nie opłaci się skórka za wyprawkę –
patrz: **Skórka**
- Nie podchodź (nie przystap) bez kija –
patrz: **Kij**
- Nie puścić <ani> pary z ust (z gęby) –
patrz: **Para**
- Nie samym chlebem człowiek żyje –
patrz: **Chleb**
- Nie spuszczać (nie spuścić) *kogo, czego*
z oczu (z oka) – patrz: **Spuszczać**
- Nie szata zdobi człowieka <a człowiek
szatę> – patrz: **Zdobić**
- Nie święci garnki lepią – patrz: **Garnek**
- Nie taki diabeł straszny, jak go malują –
patrz: **Diabeł**
- Nie trzeba daleko szukać – patrz: **Trzeba**
- Nie ucz ojca dzieci robić – patrz: **Uczyć**
- Nie umieć sklecić trzech słów – patrz:
Słowo
- Nie w kij dmuchał – patrz: **Kij**
- Nie widzieć dalej <niż koniec, czubek>
własnego (swojego) nosa – patrz:
Nos
- Nie wierzyć (nie dowierzać, nie móc
uwierzyć) <własnym, swoim>
oczom (uszom) – patrz: **Wierzyć**
- Nie wsadź (nie wtykaj) nosa do cudzego
prosa (trzosa) – patrz: **Nos**
- Nie wszystko złoto, co się świeci – patrz:
Złoto
- Nie wychylać (nie wyściubiać, nie wy-
tknąć) nosa – patrz: **Nos**
- Nie wylewać za kołnierz – patrz: **Kol-
nierz**
- Nie wywołuj wilka z lasu – patrz: **Wilk**
- Nie z tego świata – patrz: **Świat**
- Nie zasypiać gruszek w popiele – patrz:
Gruszka
- Nie złapie pies zająca jak za dwoma goni
– patrz: **Pies**
- Nie zmrużyć oka – patrz: **Oko**
- Nie znać (nie rozumieć, nie umieć) ani
w ząb – patrz: **Ząb**
- Nie zostawić (nie pozostawić) kamienia
na kamieniu – patrz: **Kamień**
- Niech <Pan> Bóg broni – patrz: **Bronić**
- Niech *kogo, co* diabli wezmą! – patrz:
Diabeł

Niech się dzieje wola boska (boża, nieba)
– patrz: **Wola**

Nieczysta siła – patrz: **Nieczysty**

Nieczysty duch – patrz: **Nieczysty**

Niedaleko pada jabłko od jabłoni – patrz:
Jabłko

Niedźwiedzia przysługa – patrz: **Przysługa**

Nieszczęścia (wypadki, przypadki) chodzą po ludziach – patrz: **Chodzić**

Nieszczęścia chodzą parami – patrz: **Nieszczęście**

Niewarta skórka wyprawki – patrz: **Skórka**

Niewierny Tomasz – patrz: **Tomasz**

Niezbądane są wyroki boskie – patrz:
Wyroki

Nosić *kogo* na rękach – patrz: **Nosić**

Nosił wilk razy kilka, ponieśli i wilka –
patrz: **Nosić**

O

O rzut beretem – patrz: **Beret**

O wilku mowa <, a wilk tu> – patrz: **Wilk**

Obdzierać (łupić, obłupić, złupić) *kogo* ze skóry – patrz: **Skóra**

Obiecanki cacanki <a głupiemu radość> –
patrz: **Obiecanka**

Obiecywać gruszki na wierzbie – patrz:
Gruszka

Obiecywać złote góry – patrz: **Obiecywać**

Oblać się rumieńcem – patrz: **Oblać się**

Obnosić *kogo* na językach – patrz: **Język**

Obrastać (porastać, obrosnąć, porosnąć)
w pióra (w piórka) – patrz: **Obra-
stać**

Oczy (powieki) *komu* ciężą (kleją się, za-
mykają się) – patrz: **Oko**

Oczy *komu* się zaświeciły <do czego> –
patrz: **Oko**

Oczy wychodzą (wylażą) *komu* na
wierzch (z orbit) – patrz: **Oko**

Od a do z – patrz: **A**

Od a do zet – patrz: **A**

Od czubka głowy do pięt – patrz: **Głowa**

Od przybytku głowa nie boli – patrz:
Przybytek

Od rana do nocy – patrz: **Noc**

Od stóp do głów – patrz: **Głowa**

Od świtu do nocy – patrz: **Noc**

Oddać Bogu ducha – patrz: **Bóg**

Oddać duszę Bogu – patrz: **Bóg**

Oddychać pełną (całą) piersią – patrz:
Pierś

Oddzielać ziarno od plewy – patrz: **Ziarno**

Odjęło (odebrało) *komu* mowę – patrz:
Mowa

Odkrywać (odkryć) Amerykę – patrz:
Ameryka

Odkrywać (odsłaniać, odkryć, odsłonić)
karty – patrz: **Karta**

<Odłóż *co*> na czarną godzinę – patrz:
Godzina

Odpędzić głód – patrz: **Odpędzić**

Odpowiadać głową – patrz: **Odpowiadać**

Odsłaniać (pokazywać, odsłonić, poka-
zać) swoje prawdziwe oblicze –
patrz: **Oblicze**

Odwrotna strona medalu – patrz: **Medal**

Odwrócić się plecami do *kogo*, do *czego*
– patrz: **Plecy**

Ogniem i mieczem – patrz: **Ogień**

Ognisko domowe – patrz: **Ognisko**

Oko za oko, ząb za ząb – patrz: **Oko**

Oliwa sprawiedliwa <zawsze> na wierzch
wypływa – patrz: **Oliwa**

Opowiadać (pleść, prawić) banialuki –
patrz: **Banialuki**

Opowiadać (pleść, prawić, gadać, mówić)
bzdury – patrz: **Bzdura**

Opuścić świat – patrz: **Świat**

Ostatni krzyk mody – patrz: **Krzyk**

Ostrzyć <sobie> zęby na *kogo*, na *co* –
patrz: **Ząb**

Ostrzyć na *kim* język – patrz: **Język**

Otwierać (otworzyć) duszę (serce) przed
kim – patrz: **Otwierać**

Otwierać (otworzyć) *komu* oczy <na *co*>
– patrz: **Otwierać**

Ó

Ósmy cud świata – patrz: **Cud**

P

Padać z nóg – patrz: **Noga**

Palce (paluszki) lizać – patrz: **Lizać**

<Palcem> na wodzie pisane – patrz: **Pisać**

Palcem nie kiwnąć (nie ruszyć) – patrz:

Palec

Palcem o palec nie stuknąć – patrz: **Palec**

Palić (spalić, popalić) za sobą mosty –
patrz: **Most**

Papier jest cierpliwy – patrz: **Papier**

Pasuje (nadaje się) jak wół do karety –
patrz: **Wół**

Patrzyć (gapić się, wpatrywać się) jak sro-
ka w gnat (w kość) – patrz: **Sroka**

Patrzyć (spoglądać) na *kogo*, na *co* krzy-
wo (koso) – patrz: **Patrzyć**

Patrzyć (spoglądać) na *kogo*, na *co* krzy-
wym (złym, niechętnym, kosym)
okiem – patrz: **Patrzyć**

Patrzyć (spojrzeć) na *kogo*, na *co* trzeź-
wym okiem – patrz: **Trzeźwy**

Patrzyć (spojrzeć) prawdzie w oczy –
patrz: **Patrzyć**

Patrzyć na *co* przez palce – patrz: **Palec**

Patrzyć przez różowe okulary <na *co*> –
patrz: **Patrzyć**

Patrzyć się (gapić się) jak cielę (wół) na
malowane wrota – patrz: **Wrota**

Patrzyć śmierci w oczy – patrz: **Patrzyć**

Patrzyć w *kogo* jak w tęczę (obraz, obra-
zek) – patrz: **Patrzyć**

Patrzyć wilkiem – patrz: **Wilk**

Pędzić (lecieć, popędzić, polecieć) jak
strzała – patrz: **Strzała**

Pęka (puchnie) *komu* głowa – patrz: **Gło-
wa**

Pękać (pęknać) ze śmiechu – patrz:
Śmiech

Pękać z zazdrości – patrz: **Pękać**

Pępek świata – patrz: **Pępek**

Piąta kolumna – patrz: **Kolumna**

Piąte koło u wozu – patrz: **Koło**

Piąte przez dziesiąte – patrz: **Piąty**

Pić (wypić) bruderszaft (brudzia) – patrz:

Bruderszaft

Pieczone gołąbki nie lecą same do gąbki
– patrz: **Gołąbek**

Pieniądze idą (płyną) jak woda – patrz:
Woda

Pierwsze koty za płoty – patrz: **Kot**

Pierwszy lepszy – patrz: **Pierwszy**

Pierwszy z brzegu – patrz: **Pierwszy**

Pies sam kości nie ogryzie i drugiemu nie
da – patrz: **Pies**

Pięta Achilleśa (achillesowa) – patrz:
Achilles

Pijany jak bela (jak świnia, w trupa) –
patrz: **Pijany**

Pilnować (strzec) jak oka w głowie (jak
żrenicy oka) – patrz: **Oko**

Pilnuj swego nosa, nie cudzego trzosa –
patrz: **Nos**

Plagi egipskie – patrz: **Egipski**

Plątać się pod nogami – patrz: **Plątać się**

Pleść (opowiadać, prawić) androny –
patrz: **Androny**

Pleść od rzeczy – patrz: **Rzecz**

Pluć (napluć, plunąć) *komu* w twarz –
patrz: **Twarz**

Pluć i łapać – patrz: **Pluć**

Pluć sobie w brodę – patrz: **Pluć**

Płacić (odpłacać, odpłacić) tą samą mo-
netą – patrz: **Moneta**

Płynąć (iść) pod prąd – patrz: **Płynąć**

Płynąć z prądem – patrz: **Płynąć**

Po jakie licho – patrz: **Licho**

- Po kiego licha – patrz: **Licho**
 Po moim trupie! – patrz: **Trup**
 Pocałować kławkę – patrz: **Klamka**
 Pod gołym niebem – patrz: **Niebo**
 Podać *komu*, wyciągnąć do *kogo* <po-
 mocną, przyjazną> rękę (<bratnią>
 dłoń) – patrz: **Ręka**
 Podciąć *komu* skrzydła – patrz: **Skrzydło**
 Podkładać (podłożyć) *komu* świnie –
 patrz: **Świnia**
 Podnosić (podnieść) głos – patrz: **Podnosić**
 Podnosić się (podnieść się) z klęczek (ko-
 lan) – patrz: **Klęczki**
 Podobni (podobne) <do siebie> jak dwie
 krople wody – patrz: **Kropla**
 Podpisywać (podpisać) się pod *czym*
 obiema rękami – patrz: **Podpisywać**
się
 Podupadać (upadać, upaść) na duchu –
 patrz: **Duch**
 Pokazać (wskazać) *komu* drzwi – patrz:
Drzwi
 Pokazać *komu*, gdzie raki zimują – patrz:
Rak
 Pokazać pięty – patrz: **Pięta**
 Pokazywać (wytykać) *kogo* palcami –
 patrz: **Palec**
 Pokładać się ze śmiechu – patrz: **Śmiech**
 Pokorne ciele dwie matki ssie – patrz:
Ciele
 Polegać na *kim* jak na Zawiszy – patrz:
Polegać
 Połknąć haczyk – patrz: **Haczyk**
 Pomoże jak umarłemu kadzidło – patrz:
Kadzidło
 Popadać (wpadać, popaść, wpaść) w tara-
 paty – patrz: **Tarapaty**
 Porachować (policzyć, połamać, pogru-
 chotać, poprzetrzącać) kości (żebra)
komu – patrz: **Kość**
 Portki się *komu* trzęsą (zatrzęsły) – patrz:
Portki
 Posypywać (posypać) <sobie> głowę po-
 piołem – patrz: **Posypywać**
 Potrzeba jest matką wynalazków – patrz:
Potrzeba
 Potrzebny jak dziura w moście – patrz:
Dziura
 Potrzebny jak psu piąta noga – patrz: **Pies**
 Poznać *co*, doświadczyć *czego*, przeko-
 nać się o *czym* na własnej skórze –
 patrz: **Skóra**
 Pożegnać się (rozstać się) ze światem –
 patrz: **Świat**
 Pójść (sięgnąć) po rozum do głowy –
 patrz: **Rozum**
 Pójść do Abrahama na piwo – patrz:
Abraham
 Pójść do Boga – patrz: **Bóg**
 Pójść do piachu – patrz: **Piach**
 Pójść z torbami – patrz: **Torba**
 Praca (roboty) nie zając, nie ucieknie –
 patrz: **Zając**
 Pracowity jak pszczoła (pszczółka) –
 patrz: **Pracowity**
 Prać (wyciągać, wywlekać) brudy domo-
 we (swoje) – patrz: **Prać**
 Prawda jak oliwa <zawsze> na wierzch
 wypływa – patrz: **Oliwa**
 Prawda w oczy kole – patrz: **Prawda**
 Prawdziwych przyjaciół poznaje się
 w biedzie – patrz: **Przyjaciół**
 Prochu nie wymyśli – patrz: **Proch**
 Prosto z mostu – patrz: **Prosto**
 Próbować (spróbować) szczęścia – patrz:
Szczęście
 Próchno się *z kogo* sypie – patrz: **Sypać się**
 Przeciągać (przeciągnąć) strunę – patrz:
Przeciągać
 Przeczytać od deski do deski – patrz: **De-
 ska**
 Przeginać (przegiąć) pałę – patrz: **Pała**
 Przejąć (przecisnąć) przez ucho igielne –
 patrz: **Igielny**

Przejsć do historii – patrz: **Przejść**
 Przelewać krew za *kogo*, za *co* – patrz:

Przelewać

Przelewać z pustego w próżne – patrz:

Przelewać

Przemoknąć do suchej nitki – patrz: **Nitka**

Przenieść się (odejść) na łono Abrahama – patrz: **Abraham**

Przenieść się na tamten świat (do lepszego świata) – patrz: **Świat**

<Przepaść, zniknąć> jak kamień w wodę (w wodzie) – patrz: **Kamień**

Przepłukać (zwilżyć) gardło – patrz: **Gardło**

Przewracać (wywracać, przewrócić, wywrócić) *co* do góry nogami – patrz:

Przewracać

Przychodzić (przyjść, wpaść) *komu* do głowy – patrz: **Głowa**

Przycisnąć (przyprzeć) *kogo* do muru – patrz: **Mur**

Przyjdzie koza do woza – patrz: **Koza**

Przyjść na świat – patrz: **Przyjść**

Przykładać (przyłożyć) *komu* nóż do gardła – patrz: **Nóż**

Przymykać (zamykać, przymknąć, zamknąć) oko (oczy) na *co* – patrz: **Oko**

Przypadać (przypaść) *komu* do gustu – patrz: **Gust**

Przypadać (przypaść) *komu* do serca – patrz: **Serce**

Przypiąć (przyczepić) *komu* łatkę – patrz: **Łatka**

Przypiec *komu* do żywego – patrz: **Przypiec**

Przyprawiać (przyprawić, przypiąć) *komu* rogi – patrz: **Róg**

Przytrzeć *komu* rogów – patrz: **Róg**

Przyzwyczajanie jest drugą naturą człowieka – patrz: **Przyzwyczajanie**

Psu na budę – patrz: **Pies**

Psuć (szarpać, targać) *komu* nerwy – patrz: **Nerwy**

Psuć *komu* krew – patrz: **Krew**

Ptasi (kurzy) mózdzek – patrz: **Mózdzek**

Puszczać (puścić) *co* mimo uszu – patrz: **Ucho**

Puszczać (puścić) *kogo* z torbami (w skarpetkach) – patrz: **Puszczać**

Puszczać (puścić, zrobić) do *kogo* oko (oczeko) – patrz: **Oko**

Puszka Pandory – patrz: **Pandora**

Puścić (wpuścić) wilka do obory – patrz: **Wilk**

R

Rada by dusza do raju, ale grzechy nie puszczają – patrz: **Dusza**

Raz kozie śmierć – patrz: **Koza**

Ręce <*komu*> opadają (opadły) – patrz: **Opadać**

Ręka rękę myje <noga nogę wspiera> – patrz: **Ręka**

Robić (zrobić) duże (wielkie, okrągłe) oczy – patrz: **Oko**

Robić (zrobić) *kogo* w konia (w balona, w bambusa, w jajo) – patrz: **Robić**

Robić (zrobić) z *kogo* balona (durnia, głupka, idotę) – patrz: **Robić**

Robić dobrą minę do złej gry – patrz: **Mina**

Robić z igły widły – patrz: **Igła**

Robić z muchy słonia – patrz: **Mucha**

Ronić łzy – patrz: **Łza**

Rosnąć (wyrastać) jak grzyby po deszczu – patrz: **Grzyb**

Rosnąć jak na drożdżach – patrz: **Drożdże**

Rozmawiać jak gęś z prosięciem – patrz: **Gęś**

Rozmieniać się na drobne – patrz: **Drobne**

Rozpuszczać (rozpuścić) język – patrz:

Rozpuszczać

Rozstać się z życiem – patrz: **Życie**

Ruszyć głową (rozumem) – patrz: **Ruszyć**

Rwać <sobie> włosy z głowy – patrz:

Włosy

Rzucać (ciskać) *komu* kłody pod nogi –
patrz: **Noga**

Rzucać (rozrzucać, sypać) pieniądze –
patrz: **Pieniądz**

Rzucać (rzucić) na pastwę losu – patrz:

Pastwa

Rzucać (rzucić) okiem na *kogo*, na *co* –
patrz: **Rzucać**

Rzucać (rzucić) się w oczy – patrz: **Rzu-
cać się**

Rzucać perły przed wieprze – patrz: **Perła**

Rzucać pieniądze (pieniężmi) <na
wszystkie strony> – patrz: **Pieniądz**

Rzucać słowa na wiatr – patrz: **Wiatr**

S

Sam diabeł nie dojdzie (nie zgadnie, nie
zrozumie) – patrz: **Diabeł**

Sam jak palec – patrz: **Palec**

Schodzić (zejść) na manowce – patrz:

Schodzić

Serce *kogo* boli – patrz: **Serce**

Serce *komu* krwawi – patrz: **Serce**

Serce pęka *komu*, *czyje* – patrz: **Serce**

Serce się *komu* ściska (kraje) – patrz: **Ser-
ce**

Serce się raduje <*komu*> – patrz: **Serce**

Sędzia kalosz – patrz: **Kalosz**

Siedzieć jak na rozżarzonych węglach –
patrz: **Rozżarzyć**

Siedzieć jak na szpilkach – patrz: **Szpilka**

Siedzieć *komu* na karku – patrz: **Siedzieć**

Siedzieć na walizkach – patrz: **Walizka**

Siedzieć z założonymi rękami – patrz:

Złożyć

Siła robocza – patrz: **Siła**

Skakać (stawać, chodzić) <przed *kim*> na
<dwoh> łapkach (łapach) – patrz:

Łapka

Skleroza nie boli, ale nachodzić się trzeba
– patrz: **Głowa**

Skok w bok – patrz: **Skok**

Skóra i kości – patrz: **Skóra**

Słomiana wdowa – patrz: **Słomiany**

Słomiany wdowiec – patrz: **Słomiany**

Słoń *komu* nadepnął na ucho – patrz: **Słoń**

Słowo się rzekło – kobyłka u płota (płotu)
– patrz: **Słowo**

Słuch zaginął po (o) *kim*, po (o) *czym* –
patrz: **Zaginać**

Słuchać jednym uchem (a drugim wy-
puszczać) – patrz: **Ucho**

Słyszał, że dzwonią, ale nie wie, w któ-
rym kościele – patrz: **Słyszeć**

Słyszeć, jak trawa rośnie – patrz: **Trawa**

Smalić <do *kogo*> cholewki – patrz: **Cho-
lewka**

Smażyć się (kwasić się, kisić się, tkwić)
we własnym sosie – patrz: **Sos**

Spać jak zabity (jak kłoda, jak suszał) –
patrz: **Spać**

Spadać na cztery łapy – patrz: **Łapa**

Spadł z księżycza *kto* – patrz: **Spaść**

Spalić się ze wstydu – patrz: **Spalić się**

Spaść jak grom (piorun) <z jasnego nie-
ba> – patrz: **Grom**

Spłamić ręce krwią – patrz: **Krew**

Spoczywać (osiadać, spocząć, osiąść) na
laurach – patrz: **Laur**

Spoczywać na *czyich* barkach – patrz: **Bark**

Spojrzeć prawdzie w oczy – patrz: **Spoj-
rzeć**

Sprowadzać (sprowadzić) *kogo* na złą
drogę – patrz: **Sprowadzać**

Spuścić (zwiesić, opuścić) nos na kwintę
– patrz: **Kwinta**

Staczać się po równi pochyłej – patrz:
Równia

Stać *komu* kością (ością) w gardle – patrz:

Gardło

Stać *komu* nad głową – patrz: **Głowa**

Stać nad *kim* jak kat nad dobrą duszą – patrz: **Kat**

Stajnia Augiasza – patrz: **Augiasz**

Stanąć jak wryty – patrz: **Wryć**

Stanąć przed Bogiem – patrz: **Bóg**

Stanąć przed ołtarzem (na ślubnym ko-biercu) – patrz: **Ołtarz**

Stara miłość nie rdzewieje – patrz: **Miłość**

Starość nie radość <śmierć nie wesele> – patrz: **Starość**

Stary lis (wróbel, wyga) – patrz: **Stary**

Starym zwyczajem – patrz: **Zwyczaj**

Stawać (stanąć) na rzęsach – patrz: **Rzęsa**

Stawiać (postawić) kropkę nad i – patrz:

Kropka

Stawiać (postawić) na swoim – patrz: **Swój**

Stawiać (postawić) sprawę (kwestię) na ostrzu noża – patrz: **Nóż**

Stawiać (postawić, rzucić) *co* na jedną kartę – patrz: **Karta**

Strach ma wielkie oczy – patrz: **Strach**

Strzała Amora (Kupidyna) – patrz: **Amor**

Strzelać oczami (oczkami) – patrz: **Oko**

Strzeżonego Pan Bóg strzeże – patrz: **Strzec**

Sumienie *kogo* gryzie (dręczy, trapi, męczy) – patrz: **Sumienie**

Sumienie *kogo* ruszyło – patrz: **Sumienie**

Suszyć (szcherzyć) zęby – patrz: **Ząb**

Syn marnotrawny – patrz: **Marnotrawny**

Sypać (rzucić, sypanąć, rzucić) *komu* piaskiem w oczy – patrz: **Piasek**

Sypać dowcipami <jak z rękawa> – patrz:

Dowcip

Syty głodnego nie zrozumie – patrz: **Zrozumieć**

Syzyfowa praca – patrz: **Syzyfowy**

Szara eminencja – patrz: **Eminencja**

Szczęście w nieszczęściu – patrz: **Szczęście**

Szczęśliwej drogi – patrz: **Szczęśliwy**

Szewc bez butów chodzi – patrz: **Szewc**

Szkoda czasu i atlasu – patrz: **Czas**

Szósty zmysł – patrz: **Zmysł**

Szukać <jak> igły (szpilki) w stogu siana – patrz: **Stóg**

Szukać wczorajszego dnia – patrz: **Dzień**

Szukaj wiatru w polu – patrz: **Szukać**

Ś

Ściany mają uszy – patrz: **Ściana**

Ślad zaginął po *kim*, po *czym* – patrz: **Zaginąć**

Ślinka *komu* <do ust> cieknie (leci, napływa, płynie) – patrz: **Ślinka**

Śmiać się *komu* <prosto> w twarz (w oczy) – patrz: **Śmiać się**

Świat zabity deskami (dechami) – patrz: **Zabić**

Świata poza *kim* nie widzieć – patrz: **Świat**

Świeczki stanęły *komu* w oczach – patrz: **Świeczka**

T

Tajemnica poliszynela – patrz: **Tajemnica**

<Tak> tańczyć, jak *komu* zagrają (jak *kto* *komu* zagra) – patrz: **Tańczyć**

<Tam,> gdzie diabeł mówi dobranoc – patrz: **Diabeł**

Tani jak barszcz – patrz: **Barszcz**

Ten się nie myli, kto nic nie robi – patrz: **Mylić się**

Ten się śmieje, kto się śmieje ostatni – patrz: **Śmiać się**

To <jest> <całkiem, zupełnie> inna para kaloszy – patrz: **Kalosz**

Tonący brzytwy się chwytą – patrz: **Tonący**

Tonąć (rozpływać się) we łzach – patrz:

Łza

Tracić (stracić) głowę dla *kogo* – patrz:

Tracić

Tracić (stracić) grunt pod nogami (pod stopami) – patrz: **Grunt**

Tracić (stracić) rozum (zmysły) – patrz:

Rozum

Tracić ducha – patrz: **Duch**

Trafiąć (trafić) <jak> kulą w płot – patrz:

Kula

Trafić w <samo> sedno – patrz: **Sedno**

Trafiła kosa na kamień – patrz: **Kosa**

Trąba jerychońska – patrz: **Jerychońska**

Trociny się z *kogo* sypią – patrz: **Sypać się**

Trudno ze świecą *kogo*, *co* znaleźć – patrz: **Świeca**

Trząść się (drzeć) jak osika (jak listek osiki, jak liść osiki) – patrz: **Trząść się**

Trząść się jak galareta (jak barani ogon) – patrz: **Trząść się**

Trzymać (mieć) *kogo* w garści – patrz:

Garść

Trzymać język za zębami (na wodzy, na uwięzi) – patrz: **Język**

Trzymać *kogo* (*co*) w ryzach (karchach) – patrz: **Trzymać**

Trzymać *kogo* krótko – patrz: **Trzymać**

Trzymać *kogo* pod pantoflem – patrz:

Pantofel

Trzymać rękę na pulsie – patrz: **Trzymać**

Tu jest pies pogrzebany – patrz: **Pies**

Twardy orzech do zgryzienia – patrz:

Orzech

<Tyle,> co kot napłakał – patrz: **Kot**

<Tyle,> ile dusza zapagnie (zamarzy) – patrz: **Dusza**

U

U swej matki każdy gładki – patrz: **Gładki**

Uchodzić (ujść) *komu* płazem (na sucho) – patrz: **Uchodzić**

Uciąć (przyciąć) komara – patrz: **Komar**

Uczyć się (nauczyć się) rozumu – patrz:

Rozum

Udawać głupiego (durnia) – patrz: **Udawać**

Uderz w stół, a nożyce się odezwą – patrz:

Uderzyć

Ugryźć się w nos – patrz: **Ugryźć się**

Ugryźć się w język – patrz: **Język**

Umierać (umrzeć) ze śmiechu – patrz:

Śmiech

Umywać (umyć) ręce – patrz: **Ręka**

Upiec dwie pieczenie przy jednym ogniu – patrz: **Pieczeń**

Urodzić się pod szczęśliwą gwiazdą – patrz: **Gwiazda**

Urodzić się w czepku – patrz: **Czepek**

Uronić łzę – patrz: **Łza**

Usuwać się (schodzić, usunąć się, zejść) na drugi (dalszy) plan – patrz: **Plan**

Uszy <*komu*> wędzną – patrz: **Ucho**

Utopić *kogo* w łyżce wody – patrz: **Łyżka**

Utrzeć *komu* nosa – patrz: **Nos**

Uwić <*sobie*> gniazdko – patrz: **Uwić**

W

W cichości ducha – patrz: **Duch**

W cztery oczy – patrz: **Cztery**

W duchu (duszy) – patrz: **Duch**

W dwóch (kilku, paru) słowach – patrz:

Słowo

W głębi ducha (duszy, serca) – patrz:

Duch

W nocy wszystkie koty <*są*> bure (szare) – patrz: **Kot**

W pocie czoła – patrz: **Pot**

W skrytości ducha (serca) – patrz: **Duch**

W starym piecu diabeł pali – patrz: **Diabeł**

W stroju Adama (adamowym) – patrz: **Adam**

- W zdrowym ciele zdrowy duch – patrz: **Zdrowy**
- Walczyć z wiatrakami – patrz: **Wiatrak**
- Wart jeden drugiego – patrz: **Wart**
- Wbić (wsadzić) nóż w plecy *komu* – patrz: **Nóż**
- Wbić (zabić) *komu* ćwieka (klin) <w głowę> – patrz: **Ćwiek**
- Wbić kiln między *kogo* – patrz: **Klin**
- Wbijać (wbić) sobie *co* do głowy – patrz: **Wbijać**
- Wbijać (wsadzać, wbić, wsadzić) szpile (szpilki) – patrz: **Szpila**
- Wchodzić (wejść, włożyć, wleźć) <w tyłek, w dupę> bez mydła – patrz: **Mydło**
- Wchodzić (włożyć, ładować się, wejść, wleźć, władować się) *komu* z butami do duszy (w życie) – patrz: **But**
- Wchodzić (włożyć, wejść, wleźć) *komu* na głowę – patrz: **Głowa**
- Wdowi grosz – patrz: **Wdowi**
- Wejść *komu* w krew – patrz: **Krew**
- Węzeł gordyjski – patrz: **Węzeł**
- Wiara góry przenosi – patrz: **Wiara**
- Wiatrem podszyty – patrz: **Wiatr**
- Widzą sąsiedzi, jak kto siedzi – patrz: **Sąsiad**
- Widziały gały, co brały – patrz: **Gała**
- Widzieć *co* w ciemnych (czarnych) barwach (kolorach) – patrz: **Barwa**
- Widzieć *co* w różowych barwach (kolorach) – patrz: **Barwa**
- Widzieć tylko koniec (czubek) własnego (swojego) nosa – patrz: **Nos**
- Widzieć tylko własny (swoój) nos – patrz: **Nos**
- Wiedzieć, co w trawie piszczy – patrz: **Trawa**
- Wiele hałasu o nic – patrz: **Hałas**
- Wielki do nieba, a głupi jak trzeba – patrz: **Niebo**
- Wieniec laurowy – patrz: **Wieniec**
- Wiercić *komu* dziurę w brzuchu – patrz: **Wiercić**
- Wierny jak pies – patrz: **Pies**
- Wieszać psy na *kimś* – patrz: **Pies**
- Wież (dziura) zabita deskami (dechami) – patrz: **Zabić**
- Wież o *kim*, o *czym* zaginęła – patrz: **Zaginąć**
- Wieża Babel – patrz: **Babel**
- Wilczy bilet – patrz: **Bilet**
- Wilk morski – patrz: **Wilk**
- Wilk w owczej skórze – patrz: **Wilk**
- Wisieć na (przy) telefonie – patrz: **Wisieć**
- Wisieć na włosku – patrz: **Włosek**
- Wkładać (włożyć) w *co* całą duszę – patrz: **Wkładać**
- Włos jeży się na głowie – patrz: **Włos**
- Włos *komu* z głowy nie spadnie – patrz: **Włos**
- Włosy *komu* stanęły dęba – patrz: **Włos**
- Włosy stają dęba (jeżą się) <na głowie> – patrz: **Włos**
- Wodzić *kogo* za nos – patrz: **Wodzić**
- Wola boska i skrzypce – patrz: **Wola**
- Wpaść (dostać się) w *czyje* ręce (łapy) – patrz: **Ręka**
- Wpaść jak śliwka w kompot – patrz: **Śliwka**
- Wpaść *komu* w oko – patrz: **Wpaść**
- Wróżyć z fusów – patrz: **Wróżyć**
- Wrzucać (wrzucić) kamień (kamyk, kamyczek) do *czego* ogródka – patrz: **Kamień**
- Wrzucić *co* na ruszt – patrz: **Wrzucić**
- Wsiąść na swego konika – patrz: **Konik**
- Wstać lewą nogą – patrz: **Wstać**
- Wstawać <razem> z kurami – patrz: **Kura**
- Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej – patrz: **Dobrze**
- Wszędzie dobrze, gdzie nas nie ma – patrz: **Dobrze**

- Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu – patrz: **Droga**
- Wtrącać (wtrącić) swoje trzy grosze – patrz: **Grosz**
- Wtykać (wsadzać, wściubiać, pchać) nos *gdzie* – patrz: **Nos**
- <Wybić> klin klinem – patrz: **Klin**
- Wybić sobie *kogo, co* z głowy – patrz: **Wybić**
- Wybierać (wyciągać, wyjmować) kasztany z ognia cudzymi rękami – patrz: **Kasztan**
- Wychodzić (wyjść) z siebie (ze skóry) – patrz: **Wychodzić**
- Wychodzić (wylazić, wyjść) *komu* bokiem – patrz: **Bok**
- Wyciąć (wykręcić) <*komu*> <niezły> numer – patrz: **Numer**
- Wyciągnąć nogi (kopyta) – patrz: **Wyciągnąć**
- Wydobyć (wydostać) spod ziemi – patrz: **Ziemia**
- Wyglądać boskiego zmiłowania – patrz: **Boski**
- Wyglądać jak zmokła kura – patrz: **Kura**
- Wygłaszać peany – patrz: **Peań**
- Wychodować żmiję na własnym łonie – patrz: **Wychodować**
- Wyjść na błazna – patrz: **Błazen**
- Wyjść na człowieka (na ludzi) – patrz: **Wyjść**
- Wyjść z siebie <i stanąć obok> – patrz: **Wyjść**
- Wykuć *co* na blachę – patrz: **Blacha**
- Wylatywać (wypadać, wylecieć, wypaść, wywietrzeć) z głowy – patrz: **Głowa**
- Wylewać (wylać) dziecko z kąpielą – patrz: **Dziecko**
- Wylewać (wylać) kubel (wiadro) pomyj *komu* na głowę (na *czyją* głowę, na *kogo*) – patrz: **Pomyje**
- Wylazić (wyleźć) ze skóry – patrz: **Wychodzić**
- Wynieść się na tamten świat – patrz: **Świat**
- Wynosić (wychwalać) *kogo* pod niebiosa – patrz: **Niebiosa**
- Wypruwać z *kogo* żyły (flaki, bebeczy) – patrz: **Wypruwać**
- Wyrosnąć jak spod ziemi – patrz: **Wyrosnąć**
- Wyrzuty sumienia – patrz: **Wyrzut**
- Wyskoczyć (wyrwać się) jak Filip z konopi – patrz: **Filip**
- Wysoki jak brzoza, a głupi jak koza – patrz: **Wysoki**
- Wysoki jak dąb, a głupi jak głąb – patrz: **Dąb**
- Wysoki jak topola, a głupi jak fasola – patrz: **Topola**
- Wyssać *co* z mlekiem matki – patrz: **Matka**
- Wyssać *co* z palca – patrz: **Palec**
- Wystrychnąć *kogo* na dudka – patrz: **Dudek**
- Wyszło (wylazło) sztydło z worka – patrz: **Szydło**
- Wytrącać (wyprowadzać, wytrącić, wyprowadzić) *kogo* z równowagi – patrz: **Równowaga**
- Wytrzasnąć <choćby> spod ziemi – patrz: **Ziemia**
- Wytrzeszczać (wybałuszać, wywalać, wytrzeszczyć, wybałuszyć, wywalić) na *co*, na *kogo* oczy (gały, ślepią) – patrz: **Oko**
- Wyważać otwarte drzwi – patrz: **Drzwi**
- Wyzionąć ducha – patrz: **Duch**
- Wziąć (skulić, schować, zawinąć, podwinąć) ogon pod siebie – patrz: **Ogon**
- Wzięli diabli krowę, niech wezmą i cielę – patrz: **Krowa**

Z

- Z całego serca – patrz: **Serce**
 Z całej duszy – patrz: **Dusza**
 Z ciężkim sercem – patrz: **Serce**
 Z deszczu pod rynnę – patrz: **Deszcz**
 Z drugiej (trzeciej) ręki – patrz: **Ręka**
 Z dużej (wielkiej) chmury mały deszcz – patrz: **Chmura**
 Z dziada pradziada – patrz: **Pradziad**
 Z głębi serca – patrz: **Serce**
 Z lekkim sercem – patrz: **Serce**
 Z lotu ptaka – patrz: **Lot**
 Z pierwszej ręki – patrz: **Ręka**
 Z pustego (próżnego) i Salomon nie nale-
 je – patrz: **Salomon**
 Z ręką na sercu – patrz: **Serce**
 Z serca – patrz: **Serce**
 Z tej mąki chleba nie będzie – patrz:
Mąka
 Z ust do ust – patrz: **Usta**
 Za <czasów> króla Ćwieczka – patrz:
Król
 Za wszelką cenę – patrz: **Cena**
 Zabierać (zabrać) głos – patrz: **Głos**
 Zachodzić w głowę – patrz: **Głowa**
 Zacerwienić się po białka oczu (po ko-
 rzonki włosów) – patrz: **Zacerwie-
 nić się**
 Zadłużyć się po uszy – patrz: **Ucho**
 Zadzierać nosa – patrz: **Zadzierać**
 Zaglądać do kieliszka – patrz: **Zaglądać**
 Zaglądać *komu* w garnki – patrz: **Zaglą-
 dać**
 Zaglądać w cudze garnki – patrz: **Zaglą-
 dać**
 Zajęcze serce – patrz: **Serce**
 Zakasać rękawy – patrz: **Zakasać**
 Zakazany owoc – patrz: **Owoc**
 Zalewać się (zalać się) łzami – patrz: **Łza**
 Załamywać (załamać) ręce – patrz: **Ręka**
 Zamienić byka na indyka – patrz: **Zamie-
 nić**
 Zamienić strzyk siekierkę na kijek –
 patrz: **Zamienić**
 Zamknąć (trzymać) gębę (mordę, pysk,
 dziób, buzię) na kłódkę – patrz:
Kłódka
 Zamknąć (zatkać) *komu* gębę (mordę,
 pysk) – patrz: **Gęba**
 Zamknąć oczy – patrz: **Zamknąć**
 Zamykać (zamknąć) *komu* usta – patrz:
Usta
 Zapaść *komu* w pamięć – patrz: **Pamięć**
 Zapaść się pod ziemię – patrz: **Ziemia**
 Zapomniał wół, jak cielęciami był – patrz:
Ciele
 Zapomnieć języka w gębie – patrz: **Język**
 Zaprzedać duszę diabłu – patrz: **Diabeł**
 Zapuszczać (zapaścić) korzenie – patrz:
Korzeń
 Zasnąć (usnąć) na wieki (snem wiecz-
 nym, w Panu) – patrz: **Zasnąć**
 Zasnąć (usnąć) snem sprawiedliwego –
 patrz: **Sen**
 Zatykać dziury – patrz: **Dziura**
 Zawracać *komu* głowę (gitarę) – patrz:
Zawracać
 Zawrócić *komu* w głowie – patrz: **Zawró-
 cić**
 Zbić *kogo* z pantałyku – patrz: **Zbić**
 Zbijać bąki – patrz: **Bąk**
 Zbłąkana owieczka – patrz: **Zbłąkany**
 Zdrowy jak byk (koń, ryba, rydz) – patrz:
Zdrowy
 Ze szczerzego serca – patrz: **Serce**
 Ze świecą <trzeba> *kogo*, *czego* szukać –
 patrz: **Świeca**
 Zebrać (zdobyć) się na odwagę – patrz:
Zebrać się
 Zejść na psy – patrz: **Pies**
 Zejść z tego świata – patrz: **Świat**
 Zerwać się (skoczyć) jak oparzony –
 patrz: **Oparzyć**
 Zezowate szczęście – patrz: **Szczęście**

Zęby dzwonią (szczękają) *komu* – patrz:

Ząb

Zgoda buduje, niezgoda rujnuje – patrz:

Zgoda

Ziemia (grunt) pali się *komu* pod nogami

– patrz: **Palić się**

Zimny prysznic – patrz: **Prysznic**

Zjeść z *kim* beczkę soli – patrz: **Zjeść**

Zjeść zęby na *czym* – patrz: **Zjeść**

Złapać (chwycić) Pana Boga za nogi –
patrz: **Bóg**

Złej tanecznicy (baletnicy) zawadza
(przeszkadza) i rąbek u spódnicy –
patrz: **Zły**

Złota rączka – patrz: **Rączka**

Złota żyła – patrz: **Złoty**

Złoty człowiek – patrz: **Człowiek**

Złoty środek – patrz: **Środek**

Złoty wiek – patrz: **Złoty**

Złożyć (odłożyć) *co* do lamusa – patrz:

Lamus

Zmarznąć (przemarznąć) na kość (do ko-
ści) – patrz: **Kość**

Zmieszać *kogo* z błotem – patrz: **Błoto**

Zmyć *komu* głowę – patrz: **Zmyć**

Znać *co* jak własną kieszeń – patrz: **Kie-
szeń**

Znać *kogo*, *co* jak <swoje> pięć (dziesięć)
palców – patrz: **Palec**

Znać pana po cholewach – patrz: **Chole-
wa**

Znać się jak kura na pieprzu – patrz: **Kura**

Znać się jak łyse konie – patrz: **Koń**

Znak czasu (czasów) – patrz: **Znak**

Znaleźć się na drugim (dalszym) planie –
patrz: **Plan**

Znaleźć się na tamtym świecie – patrz:

Świat

Znaleźć wspólny język z *kim* – patrz: **Ję-
zyk**

Zniknąć (ulotnić się, rozpuścić się) jak
kamfora – patrz: **Znikać**

Zostać w jednej koszuli – patrz: **Koszula**

Zrobić dziś, co masz zrobić jutro – patrz:

Zrobić

Zrównać *co* z ziemią – patrz: **Zrównać**

Zrywać boki ze śmiechu – patrz: **Śmiech**

Zwalić się (spaść) *komu* na głowę (na łeb,
na kark) – patrz: **Zwalić się**

Ż

Żarty na bok – patrz: **Żart**

Żarty żartami – patrz: **Żart**

Żeby kózka nie skakała, toby nóżki nie
złamała – patrz: **Kózka**

Żołądek (brzuch) *komu* przyrósł do krzy-
ża – patrz: **Przyrosnąć**

Żyć cudzym kosztem – patrz: **Żyć**

Żyć jak pies z kotem – patrz: **Kot**

Żyć jak u Pana Boga za piecem – patrz:

Piec

Żyć na wysokiej stopie – patrz: **Stopa**

Żyć o suchym chlebie – patrz: **Chleb**

Żyć ponad stan – patrz: **Stan**

Żyła złota – patrz: **Złoty**

Żywa legenda – patrz: **Legenda**

INDEKS UKRAIŃSKICH FRAZEOLOGIZMÓW

A

Авгієві стайні (конюшні) – див.: **Augiasz**

Аж волосся дибки стало у *кого* – див.:
Włosy

Аж душа в п'яти забігла *кому* – див.:
Dusza

<Аж> до самих кісток – див.: **Kość**

<Аж> до самої кості – див.: **Kość**

<Аж> жижки дрижать (трясуться,
трусяться, тремтять, затряслися,
затрусилися, затремтіли, задрижа-
ли) у *кого, кому* – див.: **Łydka,**
Portki

<Аж> мороз (холод) іде (перебігає) по
кому – див.: **Mróz**

<Аж> мороз поза шкірою (поза шкірою,
поза спиною, поза плечима) іде
у *кого, кому* – див.: **Mróz**

<Аж> морозом проходить *кого* – див.:
Mróz

<Аж> рвати боки (живіт) <сміючись> –
див.: **Śmiech**

<Аж> крається серце (душа) *чиє, чия,*
у *кого, кому* – див.: **Serce**

<Аж> мороз іде (проходить, пробігає,
пішов, пройшов, пробіг) поза
шкірою (поза спиною, поза спину,
по спині, по шкірі, по тілу) *кому,*
у *кого* – див.: **Chodzić**

Амурова (Купідонова) стріла – див.:

Amor

Ані (ні) рудої миші – див.: **Żywy**

Апетит з їдою прибуває – див.:
Apetyt

Аріаднина нитка – див.: **Ariadna**

Ахіллесова п'ята – див.: **Achilles**

Б

Бігти (тікати), висолопивши (вивали-
вши) язик (язика) – див.: **Język**

Баба з возу – кобилі легше – див.: **Baba**

Бабине літо – див.: **Lato**

Багатий, мов Крез – див.: **Krezus**

Багато галасу знічев'я (даремно) –
див.: **Halas**

Багатому чорт діти (дітей) колише
<а бідному й няньки немає> –
див.: **Bogaty**

Байдики (байди, баглаї) бити – див.:
Bałk

Бачили очі, що купували <їжте, аж
повилазьте> – див.: **Gała**

Бачити в рожевому світлі *що* – див.:
Barwa

Бачити *що* в темному (темрявому)
світлі – див.: **Barwa**

Без мила в душу лізти (влізти) – див.:
Mydło

Без палиці (без бука) і не підступай (ані приступ) – див.: **Kij**

Без труда нема плода – див.: **Praca**

Бездонна бочка – див.: **Dno**

Берегти (пильнувати, шанувати) як (мов) ока (око) – див.: **Oko**

Берегти (пильнувати, шанувати) як (мов) ока в голові (в лобі) – див.: **Oko**

Берегти (пильнувати, шанувати) як зиницю ока – див.: **Oko**

Береженого і Бог береже – див.: **Strzec**

Бити карбованцем по *кому, кого* – див.: **Kieszeń**

Бити по кишені *кого* – див.: **Kieszeń**

Битися (бити) головою об стіни (в мур) – див.: **Głowa**

Бігти (летіти, мчатися), аж у вухах вітер свистить – див.: **Leb**

Бігти на всі заставки – див.: **Leb**

Бігти, що (скільки) <е> духу – див.: **Leb**

Біда ніколи одинцем не ходить: завжди в парі – див.: **Nieszczęście**

Біда ніколи сама не ходить – див.: **Nieszczęście**

Біда сама не ходить, але десять за собою водить – див.: **Nieszczęście**

Бідний (голий) як церковна (руда) миша – див.: **Mysz**

Бідному все вітер в очі віє – див.: **Biedny**

Біду тягти (терти) – див.: **Bieda**

Бійся Бога! – див.: **Bóg**

Білими нитками шите – див.: **Gruby**

Біс вселився в *кого* – див.: **Opętać**

Блакитна (голуба) кров – див.: **Krew**

Блідий, як смерть – див.: **Błady**

Блудний син – див.: **Marnotrawny**

Блукати (блудити) манівцями – див.: **Schodzić**

Бог бачить все, а сусіди – ще більше – див.: **Sąsiad**

Бог знає (бозна, Бог відь, Бог віда, невідь) – див.: **Wiedzieć**

Бог мені свідком – див.: **Bóg**

Бомки стріляти (бити) – див.: **Bąk**

Боятися своєї (власної) тіні – див.: **Cień**

Боятися як вогню – див.: **Bać się**

Боятися, як чорт (дідько) ладану – див.: **Bać się**

Боятися, як чорт свяченої води – див.: **Bać się**

Брати (взяти) в обмолот (в роботу) *кого* – див.: **Obrót**

Брати (взяти) за зябра (за жабри) *кого* – див.: **Brać**

Брати (взяти) на язики (на язык, на языка) *кого* – див.: **Dostawać się**

Брати (взяти) ноги на плечі (в руки, за пояс) – див.: **Noga**

Брати (взяти) під <своє> крило – див.: **Skrzydło**

Брати (взяти) себе в руки – див.: **Garść**

Брати (взяти, приймати) <близько> до серця (до душі) *що* – див.: **Serce**

Брати (узяти) *що* за щирю правду (за щире золото, за чисту монету) – див.: **Moneta**

Брати (хапати, взяти) бика (вола) за роги – див.: **Byk**

Брати за серце *кого* – див.: **Chwytać**

Брехнею світ пройдеш, та назад не повернешся – див.: **Kłamstwo**

Бреше, як рябий (як рудий) собака *хто* – див.: **Kłamać**

Бреше, як собака (як пес, як рябко) *хто* – див.: **Kłamać**

Будувати на піску *що* – див.: **Budować**

Будувати повітряні (надхмарні) замки – див.: **Budować**

Було та за водою пішло – див.: **Minąć**

Було та загуло – див.: **Minąć**

Буря в склянці води – див.: **Burza**

Бути (жити) не в ладу (не в злагоді, не в лагоді, не в згоді) з *ким* – див.: **Bakier**

Бути (залишатися, триматися) в тіні – див.: **Cień**

Бути (почувати себе) на сьомому небі – див.: **Niebo**

Бути (почувати себе) щасливим аж до неба – див.: **Niebo**

Бути (стояти) над безоднею (над прірвою) – див.: **Przepaść**

Бути в Римі й не бачити Папу – див.: **Papież**

Бути за панібрата – див.: **Brat**

Бути між молотом і ковадлом – див.: **Młot**

Бути при надії – див.: **Być**

Бути сіллю в оці *кому* – див.: **Sól**

В

В полі і жук м'ясо – див.: **Bezrybie**

В степу і хрущ м'ясо – див.: **Bezrybie**

Вітер у кишнях – див.: **Kieszeń**

Вавилонська вежа – див.: **Babel**

Вавилонське стовпотворіння – див.: **Babel**

Валитися (падати) з ніг – див.: **Noga**

Варитися у власному соку – див.: **Sos**

Вбивати (вбити) собі в голову <*що*> – див.: **Wbijać**

Вбити (забити) клин між *ким* – див.: **Klin**

Ввійти (входити) в (у) кров *кому* – див.: **Krew**

Ввіссати (всмоктати) *що* з молоком матері – див.: **Matka**

Вдень з вогнем не знайти *кого, чого* – див.: **Świeca**

Вгамувати голод – див.: **Odpędzić**

Ведмежа послуга – див.: **Przysługa**

Ведмідь (слон) на вухо наступив *кому* – див.: **Słoń**

Велика риба – див.: **Gruby**

Велика хмара, та малий дощ – див.: **Chmura**

Великий до неба, а дурний, як треба – див.: **Niebo**

Великий, як лоза, а дурний як коза – див.: **Wysoki**

Вергати (кидати) громи (громами) на *кого* – див.: **Grom**

Взятися за розум (до розуму) – див.: **Rozum**

Вибити клин клином – див.: **Klin**

Виводити (вибивати, вивести, вибити) з рівноваги (з себе) *кого* – див.: **Równowaga**

Виглядати, як (наче, ніби) мокра курка – див.: **Kura**

Вигріти (вигодувати) змію (гадюку) біля (коло) <свого> серця – див.: **Wyhodować**

Вигріти (вигодувати) змію (гадюку) в пазусі (за пазухою) – див.: **Wyhodować**

Визіхнути (визівнути) духа – див.: **Duch**

Вийде правда наверх, як олива на воду – див.: **Oliwa**

Вийти (виходити) з рівноваги (з себе) – див.: **Wyjść**

Вийти в люди – див.: **Wyjść**
Викинути з голови (з пам'яті, з думки) *кого, що* – див.: **Wybić**

Викинути коника (коніки) – див.: **Numer**

Викладати (викласти) свої карти *кому* – див.: **Karta**

Вилазити (виходити, вилізти, вийти) боком *кому* – див.: **Bok**

Вилазити (вилізти) із шкури (шкіри) – див.: **Rzęsa**

Вилітати (вивітрюватися, вилетіти, вивітритися) з голови (з пам'яті) – див.: **Głowa**

- Вилами <по воді> писано – див.: **Pisać**
 Виливати (лити, вилити) помиї на *кого* – див.: **Pomyje**
 Виносити (виволікати) сміття (бруд) з хати – див.: **Prać**
 Випробувати (відчути) на своїй (на власній) шкірі (шкірі) – див.: **Skóra**
 Висіти на шиї у *кого* – див.: **Kamień**
 Висіти (повисати, повиснути) на волоску (волосинці, на волосині, на ниточці) – див.: **Włosek**
 Висіти (сидіти) на телефоні – див.: **Wisieć**
 Вискочити як Пилип з конопель – див.: **Filip**
 Високий, як дуб, а дурний, як пень – див.: **Dąb**
 Високий, як тополя, а дурний, як квасоля – див.: **Topola**
 Виссати (висмоктати) з пальця *що* – див.: **Palec**
 Виставляти на світ брудне шмаття – див.: **Prać**
 Вистригти на дурня *кого* – див.: **Dudek**
 Витати (літати) в (у) хмарах (в небесах) – див.: **Bujać**
 Витріщати (вивалювати, вирячати, вилуплювати, витріщити, вивалити, вирячати, вилупити) очі (баньки) на *кого*, на *що* – див.: **Oko**
 Витріщити очі, як цап на нові ворота – див.: **Wrota**
 Витягувати (тягти, тягнути, витягнути) за вуха *кого* – див.: **Ucho**
 Вихлюпувати (вихлюпнути) <разом> з купелем і дитину – див.: **Dziecko**
 Виходити сухим з води – див.: **Łapa**
 Виходить (вийшло) на одно – див.: **Jeden**
 Вишкіряти (шкірити, щирити) зуби – див.: **Ząb**
 Від а до я – див.: **A**
 Від аза до іжиці – див.: **A**
 Від альфи до омеги – див.: **A**
 Від букви до букви – див.: **A**
 Від (з) <щирого> серця – див.: **Serce**
 Від (з) голови до ніг – див.: **Głowa**
 Від (з) голови до п'ят – див.: **Głowa**
 Від ніг до голови – див.: **Głowa**
 Від (од) зорі до зорі – див.: **Noc**
 Від (од) світанку (світання) до смеркання (смерку) – див.: **Noc**
 Від потилиці до п'ят – див.: **Głowa**
 Віддати (оддати) Богові (Богу, богам) душу (дух) – див.: **Bóg**
 Відділяти зерна від полови – див.: **Ziarno**
 Відібрало (відняло, замкнуло) мову *кому* – див.: **Mowa**
 Відійти у вічність (у довічний сон) – див.: **Świat**
 Відійти у небуття – див.: **Świat**
 Відійти у царство небесне – див.: **Świat**
 Відколоти номер – див.: **Numer**
 Відкривати (відкрити) Америку – див.: **Ameryka**
 Відкривати (відкрити) очі *кому*, на *що* – див.: **Otwierać**
 Відкривати (розкривати, відкрити, розкрити) душу (серце) *кому*, перед *ким* – див.: **Otwierać**
 Відкритим текстом – див.: **Prosto**
 Відходити (відійти, відступити, відсунутися) на задній (другий) план – див.: **Plan**
 Відчувати себе (почувати себе, чуватися) не в своїй тарілці – див.: **Sos**
 Віра горами рухає – див.: **Wiara**
 Вітер гуде (свистить, свище, гуляє) у кишені (у кишнях) – див.: **Kieszeń**
 Вітер у голові у *кого* – див.: **Głowa**

- Вітром підбитий (підшитий) – див.: **Wiatr**
- Вішати <всіх> собак на *кого* – див.: **Pies**
- Вкладати (вкласти) <всю> душу в *що* – див.: **Wkładać**
- Вклонятися чарці – див.: **Zagładać**
- Влізати (залізати, влізти, залізти) в борги – див.: **Ucho**
- Вмирати (помирати, вмерти, померти) зо сміху – див.: **Śmiech**
- Вовк в овечій (у баранячій) шкурі (кожушині) – див.: **Wilk**
- Вовк ситий і вівця (коза) ціла – див.: **Wilk**
- Вовка хоч як годуї (скільки не годуї), а він у ліс дивиться – див.: **Ciągnąć**
- Вовча натура в ліс тягне – див.: **Ciągnąć**
- Вовче горло у *кого* – див.: **Apetyt**
- Вовчий апетит у *кого* – див.: **Apetyt**
- Вовчий білет – див.: **Bilet**
- Вовчий зуб у *кого* – див.: **Apetyt**
- Вовчу хворобу мати – див.: **Apetyt**
- Вогнем і мечем – див.: **Ogień**
- Вода (крапля) і камінь довбає (пробиває, точить) – див.: **Kropla**
- Водити (поводити) за ніс (за носа) *кого* – див.: **Wodzić**
- В одне (одно) вухо (одним вухом) випускати (впустити), а в друге (другим) випускати (впустити) – див.: **Ucho**
- Воду в ступі товкти – див.: **Przelewać**
- Волос (волосся) дибом (дубом, дуба) стає (став, стало) у *кого* – див.: **Włosy**
- Волос (волосся) сивіє, а голова шаліє – див.: **Siwieć**
- Волосся (чуб, чуприна) дибиться (їжить) – див.: **Włosy**
- Ворожити на кавовій гущі – див.: **Wróżyć**
- Ворожити на пелюстках ромашки – див.: **Wróżyć**
- Ворон воронові (ворона вороні) ока не виклює – див.: **Kruk**
- Ворухнути мозком – див.: **Ruszyć**
- Восьме чудо світу – див.: **Cud**
- В очах темніє (тьмариться, жовтіє, жовкне, пожовтіло, пожовкло, потемніло, потьмарилося) в *кого* – див.: **Oko**
- Вовувати (боротися) з вітряками – див.: **Wiatrak**
- Впадати (падати, впасти) в око (у вічі, в очі) – див.: **Rzucąć się**
- Впасти (впадати) в пам'ять (в пам'яті) *кому* – див.: **Pamięć**
- Вставати (підніматися, встати, піднятися) з колін – див.: **Kłęczki**
- <Вставати> з третіми півнями (у треті півні) – див.: **Kura**
- Вставляти (встромляти) палиці (палицю, палки, дрючки) в колеса *кому* – див.: **Noga**
- Встати лівою ногою (на ліву ногу) – див.: **Wstać**
- Встати не тією ногою (не на ту ногу) – див.: **Wstać**
- Встромити (дати, всадити) ніж (ножа) в спину *кому* – див.: **Nóż**
- Встромляти (сунути, пхати) <свого> носа (<свій> ніс) у *що*, *куди* – див.: **Nos**
- Втерти носа *кому* – див.: **Nos**
- Втопити (утопити) в ложці води *кого* – див.: **Łyżka**
- Втрачати (втратити) ґрунт під ногами – див.: **Grunt**
- Втрачати (губити, тратити, втратити, загубити, стратити) голову – див.: **Tracić**
- Втрачати (тратити, втратити, стратити) розум (глузд) – див.: **Rozum**

Вуха в'януть (сверблять) у *кого* – див.:
Ucho

Вхопити (впіймати, спіймати, піймати,
взяти) Бога (щастя) за бороду –
див.: **Bóg**

Вхопити (дістати) ляща (ляпаса,
мордаса, помордаса) – див.:
Dostać

Г

Ганяти (ганятися, полювати) за двома
зайцями – див.: **Sroka**

Гарматне м'ясо – див.: **Armatni**

Гидке каченя – див.: **Kaczętko**

Глибоко в душі (у серці) – див.: **Duch**

Глухий закуток (закутьє) – див.: **Zabić**

Глухий, як (мов) пень (як стовп) – див.:
Pień

Глянути правді в очі (в лице) – див.:
Spojrzyć

Гнатися (ходити, їти) по п'ятах – див.:
Pięta

Гнути (задирати, загнути, задерти)
кирпу (носа, ніс) – див.: **Zadzierać**

Говорити (верзти) таке, що і купи не
держиться (що й на голову не
налізе) – див.: **Język**

Говорити різними мовами – див.: **Gęś**

Говорити, що слина на язык принесе –
див.: **Język**

Годувати обіцянками (жданиками,
пожданиками) *кого* – див.:
Gruszka

Голий король – див.: **Król**

Голий, як бубон (як турецький святий)
хто – див.: **Turecki**

Голим (простим) оком – див.: **Goly**

Голова розвалюється (розривається,
розлітається, тріщить) у *кого*, *чия*
– див.: **Głowa**

Головою (лобом) муру не проб'єш –
див.: **Mur**

Головою відповідати (ручатися) – див.:
Odpowiadać

Головою стіни не проб'єш – див.: **Mur**
Голодний, як собака (як пес) – див.:
Wilk

Голодній кумі хліб на умі – див.: **Chleb**
Голодному чоловікові пироги сняться –
див.: **Chleb**

Голос (глас) волаючого (вопіючого)
в пустелі (пустині) – див.: **Głos**

Голці (яблуку, яблукові) ніде впасти –
див.: **Szpilka**

Горішок не по зубах – див.: **Orzech**

Гора з горою не зійдеться (не схо-
диться), а людина з людиною
(чоловік з чоловіком) зійдеться –
див.: **Góra**

Гордіїв вузол – див.: **Węzeł**

Горox з капустою – див.: **Groch**

Гострий на язык *хто* – див.: **Język**

Гострити зуби на *кого*, на *що* – див.:
Ząb

Гра не варта свічок – див.: **Gra**

Грати на нервах *чийх*, *кому* – див.:
Nerwy

Грати роль – див.: **Rola**

Гратися в піжмурки (у жмурки) – див.:
Grać

Гратися з вогнем – див.: **Igrać**

Гратися, як кіт <з> мишею – див.: **Kot**

Гроші йдуть, як вода крізь решето –
див.: **Woda**

Гроші течуть крізь пальці – див.: **Woda**
Губитися у здогадках (у догадках) –
див.: **Gubić się**

Гусяча шкіра – див.: **Gęsi**

Гусячі лапки – див.: **Łapka**

Гедзь укусив *кого* – див.: **Mucha**

Д

Діставати каштани з вогню – див.:
Kasztan

- Давати (дати) волю (попуск) *чому* – див.: **Dawać**
- Давати (дати) гарбуза *кому* – див.: **Dawać**
- Давати (дати) ляпаса *кому* – див.: **Policzek**
- Давати (дати) фору – див.: **Fory**
- Давати горобцям дулі – див.: **Mucha**
- Давнє кохання не ржавіє (іржавіє) – див.: **Miłość**
- Далеко ходити (бігати) не треба – див.: **Trzeba**
- Далі в ліс, більше труску – див.: **Las**
- Дамоклів меч – див.: **Damokles**
- Дарованему коневі в зуби не дивляться – див.: **Darować**
- Дати (всипати) перцю *кому* – див.: **Bób**
- Дати (покласти) у (на) лапу *кому* – див.: **Lapa**
- Дати драла (драчки, дмухача) – див.: **Dać**
- Дві голови ліпші, як одна – див.: **Głowa**
- Двома словами – див.: **Słowo**
- Де багато няньок, там дитя каліка (без ока) – див.: **Kucharka**
- Де дерево рубають, там тріски летять (падають) – див.: **Drwa**
- Де є баба, там і чорта не треба – див.: **Diabel**
- Де коротко, там і рветься – див.: **Rwać się**
- Де сто доглядачок, там дитина крива – див.: **Kucharka**
- Де тонко, там і рветься <де благає, там і дереться> – див.: **Rwać się**
- Де чорт не зможе, туди бабу пошле (там баба поможе) – див.: **Diabel**
- Держати (тримати) в кулаку (в кулаці) *кого* – див.: **Garść**
- Держати (тримати) в руках (в шорах, в поводах) *кого, що* – див.: **Trzymać**
- Держати (тримати) язик (язика) за зубами (на прив'язі, на защіпці, на зашморзі) – див.: **Język**
- Дерти (драти) горло – див.: **Prześcieradło**
- Дерти горло (горлянку) – див.: **Cały**
- Дерти носа <вгору> – див.: **Zadzierać**
- Десята вода (шкурка) на киселі – див.: **Woda**
- Дешевий, як борщ – див.: **Barszcz**
- Дешевий, як кислиці (як гнилички) – див.: **Barszcz**
- Дешевший від дірки з бублика – див.: **Barszcz**
- Дивитися (глядіти, глянути) тверезими очима (тверезо) на *кого, на що* – див.: **Trzeźwy**
- Дивитися (глядіти, подивитися, глянути) правді в очі (у вічі) – див.: **Patrzeć**
- Дивитися (глядіти, позирати) кривим оком (скоса) на *кого, на що* – див.: **Patrzeć**
- Дивитися (заглядати), як сорока на <голу> кістку – див.: **Sroka**
- Дивитися вовком – див.: **Wilk**
- Дивитися косо (киво, боко) на *кого, що* – див.: **Patrzeć**
- Дивитися крізь пальці на *що* – див.: **Palec**
- Дивитися крізь рожеві окуляри на *що* – див.: **Patrzeć**
- Дивитися не далі свого носа – див.: **Nos**
- Дивитися смерті в очі (у вічі) – див.: **Patrzeć**
- Дивитися, як теля на нові ворота (двері) – див.: **Wrota**
- Диму без вогню не буває (немає) – див.: **Dym**
- Дихати заздрощами – див.: **Pękać**
- Дихати на повні (на всі) груди – див.: **Pierś**

Дійна корова – див.: **Krowa**
 Дійняти до живих печінок (живого)
 кого – див.: **Przypiec**
 Ділити шкуру з невбитого ведмеда –
 див.: **Dzielić**
 Дістати (добути, видерти) з-під землі –
 див.: **Ziemia**
 Для такої забави шкода й світла світити
 – див.: **Czas**
 Дмухати (дути) на <холодну> воду –
 див.: **Dmuchać**
 Дні полічені (пораховані) *chił* – див.:
Dzień
 Дні відчинених дверей – див.: **Dzień**
 До весілля загоїться – див.: **Wesele**
 До десятого (до сьомого) поту – див.:
Pot
 До нутра кісток – див.: **Kość**
 До останнього подиху – див.: **Ostatni**
 До останньої краплі (краплини) крові –
 див.: **Krew**
 Добрими намірами вимощене
 (вистелене) пекло – див.: **Chęć**
 Довгий язик у *кого* – див.: **Długi**
 Доводити (довести) до крайнощів (до
 крайності) *кого* – див.: **Pasja**
 Додавати (докидати, додати, докинути)
 слівце – див.: **Grosz**
 Доливати (долити) масла (олії, оливи)
 у вогонь (до вогню) – див.: **Oliwa**
 Домашнє (родинне) вогнище – див.:
Ognisko
 Допекти (дошкулити) <до серця> *кого*
 – див.: **Przypiec**
 Допікати (дошкуляти, допекти,
 дошкулити) до живих печінок
 (до живого) *кому* (*кого*) – див.:
Dopiekać
 Дороги розійшлися *chił* – див.: **Droga**
 Драконівські закони – див.: **Prawo**
 Друга (зворотна) сторона медалі – див.:
Medal

Другий (зворотний) бік медалі – див.:
Medal
 Друзі пізнаються в біді – див.:
Przyjacieli
 Дуб дубом – див.: **Trzy**
 Дуля з маком <під ніс> *кому* – див.:
Ugryźć się
 Дуля з маком – див.: **Figa**
 Дурнем убраться – див.: **Blażen**
 Дурний як <сосновий> пень (як
 довбня, як колода, як кіл у плоті,
 як чіп, як ціп, як сак, як ступа, як
 пuto) – див.: **Glupi**
 Дурний, як <драний, дірявий> чобіт –
 див.: **Glupi**
 Дурниці (дурницю, дурне, дурощі)
 говорити (молоти, верзти,
 городити, плести) – див.: **Bzdura**
 Дурня (дурника) валяти (клеїти,
 строїти) – див.: **Udawać**
 Дух часу (епохи, доби) – див.: **Duch**
 Душа (серце) тішиться (співає) *чия*,
чие, у *кого* – див.: **Serce**
 Душа у п'яти втекла (сховалася) в *кого*
 – див.: **Dusza**
 Душею і тілом – див.: **Dusza**
 Душі <в собі> не чути – див.: **Świat**
 Душі не чути за *ким*, у *кому* – див.:
Patrzeć
 Душу виймати (вимучувати) з *кого* –
 див.: **Wiercić**

Є
 Єгипетські кари – див.: **Egipski**
 Єрихонська труба – див.: **Jerychońska**

Ж
 Жарти жартами – див.: **Żart**
 Жарти набік – див.: **Żart**
 Ждали, ждали, та й жданки (жданики)
 розгубили (погубили, поїли) –
 див.: **Czekać**

Ждали, ждали, тай годі сказали – див.:

Czekać

Ждати (чекати, виглядати, сподіватися)

з <біля> моря погоди – див.: **Boski**

Жерти очима (оком, поглядом) – див.:

Oko

Жертовне ягня – див.: **Kozioł**

Жива легенда – див.: **Legenda**

Живіт присох до спини (до хребта)

у *кого* – див.: **Przyrosnąć**

Жили тягти (витягати, сотати, висотувати) з *кого* – див.:

Wypruwać

Жити (поживати, матися), як (мов, ніби) <той> горох при дорозі –

див.: **Groch**

Жити на сухому хлібі – див.: **Chleb**

Жити на чужі кошти (за чужий кошт, чужим коштом) – див.: **Żyć**

Жити на широку ногу – див.: **Stopa**

Жити не по кишені – див.: **Stan**

Жити своїм розумом – див.: **Rozum**

Жити, як кіт із собакою (кішка з собакою) – див.: **Kot**

Жити, як у Бога за дверима (як у раю, як на небі, як у батька за пазухою, як у батька-матері у запічку) – див.: **Piec**

<Жодної> живої душі – див.: **Żywy**

3

З (від) усього серця – див.: **Serce**

З <висоти> пташиного польоту – див.:

Lot

З важким серцем – див.: **Serce**

З великої хмари малий дощ <буває> – див.: **Chmura**

З вогню <та> в полум'я – див.: **Deszcz**

З вуст у вуста – див.: **Usta**

З глибини душі – див.: **Serce**

З діда-прадіда – див.: **Pradziad**

З дощу та під ринву – див.: **Deszcz**

З других (третіх, п'ятих, десятих) рук – див.: **Ręka**

З другої руки – див.: **Ręka**

З живого ведмедя шкуру ділити (пропивати) – див.: **Dzielić**

З землею (з болотом) змішати *кого* – див.: **Bloto**

З іншої (з другої) опери *що* – див.: **Kalosz**

З ким поведешся, від того й наберешся – див.: **Stać się**

З легким серцем – див.: **Serce**

З місяця (з неба) впав *хто* – див.: **Spaść**

З перцем чи не з перцем, аби з добрим серцем – див.: **Zwać się**

З перших рук – див.: **Ręka**

З порожнього й Соломон не наллє – див.: **Salomon**

З прибутку голова не болить – див.: **Przybytek**

З цілого серця – див.: **Serce**

З цього дива не буде пива – див.: **Mała**

З'їсти (проїсти) зуби на *чому* – див.: **Zjeść**

З'їсти собаку (вовка, муху) на *чому* – див.: **Zjeść**

З'явитися на світ <божий> – див.: **Przyjść**

За вовка помовка, а вовк у хату – див.: **Wilk**

За всяку ціну – див.: **Cena**

За двома зайцями поженешся – жодного не впіймаєш – див.: **Pies**

За дурною головою ногам немає спокою – див.: **Głowa**

За царя Гороха <як людей було трохи> – див.: **Król**

За царя Тимка (Панька) <як земля була тонка> – див.: **Król**

За царя Хмеля <як людей була жменя> – див.: **Król**

За яким пристаєш, такий сам стаєш – див.: **Stać się**

Забирати (забрати) слово – див.: **Głos**
 Забити клин у голову (у тім'я) кому –
 див.: **Ćwiek**

Заблукана (заблудла) вівця – див.:
Zbłąkany

Забули воли, як телятами були – див.:
Cieleę

Заглядати (зазирати) в горшки *чиї* –
 див.: **Zagładać**

Заглядати (зазирати) в чарку (чарочку,
 пляшку) – див.: **Zagładać**

Заговорила (прокинулася) совість –
 див.: **Sumienie**

Загоїться, поки весілля скоїться – див.:
Wesele

Загрузнути в боргах <по вуха, по шию,
 по горло> – див.: **Ucho**

Заказаний овоч – див.: **Owoc**

Закачати (закачувати) рукава (рукави) –
 див.: **Zakasać**

Закрити (заплющити, замкнути) очі –
 див.: **Zamknąć**

Закрутити (крутити) голову кому –
 див.: **Zawrócić**

Закрутити світ кому – див.: **Zawrócić**

Заливати за комір – див.: **Kolnierz**

Заливатися (обливатися, умиватися,
 залитися) слюзами (слізьми) –
 див.: **Łza**

Залити (налити) очі (сліпи) – див.:
Chodzić

Залитися (зайтися) рум'янцем
 (фарбою) – див.: **Oblać się**

Залишитися (лишитися, зостатися)
 в одній сорочці (без сорочки) –
 див.: **Koszula**

Заллятися кармазином – див.: **Oblać się**

Замилувати (замилити) очі кому –
 див.: **Oko**

Заморити черв'яка (черв'ячка) – див.:
Wrzucić

Замулювати (замазувати, замулити,
 замазати) очі кому – див.: **Oko**

Занепадати (падати, підупадати,
 занепасти, упасти) духом – див.:
Duch

Запаморочити голову кому – див.:
Zawrócić

Запасти в око (у вічі) кому – див.:
Wpaść

Заплющувати (закривати, замикаати,
 заплющити, закрити, замкнути)
 очі на *що* – див.: **Oko**

Заснути навіки (довіку, вічним сном) –
 див.: **Zasnąć**

Заснути сном праведника (праведних)
 – див.: **Sen**

Засупонити пащу (пельку, рота) кому –
 див.: **Gęba**

Затуляти (закривати, замикаати,
 затулити, закрити, замкнути) рота
 (рот, уста) кому – див.: **Usta**

Затуманювати (замакітрувати, затума-
 нити, замакітрити) голову кому –
 див.: **Głowa**

Заходити в голову – див.: **Głowa**

Зачароване коло – див.: **Kolo**

Зачмелити голову – див.: **Chodzić**

Защепнути язика на петельку – див.:
Kłódka

Заяча душа – див.: **Serce**

Збивати (зводити, збити, звести)
 з пуття *кого* – див.: **Srowadzić**

Збити з пантелику *кого* – див.: **Zbić**

Звалитися (впасти, ударити) як (мов,
 ніби) грім з (серед) ясного неба –
 див.: **Grom**

Звалитися на голову (руки, плечі) *чию*,
чиї – див.: **Zwalić się**

Звити (змостити) собі гніздо – див.:
Uwić

Звичка – друга натура – див.:
Przyzwyczajenie

Зводити кінці <з кінцями, докупи> – див.: **Koniec**

Зволжити душу (горло) – див.: **Gardło**

Згода буде, а незгода руйнує – див.:

Zgoda

Згоріти з сорому – див.: **Spalić się**

Згорнувши (склавши) руки сидіти – див.: **Założyć**

Здати до архіву (в архів) *що* – див.:

Lamuj

Здорове тіло – здоровий дух – див.:

Zdrowy

Здоровий, як бик (бугай, кінь, риба) – див.: **Zdrowy**

Земля (грунт) вислизає з-під ніг у *кого* – див.: **Grunty**

Земля горить під ногами *кому*, у *кого* – див.: **Palić się**

Зібратися на відвагу – див.: **Zebrać się**

Зійти (перевестися) на пси – див.: **Pies**

Зламаного гроша (шага, шеляга) не вартий (не варт) *хто* – див.:

Niewarty

Злий (нечистий, лихий) дух – див.:

Nieczysty

Змерзнути (задубіти) на качан – див.:

Kość

Знайти спільну мову з *ким* – див.: **Język**

Знамення часу – див.: **Znak**

Знати (видно) пана по халявах – див.:

Cholewa

Знати *кого*, *що*, як свої п'ять пальців (пучок) – див.: **Palec**

Знати *кого*, *що*, як свою долоню – див.: **Palec**

Знати *що*, як старі свої чоботи (як чоботи на своїх ногах) – див.: **Kieszeń**

Знати, звідки (звідкіль, відкіль) вітер віє (дме) – див.: **Trawa**

Знатися, як лісі коні – див.: **Koń**

Зникнути (щезнути), як (мов, ніби) мильна банька – див.: **Znikać**

Золота людина – див.: **Człowiek**

Золота середина – див.: **Środek**

Золоте дно – див.: **Złoty**

Золотий вік – див.: **Złoty**

Зондувати (позондувати) грунт – див.: **Grunty**

Зрівняти (змішати) з землею *що* – див.: **Zrównać**

Зуб на зуб скаче в *кого* – див.: **Ząb**

Зубами цокоче *хто* – див.: **Ząb**

Зуби цокочуть у *кого* – див.: **Ząb**

Й

Й кінь би <з того> сміявся – див.: **Koń**

Йде як помащене (як по маслу) – див.: **Isć**

Йти (піти) до вінця – див.: **Ołtarz**

I

I (ні, навіть) вусом (бровою) не моргнути (зморгнути) – див.: **Mrugnąć**

I в старій печі дідько топить – див.: **Diabeł**

I волосина (волос) не впаде (не спаде) з голови *чиєї*, у *кого* – див.: **Włos**

I до колін (до п'ят) не сягати *кому* – див.: **Pięta**

I купи не тримається (не держиться) *що* – див.: **Trzymać się**

<I> кури не клюють грошей у *кого* – див.: **Lód**

I курці ніде клонуть – див.: **Palec**

<I (навіть)> оком не моргнути – див.: **Mrugnąć**

I сам не дам, і другому не дам – див.: **Pies**

I слід пропав (запав) за *ким*, *чий* – див.: **Zaginać**

I слух запав (загуб) про *кого*, за *кого* – див.: **Zaginać**

I стіни мають вуха – див.: **Ściana**

Іронія долі – див.: **Ironia**

Іскра Божа – див.: **Iskra**

Іти (піти) в вогонь і <в> воду за *ким* – див.: **Ogień**

Іти лінією найменшого опору – див.: **Linia**

Іти (піти) назустріч *кому* – див.: **Ręka**

Іти (піти) на руку – див.: **Ręka**

Іти (кидатися, ринути, лізти) по трупах (через трупи) – див.: **Trup**

Іти (піти) світ за очі (за очима) – див.: **Oko**

Іти своєю дорогою (своїм шляхом) – див.: **Droga**

Іудин поцілунок – див.: **Judaszowy**

Їсти (поїдати, пожирати) очима (оком) – див.: **Oko**

Їсти (уминати), аж по (поза) вухами (ушами) лящить (тріщить) – див.: **Ucho**

Їсти чужий хліб – див.: **Żyć**

Їхати зайцем – див.: **Gapa**

K

Казала Настя, як удасться – див.: **Babka**

Казати (різати, чесати, сказати) щирю правду (правду-матінку) у <живі> очі (у вічі) *кому* – див.: **Prawda**

Каменя на камені не лишити (не залишити, не зоставити) – див.: **Kamień**

Камінці кидати (закидати, шпурляти, кинути) до *чийого* городу (у *чий* город) – див.: **Kamień**

Камінь із (з) серця (з душі, з грудей) скотився (спав) *кому*, у *кого* – див.: **Spać**

Капустяна (куряча) голова – див.: **Głowa**

Кидати (кинути, покинути) напризволяще – див.: **Pastwa**

Кидати (кинути) оком (очима, погляд, зір) на *кого*, на *що* – див.: **Rzucać**

Кидати (розсипати) перла перед свинями (свиньми) – див.: **Perla**

Кидати (кинути) пісок у вічі *кому* – див.: **Piasek**

Кидати слова на вітер – див.: **Wiatr**

Киньмо (киньте) жарти – див.: **Żart**

Кисла міна – див.: **Mina**

Кишки грають <марш> у *кого* – див.: **Kiszka**

Кінець – ділу вінець – див.: **Dzielo**

Кінець діло вінчає – див.: **Dzielo**

Кінь на чотирьох та й то спотикається – див.: **Koń**

Кіт – спати, а миші – танцювати – див.: **Mysz**

Класти (покласти) голову на плаху (під сокиру) за *кого*, за *що* – див.: **Dawać**

Класти (покласти) кінець (край) *чому* – див.: **Kłaść**

Класти (покласти) на <обидві> лопатки *кого* – див.: **Lopatka**

Класти (ставити, покласти, поставити) на карту *що* – див.: **Karta**

Класти зуби на полицю – див.: **Gryźć**

Клювати носом – див.: **Kiwać się**

Коваль коня кує, а жаба й собі ногу дає (наставляє) – див.: **Koń**

Кований на всі чотири ноги (копита) – див.: **Kuć**

Ковтати сльози – див.: **Łza**

Кого день вечоріє – див.: **Gwiazda**

Кого слава никне (падає) – див.: **Gwiazda**

Кожна жаба своє болото хвалить – див.: **Chwalić**

Кожна лисиця свій хвостик хвалить – див.: **Chwalić**

Кожний купець свій товар хвалить – див.: **Chwalić**

Козел офірний – див.: **Kozioł**

Колесо фортуни (щастя, долі) – див.: **Kolo**

Коли б кізка не скакала, то б і ніжки не
зламала – див.: **Kózka**

Коли б свині роги, то б усіх поколола
(то б цілий світ виколола) – див.:
Świnia

Коли двоє б'ються (сваряться), третій
радіє – див.: **Dwa**

Коли дитини не навчиш у пелюшках,
то не навчиш в подушках – див.:
Nauczyć się

Коли миші kota не чують, то собі
безпечно гарцюють – див.: **Mysz**

Колос на глиняних ногах – див.: **Noga**

Комар носа не підточить – див.: **Mucha**

Комара <у пuzі> задушити – див.:
Odpędzić

Кому ведеться, тому і півень несеться –
див.: **Bogaty**

Копати яму (могилу) кому, на кого, під
кого – див.: **Dolek**

Копійка (гріш) ціна кому – див.:
Niewart

Копійки щербатої не вартий (не варт)
хто – див.: **Niewart**

Коротка пам'ять у кого – див.: **Pamięć**

Котитися по похилості (по похилій
площі) – див.: **Równia**

Крадене не йде на користь (на пожиток)
– див.: **Kraść**

Крапля (краплина) в морі – див.:
Kropla

Краще (ліпше) пізно, ніж ніколи – див.:
Późno

Краще з розумним згубити, як з дурним
знайти – див.: **Mądry**

Кривавиться серце у кого – див.: **Serce**

Кричати на все (ціле) горло (на всю
горлянку, на цілу пельку, на весь
рот, на весь голос) – див.: **Cały**

Кров з молоком – див.: **Krew**

Кров кипить (закипає, вирує) у жилах
(у скронях) у кого – див.: **Krew**

Кров холодне (крижаніє, застигає)
у жилах – див.: **Krew**

Крок за кроком – див.: **Krok**

Крок у крок за ким – див.: **Krok**

Крокодилячі (крокодилові) сльози –
див.: **Krokodyli**

Крук крукові ока не виклює – див.:
Kruk

Крутити носом – див.: **Kręcić**

Крутити роман (любов) – див.: **Romans**

Крутитися (вертїтися) на язичі (на
язику) у кого, чийм – див.: **Język**

Куди кінь з копитом, туди й жаба
з хвостом – див.: **Koń**

Куди не кинь (не скинь, не глянеш)
оком – див.: **Oko**

Куди оком кинеш – див.: **Oko**

Куй залізо, поки не згасло – див.: **Kuć**

Купатися, як сир у маслі – див.: **Pączek**

Купив не купив, а поторгуватися можна
– див.: **Kupić**

Купувати (купити) kota в мішку
(в торбі) – див.: **Kot**

Курячий мозок – див.: **Mózdżek**

Кусати <собі> лікті – див.: **Pluć**

Л

Лавровий вінок – див.: **Wieniec**

Ласться на всі заставки хто – див.:
Kląć

Ласться, аж гай гуде хто – див.: **Kląć**

Ламати (заламувати, ломити, заламати,
заломити) руки – див.: **Ręka**

Ламати (зламати, поламати, обламати)
зуби на кому, на чому, об кого, що
– див.: **Łamać**

Ламати голову <собі> над чим – див.:
Łamać

Лантух (мішок) з кістками (маслаками)
– див.: **Skóra**

Ласий (сладний) шматок (шматочок,
кусочок) – див.: **Kąsek**

Латати (залатувати, залатати, полатати)
дірки (діри) – див.: **Dziura**

Лаяти (класти, проклинати) на чім (на
чому) <тільки> світ стоїть – див.:

Kłąć

Лебедина пісня – див.: **Łabędzi**

Левина (лев'яча) частка (частина, доля)
– див.: **Część**

Легко (добре, легше) на серці (на душі)
<кому, у кого> – див.: **Lekko**

Ледве (всилу, силу-всилу, насилу) ноги
тягти (волокти) – див.: **Noga**

Лежати й плюватися – див.: **Leżeć, Pluć**

Лежати на плечах *чиїх, кого* – див.:
Bark

Лепта вдовиці – див.: **Wdowi**

Летіти (полетіти) стрілою (як стріла) –
див.: **Strzała**

Летіти як (мов, немов) на крилах –
див.: **Skrzydło**

Летючий голландець – див.: **Holender**

Лизати п'яті (халяви, чоботи) *кому,*
у кого – див.: **Lizać**

Лити воду (водицю) – див.: **Lać**

Лиха (гірка, щербата) доля – див.:
Szczęście

Лихо не без добра – див.: **Szczęście**

Личить (пристало), як корові (як
волові) сідло – див.: **Wół**

Личить (пристало), як свині наритники
– див.: **Wół**

Лізти (вилазити, рватися, вибиватися,
пнутися) із шкури (з шкіри) –
див.: **Wychodzić**

Лізти (залазити, залізти) з чобітьми
в душу *чию, кому* – див.: **But**

Лінивий двічі робить, а скупий два
рази платить – див.: **Tracić**

Ліпше (краще) нині горобець, як завтра
голубець – див.: **Lepszy**

Ліпше (краще) синиця в жмені, ніж
журавель у небі – див.: **Lepszy**

Ліс рубають – тріски летять – див.: **Drwa**
Лле як (мов, немов) з відра (з цебра,
з луба, з рукава, з коновки,
з бочки, з-під ринни) – див.: **Ceber**

Лови вітра в полі – див.: **Szukać**

Ловити (вудити) рибу в каламутній
воді – див.: **Mętny**

Ловити (піймати, впіймати) на слові
кого – див.: **Slowo**

Ловити (піймати) вовка за вуха – див.:
Byk

Ловити (піймати, застати) на гарячому
<вчинку> *кого* – див.: **Uczynek**

Ложка дьогтю <в бочці меду> – див.:
Dziegieć

Ломитися у відчинені (відкриті) двері
– див.: **Drzwi**

Лускати (луснути) від (зі) сміху – див.:
Śmiech

Любити, як собака палицю (редьку,
цибулю) – див.: **Dziad**

Людина людині вовк – див.: **Człowiek**

Лягати (лягти) в землю (трону,
домовину, яму, могилу) – див.:

Grób

Лягати (лягти) під ніж – див.: **Nóż**

Лягати (падати, лягти) <покотом> від
сміху (зі сміху, з реготу) – див.:

Śmiech

М

Мавр зробив своє діло, мавр може іти
(піти) <собі> – див.: **Murzyn**

Майстер (мастак) на всі руки – див.:
Rączka

Малі діти – малий клопіт, а підростуть
– буде великий – див.: **Dziecko**

Мамин синок – див.: **Maminy**

Мамина донечка (доця) – див.: **Mamina**

Манна небесна (з неба) – див.: **Manna**

Мати голову <на плечах, на в'язах> –
див.: **Mieć**

Мати грошей, як сміття – див.: **Lód**
 Мати довгі руки – див.: **Długi**
 Мати кам'яне (камінне) серце – див.:
Serce

Мати муху (мухи) в носі – див.: **Mucha**
 Мати м'яке серце – див.: **Miękki**
 Мати на оці (на очах) *кого, що* – див.:
Oko

Мати олію (лій, смалець) в голові –
 див.: **Głowa**

Мати тямку (тямку) <в голові> до *чого* –
 див.: **Smykalka**

Матися (мати себе) на бачності – див.:
Baczność

Махнути рукою (руками) на *кого*, на
що – див.: **Machnąć**

Медовий місяць – див.: **Miodowy**

Мертва (гробова) тиша – див.: **Cisza**

Мета виправдовує способи (засоби) –
 див.: **Cel**

Метати (сипати) бісер перед свинями
 (свиньми) – див.: **Perła**

Минулося – забулося – див.: **Minąć**

Мити (перемити) кісточки *кому* – див.:
Język

Мишачий хвіст – див.: **Ogonek**

Міряти (зміряти) очима (оком,
 поглядом) *кого* – див.: **Mierzyć**

Міряти на свій аршин (своєю міркою,
 на свою мірку) – див.: **Mierzyć**

Міряти однією міркою (на одну мірку,
 на один аршин) *кого, що* – див.:
Miara

Мов із труни (із гробу) встав *хто* –
 див.: **Krzyż**

Мов крейда <блідий> – див.: **Blady**

Мов на помах чарівної палички – див.:
Różdżka

Мов стіна <блідий> – див.: **Blady**

Мовчати, як могила – див.: **Milczec**

Мокра справа (робота) – див.: **Mokry**

Мокре діло – див.: **Mokry**

Мокрий вчинок – див.: **Mokry**

Молоти язиком – див.: **Język**

Морочити голову *кому, чію* – див.:
Zawracać

Морський вовк – див.: **Wilk**

Моя хата скраю <нічого не знаю> –
 див.: **Chata**

Мудріше яйце від курки – див.: **Jajko**

Мудріші тепер яйця, ніж кури – див.:
Jajko

Муки (докори) совісті (сумління) –
 див.: **Wyrzut**

Мурашки бігають (пробігають, ідуть,
 пробігли, забігали, пішли) <поза>
 спиною (поза плечима, по спині,
 по тілу, по шкурі) – див.: **Chodzić**

Мухи ніколи не зобидить (не
 скривдять) – див.: **Mucha**

Н

На (про) чорну годину (чорний день)
 <відкладати> *що* – див.: **Godzina**

На безриб'ї (на безвідді) і рак риба –
 див.: **Bezrybie**

На вагу золота *хто, що* – див.: **Złoto**

На вовка помовка, а вовк і в хату суне
 – див.: **Wilk**

На голе око – див.: **Goly**

На городі бузина, а в Києві дядько –
 див.: **Piernik**

На два фронти – див.: **Front**

На злодієві (на злодії) шапка горить –
 див.: **Goreć**

На зубок вивчити (запам'ятати,
 знати) *що* – див.: **Blacha**

На кожному кроці – див.: **Krok**

На лобі (на чолі) написано у *кого* –
 див.: **Mieć**

На льоту хапати (ловити) *що* – див.: **Lot**

На ногах не стояти – див.: **Noga**

На один (на той самий) лад (копил) –
 див.: **Modła**

- На пальцях полічити (перелічити, поррахувати) можна *кого, що* – див.: **Palec**
- На похиле дерево всі кози скачуть – див.: **Pochyły**
- На руку нечистий (хапкий) *хто* – див.: **Długi**
- На чорта (на біса) – див.: **Licho**
- На чотири ока – див.: **Cztery**
- Набирати (набрати) в рот води – див.: **Nabierać**
- Набиратися (набратися) розуму (ума, уму-розуму) – див.: **Rozum**
- Набрати повну голову – див.: **Chodzić**
- Набратися духу (відваги, зваги, сміливості) – див.: **Zebrać się**
- Наварити каші (пива) – див.: **Nawarzyć**
- Нагнати (наганяти) холоду *кому*, на *кого* – див.: **Napędzić**
- Нагріти боки *кому* – див.: **Skóra**
- Надвоє баба ворожила <або вмере, або буде жива> – див.: **Babka**
- Називати (назвати) речі своїми (власними, справжніми) іменами – див.: **Nazywać**
- Накладати (накласти) руку на *що* – див.: **Kłaść**
- Намилити шию (голову, в'язи) *кому* – див.: **Zmyć**
- Напихати (набивати, напхати, набити, напакувати) <грошима> кишню (калитку, капшук) – див.: **Kabza**
- Народитися (вродитися) в сорочці – див.: **Czepek**
- Народитися під щасливою зіркою (зорею) – див.: **Gwiazda**
- Наставляти (наставити) роги *кому* – див.: **Róg**
- Наука в ліс не веде, а з лісу виводить – див.: **Nauka**
- Наче (неначе, як, мов, немов, ніби) аршин проковтнув – див.: **Kij**
- Не бачити далі свого <власного> носа – див.: **Nos**
- Не бачити нічого, крім свого носа і живота – див.: **Nos**
- Не буди лихо, поки (доки) воно тихо – див.: **Licho**
- Не в тім'я битий *хто* – див.: **Bić**
- Не варта справа заходу – див.: **Gra**
- Не викликай вовка з лісу – див.: **Wilk**
- Не випустити (не пустити) ні (ані) пари з уст (вуст, рота) – див.: **Para**
- Не від світу цього – див.: **Świat**
- Не відкладай на завтра того, що можна зробити сьогодні – див.: **Zrobić**
- Не вірити (не повірити) <своїм (власним)> очам (вухам) – див.: **Wierzyć**
- Не вкладається (не міститься) в голову *у кого, кому* – див.: **Mieścić się**
- Не вміти (могти) зв'язати двох слів (два слова) <докупи> – див.: **Slowo**
- Не все те золото, що блищить (що світиться) – див.: **Złoto**
- Не годин *кому* до п'ят досягнути – див.: **Pięta**
- Не давати (не дозволяти, не дати, не дозволити) наплювати (плюнути) <собі> в кашу (в борщ) – див.: **Kasza**
- Не дай Боже – див.: **Bóg**
- Не для пса ковбаса, не для кицьки сало – див.: **Pies**
- Не знає (не пам'ять) ні бе ні ме (ані бе, ані ме) – див.: **Tabaka**
- Не знаходити собі ніде місця – див.: **Miejsce**
- Не йде до голови *що, кому* – див.: **Mieścić się**
- Не кажи «гоп», доки не перескочиш – див.: **Przeskoczyć**
- Не києм, то палицею – див.: **Kij**

- Не копай іншому ями, бо сам упадеш – див.: **Dolek**
- Не лізь поперед батька в пекло – див.: **Uczyć**
- Не мала баба клопоту – купила поросля – див.: **Baba**
- Не мати <й (жодного, найменшого, ніякого)> поняття (уявлення) про *що* – див.: **Pojęcie**
- Не мати <й> уявлення про *що* – див.: **Pojęcie**
- Не мати Бога в душі (в серці, в животі) – див.: **Serce**
- Не мати усіх дома – див.: **Dom**
- Не мати чого на жорна кинути – див.: **Włożyć**
- Не місце красить людину, а людина місце – див.: **Zdobić**
- Не одягає красить людину, а добрі діла – див.: **Zdobić**
- <Не один (добрий)> пуд солі з'їсти з *ким* – див.: **Zjeść**
- Не показувати (не потикати, не показати, не поткнути) носа – див.: **Nos**
- Не посада красить чоловіка, а чоловік посаду – див.: **Zdobić**
- Не проспати грушки в попелі – див.: **Gruszka**
- Не роби нікому того, що тобі не мило – див.: **Czynić**
- Не святі горшки ліплять <а такі ж люди, як ми, грішні> – див.: **Garnek**
- Не спускати (не спустити) ока (очей) з *кого*, з *чого* – див.: **Spuszczać**
- Не стане шкурка за вичинку – див.: **Skórka**
- Не стулити (не заплющити, не стуляти, не заплющувати) очей – див.: **Oko**
- Не сунь (не тикай, не потикай, не пхай) носа до чужого проса (у чуже просо) – див.: **Nos**
- Не такий чорт страшний, як його малюють – див.: **Diabel**
- Не той пиво п'є, хто варить – див.: **Szewc**
- Не хвали дня перед заходом сонця – див.: **Chwalić**
- Не хлібом єдиним – див.: **Chleb**
- Нема (немає) дурних (дурнів) – див.: **Głupi**
- Нема (немає, небуло, не вистачає, бракує) (однієї, третьої, десятої) клепки у голові у *кого* – див.: **Kleпка**
- Нема де (ніде) й голкою штрикнути – див.: **Palec**
- Нема де й голці впасти – див.: **Palec**
- Нема лиха без добра – див.: **Szczęście**
- Нема нічого без але – див.: **Wyjątek**
- Нема того злого, щоб не вийшло на добре – див.: **Wyjść**
- Немає правила без винятку – див.: **Wyjątek**
- Несосвітений (заплішений) дурень – див.: **Trzy**
- Несповна розуму *хто* – див.: **Rozum**
- Нести свій важкий (тяжкий) хрест – див.: **Dźwigać**
- Нечиста сила – див.: **Nieczysty**
- <Ні, ані> копійки (гроша) нема (немає) за душою у *кого* – див.: **Grosz**
- Ні <і> духу (духа) <живого> – див.: **Żywy**
- Ні <живої> душі – див.: **Żywy**
- Ні в тин, ні в ворота – див.: **Pięć**
- Ні гаряче, ні зимно *кому* – див.: **Ziębić**
- Ні знобить, ні гріє *кому* – див.: **Ziębić**
- Ні на <один> крок – див.: **Krok**
- Ні холодно, ні жарко *кому* – див.: **Ziębić**
- Ніде <й> голки (пальця) встромити (просунути) – див.: **Szpilka**
- Ні (ані) мур-мур – див.: **Ani**
- Ні (ані) сват, ні (ані) брат – див.: **Brat**

Ні бєльмєса не знати (не розуміти, не
тємити) – див.: **Ząb**

Ні до ладу, ні до прикладу – див.: **Pięć**

Ні пришити, ні прилатати – див.:

Przypiąć

Ні риба, ні м'ясо – див.: **Pies**

Ні сіло ні (ані) впало (пало) – див.:

Gruszka, Zowąd

Ніде (нема де) курці клюнути – див.:

Palec

Ніс на квінту повісити – див.: **Kwinta**

Носив вовк – понесуть і вовка – див.:

Nosić

Носив вовк вівці (овець) – понесли вже
й вовка – див.: **Nosić**

Носив вовк козу, аж і вовка понесли –
див.: **Nosić**

Носити на руках *кого* – див.: **Nosić**

Нужда (біда) всього навчить – див.:

Potrzeba

Нутром (серцем, духом) чути
(відчувати) *що* – див.: **Skóra**

Нюхом чути (почути) *що* – див.: **Nos**

О

Обдирати (обідрати, обібрати) до
нитки (до ниточки) *кого* – див.:

Skóra

Обдирати (обдерти) шкуру з *кого* –
див.: **Skóra**

Обіруч (обома руками) підписуватися
(підписатися) під *чим* – див.:

Podpisywać się

Обіцянка-цяцянка, а дурневі (дурному)
радість – див.: **Obiecanka**

Обіцяти золоті гори – див.: **Obiecywać**

Облишмо (облиште) жарти – див.: **Żart**

Облуплювати (облупити) як (мов,
наче) <ту (молоденьку) > липку
кого – див.: **Skóra**

Обростати (обрости) пір'ям – див.:

Obrastać

Один одного вартий – див.: **Wart**

Один (сам) як (мов, ніби) палець
(перст) – див.: **Palec**

Одна голова – добре, а дві – ще краще
– див.: **Głowa**

Одна ластівка весни не робить – див.:

Jaskółka

Одна паршива овечка всю отару
поганить – див.: **Owca**

Одна розумна голова добре, а дві ще
краще – див.: **Głowa**

Одне одного варті – див.: **Wart**

<Одні самі, тільки> кістки (кості) та
шкіра (шкура) – див.: **Skóra**

Одного тіста книш – див.: **Głina**

Око за око, зуб за зуб – див.: **Oko**

Окуні ловити <носом> – див.: **Kiwać się**

Осідлати свого коня (коника) – див.:

Konik

<Останній> крик моди – див.: **Krzyk**

<Ось> де <в чому (тут)> собака
заритий – див.: **Pies**

От тобі, бабо, й Юра – див.: **Mieć**

Очі загорілися на *що* – див.: **Oko**

Очі <аж> зіп'яються у *кого* – див.: **Oko**

Очі на лоба (на лоб) лізуть у *кого* –
див.: **Oko**

Очі рогом лізуть у *кого* – див.: **Oko**

П

П'яний, як ніч (як чіп, як квач, як хлющ,
як хлюща, як дим, як барило, як
земля) – див.: **Pijany**

П'ята колона – див.: **Kolumna**

П'ятами наживати – див.: **Pięta**

П'яте <хоч> через десяте – див.: **Piąty**

П'яте колесо до воза – див.: **Koło**

Підкладати (підкласти) свиню *кому* –
див.: **Świnia**

Підрізати (підтяти, зламати) крила
(крильця) *кому* – див.: **Skrzydło**

- Піти на пси – див.: **Marny**
 Піти нанівець (внівець) – див.: **Marny**
 Палець об палець не ударити – див.:
Palec
 Палити (спалити) свої (за собою)
 кораблі – див.: **Most**
 Палити <свої, за собою> мости – див.:
Most
 Палиця два кінці має – див.: **Kij**
 Палиця на два кінці – див.: **Kij**
 Пальцем не кивнути (не ворухнути, не
 рушити) – див.: **Palec**
 Пандорина скриня (скриня Пандори) –
 див.: **Pandora**
 Папір усе терпить (зносить) – див.:
Papier
 Паршива вівця усе стадо спаскудить –
 див.: **Owca**
 Пасти задніх – див.: **Tyl**
 Перебиватися з хліба (з юшки) на воду
 (на сіль, на квас) – див.: **Koniec**
 Перевертати (перевернути) догори
 дном (ногами, коренем) *що* – див.:
Przewracać
 Перегинати (перегнути) палицю
 (палку) – див.: **Pała**
 Переливати з пустого в порожнє – див.:
Przelewać
 Перемивати (перетирати) на зубах *кого*
 – див.: **Język**
 Переступити (піти, переставитися) на
 той світ – див.: **Świat**
 Перетягати (перетягувати, перетягти,
 перетягнути) струну – див.:
Przeciągać
 Перший-ліпший – див.: **Pierwszy**
 Перші коти за плоти – див.: **Kot**
 Перші щенята за пліт кидають – див.:
Kot
 Першу скрипку грати – див.: **Skrzypce**
 Печені голуби не летять до губи – див.:
Goląbek
 Пипоть тобі на язик – див.: **Pypeć**
 Писати, як курка лапою – див.: **Kura**
 Пити (випити) на брудершафт – див.:
Bruderschaft
 Під голим небом – див.: **Niebo**
 Під чаркою *хто* – див.: **Być**
 Підвертатися (попадати, попадатися,
 потрапляти, підвернутися, попасти,
 попастися, потрапити) під руку
 (в руки) *кому* – див.: **Nawijać**
 Піджати (підгорнути, підігнути) хвіст
 (хвоста) – див.: **Ogon**
 Підкидати (підкинути) хмизу в огонь –
 див.: **Oliwa**
 Підкладати (підкласти) дров до багаття
 (у багаття) – див.: **Oliwa**
 Підніматися (піднятися) на голову (на
 багато голів) <вище> *кого*, від
кого, на *кого* – див.: **Głowa**
 Підносити (піднести) голос – див.:
Podnosić
 Підносити (піднімати, підіймати,
 піднести, підняти, підійняти) до
 небес *кого* – див.: **Niebiosa**
 Підставляти (підставити) <свою>
 голову <під обух> – див.:
Nadstawiać
 Пійматися (впасти) у лабети (у лапи)
кому – див.: **Ręka**
 Пійматися (попастися) на гачок (на
 гачка) – див.: **Haczyk**
 Пірвався, як з мотикою на сонце *хто* –
 див.: **Motyka**
 Піти (полетіти) до праотців (до
 прадідів) – див.: **Abraham**
 Піти до Бога – див.: **Bóg**
 Піти з життя (в могилу, від нас) – див.:
Życie
 Піти з торбами <по світу, по селу> –
 див.: **Torba**
 Піти з цього (сього) світу (світа) – див.:
Świat

Піти під білу березу – див.: **Piach**
 Плавати, як <той> вареник у сметані –
 див.: **Pączek**

Плавати, як вареник у маслі – див.: **Pączek**
 Плавати, як пампук в олії – див.: **Pączek**

Платити (відплатити) тим же (тією
 самою монетою) – див.: **Moneta**

Плескати (пятакати, плести) язиком
 (язиками) – див.: **Dupa**

Плести банелюки (плетеники) – див.:
Banialuki

Плести мандрони – див.: **Androny**

Пливти (плисти, іти) за течією (по
 течії) – див.: **Płynąć**

Пливти (плисти, іти) проти течії (води)
 – див.: **Płynąć**

Плутати (переплутувати, сплутати,
 переплутати) всі карти *чиї, кому* –
 див.: **Szyki**

Плутатися (вертітися) під ногами –
 див.: **Plątać się**

Плювати (наплювати, плюнути)
 в обличчя (в лице, в пику) *кому* –
 див.: **Twarz**

Повернутися спиною (спинами,
 плечима) до *кого*, до *чого* – див.:
Plecy

Поганому танцюристові й чоботи
 заважають – див.: **Zły**

Подати (протягнути) руку <братню,
 дружню, допомоги> *кому* – див.:
Ręka

Показати на двері *кому* – див.: **Drzwi**

Показати, де раки зимують – див.: **Rak**

Показувати (відкривати, показати,
 відкрити) своє справжнє (дійсне)
 обличчя – див.: **Oblicze**

Показувати (тикати) пальцем
 (пальцями) на *кого* – див.: **Palec**

Покинути світ – див.: **Świat**

Покірне телятко дві матки (двох маток)
 ссе – див.: **Ciele**

Поклавши руку на серце – див.: **Serce**
 Покладатися на свій розум – див.:
Rozum

Покласти *кого* на горб (навznak,
 навзнаки) – див.: **Lopatka**

Полічити (порахувати, полоскотати,
 потовкти) ребра *кому* – див.:
Kość

Помилятися – то людська річ – див.:
Błądzić

Поможє (допоможє), як мертвому
 кадило – див.: **Kadzidło**

Понад усяке людське розуміння *що* –
 див.: **Przejsć**

Попадати (попасти) пальцем в небо –
 див.: **Kula**

Попадати (попасти, ускочити) в халепу
 (в клопіт, в біду, в тарапату,
 в тарапати) – див.: **Tarapaty**

Попастися у <саму> ціль (точку) – див.:
Sedno

Порожня (бідна) кишеня – див.:
Kieszeń

Порожня (порох, порохно, пісок)
 сиплється з *кого* – див.: **Sypać się**

Пороху не вигадє (не видумє, не
 винайде) – див.: **Proch**

Посипати (посипати) голову попелом –
 див.: **Posypywać**

Посієш вітер – пожнеш бурю – див.:
Wiatr

Потрібний як псові п'ята нога – див.:
Pies

Похнюпити носа – див.: **Kwinta**

Поцілувати замок – див.: **Klamka**

Почервоніти аж до волосся (по
 саме волосся, по вуха) – див.:
Zaczerwienić się

Почувати себе (поводитися, бути) як
 <у себе> дома (вдома) – див.: **Dom**

Пошити в дурні (убрати дурнем) *кого* –
 див.: **Dudek**

- Пошитися (убратися) в дурні
(у дурники) – див.: **Blazen**
- Права рука (правиця) *чия, у кого* – див.:
Ręka
- Правда очі коле – див.: **Prawda**
- Правда, як олія (олива), наверх вийде –
див.: **Oliwa**
- Працьовитий, як бджола – див.:
Pracowity
- Працювати (робити) як <чорний> віл
<у ярмі> – див.: **Harować**
- При горі та в лиху годину пізнаєш
вірну людину – див.: **Przyjaciół**
- Придавити комара – див.: **Komar**
- Прийде коза до воза та й скаже бе (ме)
– див.: **Koza**
- Прикіпiti на місці (до місця) – див.: **Wryć**
- Прикусити язик (язика) – див.: **Język**
- Припадати (припасти) до серця (до
душі) *кому* – див.: **Serce**
- Припадати (припасти) до смаку *кому* –
див.: **Gust**
- Приперти до стіни *кого* – див.: **Mur**
- Приставати (пристати) з ножем до
горла – див.: **Nóż**
- Приставати (чіплятися, липнути)
як (мов, ніби) <той> реп'ях до
кожуха (до штанів, у собачий
хвіст) – див.: **Rzep**
- Приставити (приліпити) латку *кому* –
див.: **Łatka**
- Приставити вовка до отари – див.: **Wilk**
- Притерти роги *кому* – див.: **Róg**
- Приходити (прийти) в (до) себе – див.:
Dochodzić
- Приходити (прийти) в голову (до
голови, на ум, на розум) *кому* –
див.: **Głowa**
- Про вовка помовка, а вовк тут – див.:
Wilk
- Про вовка річ, а вовк навстріч – див.:
Wilk
- Пробувати (спробувати) щастя (удачі) –
див.: **Szczęście**
- Продавати зуби – див.: **Ząb**
- Продати душу дияволу – див.: **Diabeł**
- Прокловнути (затягти, затягнути) язика
(язик) – див.: **Język**
- Проливати кров за *кого*, за *що* – див.:
Przelewać
- Пролізти (пройти) крізь вушко голки –
див.: **Igielny**
- Проміняв шило на швайку (на мило, на
мотовило) – див.: **Zamienić**
- Проміняти бика на індика – див.:
Zamienić
- Промокнути (вимокнути, змокнути)
до рубця (до рубчика, геть до
рубчика) – див.: **Nitka**
- Промокнути (змокнути) як хлющ
(хлюща) – див.: **Nitka**
- Промочити горлянку (горло) – див.:
Gardło
- <Пропасти, зникнути> як камінь
у воду – див.: **Kamień**
- Прополоскати горло (душу) – див.:
Gardło
- Проситься на язик <*що*> – див.: **Cisnąć się**
- Простягти (втягти, випростати,
відкинути) ноги (копита, ратиці)
– див.: **Wyciągnąć**
- Прочитати від дошки до дошки – див.:
Deska
- Псувати (попсувати, зіпсувати) кров
кому – див.: **Krew**
- Псувати (тріпати, шарпати) нерви *чиї* –
див.: **Nerwy**
- Пуп землі – див.: **Pępek**
- Пускати (пустити) бісики (гедзики)
<очима (оком)> *кому*, на *кого* –
див.: **Oko**
- Пускати (пустити) з торбою (з торбами)
по світу (по миру) *кого* – див.:
Puszczać

Пускати (пустити) корінь (коріння) – див.: **Korzeń**

Пускати (пустити) повз вуха *що* – див.: **Ucho**

Пускати (пустити) сльозу (сльози) див.: **Łza**

Пускати (пустити) шпильку (шпильки, стрілу, стріли) – див.: **Szpila**

Пустити цапа в капусту – див.: **Wilk**

P

Рада б душа в рай (до раю), та гріхи не пускають – див.: **Dusza**

Раз козі смерть – див.: **Koza**

Рвати (дерти, скубти) <на собі, на голові> волосся (чуба) – див.: **Włosy**

Робити (працювати) як <чорний, той> віл <у ярмі> – див.: **Kierat**

Робити (зробити) великі очі – див.: **Oko**

Робити добру (веселу) міну при недобрій (поганій) грі – див.: **Mina**

Робити з мухи слона (вола, бугая) – див.: **Igła, Mucha**

Робота не ведмідь, у ліс не втече – див.: **Zając**

Робоча сила – див.: **Siła**

Родичів багато, та ніде пообідати – див.: **Skrobać**

Розбивати (розбити) серце *чиє, кому* – див.: **Serce**

Розбиратися (розуміти) як цап (вовк) у (на) зорях – див.: **Kura**

Розводити андрони – див.: **Androny**

Розжовувати (розжувати) і в рот (до рота) класти (покласти) *кому* – див.: **Głowa**

Розкинути розумом (думками, головою) – див.: **Ruszyć**

Розкривати (розкрити) свої карти перед *ким, кому* – див.: **Karta**

Розмінюватися (розмінятися) на дрібниці (на дрібноту) – див.: **Drobne**

Розплести клубок – див.: **Nitka**

Розпускати (розпустити) языка – див.: **Rozpuszczać**

Розумітися (знатися), як свиня на перці – див.: **Kura**

Рости (виростати), як (мов, ніби) гриби <після дощу> – див.: **Grzyb**

Рости, як (мов, немов, наче) на дріжджах – див.: **Drożdże**

Рости, як з води – див.: **Drożdże**

Рука руку мие – див.: **Ręka**

Рука руку мие, а злодій злодія криє – див.: **Ręka**

Руки опадають (падають, опускаються, опали, упали, опустилися) *кому, у кого* – див.: **Opadać**

C

<Сама> шкура (шкіра) та кісті (кістки) – див.: **Skóra**

Сам чорт (і чорт) не розбере (не зрозуміє) – див.: **Diabel**

Світський лев – див.: **Lew**

Свічки в очах засвітилися (стали) – див.: **Świeczka**

Своя сорочка до тіла ближча – див.: **Ciało**

Святий знає – див.: **Wiedzieć**

Секрет Полішинеля – див.: **Tajemnica**

Серце болить у *кого, чиє* – див.: **Serce**

Серце обливається (обкипає) кров'ю у *кого* – див.: **Serce**

Серце рветься (розривається) на шматки у *кого, чиє* – див.: **Serce**

Сивина в голову, а чорт (біс) у ребро – див.: **Siwieć**

Сивина в голову, а чорт в бороду – див.: **Siwieć**

Сидіти й мухи бити – див.: **Mucha**

- Сидіти на валізах – див.: **Walizka**
 Сидіти на шиї (на плечах) *у кого, чий*
 (*чиїх*) – див.: **Siedzieć**
 Сидіти, як (мов, ніби) на голках
 (на шпичках, на шпильках, на
 колючках, на терню) – див.:
Szpilka
 Сидіти, як на жару (як на гарячій
 сковороді) – див.: **Rozżazyć**
 Сипати грішми (грошима, червінцями)
 – див.: **Pieniądz**
 Сипати дотепами (жартами) – див.:
Dowcip
 Ситий голодного не розуміє – див.:
Zrozumieć
 Сідати (вилазити, сісти, вилізти) на
 голову *кому* – див.: **Głowa**
 Сізіфова робота (праця) – див.:
Syzyfowy
 Сім баб – сім рад, а дитя безпупе –
 див.: **Kucharka**
 Сірій кардинал – див.: **Eminencja**
 Сісти на свого коника – див.: **Konik**
 Сказав, мов (як) зв'язав (зав'язав) –
 див.: **Slowo**
 Скакати (стрибати, скочити, стрибнути)
 в гречку – див.: **Skok**
 Скакати <так>, як грають (як кажуть) –
 див.: **Tańczyć**
 Скакати на задніх лапах (лапках) перед
ким – див.: **Lapka**
 Скільки душа забажає (запрагне,
 захоче) – див.: **Dusza**
 Скільки літ, скільки зим! – див.:
Kopa
 Скупати руки в крові – див.: **Krew**
 Слимаковим ходом – див.: **Żółw**
 Слинка (слина) тече (котиться, набігає)
<кому, у кого> – див.: **Ślinka**
 Слово – срібло, мовчання – золото –
 див.: **Mowa**
 Слово в слово – див.: **Jota**
 Смалити халявки до *кого* – див.:
Cholewka
 Сміється <добре> той, хто сміється
 останній – див.: **Śmiać się**
 Сміятися в (живі) очі (вічі) *кому*, над
ким – див.: **Śmiać się**
 Собака собаці хвоста не одкусить –
 див.: **Kruk**
 Собаці (псові, псу, кобилі) під хвіст –
 див.: **Marny**
 Солом'яна вдова – див.: **Ślomiana**
 Солом'яний удівець – див.: **Ślomiany**
 Сон рябої кобили <розказувати> –
 див.: **Rzecz**
 Спати без задніх ніг – див.: **Spać**
 Спати, мов (як, наче) після маку
 (маківки) – див.: **Spać**
 Спати, мов (як, наче) убитий (побитий,
 забитий) – див.: **Spać**
 Співати в один голос – див.: **Jeden**
 Співати дифірамби – див.: **Pean**
 Спочивати (спочити) на лаврах – див.:
Laur
 Спочити навіки – див.: **Zasnąć**
 Ставати (стати) грудьми за *кого*, за *що*
 – див.: **Pierś**
 Ставити (поставити) крапки (крапку)
 над і – див.: **Kropka**
 Ставити (поставити) на своєму (на
 своє) – див.: **Swój**
 Ставити (поставити) питання руба
 (ребром) – див.: **Nóż**
 Ставити (поставити) хрест на *кому*, на
чому – див.: **Krzyżyk**
 Старим (давнім) звичасм – див.:
Zwyczaj
 Старість – не радість <а смерть – не
 весілля> – див.: **Starość**
 Стати (стояти) над душею – див.:
Głowa
 Стати кісткою в горлі (поперек горла)
кому – див.: **Gardło**

Стати на рушнику (рушники) – див.: **Oltarz**

Стати під вінець – див.: **Oltarz**

Сто свічок в очах засвітилось – див.: **Świeczka**

Стояти над душею у *кого, кому* – див.: **Kat**

Стояти однією ногою в могилі (у гробі, у ямі, у домовині, у труні) – див.: **Grób**

Стріла Амура (Купідона) – див.: **Amor**

Стріляти очима – див.: **Oko**

Стріляний (старий) горобець (вовк) – див.: **Stary**

Суддю на мило – див.: **Kalosz**

Сумління (совість) мучить (гризе, пече) *кого* – див.: **Sumienie**

Сушити (морочити) <собі> голову (мозок) над *чим* – див.: **Lamać**

Сушити зуби – див.: **Ząb**

Сходити (зійти) з рук *кому* – див.: **Uchodzić**

Схопитися (зіскочити) як (мов, ніби) опшарений (опечений, обпечений, опарений, обпарений) <окропом> – див.: **Oparzyć**

T

Там (всюди) добре, де нас нема – див.: **Dobrze**

Тане серце *чиє*, у *кого* – див.: **Serce**

Танталові муки – див.: **Tantal**

Танцювати під *чию* дудку – див.: **Tańczyć**

Танцювати, як *хто* каже – див.: **Tańczyć**

Твердий (міцний) горішок – див.: **Orzech**

Телячий захват – див.: **Cielęcy**

Темно, хоч в око (в очі, у вічі) стрель (стрельни, дай) – див.: **Ciemno**

Темно, хоч око (очі) вийми (вибий, виколи) – див.: **Ciemno**

Темно, хоч оком світи – див.: **Ciemno**

Тернистий шлях – див.: **Droga**

Тими ж грішми (грошима) віддавати (віддати) – див.: **Moneta**

Тиха вода греблю (береги) рве – див.: **Cichy**

Тихо (тиша), хоч мак (маком) сій – див.: **Mak**

<Тільки> пальчики (пальці) оближеш (облизуй) – див.: **Lizać**

Тільки той не помиляється, хто нічого не робить (хто ні до чого не торкається) – див.: **Mylić się**

Тільки (хіба, лиш) пташиного молока нема (не вистачає, бракує) *кому* – див.: **Mleko**

Тільки через мій труп! – див.: **Trup**

То така баба, що і дідька не треба – див.: **Diabel**

Топитися в позиках – див.: **Ucho**

Торгувати зубами – див.: **Ząb**

Трапила (наскочила, наткнулася) коса на камінь – див.: **Kosa**

Треба (потрібен), як діра в (на) мості – див.: **Dziura**

Треба з свічкою вдень (серед білого дня) шукати (вишукувати) *кого, що* – див.: **Świeca**

Тремтіти (дрижати) за свою шкуру – див.: **Skóra**

Тремтіти (дрижати) як (мов, ніби) осика <на вітрі> – див.: **Trząść się**

Тримати під каблуком *кого* – див.: **Pantofel**

Тримати руку на пульсі – див.: **Trzymać**

Троянський кінь – див.: **Trojański**

Тягти (тягнути) за язик (за языка) *кого* – див.: **Język**

Тяжкий хліб – див.: **Chleb**

Тяжко на душі *кому* – див.: **Cieężko**

У

- У глибині (на споді, на дні) душі (серця) – див.: **Duch**
 У гостині (у гостях) добре, а вдома <таки> краще – див.: **Dobrze**
 Удар у спину – див.: **Cios**
 У здоровому тілі здоровий дух – див.: **Zdrowy**
 У кишені <аж> гуде – див.: **Kieszeń**
 У кия два кінці – див.: **Kij**
 У кого мати ріденька, у того й сорочка біленька – див.: **Gładki**
 У кожній троянді є колючки – див.: **Róża**
 У кому обізналася (озвалася) совість – див.: **Sumienie**
 У костюмі (одязі, одежі) Адама (в Адамовім костюмі, в Адамовій одежі) – див.: **Adam**
 У поті чола – див.: **Pot**
 У страху великі очі – див.: **Strach**
 У страху очі по яблуку – див.: **Strach**
 У чорта в зубах – див.: **Diabel**
 У чорта на болоті – див.: **Diabel**
 Убивати (утовкмачувати, втовкмачувати, задовбувати, товкти, задовбати, втовкти, вкинути) кому в голову *що* – див.: **Głowa**
 Убити двох зайців (два зайці) – див.: **Pieczeń**
 Убрався між ворони, той крикай, як вони – див.: **Wrona**
 Увійти в історію – див.: **Przejść**
 Узяв чорт корову, нехай бере й теля – див.: **Krowa**
 Умивати (умити) руки – див.: **Ręka**
 Уночі всі коти бурі (сірі) – див.: **Kot**
 Упадати всією душею коло *кого* – див.: **Patrzeć**
 Упасти (ускочити) у біду (у лихо) <як курка в борщ> – див.: **Śliwka**
 Усі стежки до Рима йдуть – див.: **Droga**

- Усі шляхи (усі дороги) ведуть (провадять, стеляться) до Рима (в Рим) – див.: **Droga**
 Усією душею – див.: **Dusza**
 Усяк (людина) свого щастя коваль – див.: **Kowal**
 Усяк кулик до свого болота звук – див.: **Chwalić**
 Усяк сам собі долю кує – див.: **Kowal**
 Усяка людина своє лихо має – див.: **Chodzić**

Х

- Хай (най) діється (буде), що хоче – див.: **Wola**
 Хай (най) ся діє воля Божа – див.: **Wola**
 Хай (нехай) Бог (Господь) милує (боронить) – див.: **Bronić**
 Хай буде, що буде – див.: **Być**
 Хильнути чарку – див.: **Machnąć**
 Ховати голову в пісок – див.: **Piasek**
 Ходити, як (мов, ніби) по струнці (по струні, по шнурі, по шнурку) <перед *ким*> – див.: **Jeść**
 Ходяча енциклопедія – див.: **Chodzić**
 Хома невірний – див.: **Tomasz**
 Хоч біс, аби яйця ніс – див.: **Zwać się**
 Хоч до рани (до болячки, до зубів) клади (прикладай, притуляй) – див.: **Rana**
 Хто боїться, у того в очах двоїться – див.: **Strach**
 Хмо з глуду з'їхав – див.: **Rozum**
 Хто кого любить, той того й чубить – див.: **Lubić się**
 Хто перший, той і ліпший – див.: **Pierwszy**
 Хто питає, той не блудить – див.: **Pytać**
 Хто пізно приходить, той сам собі шкодить – див.: **Późno**

Хто рано встає – тому Бог дає (подає) – див.: **Dawać**

Хто спішить, той людей смішить – див.: **Śpieszyć się**

Хто що гадає, те й вимовляє (мовляє) – див.: **Język**

Худий, як тріска (як скіпка) – див.: **Chudy**

Ц

Це тобі не дурниця (не дрібниця, не абищия, не дешиця) – див.: **Kij**

Цідити крізь зуби – див.: **Ząb**

Цілим серцем – див.: **Serce**

Ч

Час – то гроші – див.: **Czas**

Час всі рани гоїть – див.: **Czas**

Час усе лікує – див.: **Czas**

Червоніти (шаріти), як (мов, наче) калина (мак, буряк, жар, кармазин, рак) – див.: **Burak**

Черепашою ходою – див.: **Żółw**

Честь і хвала (шана, слава) – див.: **Cześć**

Чим хата багата, тим <вітати> рада – див.: **Chata**

Чистий, як сльоза (скло, кришталь) – див.: **Łza**

Читати (прочитати) між (поміж) рядками (рядків) – див.: **Wiersz**

Чоботи (черевики) зуби вищипали – див.: **But**

Чоботи (черевики) їсти (каші) просять – див.: **But**

Чого душа бажає (хоче, прагне, забажає, захоче, запрагне) – див.: **Dusza**

Чого очі не бачать, того серцю не жаль – див.: **Oko**

Чорний, як сажа – див.: **Sadza**

Чорним по білому – див.: **Czarno**

Чорт (дідько, біс, лихий) *кого* знає – див.: **Wiedzieć**

Чорт (дідько, нечистий) несе (приніс) *кого* – див.: **Diabel**

Чорт *кого, що* бери (забирай)! – див.: **Diabel**

Чорти несуть (принесли) *кого* – див.: **Diabel**

Чує дзвін, та (а) не знає, звідки він – див.: **Słyszeć**

Чує, що дзвонять, та не знає, в якій церкві – див.: **Słyszeć**

Чуємо, що бовка дзвін, та не знаємо, де він – див.: **Słyszeć**

Ш

Шила в мішку не сховаш (не втаїш) – див.: **Szydło**

Шило в мішку не втаїться – див.: **Szydło**

Шити (обувати, пошити, обути) у дурні *кого* – див.: **Robić**

Шкурка вичинки не варта – див.: **Skórka**

Шляхи (дороги, путі, стежки) Господні невідомі – див.: **Wyrok**

Шосте (дев'яте) чуття – див.: **Zmysł**

Штовхни у стіл – ножиці обізвуться – див.: **Uderzyć**

Шукай (доганяй) вітра (вітру) в полі – див.: **Szukać**

Шукати <як, мов, ніби> голку в сіні (в соломі) – див.: **Stóg**

Шукати вчорашнього дня – див.: **Dzień**

Щ

Щасливої дороги – див.: **Szczęśliwy**

<Ще> губи в молоці у *кого* – див.: **Mleko**

<Ще> <материне> молоко на губах не обсохло у *кого* – див.: **Mleko**

Що буде, те (то) й буде – див.: **Być**

Що далі в ліс, то більше дров – див.: **Las**

Що далі в ліс, то краще на дрова – див.: **Las**

Що край – то звичай, що сторона – то новина – див.: **Kraj**

Що має висіти, то не утоне – див.: **Wisieć**

Що на думці, те й на устах (на язиці) – див.: **Język**

<Що> не по кишені *кому* – див.: **Kieszon pytanie na początku**

Що попові можна, те дякові зась – див.: **Wojewoda**

Що рік, то й прорік – див.: **Rok**

Я

Яблуко (кість) незгоди (розбрату) – див.: **Niezgoda**

Яблуко від яблуні недалеко падає – див.: **Jabłko**

Яблуку нема де (ніде) впасти – див.: **Palec**

Язык до Києва доведе – див.: **Język**

Язык добре почеплений (причеплений, прив'язаний, привішений) у *кого* – див.: **Język**

Язык заплітається у *кого* див.: **Język**

Язык не повертається (не піднімається, не наvertsається) у *кого, кому, чий* – див.: **Gardło**

Язык розв'язується (розв'язався) у *кого, кому, чий* – див.: **Język**

Язык свербить (засвербів) у *кого, кому* – див.: **Świerzbic**

Язык стає (став) руба (колом, кілком) <у роті> *кому, у кого* – див.: **Język**

Язык як бритва у *кого* – див.: **Język**

Як (коли, доки, поки) рак свисне – див.: **Rak**

Як (мов) риба у (в) воді бути (почувати себе) – див.: **Ryba**

Як (мов, ніби) на долоні – див.: **Dłoń**

Як (мов, наче) блекоти (дурману, маку) наївся (об'ївся) – див.: **Najeść się**

Як (мов, наче) на зло (на злість) – див.: **Złość**

Як (мов, наче) обухом по голові лигнули (луснули) – див.: **Obuch**

Як (мов, наче, ніби) <удруге (знов)> на світ <божий> народитися – див.: **Narodzić**

Як (мов, немов) вірний собака – див.: **Pies**

Як (мов, немов, наче, неначе) крізь землю пішов (провалився) *хто* – див.: **Pochłonać**

Як (мов, немов, наче, неначе) у землю заповся *хто* – див.: **Pochłonać**

Як (мов, ніби) дві краплі (краплини) води схожі <один на одного> (одна на одну, одне на одного) – див.: **Kropla**

Як (мов, ніби) з гуски (гуся) вода з *кого* – див.: **Splywać**

Як (мов, ніби) з хреста знятий *хто* – див.: **Krzyż**

Як (мов, ніби) кіт наплакав – див.: **Kot**
Як (мов, ніби) лихий попутав *кого* – див.: **Podkusić**

Як (мов, ніби) об стіну (об стінку) горохом – див.: **Groch**

Як (мов, ніби, наче, неначе) провалитися (піти, пропасти) крізь (під) землю – див.: **Ziemia**

Як (наче, немов) вирости (виринути, уродитися) з-під (з) землі – див.: **Wyrosnąć**

Як (у чому) мати <на світ> народила (родила, породила) – див.: **Matka**

Як <би> батою ляснув (луснув) – див.: **Strzelić**

Як бабак свисне – див.: **Rak**

Як вітром звіяло – див.: **Ręka**

Як гукаєш (гукнеш), так і відгукується
(відгукнеться) – див.: **Bóg**

Як з очей, так і з думки – див.: **Oko**

Як з того світу встав *xто* – див.: **Krzyż**

Як корова багато реве, то мало молока
дає – див.: **Krowa**

Як на долоні волосся виросте – див.:
Dłoń

Як на кам'яну гору покладатися
(здаватися) на *кого* – див.: **Polegać**

Як одна біда йде, то й другу за собою
веде – див.: **Nieszczęście**

Як одна людина – див.: **Mąż**

Як оселедці (оселедців) у бочці – див.:
Śledź

<Як> палицею (шапкою, штихом)
кинути (докинути) – див.: **Beret**

Як п'явка крикне – див.: **Rak**

Як пити дати – див.: **Amen**

Як постелиш, так і виспишся – див.:
Posłać

Як рукою відняло – див.: **Ręka**

Як слон у посудній (порцеляновій)
крамниці – див.: **Słoń**

<Як> собака (пес) на сні – див.: **Pies**

Як стукне, так і грюкне – див.: **Bóg**

Як топишся, той за бритву вхопишся –
див.: **Tonać**

Як у воду канув (пішов, упав, пірнув) –
див.: **Kamień**

Як холодний душ на голову – див.:
Prysznic

Яка кроква, така й лата, яка праця, така
й плата – див.: **Praca**

Якби свині роги, то б усіх поколола –
див.: **Świnia**

Яке дерево, такий клин, який батько,
такий син – див.: **Drzewo**

Який пан, такий жупан – див.: **Pan**

Який пастух, така й череда – див.: **Pan**

Який піп, така й парафія (такі
й парафіяни) – див.: **Pan**

Ятрити (роз'ятрити, розворушувати)

<незагойну, давню> рану

<в серці, в душі> *кого, чию* – див.:
Rana

ŹRÓDŁA LEKSYKOGRAFICZNE

- Aksamitow A., Czurak M., *Słownik frazeologiczny białorusko-polski*, PAN Inst.Sław./SOW, Warszawa 2000. – 260 s.
- Bańko M., *Słownik porównań*, PWN, Warszawa 2004. – 266 s.
- Głowińska K., *Popularny słownik frazeologiczny*, red. nauk. T. Piotrowski, Wilga, Warszawa 2001. – 790 s.
- Karolak S., *Słownik frazeologiczny rosyjsko-polski*, Energeia, Warszawa 1998. – 2316 s.
- Kłosińska A., Sobol E., Stankiewicz A. (oprac.), *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005. – 852 s.
- Mirowicz A., Dulewicz I., Grek-Pabis I., Maryniakowa I., *Wielki słownik rosyjsko-polski*, Wiedza Powszechna, Warszawa 2008. – 1662 s.
- Müldner-Nieckowski P., *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego*, Świat Książki, Warszawa 2003. – 1088 s.
- Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich*, w oparciu o dzieło Samuela Adalberga opracował Zespół Redakcyjny pod kierunkiem Juliana Krzyżanowskiego, red. J. Krzyżanowski, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1969. – 3042 s.
- Pietrak-Meiser H., *Słownik frazeologiczny czesko-polski*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1993. – 380 s.
- Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, red. H. Zgólkowa, Kurpisz, t. 1–50, Poznań 1994–2005.

- Skorupka S., *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1967–1968. – 1693 s.
- Wielki czesko-polski słownik frazeologiczny*, red. T. Orłoś, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010. – 774 s.
- Wielki słownik polsko-rosyjski i rosyjsko-polski*, red. J. Lukszyn, Harald G Dictionaries, Warszawa 1998. – 1001 s.
- Білоноженко В. М., Винник В. О., *Фразеологічний словник української мови*, Наукова думка, Київ 1999. – 980 с.
- Бусел В. Т., *Великий тлумачний словник сучасної української мови*, Перун, Київ-Ірпінь 2001. – 1426 с.
- Вирган І. О., Пилинська М. М., *Російсько-український словник сталих виразів*, Прапор, Харків 2000. – 863 с.
- Коломієць М. П., Регушевський Є. С., *Словник фразеологічних синонімів*, Радянська школа, Київ 1988. – 198 с.
- Номис М. Т., *Українські приказки, прислів'я і таке інше*, Либідь, Київ 2003. – 352 с.
- Олійник І. С., Сидоренко М. М., *Українсько-російський і російсько-український тлумачний фразеологічний словник*, Радянська школа, Київ 1991. – 400 с.
- Ужченко В. Д., Ужченко Д. В., *Фразеологічний словник української мови*, Освіта, Київ 1998. – 224 с.

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
90-131 Łódź, ul. Lindleya 8
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63

Pierwszy polsko-ukraiński słownik frazeologiczny zawiera ok. 1200 par jednostek frazeologicznych aktywnych w obu językach. Autorki włączyły do korpusu obok klasycznych idiomów przysłowia, porzekadła i tzw. słowa skrzydlate. Publikacji towarzyszą dwa indeksy: polskich i ukraińskich frazeologizmów.

Słownik będzie z pewnością stanowił cenną pomoc w nauce języka studentom ukrainistyki, tłumaczom, dziennikarzom, filologom slawistom, badaczom frazeologii, jak również miłośnikom języka i kultury ukraińskiej w Polsce i polskiej na Ukrainie.

Перший Польсько-український фразеологічний словник містить близько 1200 пар активних в обох мовах фразеологічних одиниць. Автори включили до його реєстру класичні ідіоми, а також прислів'я, приказки та крилаті вислови. Пропонована публікація містить два індекси: польських та українських фразеологізмів.

Словник адресовано широкому читацькому загалу: його можуть використовувати студенти-філологи, перекладачі, журналісти, науковці-славісти, а також шанувальники української мови і культури в Польщі та польської мови і культури в Україні.

 WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: księgarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63

Książka dostępna również
jako e-book

